DE SACRIFICIO MISSAE

Michaelis Timothei Gateensis, I. V. D.

QVAESTIONES DC,

PARTITAE IN SEX TRACTATVS.

HOC EST,

I. De præparatione Missæ, vt quis digne Sacram Eucharistiam percipiat.

II. De Sacerdotalibus, indumentis, Confessione Sacerdotis, & de Altari, & super eo positis.

III. De Parte I. Missę.i. Introitu, siue Missa Obsecrationis.

IIII. De Parte II. Missæ, idest, Offertorio, siue Missa Orationis.

V. De Parte III. Missæ, idest, Missa Postulationis.

VI. De Parte IIII. Missæ, idest, Communione, siue Missa Gratiarum actionis.

Sacerdotibus omnibus, & Dei ministris non solùm vtiles, verum etiam necessariæ.

CVM PRIVILEGIO.

Superiorũ permissu.

Venetijs, Apud Franciscum Zilettum. 1584.

ILLVSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO
D. GVLIELMO SIRLETO,
S. R. E. Presbytero Cardinali.

Michael Timotheus Gateensis: S. P. D.

CVM superiori anno, Card. amplissime, ego Michael nimio flagrarem desiderio, vt nuda mihi essent cuncta sacrosanctæ Missę mysteria; eò factum est, vt eruditissimos mihi assumerem viros Doctores, qui de re huiusmodi tractarent: quos sæpe, ac sæpius ego inuoluens, feci ex eorum dictis, ac sententijs; quæ ab eis-

dem pro talium reuelatione mysteriorum dicuntur, breuem codicem: quem cùm accuratè postmodum agnouerim, ac nonnulli etiam illum (nam etsi velle suum vnicuique sit; nec tamen voto creditur vno) exactè legerint: licet maiora hac de re p̄dicti promulgarint Doctores volumina: eorum longas, ac multas super huiusce secretorũ Missæ enodatione sententias comperierunt in compendium à me fuisse redactas, ita vt ferè nihil remaneat eorum, quæ de sacrificij Missæ arcanis tractauerũt, diuiserunt, diffinierunt, necnon & ratiocinati sunt, atq; denique acutissimè concluserunt preclarissimi illi sancti Doctores, quod & ego tum paucis in eo cōprehenderim. Quare hanc à me epitomen pro Missæ declaratione confectam, edi in lucem prædicti viri

peritis-

peritissimi frugi esse mihi protestati sunt: quia aiunt, benignum, & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris; sed obnoxij animi, & infelicis ingenij malle deprehēdi in furto, quàm mutuum reddere. Cùm primū igitur in hoc horum prudentum virorum voluntati morem gerere, & paruum hunc libellum prodere ferè coactus sum ab eis: statim, præsul Amplissime, ad te mente confugi, qui vas es omnium scientiarum: (quibus orbis terrarum non modo exultat, ac lætatur; verū ēt Dei Ecclesia regitur, pauper atq; debilis fouetur, inscius docetur, cathecumenus baptizatur, ac fidelis quisq; fermè gignitur: Ariani verò depelluntur, fugantur hæretici, ac demū Martini sequaces omnes peccatores deficiunt, ita, vt non sint:) quò

 eisdem

eiſdem me, meaq; ſcripta eadem cum tuitione, qua & alios, ab omnibus, ſi qui fuerint, obtrectatoribus, tuearis. Quod, vt facias, ea, qua decet, humilitate, pijſsime Cardinalis, quàm maximè precor. Deus amplitudinem tuã ſeruet incolumem.

NICOLAVS

NICOLAVS CASSIANVS AQVILANVS MICHAELI TIMOTHEO GATEENSI I. V. D.

PETIS à me Michael, vt de libro tuo sexcentarum quæstionum, quid sentiam ingenue proferam; Ego vt uerum fatear, tàm auidè illum percurri, vt animum meum ad alia studia nisi eo perlecto applicare nequiuerim, quem cum eruditissimo cuique amicorum legendum præbuerim, nemo non valdè laudauit atq; probauit. In qualibet enim scientia gladio ancipiti (pro illustranda scilicet veritate, & falsitate cæcanda) pulcherrimum atq; iucundissimum

est dubitare, sed multò magis (salua fide) ubi de diuinis rebus tractatur; Tu cum optimè dubites, melius dissoluas, & in sacrosanctæ Missæ sacrificio omnes ferè difficultates, tum de modo quo se quis rectè ad tam digna misteria comparet, ac sacerdotalibus indumentis, tùm etiam de Missa ipsa partibusque illius pulcherrimo ordine, sanaque doctrina demonstres: deniq; pro ea quæ Missam sequi debet gratiarum actione omnia meditatus sis; nihil aut selectius aut dignius visus es posse tractare: argumentum enim est sacrificium illud, in quo vita cũ morte, mortẽ viuificans; Deus cũ homine, hominem Deificãs; creatura cum Creatore, creatorem induens, coniungitur; vbi cœlum aperitur, infernus clauditur, & nobis aditus ad optatum finem patet: Probè igitur hoc libello Michaelis illius, qui princeps est cœlestis exercitus, cuius tu nomen geris, munera exequi videris; animos enim è

tetro

tetro carcere educis, & eos in lucem vindicans, veluti Deo Opt. Max. repræsentans, ac veluti Victor ex Herebo opima spolia eruēs, tanquam alter triumphator ad superos victoriam reportas. Quare te hortor, ut ipsum in lucem edere quamprimum ne cesses; ex eo enim patriæ tuæ Gateo decus, Ciuibus Ariminensibus ac toti Aemiliæ lætitiam, germanisq; tuis Guidoni, Laurentio, ac Marcoantonio de te optime meritis, & viris omni laude cumulatissimis magnam voluptatem affers; tibiq; imprimis gloriam atq; uberrimos fructus paries, non solum post hanc vitam, cum in summi boni contemplatione positus continuo ac sempiterno æuo fruens; sed etiam in hoc corpore spiritus cœlestes imitatus, in terris agens, in cœlo eße videberis. Quid enim pulchrius, quid delectabilius atque suauius, quàm cum cœlum aperitur in descensu filij Dei cum tota curia cœlesti in Sacerdotis manus,

nus, ei assistere, ac ministrare? Quamobrē terque quaterque beatum te prædico, cum relictis mundi delitijs, sacræ doctrinæ te penitus dederis, totus in expositione sacrarum rerum verseris. Nec enim obliuiscor, quantum, & in expositione sacrorum hymnorum, & in illis trecentis quæstionibus de horis canonicis, quas nuper in maximam hominum, præcipue Ecclesiasticorum vtilitatem ac delectationem edidisti, profeceris; vt vere non tibi, sed proximo natus esse videaris. Vale & me vt facis ama.

Eiusdem

Eiusdem Nicolai.

SIQVIS ritè cupit Missam celebrare Sacerdos,
Hic docet Herculea natus in Aemilia.
Siquis auet ritus, mysteria cœlica sacris
Abdita quid signent, hic aperire licet.
Siquis sexcentos vult Missæ soluere nodos,
Hos benè respiciés, quod cupiebat habet.
Siquis & ex ipso fructũ portare quod offert
Vult, hæc obseruans munere dignus erit.
Siquis fortè suam querit penetrare salutem,
Lux, via, norma regens hic erit atq; typus.
Siquis & ad metam pertingere tentat auitã,
Hunc librum manibus nocte dieq; terat.

Sanctorum

Sanctorum Patrum, ex quibus hæ ſexcentum Quæſtiones extractæ ſunt, delectus.

ABBAS Panormitanus Cardinalis.
Albericus de Roſate.
Anaſtaſius Papa Tertius.
Athanaſius Epiſcopus.
Archidiaconus Florentinus.
Baſilius Magnus.
Bartholomæus Placetinus.
Bonifacius Papa Octauus.
Concilium Ramenſe.
Concilium Aurelienſe.
Concilium Carthaginenſe.
Concilium Toleranum.
Concilium Tridentinum.
Cyprianus Papa XI.
Franciſcus a Victoria.
Gabriel Biel.
Gregorius Magnus Papa.
Guilielmus Durandus.
Henricus Cardinalis Hoſtienſis.
Hieronymus presbyter Cardinalis.
Iacobus de Valentia.
Innocentius Tertius Papa.
Ioannes à Turrecremata Cardinalis.
Ioannes Caſſianus Heremita.
Ioãnes Baptiſta Monachus Caſinas.
Iudocus Clithouæus.
Lactantius Ranfoldus.
Magiſter Gratianus.
Magiſter Sententiarum.
Odo Epiſcopus Cameracenſis.
Pius Quintus Papa in Cathechiſmo.
Rupertus Abbas.
Sanctus Thomas Aquinas.

QVAESTIONVM OMNIVM, rerumque etiam, quæ continentur in sex huius sacrosanctæ Missæ sacrificij tractatibus in studiosorum gratiam editus.

A

Alleluia

Apostoli

Doctrina,

Euan-

leuet

cum

Missa

P

Prædi-

Baptistæ,

T

Thuri-

conficit

FINIS.

MICHAELIS TIMOTHEI GATEENSIS V. I. D.

In Sacrosanctæ Missæ sacrificium,

Sexcentum quæstiones in sex Tractatus partitæ ac nuper editæ,

TRACTATVS PRIMVS.

De præparatione, quæ adhibenda est, vt quis dignè sacram Eucharistiam percipiat.

Missam celebraturus vti præparari debeat. Quæstio I.

SACROSANCTAE Missæ mysteriorũ, cerimoniarumq; notionem ac casuum etiam quorundam nos prodere cupientes ab re forte non erit, si primo à Sacerdotis, qui celebraturus est, pręparatione sumamus initiũ: deinde singillatim de singulis Missæ partibus disseramus. Ignoratis siquidem principijs, turpe est trãsire ad cætera. L. 1. ff. de orig. iur.

¶ Cùm ergo iam in diuersis diuersa legerim;

singulorum ideò opiniones hic ponam: Ero tamen in quærendo, & indagando huiusmodi iudicium breuitatis amator. Breuis enim est mihi
Iob.7. & 14. uita. Homo nanq; natus de muliere, breui uiuẽs tempore, & quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit uelut umbra. (Unde non absque consilio
Hippocrates. Hippocrates dixit: Vita breuis, Ars longa, occasio præceps, experimentum fallax, iudicium difficile est) Et hoc nunc in me oculis cerno, quem i atem peries aeris fori Boerij, ubi me iam à dec nnio posuerunt Rectorem Ecclesiæ Sanctæ M. tinæ Illustrissimi DD. Cardinales Sabellus, & Cardinalis de Perusio, sensim ferè absumpit.

¶ Cæterum pro maiori parte sanctorum Pontificum decreta, ac sanctorum patrum, potissimũ Innocentij Papæ, B. Thomę Aquinatis, Ioannis à Turre cremata, Ruperti Abbatis Archidiaconi, necnon & Magistri sentẽtiarum, doctrinam ego sequar, cum præsertim de substantialibus augustissimi huius Eucharistiæ Sacramẽti, cuius præuio diuino auxilio nunc intelligentiam habere cupimus, ac etiam de Sacramẽtalibus tractabimus.

¶ Sed nec intrare illud mare magnum intendo in hoc paruo libello, quod intrcierunt quidam alij, præcipuè dominus Innocentius, Rupertus, & Durandus: de Præparationibus, quas facere debent summi Pontifices, Cardinales, Primates, Patriarchæ, necnon Archiepiscopi, atque Episcopi celebraturi, dicentes, differentesq; de eorundem

dē uestibus, annulo, pectine, chirothecis, alijsq; multis: Alterius enim hoc esset indaginis: sed ca duntaxat, quæ in Missis priuatis, quotidianisq; contingere videntur, hic enitar declarare: Et si forte non quantum res ipsa exiget, saltem quantum poterunt uires meę imbecilles. ¶ Iam nunc rem nostram agamus, & pertractemus; dicentes in primis. Quòd quilibet sacerdos celebraturus suum piè debet absoluere officium, hoc est, Matutinum saltem cum laudibus, vt nobis præcipitur in rubricis Missalis, & per sanctas Ecclesiæ sanctiones, ut patet in c. 1. & c. dolentes, extra de celebrat. Missarum. C 1. & c. dolentes. de celebrat. missar.

Quid de his, qui, non dictis Matutinis, celebrant Missam? Quæst. 2.

Nam secundum communem doctorum opinionem, siquis omissis Matutinis celebraret, mortaliter peccaret, eò quòd videtur cōtemptor Ecclesiasticæ consuetudinis. ¶ Hoc autem refert Biel in libello suo de expositione Missæ. Hoc idē tenet Albericus de Rosate in suo Dictionario, in verbo, Missæ, qui allegat ad hoc Quodlibetū Sancti Thomæ Aquinatis. Nouissimo loco hoc idē affirmat Lactātius Ranfoldus in tractatu suo De expositione Missæ, uidelicet, quòd præter casum necessitatis mortaliter ageret sacerdos celebrans non absoluto Matutino. Biel Alberic. Lactātius Ranfoldus.

Sacerdos celebraturus ante debet confiteri sua peccata. *Quæst.3.*

Secúdo loco celebraturus Sacerdos, Episcopus ve, aut qualibet alia psona ad verę suæ pparationis perfectionem diligentissimè sua peccata (si sibi tamen alicuius peccati mortalis conscius fuerit) confiteri debet. Hoc enim præcipitur nobis per iura, & Concilia. Nam præter id, quod legitur in c. de homine, de celebrat. Miss. nouissime iubetur in Concilio Tridentino, sess. 13. c. 7. ut nullus sibi conscius mortali peccati, quantumuis sibicontritus videatur absque præuia sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam euadere debeat. Quòd si necessitate urgente sacerdos absq; pręuia confessione celebrauerit, quamprimùm confiteatur.

Quæ esse debeat altera Sacerdotis celebraturi præparatio. *Quęst.4.*

Insuper, qualiter sacerdos ad hanc Communionem accedere debeat, discernere potest in esu Agni Paschalis. Comedebāt nanque antiqui ve-
Exod.12. teris legis sacerdotes accinctis renibus, calciatis pedibus, baculos habentes in manibus cum lactucis agrestibus, & panibus azimis, & festinanter. ¶ Per primum siquidem significatur puritas

tas castitatis. Luc. 12. Sint lumbi uestri præcincti; Per secundum, affectus deuotionis. Cantic. 7. Quàm pulchra es in calciamentis, filia prin. Per tertium, memoria Dominicę passionis; Genes. 32. In baculo meo transiui Iordanem istum. Per quartum, amaritudo contritionis. Psalm. 79. Cibabis nos pane lachrymarum. Per quintū, promptitudo bonæ volūtatis, & operationis. Prouer. 22. Vidisti hominem velocem in operibus suis? Coram regibus stabit. ¶ Hæc ex compendio Theologicę veritatis. lib 6. c. 16. desumpta sunt.

Luc. 12. Cant. 7. Gen. 32. Psal. 78. Prou. 22.

Quarta Sacerdotis celebraturi præparatio, quæ nam. Quæst. 5.

Item in Sacerdote celebraturo hæc quoque requiruntur, uidelicet, in primis iudicium discretionis; munditia castitatis, mortificatio carnis. constantia fortitudinis, perseuerantia longanimitatis, perfectio charitatis. ubi notatur primùm in superhumerali, secundum in Alba. tertium in Cinctura; quartum in Manipulo, qui portatur in brachio, sicut clipeus quintum in Stola, sextū in Casula: de quibus omnibus in sequenti parte peculiariter, adiutore Deo, dicemus.

Quinta Sacerdotis celebraturi diligentia, qualis esse debeat. Quæst.6.

Hoc autem, quod diximus, discretionis iudicium circa hoc uersabitur etiam, quòd celebraturus ita demum se præparet, ut omninò se ipsum non agnoscat ad hanc Christi corporis manducationem indignum, oscitanterque ad eam procedat. Indigna quandoquidem Communio hominem peccatis illaqueat, damnationem præparat, proximum scádalizat, mentem excecat, tentationi subiugat, Deum irritat, uitam temporalem breuiat, gratuitis demum spoliat. ¶ Et hoc est
Psal.68. quod dicit Psaltes. Fiat inquit, mensa eorum coràm ipsis in laqueum, ecce primum: & in retribu tionem, ecce secundum: & in scandalum, ecce tertium: Obscurētur oculi eorum, ne uideant, ecce quartum: & dorsum eorum semper incurua, ecce quintum: Effunde super eos iram tuam, ecce sex tum: Fiat habitatio eorum deserta, ecce septimū: In tabernaculis eorū non sit, qui inhabitet, ecce octauum.

Sexta Sacerdotis celebraturi prouidentia, quę. Quæst. 7.

Amplius celebraturus sacerdos hoc sexto loco ideo quinque Psalmos, uidelicet, Quàm dilecta tabernacula tua, Benedixisti, Inclina. Credidi,

& De profūdis, deuotiſsimè recitat, ut quicquid in mundum quinque ſenſuum tranſgreſsione commiſit, quinque illâ Pſalmorum recitatione abſtergat. ¶ Orationes uerò ſubinde ſequentes ideò eas etiam recitat, & dicit, priusq; ipſe celebret, quia manifeſto eę pertinēt ad cordis, & corporis munditiam, & munimen. ¶ Hanc autem præparationem non ſolum ſimplex Sacerdos, ſed & quilibet celebraturus Pontifex facere ſolet. ¶ Hæc Gulielm Durand. lib. 4. c. 2. Oratio. Durand. lib. 4. c. 2.

Quænam ſit alia cauſa, ob quam prædictos quinque Pſalmos recitet quilibet celebraturus.
Quæſt. 8.

Non ſolum autem prædicti quinque Pſalmi ob tranſgreſsionem quinque ſenſuum noſtrorū ante Miſſam à nobis dicuntur; ſed etiam ob id, quod in quolibet eorum fit mentio de his, quæ ſpectant ad auguſtiſsimum hoc Sacramentum. In primo ſiquidem Pſalmo dicitur de Altaribus, in ſecundo de miſericordia Dei, in tertio de oratione, ibi. Venient ad te, & adorabunt coram te, in quarto, de oblatione, ibi Calicem ſalutaris accipiam. &c. in quinto, de finali redemptione, quia apud Dominum miſericordia. ¶ Hos autem quinque Pſalmos dum recitat quiuis Pontifex celebraturus caligas aerei, ſiue cœleſtis coloris aſſumit, ut cœleſtes debeat habere pedes, ideſt, affe- Innocen. Papa III. de myſterijs Miſſ. li 1. c. 48. & 57.

ctus. Assumit & Calceos, ut super serpentes, & scorpiones fortiter calcare posit. Accipit etiam isto interim Crucem cathenulis insertam, eam sibi ante pectus statuens, ad signandum, quod ait Apostolus, Glorificate, & portate Deum in corpore uestro. Assumit & chirothecas eis manus operiens, ut nesciat sinistra sua, quid faciat eius dextera. Accipit & Mitram, scientiam utriusq; testamenti designãtem. Per anterius cornu nouũ, per posterius uetus Testamentum: quæ duo Episcopus debet memoriter scire, quando autem mitra est linea, & alba castitatis candorem, munditiamq; significat. Vnde hoc ornamentum multum capiti necessarium erat, in quo quinque sensus corporis uigent, quibus corruptis, facilè castitas uiolatur. Accipit Annulum, significantem fidei integritatem, ob eius continuitatem. Accipit & Baculum, qui correctionem populorũ signat. Assumit quoque Sudariũ, per quod mundanos extergamus affectus. Pallium quoque sibi assumunt demum interim dum prædictos quinque psalmos recitant Patriarchæ, & Metropolitani, vt per illud à cęteris Episcopis designentur, quòd priuilegiatam obtinent dignitatem. ¶ Et hęc obiter dicta sint à nobis.

1. Cori. 6.
Matth. 6.

Septima Sacerdotis celebraturi diligentia, ac prouidentia qualis esse debeat. *Quæst. 9.*

Quicunque autem aut Põtifex, aut Sacerdos celebra

celebraturus manus lauat, propter reuerentiam tanti sacramenti, quatenus ad illud pertractandũ mũdissimus accedat: iuxta illud, Lauamini; qui fertis uasa Domini. & Apostolus. Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua conspersio. ¶ Sacerdos ergo priusquã ad Altare ueniat, per confessionem, & cum lachrymis pœnitentiæ se abluat, & per mentis amaritudinem se purget. ¶ Quod & Concilium Tridentinum præcipit etiam, dicẽs, Nullus sibi cõscius mortalis peccati, quãtumuis sibi contritus uideatur absque præuia sacramentali confessione ad sacramentum Eucharistiæ accedere præsumat.

Isai. 4.

Conc. Tri dent. sess. 13 c. 7.

Manuum lotio unde sumpsit exordium.
Quæst. 10.

Manuum autem lotio à lege veteri sumpsit exordium: legitur nanque in Exodo, quod Moyses fecit labium æneum de speculis mulierum, in quo lauabant se Sacerdotes in ingressu Taber naculi testimonij, quando ingressuri erant ad Altare. ¶ Sed de hac materia vide aliquid in expositione, quam ego feci in Hymnum, qui incipit, Ad cęnã agni prouidi, & stolis albis candidi.

Exod. 30 38. & vlt

Sacerdos celebraturus cuiusnam gerat uices.
Quæst. 11.

lib. i. c. 19. de diu. offic.

Sacerdos, inquit Rupertus, in officio altaris

capitis

capitis sui, scilicet Christi, cuius membrum est, personam gerit, Cuius quidem Ruperti verba
Ioan. Baptista. Ioan. Baptista Monachus lasinas in vulgari sua Missæ expositione. cap. 1. perpulchrè declarans, multis auget supplementis, decoransq; eiusdem verba multis auctoritatibus, dicens, quòd in omnibus sacramenti Missæ actionibus Christum repręsentat, summum sacerdotem, de quo in spi-
Psal. 109. ritu loquens Dauid, dicebat. Iurauit Dominus, & non pęnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Hoc
Durand. idem refert Durand lib. 4. cap. 6. ¶ Hunc autem Melchisedech figurauit Christum manifeste, dum carnem suam sub speciebus panis, & vini manducandum discipulis, immo omnibus dedit. ¶ Loquens item Apostolus de hoc sancto
Hebr. 7. sacerdote Melchisedech, inquit. Primum quidem, quia interpretatur Rex iustitiæ, Deinde & Rex salem, quod est Rex pacis, sine patre, sine matrę, sinę genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens: Assimilatus est autem filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. Intuemini autem Quantus sit hic, cui decimas dedit de pręcipuis Abraham Patriarcha. ¶ Huius autē nostri sacerdotis summi, videlicet Christi amplitudinem itidem Apostolus celebrans ait. Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes sine iureiurando: Hic autem eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium: talis

enim, decebat, vt nobis esset Pontifex, Sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, qui non habet necessitatẽ quotidiè (Quemadmodum nos sacerdotes) prius pro suis delictis offerre, deinde pro populi.

Sacerdos celebraturus debet habere tonsuram.
Quæst. 12.

Vt autem veram Christi personam gerat sacerdos celebraturus; Tonsuram quæ spineam coronam, quam Christus Rex noster se ipsum in ara Crucis oblaturus portauit, significat; Deferat etiã, cùm præsertim se accingit ad corpus & sanguinem Christi offerendum. Hoc enim nobis precipitur à Bonifacio octauo in titulo de Cleric. coniug. cap. 1. in lib. 6. precipitur & in cap. Clericis, de vita, & honest. Cleric. expressius predictis in Concil. Tridentin. sess. 23. c. 6. cùm inquit, Cùm Clerici ecclesiæ seruiunt, vel ministrant, Clericali habitu, & tonsura vtantur; nemini, quo ad hoc priuilegio, vel consuetudine etiã immemorabili suffragante.

Tonsura.

cap. 1. de Cler. coniug. in 6. ca. Clericis, de vita & honest. Cler. Concil. Trid. sess. 23. ca. 6.

Tonsuram unde sumpsit originem. Quæst. 13.

Ab eo originem autem credimus tonsuram, vel coronam, quam nos Sacerdotes continuè deferre tenemur in capite; quod dicitur ad Ezechielem

Ezec. 44. chiclem c. 44 originem sumpsisse; ubi dicitur. Sacerdotes caput suum non radant, neque comam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua.

In pasto. li. 2. c. 28. Hoc autem non est absque magna emphasi: nam capilli in capite, exteriores sunt cogitationes in mente; qui dum super cerebrum, inquit Gregorius insensibiliter oriuntur, curas uitæ præsentis exprimunt. ¶ Ex prædicti patet, qualiter sit intelligenda Antiphona illa, scilicet: Vestri capilli capitis, idest cogitationes.

Sacerdos celebraturus habitum Clericalem debet habere. *Quæst.* 14.

C. 1. de cl. cõiu. in. 6. Quòd verò Clericus habitum Clericalem deferre debeat, dum tantum maximè tractat sacramentum, ex superioribus iuribus clarum euadit. Nã præterquã ꝙ in prædicto capitulo vnico de Cleric. coniug in 6. dicitur etiam, & præcipitur in c. penul de uita, & honest. Cleric necnon & in Concilio Tridẽtino per totum, præsertim in c. 6. sess. 23. Dum inquit: Clerici deseruiẽtes Ecclesiæ maximè dum ministrant Clericali habitu utãtur, nemini quo ad hoc priui egio, uel consuetudine etiam immemorabili suffragãte & alibi: Vestitu, inquit desuper decenti omnes sacerdotes tam in Ecclesia, quàm extra aßiduè utantur,

c. pen. de uit. & honest. Cle. Cõc. Triden. sess. 23. c. 6.

Oculo-

Oculorum, & linguæ officium debet habere Sacerdos celebraturus. Quæst. 15.

Quantum autem sit necessaria sermonis facultas, oculorumque etiam officium, ut scilicet, sacerdos posit distinctè proferre omnia totius sacrificij Missæ, necnon & ipsius cõsecrationis verba; & ipsa oculorum habitas, siue usus ex dictis vltimæ Decretalis, de Clerico ægrot. nte, manifestè apparet. Inquit enim ibi Pontifex. Archidiacono autem, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ, ac oculos asseris amisisse, coadiutor est meritò adhibendus. Hoc autem linguæ officium omninò est de necessitate, ut communiter tenent Doctores, & præsertim Lactantius Ranfoldus in suo tractatu de Mysterio Missæ. c. 3. c. ult. de Cle. ęgrotante. Biel. c. 2. Lactãtius Rãfoldus

Celebraturus Sacerdos debet esse ieiunus. Quæst. 16.

Qui autem post medium noctis aliquid sumpsit per modum cibi, idest, in stomachum, uel in uia ad stomachum, siue sit nutritiuũ, siue medicinale digestiuum, vel laxatiuum, non debet celebrare, vt omnia iura præcipiunt; & notatur per Host. in summ. de cons. Eccl. vel Altar. §. & qualiter. ¶ Quemadmodum nec ille, qui post ablutionem, uel purificationem factã potest amplius Card. Hostien. Nota.

ilio,

illo die celebrare;quod si faceret mortaliter ageret,secundum communem opinionem Doctorũ. quamuis hoc sit de congruo,secundum Lactantium Ranfoldum,& non de necessitate.

Lactant. cap..3. de exp.Miss.

Celebraturus Sacerdos facultatem ordinum habere debet. Quæst.17.

Præterea quicunque sacerdos uolens Christi corpus conficere,ordines habere debet, hoc est, potestatem ordinis,quæ datur in collatione ordinis sacerdotalis, dum episcopus aliquem in presbyterum ordinat,tradit ei Calicem cum patena infuso vino,aqua mixto ,& pane supposito dicit. Accipe potestatem celebrandi pro uiuis, & mortuis.Vnde siquis sine ordinibus celebraret, ultra peccatum mortale, deponendus esset, vt statuit Pontifex in cap.1.de Cleric.non ord. ministran. Hoc ergo utique sacramẽtum nemo,inquit Pontif.in c.1.de summ.Trinit.& fid. Cath.§. & hoc. potest conficere,nisi sacerdos,qui ritè fuerit ordinatus.secundum claues Ecclesiæ. Et sic ex istis manifestè apparet, quòd ordinis potestas omninò est de necessitate in Sacerdote; Quod Lactãt. quoque de Mysterijs Missæ differens,c.3.tenet.

Cap.i. de sum.Tri. & fid.Cathol.
Lactãtius Rafoldus

¶ Pari modo celebrare nequit, qui est degradatus,excommunicatus, suspensus, atque interdictus,& huiusmodi:ut patet in tit.de Cler. excommunic. per totum.

Sacer-

Sacerdos celebraturus ætatem habere debet. Quæst. 18.

Quam autem ætatem habere debeat quilibet Sacerdos celebrādi cupidus, ex multis iuribus colligere possumus: primo enim ex legibus imperialibus, ut C. de Episcopis, & Cler. l. Presbyterū, secundo ex Clem fin de ætat & qualit. & c. Hoc demum patet in Concilio Tridentino, sess. 23. c. 12. cùm inquit: Nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum; ad Diaconatus ante vigesimū tertiū ad Præbyteratus ante uigesimum quintum ętatis suę annum promoueatur.

C. de episc. & Cler. l. præsbyterum. Clem. fin. de ætat. & qualit. Concilio Tridenti. sess. 22. c. 12.

Sacerdos ignarus literarum, mancus, leprosus, spurius, monstruosus, atq; furiosus, inhabilis est ad celebrandum. Quæst. 19.

Quòd defectus scientiæ deijciat Sacerdotem, ne celebret, patet in cap. fin. de ætate, & qualitate, & ordine præficien. ¶ De Mutilatis, Mancis, & huiusmodi, præcipitur in titu. de corpore uitiatis ordinandis, uel non per totum. ¶ De nato ex legitimo matrimonio, statuitur in Decretali Cùm in cunctis, cum similibus, extra, de electione. ¶ Furiosus quoque excluditur ab huiusmodi celebrandi actu sine culpa, qui tamē communicare potest quando habet lucida interualla. ¶ Cæterùm de omnibus supradictis legitur in Leuitico uoce superna

C. fi. de ętat. & qualit. c. cùm in cūctis, de elect.

Leuit.21. perna ad Moysem dictū esse, Loquere ad Aaron. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius, si cæcus, si claudus, si uel paruo, uel grādi, uel torto naso, si fracto pede, si manu, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, si gibbus erit; Quæ omnia sint nobis uti supradictorū peroratio, Si tamē multo plura uis de istis uidere assume ibi elucidationem, quam feci in Hymno, Libr.3. qui incipit. Ad cœnam agni prouidi, ubi.

Intentio Sacerdotis celebraturi quænam esse debeat circa consecrationem panis, & uini in corpus Christi. Quæst.20.

Ioann. à Tur. cre. Gabriel. Hoc nouissimo loco omissis ijs, quæ D. Ioannes à Turre cremata dicit in cap. oportet, de consecr. distinct. 2. & Gabriel in præfata eius expositione Missæ. cap. 2. duos casus hic ponam, ex quibus poterit quilibet discretus lector agnoscere, quam nam Sacerdos celebraturus intentionem habere debeat, ut in Missa corpus Christi conficiat. Summa Angelica. Dico igitur, quòd summa Angelica de hac materia sic fatur. Quid, inquit, si Sacerdos acceptis pluribus hostijs consecrandi animo: deinde quando venit ad actum consecrationis, non aduertit, nisi ad eam, quam habet in manu. Respon. Nota. omnes sunt consecratæ, quia non requiritur de necessi-

necessitare intẽtio actualis, sed virtualis, qua fuit, quando præfatas hostias accepit, vt eas consecrarct. Præterea itidem sic differit Franciscus à Victoria in eius summa de baptismate. §. 35. Requiritur, inquit, intentio baptizandi; nec quando baptizat, requiritur actualis intentio; sufficit enim virtualis: idest, quòd prius uoluerit baptizare, licet tunc quando baptizat, cogitet de impertinentibus. Debet tamen habere sacerdos, secundum communem Doctorum sententiam, & presertim Domini Lactantij Rãdolphi in sua expositione Missæ cap. 3. intentionem conformẽ illi Ecclesię, vt uidelicet intendat facere quod facit Ecclesia, quamuis ipse hoc non crederet. nã & hæreticus sacerdos consecrare potest, dummodò intendat facere secundum rectam intentionem Ecclesiæ. Quocirca collige ex prædictis amplam nostræ quæstionis solutionem.

TRACTATVS SECVNDVS.

De sacerdotalibus Indumentis, & confessione Sacerdotis ante Altare, & de Altari cum cęteris super eo positis.

Amictum vt quid celebraturus sacerdos se induat, Quęst. 1.

LOTIS itaque manibus, episcopus, siue sacerdos celebraturus præ alijs Amictum capit, dicẽs; Impone, Domine, capiti Innoc. 3. co. lib. c. 50.

capiti meo galeam salutis ad expugnandos omnes Diabolicos incursus: & hoc facit, ut iussis Apostoli obtemperent dicentis; Galeam salutis
Ephes. 6. assumite.

Amictus quid significet. Quæst. 2.

Iste autem Amictus ad litteram significat in Christo velamen, quo faciem Christi in domo
Caypheę illudentes, & percutientes Iudei ope-
Luc. 18. uerunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis
Biel. est, qui te percussit. Hæc Biel. c. 2. & Nicolaus de Ploue, De Horis Canonicis.

Amictus Mysticè quid denotet. Quæst. 3.

Mysticè tamen humanam naturam in Christo significat, quę tecta est deitas, quę est caput Christi. Hęc Biel ibidem, quę & Ioannes bapti-
Biel. sta prędictus Casinen. Monachus exornat multis auctoritatibus.

Quid Rupertus Abbas dicat de hoc Amictu. Quæst. 4.

Rupertus li. 1. de diuin. offic. c. 19. Veniens, inquit Rupertus, ad saluationem mūdi Dei filius, Angelus magni consilij nube amictus est, dum diuinitatem suam, quæ est caput (nam sicut per pedes Domini Christi humanitatem,

tem ut dixi in expositione illius Hymni, qui incipit; Nardi Maria pistici, sumpsit libram mox optimi, unxit beatos Domini pedes, (ita p caput eius diuinitatem in sacris litteris accipimus), & principium in nostra carne abscondit. Hoc ergo carnis latibulum prima uestis sacerdotis, hoc est, Amictus, significat. Vnde legitimus in Apocal. 10. Angelum fortem descendisse de coelo, amictum nube. Apoc. 10

Quid Alba designet. *Quaest. 5.*

Historice Alba uestem ludicram Albam significat, qua uelut stultus dominus noster uestitus est ab Herode, & in ea remissus ad Pilatum. Vide Innocen. Papam, li. 1. de mysterio Missae. cap. 51. & hoc idem dicit Lactantius Ranfoldus in sua vulgari Missae expositione. c. 4. Luc. 22. Innoc. 3. Lactātius

Alba Mystice quid. *Quaest. 6.*

Albam mystice munditiam castitatis designare ex ijs, quae supra diximus tractatu praecedenti, quaest. quinta apparere potest. ¶ vel secundum Durandum signat nihil superfluum, aut dissolutum in uita sacerdotis, aut in eius membris esse debere, ob id quod conuenienter membris corporis adaptatur: nam corpus à sursum usque ad deorsum tegit.

Alba quid denotet secundum Rupert. *Quæst.* 7.

Rupertus ibi. c. 20. Alba, inquit ille, laneum est uestimentum, & strictum, longissime distans à tunicis pelliceis, quæ de mortuis animalibus fiunt, quibus post peccatum uestitus est Adam, utpote nihil mortis habens, sed tota candida nouam uitam, conuersationemque etiam sacerdotij eius, quam docuit, & in baptismo dedit: ut de baptismo surgentes, cingamus lumbos in ueritate, & tota pristinorum peccatorum turpitudo celetur. Vnde Dauid; Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. ¶ Hanc Ruperti opinionem sequitur Ioan. Baptista Casinen. exornans multis auctoritatibus eius sententiam. Ioa. Bapt.

Zona, siue Cingulum quid significet. *Quæst.* 8.

Porrò Cingulum flagellum, quo casus Christus Rex noster circa columna, uel ligamen, quo Ioan. 18. ligatus est in flagellatione, significare dicere possumus. Quod & Lactantius Ranfoldus, qui ulti- Lactātius Rāsoldus mus omnium de hac re tractauit, approbat, & tenet in sua vulgari Missæ expositione. c. 4.

Mystice Zona quid innuat. *Quæst.* 9.

Duran. li. Debet, inquit Durandus, Alba circa lumbos

ſacerdotis,ſeu Pontificis Zona ſeu cingulo,quod in leges, & apud Græcos Baltheum dicebatur, præcingi; vt caſtitas ſacerdotis, per Albam ſignificata, nullis incentiuorum ſtimulis diſſoluatur. Cingulum nanque continentiam ſignificat. Vnde ſint lumbi ueſtri præcincti,& lucernæ ardētes in manibus veſtris. ¶ vel Cingulum ſecundum Luc. 12. Lactantium Ranfoldum indiſſolubile charitatis Lactātius vinculum, quo filius Dei copulauit ſibi naturam Ranfol.c. humanam, ſecundum antiquam promiſsionem 4. ſignificat. Vnde Hierem. In charitate perpetua dilexi te,& ideo attraxi te miſerans. Hierem. 31.

Manipulus quid deſignet. *Quæſt.* 10.

Manipulum funem, quo ligatus fuit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quando captus fuit ſignare nemo hęſitet. Vnde Ioann. Comprehenderunt,& ligauerunt eum. Quod & Durand. & Nicolaus de Plou. approbant, dum de iſtis in expoſitione Miſſæ verba faciunt. Ioan 17. Durand. Nicolaus de Ploue

Manipulus myſtice quid igitur. *Quæſt.* 11.

Per Manipulum, inquit Guilielm. bona opera, Matt. 14. uigilantia deſignatur; de qua Dominus ait; Vigilate, quia neſcitis, qua hora filius hominis venturus ſit. ¶ Vel per Manipulum pręmium deſignatur, iuxta quod legitur: Venientes autem, veniēt Pſal. 125.

cum exultatione, portantes manipulos suos.

Ruperti opinio circa Manipulum. *Quæst.* 12.

Ruper. c. 33. Manipulus inquit Rupertus, quem in brachio sinistro gestat, Subdiaconus, dextra vacate, ut expeditum sit ad ministrandum, illud nobis innuit, quòd si timentes securim iudicij ęterni (quę iam ad radicem arborum posita est, ut omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidatur, & in ignem mittatur) prædictam pœnitentiam susceperimus, & dignos pœnitētię fructus fecerimus; manipulos iustitię reportabimus: iuxta illud; Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua, venientes autem, venient cum exultatione portantes manipulos suos.

Matt. 3.

Manipulus cur in sinistra geratur. *Quæst.* 13.

Li. 3. c. 6. Sanè, inquit Durandus, Ministri Manipulum in brachio sinistro ferunt, ad notandum, quod stricti debent esse in hac uita, quæ per sinistrum brachium signatur, ad terrena, sed ad cœlestia expediti.

Stola quid designet. *Quæst.* 14.

Gabriel. Biel. Stolam significare ligamen, quo ligatus fuit Christus ad columna, nemo ambigit. itaq; Cin-

gulum

gulum, Manipulus, & stola, tria sunt ligamina, qui bus Christus ligatus est in captura, siue captio ne, flagellatione, & Crucis baiulatione.

Mystice stola quid notet. *Quæst.* 15.

Stola, quę per modũ Crucis collo imponitur, ipsum crucis patibulum in humeris gestũm repræsentat. ¶ Vel secundum Guilielm. stola signi ficat iugum pręceptorum Domini, ut iugum Do mini se sumpsisse demonstret. Quam Durandi opinionem approbat etiam Lactantius Ranfoldus. Lactãtius Ranfold.

Ruperti opinio circa stolam. *Quæst.* 16.

Stola, quæ super Amictum collo sacerdotis in cumbit, obedientiam significat filij Dei, & serui tutem, quam Dominus omnium propter sæcu lorum salutem subijt. Et sicut Iacob liber, & in genuus pręcepto patris Isaac & consilio Rebeccæ parens seruiuit Labam, ut Rachel, & Liam in coniugem duceret: sic filius Dei pręcepto patris, & concilio Spiritus sancti obediens, seruiuit mũdo, subiectis humeris eius peccata portando, ut synagogam de Iudęis, & Ecclesiam de gentibus assumeret. Ruper. li. 1. de diui. offi. c. 21.

Stolam cur osculetur dum eam aßumit sacerdos. Quæst. 17.

Stolam cum osculo sibi imponit Sacerdos, & deponit, ad notandum assensum, & desiderium, quo ad se subijcit huic prçceptorum Domini vulgo. ¶ Illa autem à collo per anteriora descendens dextrum, & sinistrum latus adornat: quia per arma iustitiæ, a dextris, & a sinistris, idest in prosperis, & in aduersis Sacerdos debet esse munitus: Quatenus nec aduersis frangatur, nec prosperis eleuetur.

Inn. 3. de mist. Missæ. l. 1. c. 52.

Stola cur ad lumbos succingatur. Quæst. 18.

Ad lumbos autem stolam sibi succingit celebraturus Sacerdos, ut ipse sit fortis & expeditior impugnare libidinem. ¶ Quandoque tamẽ super sinistrum brachium pars anterior stolæ complicatur; quod tractum est à legalibus Sacerdotibus, qui dum sacrificabant summitates Balthçi super humerum inflectebant.

Stola cur tantummodo humero, non etiam collo Diaconorum imponatur. Quæst. 19.

Adhuc stola in sinistro humero Diaconi imponitur, quia decet temporalia, quæ per sinistrã designantur, spiritualibus deseruire. ¶ Vel quia

dextram

dextram Diaconi oportet esse liberam, vt expeditis ad ministerium sacerdotij discurrat.

Stola quibusnam vti prohibitum sit. Quæst. 20.

Statutum est in sacris Canonibus. dist. 23. ca. non oportet, el secondo: & duobus capitulis sequentibus, ne Subdiaconi, lectores, & Psalmistæ Orarijs, siue stolis vtantur. dist. 23. c nõ oportet.

Planeta quid signet. Quæst. 21.

Planetam vestem purpuream secundum sensum literalem significat, qua in prætorio Pilati dominus post flagellationem sanctissimũ Christi corpus vndique perfundentem indutus est, illusus, percussus, & inimicis Iudæis ostensus.

Casula, uel aliàs Planeta mysticè quid signet. Quæst. 22.

Postremo, inquit Durandus, super omnes vestes induitur sacerdos Casula, quæ quasi parua casa dicitur, significans charitatem, sine qua sacerdos est, sicut æs sonans, aut Cymbalum tinniens. ¶ Sicut enim Charitas operit multitudinem peccatorum, & omnia legis, & Prophetarum mandata continet, dicente Apostolo. Plenitudo legis est charitas: sic & hęc vestis iuncta aliã indumenta Durand. lib. 3. c. 7. Cor. 13. 1. Petr. 3.

dumenta

Durãdus dumenta intra se claudit, & continet. ¶ Hæc profectò perpulchra sunt, quæ D. Durandi sunt, At Rupertum audi.

Rupertus quid de Casula dicat. Quest. 23.

Rupert. li.1.c.22. Casula, inquit ille, magni sacerdotis nostri Christi vestimentũ significat illud vestimentum veri Aaron, cuius in oram descendit vnguentũ, quod est in capite, primum descẽdens in barbam ipsius Aaron. Quod est illud vestimentum? Sancta Ecclesia Catholica. Nam barba Aaron sunt Apostoli Christi, atque Apostolici viri fortes, & perfecti. Vnguentum autem Regale, & sacerdotale, Spiritus sanctus est, cuius tota plenitudo est in capite, scilicet Christo; atque inde primum in Apostolos, quasi in barbam; deinde in totam Ecclesiam, & vsque in extrema Ecclesię membra, quasi in oram vestimenti. Casula ergo vestimẽtum Christi, quod est Ecclesia, significat.

Casula vndique clausa, integraque quid notet. Quæst. 24

Rupert. Abbas ibid. Ibidem Rupertus ait, in eo, quòd Casula est una, & tota integra cũm aptitudine manuũ, quæ extensionem manuum crucifixi Domini aptè depingit in anteriorem, & posteriorem partem quodammodo diuiditur: signum est antiquæ ecclesiæ,

clesiæ, quæ pasionem Domini præcesit, & nouæ quæ subsequitur.

Gulielmi sententia circa integritatem Casulæ.
Quæst. 25.

Quòd autem, inquit, Casula una, & integra, & undique clausa est, significat Fidei vnitatem, & integritatem: ueruntamen in extensione manum in anteriorem, & posteriorem partem quodammodo diuiditur, designans antiquam Ecclesia, quæ pasionem Christi præcesit, & nouam, quę Christi pasionem sequitur. Nam, & hoc est id plus, quod dicit Durandus, quam Rupertus) & Matt. 21. qui præibant, & qui sequebantur clamabant, dicentes; Osanna filio Dauid: benedictus qui uenit in nomine Domini. Ioan. 19

Fimbriæ omnium prędictarum uestium quid notent.
Quæst. 26.

Fimbriæ, vel Manipuli, vel stolæ, uel cuiuslibet sacræ uestis, perseuerantiam significant eorundem bonorum, uel completionem morum.

Vestes sacrę unde duxerunt initium.
Quæst. 27.

De uestibus Sacerdotalibus, inquit Ioann. à turre

In c. cōcedimus, de consecr. dist. 1. Exod. 28. & 31.

turre cremata, in ueteri lege pręcipit Dominus Moysi, ut faceret Aaron, & filijs suis uestes sanctas in gloriam & decorem, vt non nisi loti, & sacris uestibus induti Sacerdotio fungerentur. Cū ergo Sacerdotes nouæ legis maioris debeāt esse perfectionis, quàm Sacerdotes ueteris legis, cùm potiora sint Sacramenta, quæ per ipsos tractantur: meritò institutum est, ut Sacerdotes nouæ legis non nisi uestibus Sacris induti debeāt celebrare hoc præstantissimum Sacrificium. ¶ Ad ornamentum, & decorem quoque Ecclesiæ sunt ordinatæ tales uestes; Vnde Dauid, qui plurima disposuerit ad decorem Ecclesiæ dicit: Dominè dilexi decorem domus tuæ.

In quo iure nostro, siue lege cautum sit, ut Sacerdotes nouę legis vtantur uestibus Sacris in celebratione Missarum. *Quæst.* 28.

Archi. in c. concedimus. de consecr. dist. 1.

Scire debes, inquit Dominus Archidiaconus Florentinus, quòd in Concilio Ramensi, cap. 4. statutum fuit, ut nullus Presbyter absque Amictu, Alba, stola, faune, manipulo, & casula; quæ omnis, secundum præfatum Ioannem, in præallegato capitulo; uirtutes, quibus ornari debent Sacerdotes, designantur; nullatenus præsumat Missam celebrare. ¶ Nec unquam Presbyter ijs indutus extra Ecclesiā exeat; quia hoc lex Diuina prohibet. Brocard. c. nullus presbyter. li. 2.

An

An Sacerdos conficiat corpus Christi sine uestibus, & Paramentis consuetis. Quæst.29.

Quærit insuper Archidiaconus, verum Sacerdos sine vestibus,& paramentis consuetis, Christi corpus conficiat, dicens: sed nunquid sine vestibus officio Missæ deputatis posit confici corpus Christi: Credo, inquit, ille si fiat uerum corpus, erit sacramentum. licet grauissime peccet, qui hoc fecerit scienter: si ergò est Sacerdos & adest intentio,& debita materia, & forma, dicitur nihilominus Christi corpus à se consecratum esse. ¶ Et si quis isto modo celebrauerit, deponitur perpetuo à beneficio secundum Abbatem, in c.fi.de celebrat. Missar. Eod.c. c.fi.de celebr.Mis.

An uestes prædictæ Sacerdotales possint fieri ex vestes alicuius Dominæ, uel alterius uiris secularis. Quæst. 30.

Quòd autem de uestibus Dominarum, uel uirorum non fiant ornamenta Altaris, uel Sacerdotis, uel alius ornatus Ecclesiæ, uidetur præcipi nobis per Aurelien. Concilium. & de consecratione dist. prima cap. ad nuptiarum. c.ad nup. de cons. dist. 1.

Qui-

Quibus uestibus uti debeat Sacerdos non celebraturus, sed communicaturus, quibusq́, cæteri sęculares. Quæst. 31.

Exod. 12. Demum, sicut certo ritu Agnus paschalis in ueteri lege manducabatur, tenentes scilicet in manibus eorum manducaturi baculos, renes habentes succinctos, & calceos pedibus circumpositos; sic nos cum stolis in utroq; humero positis. Stola igitur erit, (vt dicitur in c. Ecclesia, dist. 23. & in l. 1. C. nulli licere lib. 11.) Sacerdotum, Purpura Regum, Cuculla Monachorum, toga Aduocatorum, chlamys Militum, & habitus Rusticorum.

c. Eccl. distin. 23 l. 1. c. nulli licere. li. 11.

Ex quibus coloribus constare debeant Paramenta quibus celebraturus Sacerdos uti debet. Quæst. 32.

Innoc. 3. li. de myster. Miss. cap. 32. & 45. Secundum autem exigentiam temporum, & festorum contingentiam Sacerdos celebraturus vestibus coloratis vtetur: Sancta siquidem Dei Ecclesia secundũ vsum Romanæ Ecclesiæ quinque coloribus vti consueuit, videlicet, albo, rubeo, viridi, violaceo, & nigro. De quibus omnibus, sequentes Innocentium, ac alios, Deo fauente, ad plenum dicemus: quamuis hæc etiam in Rubrica Missalis latius patebunt.

Indu-

Indumentis albis quibus in diebus vtatur Ecclesia.
Quæst. 33.

Albis autem Indumentis celebraturus Sacerdos vtatur in Natiuitate Domini vſque ad octauam Epiphaniæ incluſiuè, exceptis feſtis Martyrum, quæ infra eam veniunt. Item vtatur albis veſtibus in Cæna Domini. Item in Sabbato ſancto vſque ad Sabbatum Pentecoſtes excluſiuè; maximeque in officio de tempore; ſed nõ in Miſſa Litaniarum, & Rogationum. Albis item vtatur veſtibus in Feſtis B. Mariæ, & per eius octauas. Item in eius Miſsis votiuis. In Miſſa etiam Sanctæ Trinitatis. In Feſto Corporis Chriſti. In feſtis Angelorum. Sancti Ioannis Baptiſtæ: Conuerſionis Sancti Pauli: Sancti Petri ad vincula: Transfigurationis Domini, Confeſſorum, & Doctorum: omnium Virginum; Dedicationis Eccleſiæ. per octauas demum prędictorum feſtorum, ſi illas habent: & in Dominiciis infra eas occurrentibus ſemper veſtibus vtatur Sacerdos albis.

Cur in prædictis Feſtis vtendum ſit albo colore.
Quæſt. 34.

Quibus autem de cauſis in præadductis Feſtis, albo colore vtamur, ſi dicamus, alienum forte Ratio ſupradictorum.

te

te non erit. Etquidem in Natiuitate Domini, & etiam præcursoris, albis vestibus vtimur: quoniam atque natus est mundus: Sanctum enim Innocentem, impollitum, segregatumque à peccatoribus nominat eum Apostolus: De Ioanne dicitur, antequam exiris de vulua, sanctificaui te.
Heb. 7. Hier. 1, & 2. ¶ In Epiphania propter splendorem Stellæ. ¶ In cęna Domini propter cōfessionem Chrismatis, quod ad mundationem animæ consecratur. ¶ In Resurretione propter Angelum, qui
Mār. 16. Matt. 18. apparuit stola candida coopertus, iuxta illud. Et vestimenta eius alba sicut nix. ¶ In Ascensione propter nubem lucidam, in qua Christus ascendit. ¶ In Dedicatione Ecclesiæ, quia Ecclesia virgineo nomine nuncupatur: iuxta illud: Dispondi enim uos vni viro virginem castam exhibere Christo. ¶ In Festis Confessorum, Virginum, & huiusmodi propter integritatem, virginitatem, & eorundem innocentiam. Aliorũ Festorum causas quis ignoraret?

Rubeo colore, quando vti debet celebraturus Sacerdos. Quæst. 34.

Rubeo colore vtitur Sacerdos celebraturus à
quæ. 33. vigilia Pentecostes vsque ad Sabbatum sequens inclusiuè. Item in Festis Sanctæ Crucis, Sancti Ioannis anteportam Latinam; In Natali Apostolorum Petri, & Pauli, & in Festis etiam aliorũ

Aposto-

Apostolorum exceptis supradictis. In Festi Martyrum, præterquã sanctorum Innocentum; nisi in Dominica eius Festum venerit. Item & per octauas prædictorum Festorum; si eas habent, & in Dominicis, infra eas octauas occurrentibus.

Quamobrem in iam dictis Festis sit utendum Rubeo colore. Quæst. 36.

Colore autem rubeo vtimur à vigilia Pentecostes usque ad Sabbatum propter spiritus sancti feruorem, qui super Apstolos in igneis linguis apparuit; nam apparuerunt, inquit Lucas, illis dispertitæ linguæ tanquàm ignis. ¶ In festo Crucis ob id, quod in ea Christus sanguinem fudit: Nam quare rubrum, inquit Propheta, est indumentum tuum, sicut calcantium in torculari? ¶ In solennitatibus Apostolorum propter sanguinem passionis, quem pro Christo fuderunt. Nam ipsi sunt, qui uenerunt de magna tribulatione. Cætera per te metipsum tãquã facilia discurre, & iudica.

Reddit rationem su prædictorum. Act. 2. Esai. 63. Apoc. 7.

Viridi colore, quando ad celebrationem utatur Sacerdos. Quæst. 37.

Alma mater Ecclesia ab octaua Epiphaniæ usque ad Septuagesimã, & ab octaua Pẽtecostes

usque ad Aduentum exclusiuè uiridi utitur colore. Item in officio de tempore, excepta Dominica Trinitatis, & exceptis Dominicis infra octauas occurrentibus; & exceptis vigilijs, & Quatuor temporibus, de quibus dicetur infra.

Hoc tempore uiridi colore cur utatur Sacerdos in Missa. Quæst. 38.

Ratio supradictorum.

Hoc autem uiridi colore hoc tempore utitur Ecclesia, quia viridis color medius est inter albedinem, & nigredinem; de qua ideò hic infra dicitur, ut color uiridis manifestè apparet medius esse. & quia hic color uiridis exprimitur in Dominicali officio, dum dicitur: Cipri cum nardo, nardus & crocus.

Paramenta Violacea quando sint à Sacerdotibus adhibenda. Quæst. 39.

Violaceo colore utitur Sacerdos à prima Dominica Aduentus usque ad Missam vigiliæ Natiuitatis Domini inclusiuè. Et a Septuagesima usq; ad officium vigiliæ Paschæ exclusiuè. Item in officio de tempore, excepta feria quinta in Cęna Domini, & feria sexta in Parasceue, & in benedictione Cerei. Item in Vigilijs, & Quatuor têporibus. Item in Missa Litaniarum & Rogationũ, & sanctorum Innocentum. Festi Purificationis B. Mariæ: Dominicæ in palmis.

Cur

Cur Violaceo colore hoc tempore vtantur Sacerdotes. Quest.40.

Quia verò in vigilijs,& quatuor temporibus, ac diebus hmōi ieiunantes nos,carnē nostrā affligimus,ac maceramus, ut sic facta liuida Christi liuoribus confirmetur:eius enim liuore sanati sumus. Ideo ad hoc designandum tunc colore violaceo utimur, qui pallidus,& quasi liuidus est. Caus. à cur.

Nigris uestibus quando uti debeant Sacerdotes in Missa. Quest.41.

Sacerdos celebraturus colore nigro utitur feria sexta in Parasceue,& in Missis Defunctorū: quanquā Innocentius, & Durand. dicant,quòd & in multis etiam diebus istis Paramentis nigris uti consueuit Ecclesia;ut in diebus Afflictionis, Abstinentiæ,& in festo Sanctorum Innocentū. Veruntamen Rubrica Missalis hos duos casus,in quibus sit utendum nigro colore,ponit. ¶ Cæterum cur in huiuscemodi casibus utatur Paramentis nigris Ecclesia,cognita facile est: Ideò nihil hic de hoc dico. Inn. 3. c. 6. de myst. miss. Durand. lib. 3. ca. 18.

Prahensio Calicis, & Hostiæ à Sacerdote celebraturo quid designet. *Quæst.* 42.

Postquã de uestibus, & indumentis Sacerdotalibus, & eorundem coloribus disseruimus: reliquum est modo, ut de Calicis, & Hostię captione per Sacerdotẽ celebraturum aliquid enarremus. Igitur Calicis, & Hostiæ captatio per Sacerdotem iam indumentis sacris paratum, ut offerat Deo sacrificium, signat Christum á die, qua de Spiritu sancto conceptus fuit ex Maria Virgine, semper calicem suę passionis præ oculis habuisse, & Crucis tormentum propter nos homines, & propter nostrã salutem desiderasse; quòd apertè demonstratur in Euangelio, cùm dixit discipulis suis. Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. & alibi. Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur? Item & alibi. Voluntariæ sacrificabo tibi; Demonstrans autẽ talę esse suum desiderium, dixit item Iudę. Quod facit, fac citius. De hac re uide Ioann. Baptistam Monachum Casinen. in sua expositione Missæ, lib. 1. cap. 12.

Nota. Luc. 22. Luc. 12. Psal. 53. Ioan. 3.

Sacerdos accinctus accedens ad Altare quid notet. *Quæst.* 43.

Iam autem paratus Sacerdos, & Sacris indumentis

mentis ornatus, Calice cum Hostia deprehenso, de Sacrario egreditur ad Altare accedens. Quod designat Christum, qui fuit expectatio gentium: (per quem denotatur hodie Sacerdos celebraturus, qui est expectatio populi Christiani expectantis in Ecclesia sacerdotem, ut dicat Missam): carne sacrosancta assumpta ex Virginis carne incorrupta de secreto habitaculo cœlorum, hoc est, de sinu Patris egressum esse in hūc mundum: uel de sacrata ęde, uidelicet, de uirginali vtero egressum fuisse tanquàm sponsum de thalamo suo. Psal. 18.

Sacerdos celebraturus solenniter, ut quid per semetipsum non portet Calicem. Quæst. 44.

Quod autem Sacerdos solenniter celebraturus per semetipsum Calicem non portat, hoc innuit, quòd Pater omnipotens iam animaliū brutorum sacrificia, & holocausta sibi inuisa agnoscens esse, præmisit vnigenitum filium, qui Calicem ferret, hoc est, qui passionem subiret, & sacrificium non amplius brutorum; sed sui ipsius in Mōte Caluario offerret. Et hoc est, quod dicitur in Psalm. 29. Sacrificium, & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi; Holocaustum & ꝓ peccato non postulasti, tum dixi; Ecce uenio. Tradidit ergo, inquit Paulus, Christus semetipsū pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorē suauitatis. Impossibile si quidem erat sanguine taurorum

Iona. past. Monach. li. 1. c. 14. Nota.

Psal. 29.

Ephes. 5.

Hæbr. 10.

taurorum, & hircorum auferri peccata.

Cereoli præcedentes Sacerdotem celebraturum quid notent. Quæst.45.

lib.i.cap. de diu.offic.c.28. Præcedunt flammantes Cereoli, inquit Rupertus, uidelicet in signum gaudij, quod in ortu Saluatoris omni mundo effulsit, de quo Angelus ad Pastores: Annuncio vobis gaudium magnū. Innocentius. ¶ Innocentius quoque de istis cęreis tractat li. 2.c.8. si cupis scire plura.

Candelabra supra quæ cereoli feruntur, quid designent. Quæst.46.

lib.4.c.6. Candelabra autem, inquit Durandus, supra quę prędicti cerei feruntur, designant fundamētum, ut super fundamentum luceat coram hominibus lux Prædicatorum.

Vt quid Diaconus, & Subdiaconus pręcedant Sacerdotem celebraturum cum solennitate. Quæst. 47.

Ruper. c. 15. Præcedunt, inquit Rupertus, duo ministri nō pariter, neque à latere incedentes, sed ante; quoniam designant nouum, & uetus Testamentum, idest, legem, & Euāgelium. Quorum lex tempore prior, Euangelium uerò dignitate maius.

Innocentij

Innocentij Papæ opinio circa præcedentiam Ministrorum prædictorum. Quæst.48.

Subdiaconus, qui præcedit, Ioannem Baptistam, inquit ille tantus uir, significat; qui præcessit Christum in spiritu, & uirtute Heliæ, parare Domino plebem perfectam. li.2.ca.5. de myst. Miss: Luc.1.

Subdiaconus cur portet ante Sacerdotem celebraturum, Missale. Quæst.49.

Rupertus dicit. Subdiaconus præfert textum Euangelij, quia profectò lex (quæ per Subdiaconum notatur, ut dictum est supra pręcedenti quęstione) testimonia continet Christi, sicut ipse dicit Iudęis: Si crederetis Moysi, crederitis for sitan & mihi. Ibid. Io.10.& 8.

Secundum Dominum Innocentium cur Subdiaconus portet Mißale. Quęst. 50.

Hic autem, ait ille, ante Pontificem, uel Sacerdotem portat codicem Euangelij: quia Ioannes ante Christum prædicationem Euãgelij inchoauit. Pœnitentiam, inquit agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Inno.Papa.3.ibi. Matth.2.

Stolam cur osculetur dum eam aßumit sacerdos.
Quæst. 17.

Stolam cum osculo sibi imponit Sacerdos, & deponit, ad notandum assensum, & desiderium, quo ad se subijcit huic prçceptorum Domini vulgo. ¶ Illa autem à collo per anteriora descendens dextrum, & sinistrum latus adornat: quia per arma iustitiæ, a dextris, & a sinistris, idest in prosperis, & in aduersis Sacerdos debet esse munitus; Quatenus nec aduersis frangatur, nec prosperis eleuetur.

Inn. 3. de mist. Mis. ti. 1. c. 52.

Stola cur ad lumbos succingatur. *Quæst.* 18.

Ad lumbos autem stolam sibi succingit celebraturus Sacerdos, ut ipse sit fortis & expeditior impugnare libidinem. ¶ Quandoque tamē super sinistrum brachium pars anterior stolæ complicatur; quod tractum est à legalibus Sacerdotibus, qui dum sacrificabant summitates Balthei super humerum inflectebant.

Stola cur tantummodo humero, non etiam collo Diaconorum imponatur. *Quæst.* 19.

Adhuc stola in sinistro humero Diaconi imponitur, quia decet temporalia, quæ per sinistrā designantur, spiritualibus deseruire. ¶ Vel quia

dextram

dextram Diaconi oportet esse liberam, vt expeditis ad ministerium sacerdotij discurrat.

Stola quibusnam vti prohibitum sit. Quæst. 20.

Statutum est in sacris Canonibus. dist. 23. ca. non oportet, el secondo: & duobus capitulis sequentibus, ne Subdiaconi, lectores, & Psalmistæ Orarijs, siue stolis vtantur. dist. 23. c. nō oportet.

Planeta quid signet. Quæst. 21.

Planetam vestem purpuream secundum sensum literalem significat, qua in prætorio Pilati dominus post flagellationem sanctissimū Christi corpus vndique perfundentem indutus est, illusus, percussus, & inimicis Iudæis ostensus.

Casula, uel aliàs Planeta mysticè quid signet. Quæst. 22.

Postremo, inquit Durandus, super omnes vestes induitur sacerdos Casula, quæ quasi parua casa dicitur, significans charitatem, sine qua sacerdos est, sicut æs sonans, aut Cymbalum tinniens. ¶ Sicut enim Charitas operit multitudinem peccatorum, & omnia legis, & Prophetarum mandata continet, dicente Apostolo. Plenitudo legis est charitas: sic & hęc vestis iuncta alia in- Durand. lib. 3. c. 7. Cor. 13. 1. Petr. 3.

dumenta

Durãdus dumenta intra se claudit, & continet. ¶ Hæc profectò perpulchra sunt, quæ D. Durandi sunt, At Rupertum audi.

Rupertus quid de Casula dicat. Quest. 23.

Rupert. li.1.c.22. Casula, inquit ille, magni sacerdotis nostri Christi vestimentũ significat illud vestimentum veri Aaron, cuius in oram descendit vnguentũ, quod est in capite, primum descẽdens in barbam ipsius Aaron. Quod est illud vestimentum? Sancta Ecclesia Catholica. Nam barba Aaron sunt Apostoli Christi, atque Apostolici viri fortes, & perfecti. Vnguentum autem Regale, & sacerdotale, Spiritus sanctus est, cuius tota plenitudo est in capite, scilicet Christo; atque inde primum in Apostolos, quasi in barbam, deinde in totam Ecclesiam, & vsque in extrema Ecclesię membra, quasi in oram vestimenti. Casula ergo vestimẽtum Christi, quod est Ecclesia, significat.

Casula vndique clausa, integraque quid notet. Quæst. 24

Rupert. Abbas ibid. Ibidem Rupertus ait, in eo, quòd Casula est una, & tota integra cũm aptitudine manuũ, quæ extensionem manuum crucifixi Domini aptè depingit in anteriorem, & posteriorem partem quodammodo diuiditur: signum est antiquæ ecclesiæ,

clesiæ, quæ paſsionem Domini præceſsit, & nouæ quæ ſubſequitur.

Gulielmi ſententia circa integritatem Caſulæ.
Quæſt. 25.

Quòd autem, inquit, Caſula una, & integra, & undique clauſa eſt, ſignificat Fidei vnitatem, & integritatem: ueruntamen in extenſione manuum in anteriorem, & poſteriorem partem quodammodo diuiditur, deſignans antiquam Eccleſiá, quæ paſsionem Chriſti præceſsit, & nouam, quę Chriſti paſsionem ſequitur. Nam, & hoc eſt id plus, quod dicit Durandus, quam Rupertus) & qui præibant, & qui ſequebantur clamabant, dicentes; Oſanna filio Dauid: benedictus: qui uenit in nomine Domini. Matt. 21. Ioan. 19

Fimbriæ omnium prędictarum ueſtium quid notent.
Quæſt. 26.

Fimbriæ, vel Manipuli, vel ſtolæ, uel cuiuslibet ſacræ ueſtis, perſeuerantiam ſignificant eorundem bonorum, uel completionem morum.

Veſtes ſacrę unde duxerunt initium.
Quæſt. 27.

De ueſtibus Sacerdotalibus, inquit Ioann. à turre

In c.cõcedimus, de consecr. dist. 1. Exod. 28. & 31.

turre cremata, in ueteri lege pręcipit Dominus Moysi, ut faceret Aaron, & filijs suis uestes sanctas in gloriam & decorem, vt non nisi loti, & sacris uestibus induti Sacerdotio fungerentur. Cũ ergo Sacerdotes nouæ legis maioris debeãt esse perfectionis, quàm Sacerdotes ueteris legis, cùm potiora sint Sacramenta, quæ per ipsos tractantur: meritò institutum est, ut Sacerdotes nouæ legis non nisi uestibus Sacris induti debeãt celebrare hoc præstantissimum Sacrificium. ¶ Ad ornamentum, & decorem quoque Ecclesiæ sunt ordinatæ tales uestes; Vnde Dauid, qui plurima disposuerit ad decorem Ecclesiæ dicit: Dominè dilexi decorem domus tuæ.

In quo iure nostro, siue lege cautum sit, ut Sacerdotes nouę legis vtantur uestibus Sacris in celebratione Missarum. Quæst. 28.

Archi. in c. concedimus. de consecr. dist. 1.

Scire debes, inquit Dominus Archidiaconus Florentinus, quòd in Concilio Ramensi. cap. 4. statutum fuit, ut nullus Presbyter absque Amictu, Alba, stola, faune, manipulo, & casula; quæ omnis, secundum præfatum Ioannem, in præallegato capitulo; uirtutes, quibus ornari debent Sacerdotes, designantur; nullatenus præsumat Missam celebrare. ¶ Nec unquam Presbyter ijs indutus extra Ecclesiã exeat; quia hoc lex Diuina prohibet. Brocard. c. nullus presbyter. li. 2.

An

An Sacerdos conficiat corpus Christi sine uestibus, & Paramentis consuetis. *Quæst.* 29.

Quærit insuper Archidiaconus, verum Sacerdos sine vestibus,& paramentis consuetis, Christi corpus conficiat, dicens: sed nunquid sine vestibus officio Missæ deputatis posit confici corpus Christi: Credo, inquit, ille si fiat uerum corpus, erit sacramentum. licet grauissime peccet, qui hoc fecerit scienter: si ergò est Sacerdos & adest intentio,& debita materia, & forma, dicitur nihilominus Christi corpus à se consecratum esse. ¶ Et siquis isto modo celebrauerit, deponitur perpetuo à beneficio secundum Abbatem, in c. fi. de celebrat. Missar. Eod. c. c. fi. de celebr. Miss.

An uestes prædictæ Sacerdotales possint fieri ex vestes alicuius Dominæ, uel alterius uiris secularis. *Quest.* 30.

Quòd autem de uestibus Dominarum, uel uirorum non fiant ornamenta Altaris, uel Sacerdotis, uel alius ornatus Ecclesiæ, uidetur præcipi nobis per Aurelien. Concilium.& de consecratione dist. prima cap. ad nuptiarum. c. ad nup. de conse. dist. 1.

Qui-

Quibus uestibus uti debeat Sacerdos non celebraturus, sed communicaturus, quibusq; cæteri seculares. Quæst. 31.

Exod. 12. Demum, sicut certo ritu Agnus paschalis in ueteri lege manducabatur, tenentes scilicet in manibus eorum manducaturi baculos, renes habentes succinctos, & calceos pedibus circumpositos; sic nos cum stolis in utroq; humero positis. Stola igitur erit, (vt dicitur in c. Ecclesia, dist. 23. & in l. 1. C. nulli licere lib. 11.) Sacerdotum, Purpura Regum, Cuculla Monachorum, toga Aduocatorum, chlamys Militum, & habitus Rusticorum.

c. Eccl. distin. 23 l. i. c. nulli licere. li. 11.

Ex quibus coloribus constare debeant Paramenta quibus celebraturus Sacerdos uti debet. Quæst. 32.

Innoc. 3. li. de myster. Miss. cap. 32. & 45.

Secundum autem exigentiam temporum, & festorum contingentiam Sacerdos celebraturus vestibus coloratis vtetur: Sancta siquidem Dei Ecclesia secundũ vsum Romanæ Ecclesiæ quinque coloribus vti consueuit, videlicet, albo, rubeo, viridi, violaceo, & nigro. De quibus omnibus, sequentes Innocentium, ac alios, Deo fauente, ad plenum dicemus: quamuis hæc etiam in Rubrica Missalis latius patebunt.

Indu-

Indumentis albis quibus in diebus vtatur Ecclesia.
Quæst. 33.

Albis autem Indumentis celebraturus Sacerdos vtatur in Natiuitate Domini vsque ad octauam Epiphaniæ inclusiuè, exceptis festis Martyrum, quæ infra eam veniunt. Item vtatur albis vestibus in Cæna Domini. Item in Sabbato sancto vsque ad Sabbatum Pentecostes exclusiuè; maximeque in officio de tempore; sed nō in Missa Litaniarum, & Rogationum. Albis item vtatur vestibus in Festis B. Mariæ, & per eius octauas. Item in eius Missis votiuis. In Missa etiam Sanctæ Trinitatis. In Festo Corporis Christi. In festis Angelorum. Sancti Ioannis Baptistæ: Conuersionis Sancti Pauli: Sancti Petri ad vincula: Transfigurationis Domini, Confessorum, & Doctorum: omnium Virginum; Dedicationis Ecclesiæ. per octauas demum prędictorum festorum, si illas habent: & in Dominiciis infra eas occurrentibus semper vestibus vtatur Sacerdos albis.

Cur in prædictis Festis vtendum sit albo colore.
Quæst. 34.

Quibus autem de causis in præadductis Festis, albo colore vtamur, si dicamus, alienum forte *Ratio supradictorum.*

te

te non erit. Et quidem in Natiuitate Domini, & etiam præcursoris, albis vestibus vtimur: quoniam atque natus est mundus: Sanctum enim Innocentem, impollitum, segregatumque à peccatoribus nominat eum Apostolus: De Ioanne dicitur, antequam exiris de vulua, sanctificaui te.
Heb. 7. Hier. 1, & 2. ¶ In Epiphania propter splendorem Stellæ. ¶ In cęna Domini propter cōfessionem Chrismatis, quod ad mundationem animæ consecratur. ¶ In Resurretione propter Angelum, qui
Mār. 16. Matt. 18. apparuit stola candida coopertus, iuxta illud. Et vestimenta eius alba sicut nix. ¶ In Ascensione propter nubem lucidam, in qua Christus ascendit. ¶ In Dedicatione Ecclesiæ, quia Ecclesia virgineo nomine nuncupatur: iuxta illud: Dispondi enim uos vni viro virginem castam exhibere Christo. ¶ In Festis Confessorum, Virginum, & huiusmodi propter integritatem, virginitatem, & eorundem innocentiam. Aliorū Festorum causas quis ignoraret?

Rubeo colore, quando vti debet celebraturus Sacerdos. *Quæst.* 34.

Rubeo colore vtitur Sacerdos celebraturus à
quæ. 33. vigilia Pentecostes vsque ad Sabbatum sequens inclusiuè. Item in Festis Sanctæ Crucis, Sancti Ioannis anteportam Latinam; In Natali Apostolorum Petri, & Pauli, & in Festis etiam aliorū

Aposto-

Apostolorum exceptis supradictis. In Festi Martyrum, præterquã sanctorum Innocentum; nisi in Dominica eius Festum venerit. Item & per octauas prædictorum Festorum; si eas habent, & in Dominicis, infra eas octauas occurrentibus.

Quamobrem in iam dictis Festis sit utendum Rubeo colore. Quæst. 36.

Colore autem rubeo vtimur à vigilia Pentecostes usque ad Sabbatum propter spiritus sancti feruorem, qui super Apstolos in igneis linguis apparuit; nam apparuerunt, inquit Lucas, illis dispertitæ linguæ tanquàm ignis. ¶ In festo Crucis ob id, quod in ea Christus sanguinem fudit: Nam quare rubrum, inquit Propheta, est indumentum tuum, sicut calcantium in torculari? ¶ In solennitatibus Apostolorum propter sanguinem passionis, quem pro Christo fuderunt. Nam ipsi sunt, qui uenerunt de magna tribulatione. Cætera per te metipsum tãquã facilia discurre, & iudica.

Reddit rationem supradictorum.

Act. 2.

Esai. 63.

Apoc. 7.

Viridi colore, quando ad celebrationem utatur Sacerdos. Quæst. 37.

Alma mater Ecclesia ab octaua Epiphaniæ usque ad Septuagesimã, & ab octaua Pẽtecostes

C usque

usque ad Aduentum exclusiuè uiridi utitur colore. Item in officio de tempore, excepta Dominica Trinitatis, & exceptis Dominicis infra octauas occurrentibus; & exceptis vigilijs, & Quatuor temporibus, de quibus dicetur infra.

Hoc tempore uiridi colore cur utatur Sacerdos in Missa. *Quæst.* 38.

Ratio supradictorum.

Hoc autem uiridi colore hoc tempore utitur Ecclesia, quia viridis color medius est inter albedinem, & nigredinem; de qua ideò hic infra dicitur, ut color uiridis manifestè apparet medius esse. & quia hic color uiridis exprimitur in Dominicali officio, dum dicitur: Cipri cum nardo, nardus & crocus.

Paramenta Violacea quando sint à Sacerdotibus adhibenda. *Quæst.* 39.

Violaceo colore utitur Sacerdos à prima Dominica Aduentus usque ad Missam vigiliç Natiuitatis Domini incluſiuè. Et a Septuagesima usq; ad officium vigiliæ Paschæ exclusiuè. Item in officio de tempore, excepta feria quinta in Cęna Domini, & feria sexta in Parasceue, & in benedictione Cerei. Item in Vigilijs, & Quatuor tēporibus. Item in Missa Litaniarum & Rogationū, & sanctorum Innocentum. Festi Purificationis B. Mariæ: Dominicæ in palmis.

Cur Violaceo colore hoc tempore vtantur Sacerdotes. Quest.40.

Quia verò in vigilijs,& quatuor temporibus, ac diebus hmōi ieiunantes nos,carnē noſtrā affligimus,ac maceramus, ut ſic facta liuida Chriſti liuoribus confirmetur:eius enim liuore ſanati ſumus. Ideo ad hoc deſignandum tunc colore violaceo utimur, qui pallidus,& quaſi liuidus eſt. Cauſ. à cur.

Nigris ueſtibus quando uti debeant Sacerdotes in Miſſa. Queſt.41.

Sacerdos celebraturus colore nigro utitur feria ſexta in Paraſceue,& in Miſsis Defunctorū: quanquā Innocentius, & Durand. dicant,quòd & in multis etiam diebus iſtis Paramentis nigris uti conſueuit Eccleſia; ut in diebus Afflictionis, Abſtinentiæ,& in feſto Sanctorum Innocentū. Veruntamen Rubrica Miſſalis hos duos caſus,in quibus ſit utendum nigro colore,ponit. ¶ Cæterum cur in huiuſcemodi caſibus utatur Paramentis nigris Eccleſia,cognita facile eſt: Ideò nihil hic de hoc dico. Inn. 3. c. 6. de myſ. miſſ. Durand. lib. 3. ca. 18.

Prehensio Calicis, & Hostiæ à Sacerdote celebraturo quid designet. *Quæst.*42.

Postquã de uestibus,& indumentis Sacerdotalibus, & eorundem coloribus differuimus: reliquum est modo, ut de Calicis, & Hostię captione per Sacerdotẽ celebraturum aliquid enarremus. Igitur Calicis, & Hostiæ captatio per Sa-

Nota. cerdotem iam indumentis sacris paratum, ut offerat Deo sacrificium, signat Christum à die, qua de Spiritu sancto conceptus fuit ex Maria Virgine, semper calicem suę passionis præ oculis habuisse, & Crucis tormentum propter nos homines,& propter nostrã salutem desiderasse; quòd apertè demonstratur in Euangelio, cùm dixit di-

Luc.22. scipulis suis. Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. & alibi. Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo

Luc.12. coarctor, usque dum perficiatur? Item & alibi.

Psal.53. Voluntariæ sacrificabo tibi; Demonstrans autẽ tale esse suum desiderium, dixit item Iudę. Quod

Ioan.13. facit, fac citius. De hac re uide Ioann. Baptistam Monachum Casinen. in sua expositione Missæ, lib.1.cap.12.

Sacerdos accinctus accedens ad Altare quid notet. *Quæst.* 43.

Iam autem paratus Sacerdos,& Sacris indumentis

mentis ornatus, Calice cum Hostia deprehenso, de Sacrario egreditur ad Altare accedens. Quod designat Christum, qui fuit expectatio gentium: (per quem denotatur hodie Sacerdos celebraturus, qui est expectatio populi Christiani expectan tis in Ecclesia sacerdotem, ut dicat Missam): carne sacrosancta assumpta ex Virginis carne incor rupta de secreto habitaculo cœlorum, hoc est, de sinu Patris egressum esse in hũc mundum: uel de sacrata ęde, uidelicet, de uirginali vtero egressum fuisse tanquàm sponsum de thalamo suo. Psal. 18.

Sacerdos celebraturus solenniter, ut quid per semetipsum non portet Calicem. Quæst. 44.

Quod autem Sacerdos solenniter celebraturus per semetipsum Calicem non portat, hoc innuit, quòd Pater omnipotens iam animaliũ brutorum sacrificia, & holocausta sibi inuisa agnoscens esse, præmisit vnigenitum filium, qui Calicem ferret, hoc est, qui passionem subiret, & sacrificium non amplius brutorum; sed sui ipsius in Mõte Caluario offerret. Et hoc est, quod dicitur in Psalm. 29. Sacrificium, & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi; Holocaustum & p peccato non postulasti, tum dixi; Ecce uenio. Tradidit ergo, inquit Paulus, Christus semetipsũ pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorẽ suauitatis. Impossibile si quidem erat sanguine taurorum

Iona. past. Monach. li. 4. c. 14.

Nota.

Psal. 29.

Ephes. 5.

Hebr. 10.

taurorum, & hircorum auferri peccata.

Cereoli præcedentes Sacerdotem celebraturum quid notent. Quæst. 45.

lib. 1. cap. de diu. offic. c. 28.

Præcedunt flammantes Cereoli, inquit Rupertus, uidelicet in signum gaudij, quod in ortu Saluatoris omni mundo effulsit, de quo Angelus ad Pastores: Annuncio vobis gaudium magnũ.

Innocentius.

¶ Innocentius quoque de istis cęreis tractat li. 2. c. 8. si cupis scire plura.

Candelabra supra quæ cereoli feruntur, quid designent. Quæst. 46.

lib. 4. c. 6.

Candelabra autem, inquit Durandus, supra quę prędicti cerei feruntur, designant fundamẽtum, ut super fundamentum luceat coram hominibus lux Prædicatorum.

Vt quid Diaconus, & Subdiaconus pręcedant Sacerdotem celebraturum cum solennitate. Quæst. 47.

Ruper. c. 28.

Præcedunt, inquit Rupertus, duo ministri nõ pariter, neque à latere incedentes, sed ante; quoniam designant nouum, & uetus Testamentum, idest, legem, & Euãgelium. Quorum lex tempore prior, Euangelium uerò dignitate maius.

Innocentij

Innocentij Papæ opinio circa præcedentiam Ministrorum prædictorum. Quæst.48.

Subdiaconus, qui præcedit, Ioannem Baptistam, inquit ille tantus uir, significat; qui præcessit Christum in spiritu, & uirtute Heliæ, parare Domino plebem perfectam. li.2.ca.5. de myst. Miss: Luc.1.

Subdiaconus cur portet ante Sacerdotem celebraturum, Missale. Quæst.49.

Rupertus dicit. Subdiaconus præfert textum Euangelij, quia profectò lex (quæ per Subdiaconum notatur, ut dictum est supra precedenti questione) testimonia continet Christi, sicut ipse dicit Iudeis: Si crederetis Moysi, crederitis forsitan & mihi. Ibid. Io.10.& 8.

Secundum Dominum Innocentium cur Subdiaconus portet Mißale. Quest. 50.

Hic autem, ait ille, ante Pontificem, uel Sacerdotem portat codicem Euangelij: quia Ioannes ante Christum prædicationem Euãgelij inchoauit. Pœnitentiam, inquit agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Inno.Papa.3.ibi. Matth.2.

Ignis, & thus in Thuribulo quid significent. Quæst. 54.

Istud autem Thuribulũ in se habet ignem, qui charitatis ignis esse dicitur. Thus verò deuotionis suæ, suauissimæ orationis, seu bonorum exemplorum sursum tendentium (quod per fumum inde resultantem notatur) ignem pari modo monstrat. Nam sicut thus in igne Thuribuli suauiter redolet, & sursum ascendit, ita bonum opus, vel oratio ex charitate vltra omnia thymiamata fragrat.

Alia Thuribuli significatio quænam. Quæst. 55.

Amplius, Thuribulum cum incenso corpus Christi suauitatis odore plenum. ¶ Carbones, Spiritum sanctum. ¶ Thus, boni operis odorem designant.

Cur Candelabro Acolyti teneant in manibus, donec incipiatur Chirie eleyson. Quæst. 56.

Postquã verò iam ad Altare peruentum est ab omnibus, Sacerdote, Ministris, Diacono scilicet, & Subdiacono, & Ceroferarijs, & Thuriferario, Acolyti candelabra manibus tenent donec incipiatur Chirie eleyson, ad notandum, quòd Durand. ibid.

Doctor,

Doctor, quæ candelabra, seu lumina innuũt, iuxta quod legitur: O Doctor optime Ecclesiæ Sanctæ lumen &c. opere, ideſt, dictis & factis debet exercere quòd docet.

Inclinatio Sacerdotis ante Altare, quid designat. Quæst. 57.

Simulatque igitur celebraturus Sacerdos ad Altare peruenit, facit genibus ante ipſum magnam inclinationem, & capite magnam humiliationem; præſertim, vbi eſt Sacramentum: ſecus vbi tantum eſt Crux: quia tunc ſufficit capitis humiliationem facere: quæ quidem Chriſti exinanitionem. qui inclinauit, inquit Pſaltes, Cæ-
Pſal. 17. los: & deſcendit, cùm formam ſerui accipiens, ſe
Philipp. 2. ipſum exinaniuit, ſignificat.

Sacerdos cur primò inuocet Santiſſimam Trinitatem. Quæſt. 58.

Deinde Sacerdos poſt genuflexionem, & ca-
1. q. 1. c. Dictum. pitis humiliationem, incipiens ab inuocatione Sanctiſsimæ Trinitatis dicit. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Introibo ad altare Dei. Quod fieri credimus multis de cauſis; &
Numer. 6. præſertim propter illud, quod legitur in Numer. Inuocabunt Sacerdotes nomen meum ſuper filios Iſrael. & ego benedicam eis: Secundo

propter

propter illa Apostoli monita, qui dicit ad Colossen. Omne, inquit, quodcunque facitis, in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, facite, in quo viuimus, mouemur, & sumus. Non ergo tanquam ipse Sacerdos, sed tanquam Deus facere videtur, qui non sua vice, sed delegantis, idest, Dei fungitur.

Coloss. 3. 26. q. 7. c. No obseruetis.

Cur sibi Sacerdos signum Crucis imprimat, dum dicit; In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Quæst. 59.

Munit autã se Sacerdos signo Crucis, cũ dicit In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti; ad effugandã illius virtute quamlibet Diaboli versutiam, & potestatem. Valde enim timet Diabolus signum Crucis, dicit Sanctus Antonius Abbas suis discipulis: vbicunque Dæmones signum Sanctæ Crucis vident, aufugiunt, timentes baculum, quo plagam acceperũt, vt bene dicitur in lectionibus, quas in festo Sancti Antonij legimus, & docet etiam nos Casſianus Heremita collat. 8. cap. 18. dum de Principatibus, seu Potestatibus differit. Vide quæ dixi in libello meo trecentum Quæstio. in Diuinum officiũ de hoc signo, Tractatu secundo, quæst. decima.

Io. Casſianus.

Signum Crucis quibus membris, siue articulis sit à nobis exprimendum. Quæst. 60.

Est autem signum Crucis, inquit Innocentius

tius Papa tertius, tribus digitis exprimendum; quia sub inuocatione Trinitatis imprimitur, de qua dicit Propheta. Quis appendit tribus digitis molem terræ? ita quòd a dextera transeat ad sinistra? quia Christus de cœlo descendit in terram,& de Iudæis transiuit ad gentes.

Ibid.

Sacerdos celebrans cur præmittat Psalmum: Iudica me Deus & discerne causa meam de gente non Sancta. &c. Quæst. 61.

li.2.c.15 de myst. miss. Prouer. 18.

Huius autem propositæ Quæstionis, solutionem reddens Innocentius Papa inquit; Quia iustus in principio sermonis est accusator sui. Prouerb.18.Pontifex,seu Sacerdos ad altare perueniens,& ad seipsum reuertens, antequã ordiatur sacrum officium de peccatis suis cum astantibus confitetur; Psalmum illum præmittens, qui manifestè per totum sibi ad hæc dignoscitur pertinere,ac conuenire:Iudica me Deus.

Sacerdos quid petat à Deo in hoc Psalmo. Quæst. 62.

Secundum Durandum in hoc Psalmo Sacerdos petit liberari à tentatione,& illuminari à gratia. ¶ Petit etiam à Deo, vt det sibi quod offerat,scilicet filium suum,quam,nisi ei daret, prout Abrahæ dedit,non haberet quid offerret.

Gene.22.

Se-

Secundum alios quid petat Sacerdos. Quæst. 63.

Secundum autem Iacobum de Valentia,petit Sacerdos in hoc Psalmo primò discerni,& absolui ab omni peccato,& à consortio malorum, & à tentatione peccati, & petit lumen veritatis, & gratiæ, vt purus, & mundus possit introire ad Altare Dei, & dignè sacrificium offerre,& Missam celebrare & laudes Domino decantare.

Iacob de Valentia in hunc Psalmũ,

Sacerdos cur post Psalmum prædictum, Confessionem faciat. Quæst. 64.

Huic petitioni nos satisfecisse in supradictis, nemo inscius esse potest: Fit ergo Cõfessio per Sacerdotem hic nõ in specie,sed in genere:quoniam ista Confessio non est occulta, sed manifesta:& fit, vt purior Sacerdos sit, & sine macula ingrediatur Altare Dei.

Mysticè quid sibi velit ista Sacerdotis Confessio cum Clerico. Quæst. 65.

Hæc autem Sacerdotis Cõfessio ante Altare facta cum Ministro,in qua se peccatorem accusat,secundum Cassinatem: innuit altercationem illam,quæ fuit inter Christum,& Io. Baptistam, quando Christus volens similis illis esse, qui baptizabantur

Io. Baptista Cassinas.

ptizabantur

ptizabantur, à Ioanne baptizari voluit. Tunc enim venit Iesus à Galilęa in Iordanem, ut baptizaretur ab eo, scilicet Io. Baptista. Et sic quodammodo Christus in hoc casu videbatur esse cum peccato. Cùm verò Clericus respondet Sacerdoti confitendo, & seipsum accusando peccatorē; hoc innuit, quod Io. Baptista dixit tunc dño. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Respondens autem Iesus, dixit, sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam.

Matth. 3.

In hac Confessione cur percutimus pectus.
Quæst. 66.

Innocent. Præterea prædictus Papa Innocentius li. 2. c. 13. de hac pectoris tūsione in Cōfessione per sacerdotem facta sic disserit: Percutimus autem pectus in hac Confessione, quatenus exemplo Publicani, qui percutiebat pectus suum, dicens,

Luc. 18. Domine propitius esto mihi peccatori, iustificati descendamus in domum. ¶ Nam in tunsione pectoris, inquit ille, tria sunt, uidelicet ictus, sonus, & tactus, per quę significantur tria, quę sunt in uera pœnitentia necessariæ, uidelicet, cordis contritio, oris cōfessio, & operis satisfactio; quia in tribus peccamus, scilicet, corde, ore, & opere.

Manum iunctio in hac Confessione quid notet.
Quæst. 67.

Sacerdos autem dum facit Confessionem, & etiam

etiam sæpe in Missæ officio manus iungit ad notandum eius diuotionem. ¶ Vel manuum iunctio significat omnium bonorum à Deo fluentium unitatem in ipso, & coniunctionem. ¶ Cæterum in sequentibus Sacerdos pro circunstātibus orat, indulgentiam peccatorum implorans: Ipsi nanque Sacerdotes pro populo interpellant & peccata populi comedunt, quia suis precibus ea delent, atq; consumunt. 1.q. 2.ca. ipsi.

Introitus Sacerdotis ad ipsum Altare, quid notet. Quæst. 68.

Deinde Sacerdos accedit ad ipsum Altare, qui Sacerdotis introitus secundum Rupertum ad Altare Dei ingressum filij Dei in hunc mundum designat, dicens; Aufer à nobis cunctas iniquitates nostras, &c. per quod petit omnia impedimenta à se auferri, siue remoueri. De introitu ad Altare. li. 1. c. 28.

Vt quid Incensum Sacerdos in Thuribulo ponat. Quæst. 69.

Ponit autem incensum Sacerdos in Thuribulo; deinde thurificat Altare cū cæteris, repræsentans per hoc, quod legalis Sacerdos ferēs sanguinem, & carbones cum thymiamate: (erant enim ut legitur in Exodo) Ara incensi, Arca Testamenti, siue testimonij, super Arcam Propitiatorium, Exod. 40.

super

super tabulā duo Cherubim gloriæ mutuò vultu se respicientia: Huc intrabat solus Pontifex semel in anno, habens nomina Patrum in Rationali, & super humerali scripta, ferens sanguinem, & carbones, ut poneret omnia in Thuribulo, & ut fumus eum obumbraret): orans ea omnia ponebat in Thuribulo, donec eum fumus obumbraret, & tabulam, & aram aspergeret.

Mysticè Incensi immissio in thuribulum quid signet. Quæst. 70.

Per hoc est, quod Sacerdos imponit incensum in Thuribulo, mysticè designari potest Angeli aduentus ad Altare, stans ante Altare, habensq; thuribulum aureum in manu sua, quod impleuit de igne Altaris, idest, & data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum. ¶ Sanè Angelus est Christus, qui stetit ante Altare, idest in conspectu Ecclesię, habens thuriburum aureū idest, corpus suum immaculatum; thuribulum, inquam, plenū igne, idest, charitate. Et data sunt ei, scilicet, a Fidelibus, incensa multa, idest, orationes, ut daret, idest, repræsentaret eas Patri de orationibus sanctorum.

Apoca. 8.

Nauicula, ex qua desumit Sacerdos incensum, quid denotet. Quæst. 71.

Nauicula quidem, ex qua tollit Sacerdos incēsum,

ſum,ſecundum Durandum, deſignat, quòd per orationem, quam incenſum inſinuat, de huius mundi mari magno, & ſpatioſo ad cœleſtem patriam ſatagimus nauigare. Durã. li. 4.c.8.

Thurificatio Altaris quid deſignet. *Quæſt.* 72.

Cùm autem Miſſa ſolenniter celebratur, tunc Sacerdos,uel quilibet alius celebrans totum Altare cũ reliquis thurificat;ut oratio ſua tanquam incenſum ad Deum ſurſum aſcendat.Biel hoc dicit in parte Miſſæ. Gabriel.

Sacerdos cur reliquias Sanctorum oſculetur. *Quæſt.* 73.

Minus autem ſolenniter celebrans Sacerdos nullam facit thurificationem: ſed poſt acceſſum ad Altare ſtatim reliquias ſanctorum deoſculatur in medio Altaris,dicens. Oramus te Domine per merita ſanctorum,quorum hic reliquiæ ſunt,& omnium ſanctorum, ut indulgere digneris omnia mea peccata. Per hoc autem Sacerdos petit ſanctorum ſuffragia, quaſi ex ſe ſit indignus.

Oſculum Altari datum à Sacerdote quid notet. *Quæſt.* 74.

Per hoc autem, quòd Sacerdos reliquias, &

dæa fuit. ¶ Vel iste transitus Sacerdotis ad dexteram Altaris partem designat, secundum Lactantium, quòd in uirtute huius sancti sacrificij nos transimus ad dexteram diuini Altaris ad Ecclesiam triumphantem.

Lactantius Ranfoldus.

Libri aperitio per Sacerdotem, uel per Subdiaconum quid signet. Quæst. 76.

Stans itaq; Sacerdos ante Altare in cornu dextro librum aperit, siue Missale, ut celebret: insinuãs, ꝙ ubi Christus primitiuam Apostolorum Ecclesiam congregauit, docuit & prædicauit, & scripturæ mysteria reuelauit, ei dicens; Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cęteris autẽ in parabolis. Vnde post resurrectionem aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. ¶ Potest etiam dici, inquit Durand. quòd Subdiaconus librũ, idest, Missale, qui clausus portabatur, offert Episcopo, uel Sacerdoti. Ille verò ad Altare perueniens illum aperuit ad insinuãdum illud, quod in Apocalypsi describitur, ꝙ nemo dignus fuit aperire librum, qui intus erat scriptus, & foris, sigillis septem signatus; nisi leo de tribu Iuda, clauis Dauid, qui librum aperuit, & septem eius signacula soluit.

Luc. 8.
Luc. 24.
Apoc. 8.

Missale quid signet, & cur ponatur super Altari. Quæst. 77.

Porrò sicut Altare, ut paulo ante diximus si-

gnificat populum Iudaicum, ad q' em prius Emanuel venit, quã ad Gentiles, ideoq; Sacerdos, qui Christum repræsentat ad Altare, priusquam ad librum, qui populum Gẽtilem denotat, accessit: ita codex Euangelij, idest, Missa'e populum gentilem, qui per Euãgelium, quod in Missali scriptum est, credidit.

Altare an habeat alia significationes. *Quæst.78.*

li. 1. c. 3. Altare insuper, secundum quod scribit Innocentius tertius, Ecclesiam designat, iuxta quod

Exod. 20. Dominus dixit in Exodo; Si Altare lapideum feceris, mihi non ædificabis illud de sectis lapidib. ¶ Significat etiam Mensam, in qua cum discipulis conuiuatus est Christus, quam Mensam Arcam testamenti & corona aurea in ea Arca re-

Exod. 40. posita, plenaque Manna in testificationem, quod panem Deus dedisset filijs Israel de cœlo, figurabat. ¶ Altare etiam significat Ecclesiam spiritualem. ¶ Quatuor eius cornua, significant quatuor mundi plagas, per quas Ecclesia dilatatur.

Durand. Habet & multa alia significata, de quibus Duran

Ioa. Card. dus lib. 4. c. 3. & Cardinalis à turre cremata in c. de fabrica. dist. prima.

An Altare, & Ara differant. *Quæst.79.*

Altaria autem, & Aræ aliquoties indifferenter inue-

inueniuntur, Differunt tamen secundum præfatum Cardinalem à turre cremata in eodem cap. dist.1.nã inquit ille. Altare est propriè Dei, Ara verò Deorum falsorum, & infernalium. Altare componitur de Altus, alta, altum. Ara uerò dicitur, quasi Arca, idest, plena, uel dicitur ab Ardere; quia in ea sacrificia ardebant. Ioã. a tur. crem.

Altare an ligneum, uel lapideum. *Quæst.* 80.

Quanquam autem legitur in libro Regum tertio. c.8.& in Genesi, ac in Exodo: qđ Altaria fuerint facta de lignis Sethim, quæ sunt imputribilia, & qp Salomon fecit Altare aureum; nihilominus hodie Altaria, in quibus uerum Christi corpus offertur, lapidea præcipit esse sancta mater Ecclesia: & hoc, quia Christus dicitur Petra; & quia Iacob erexit lapidem in titulum multis alijs de causis, quas hic breuitatis causa sileo. 3. Reg. 8. Gene. 33. Exod. 25. 27. & 28. & 30. De cõsec. dist.1.cap. Altaria. 1.Cor.10. Gene.28.

Puluinar suppositum Missali, uel alias libro Euangelij, quid notet. *Quæst.* 81.

Sed per Puluinar, quod subtus librum Euangelij ponitur ad quietem, denotatur uitæ solatiũ, uel etiam temporalia: quasi dicat. Si uobis seminamus spiritualia, non est mirum, si à uobis metimns carnalia. Durã. lib 4.c.24. 1.Cori.9. 13. q.1.§.

Quænam alia sit puluinaris significatio. Quæst. 82.

Matt. 11. Rursus Puluinar supponitur Euãgelio, ad notandum, quòd suaue est iugũ Domini, siue onus Euangelij, illud portare uolentibus; Vnde in Mattheo. Iugum meum suaue, & onus meum leue est: Puluinar ergò suauitas, & dulcedo est in mandatis Dei, iuxta illud. Quàm dulcia faucibus
Psal. 117. meis eloquia tua Domine.

Mappæ, seu Tobaleæ, quæ superponuntur Altari, quid notent. Quæst. 83.

Durã. li. 1. c. 2. Ad hæc linteamina alba, quibus cooperitur Altare, carnem, siue humanitatem Saluatoris designant; quæ linteamina multo labore candidantur, sicut Christi caro ex terra, idest, ex Maria orta per multas tribulationes ad resurrectionem, & candorem, & lætitiam immortalitatis peruenit; de qua exterius sunt Ecclesiastica Sacramen
Psal. 83. ta, de quibus dictum est; Altaria tua, Domine virtutum.

Corporale quid signet. Quæst. 84.

At Corporale, quod extenditur in medio Altari, & super quo Calix sistitur, syndonẽ, in qua corpus Domini fuit inuolutũ, apertè designat.

Vnde

Vnde legitur Lucæ; Et uir nomine Ioſeph acceſsit ad Pilatum,& petijt corpus Ieſu, & depoſitum inuoluit in ſyndone. Hæc ex compendio Theologicæ veritatis, lib.6.cap. 18. ¶ At Lactantius Ranfoldus, hoc inſuper addit, quòd Corporale eſt quadratæ figuræ; quoniam pro quatuor mundi partibus, Oriente ſcilicet,& Occidente, Septentrione,& Meridie; & ſic pro totius mundi ſalute paſſus eſt. ¶Vel iſta Corporalium quadratura denotat conditiones, quos habere debet anima iuſta, & præparata ad manducandum hoc ſanctiſsimum Chriſti corpus, videlicet, iuſtitiam, temperantiam, fortitudinem, & prudentiam,per quas anima fit munda a peccatis,& candida,vt purior accedat ad hanc Chriſti menſam. ¶ Sed anima corporalis, cum qua cooperitur Calix,Sudarium,quo Chriſti caput inuolutum fuit, deſignat ſecundum eundem Lactantium. Luc.22. Lactãtius Ranfol.

Corporalia qua materia conſtare debeant.
Quæſt. 85.

Debent autem Corporalia eſſe de puro lineo panno albo, & benedicto ab eo, qui poteſt benedicere,& non de panno tincto,vel ſerico,vt cauetur in cap.Conſulto.de conſecrat. diſtin. 1. ¶ Nec minus tangi debent,aut ablui per fœminas:vt in prædicta diſt.c.nemo, el ſecondo: De cõſec. diſt. 1.ca. conſulto. Ibi.c.Nemo.

Corporalia lauare ad quem spectet. *Quæst.* 86.

Quod autem Corporalia nullo modo per fęminas lauari possint, sed à Diaconibus, pro quibus debent habere peluim nouam, & primam lotionem in sacrarium proijcere, & post primã lotionem possunt lauari per Moniales, & repetiari: vt statuitur in eodem cap. Nemo, el secondo, & eadem distinctione.

ibid. c. Nemo.

Corporalia an post lotionem sint iterum consecranda. *Quæst.* 87.

Amplius sciendum est etiã nobis, quòd Corporalia minimè post ablutionem consecratione indigent, licet amitus recesserit, neque etiam si aliqualiter repetientur. Non enim perdunt formam, etiam quod alius amitus ponatur.

Corporalia qualiter custodienda. *Quæst.* 88.

Innocen. c. Reli. de cust. Euc.

Vti autem Corporalia præseruanda sint, præcipit Innocent. Papa in capitulo Reliqui, extra de custodia Eucharistię, dum inquit. Pręcipimus quoque ut Oratoria, vasa, Corporalia, & uestimenta prædicta munda, & nitida conseruentur.
¶ Mortaliter autem peccant Sacerdotes, quãdo ea ita immunda relinquant, ut res rusticorum uideantur.

deantur. De Curificatorijs eadem videtur ratio.

Calix quid signet. *Quæst.89.*

Quæritur modo, quid Calix, quo vtimur ad Christi sanguinem consecrandum significet. Et dicimus breuiter, quod secundum Theologos Calix Christi sepulchrum, in quo positum fuit, designat. Hęc ex compendio Theologicæ veritatis. li. 6.c.18.

Calix aureus quid notet, quòd argenteus, quid stanneus. *Quæst.90.*

Calix autem aureus significat thesauros sapientiæ & scientiæ in Christo absconditos. Argenteus munditiam culpę: stanneus innuit similitudinem culpæ, & pœnę. stãneum enim est medium inter argẽtum, & plumbum; & caro Christi, licet non fuerit plumbum, idest, peccatrix; fuit tamen carni similis peccatrici. Et licet non fuerit argentum paßionis, ideſt, paßibilis propter suã culpam, fuit tamen paßibilis propter nostram culpam: quia, languores nostros ipse tulit. Esai. 53

Calicis nomen, vnde tractum. *Quæst.91.*

Calicis uerò nomen à veteri, & nouo testamento traxit originem. Hierem. Calix aureus Hier. 12.

Ba-

Psal.74. Babylon inebrians omnem terram,& Dauid Ca
Matt. 10. lix in domo Domini uini meri plenus est misto.
Luc.11. Item in Euangelio; Potestis bibere calicem, quē
Matt.26. ego bibiturus sum? Item,accipiens calicem,gra-
Psal.115. tias egit.Item,Calicem salutaris accipiam,& nomen Domini inuocabo.

Calix consecratus, si deauretur an sit consecrandus iterum. *Quęst.* 92.

L.1.ff. de nou.ope. nunciat. An aùtem Calix consecratus sit iterum consecrandus, si deauretur, hic quæritur:& quidem uidetur quòd sic:quoniam nouus Calix esse uidetur. Nouū enim opus,inquit Vlpianus,facere ui
De cōsec. dist.c.eccl. per glos. detur,qui aut ædificando, aut detrahēdo aliquid pristinam faciem operis mutat, & iste casus non est absimilis illi,qui dictus supra, De corporalibus.

Calix,ut quid consecretur. *Quęst.*93.

Calix quoq; consecratur, & inungitur,vt gratia Spiritus sancti perficiatur nouū sepulchrū corpo
Duran.li. 1.c.8. ris,& sanguinis Christi; & ipse dignetur illū sua virtute perfundere, qui Calicem Melchisedech famuli sui perfudit.

Patena quid designat, & quare consecratur. *Quæst.* 94.

Quemadmodum autem per Calicem,in quo conse-

cõsecramus sanguinem Christi, sepulchrum intelligimus; ita per Patenam intelligimus lapidẽ superpositum eius sepulchro. Hæc compendiũ Theologicę ueritatis, lib 6. cap. 18 Et hoc idem dicit Ranfoldus nouissimus omnium sacrosanctæ Missę expositor, & Interpres subtilissimus. Lactãtius Rãfoldus

¶ Consecratur autem Patena secundum Duran. & iũgitur ad ministrationem corporis Christi, nam & omnipotens Deus, inquit ille, cõspersam similaginem in patinis aureis, & argenteis ad Altare suum deferri iussit. Christi li. 1. c. 8. Lactant. Ranfold.

Crux in Altari quid signet. 95.

Crux autem in Altari posita, secundum Innocentium, Christi victoriam significat. Vnde omnes Crucis in altum semper diriguntur; propter quod victoria, & triumphus Christi significatur. Inn. 3. li. 2. c. 11. de mist. Mis.

Crucix cur super Altari ponatur. Quæst. 96.

Crux quoque super Altari ponenda est, & inde tollit baiulus Crucis, in quo recolitur, quia Crucem de Christi humeris sublatam tulit Simon Cyreneus. Inno. ibi. Matt. 25.

Crux cur inter duo Candelabra collocetur. Quæst. 97.

Inter duo Candelabra Crux in Altari media col

locatur

Ephes. 2. locatur ob id, quod inter duos populos Christus in
Petr. 2. Ecclesia mediator extitit. Ipse enim est lapis angularis, qui fecit u utraque unum.

Candelabra in utroque Altaris cornu quid notent.
Quæst. 98.

Papa. Innoc. ibid. In cornibus itidem Altaris duo sunt Candelabra constituta, ad significandum gaudium duorum populorum de Christi natiuitate lætantiũ, uideilcet Iudaici, & Gentilis.

Candelæ, quæ accenduntur in Missa, quid innuant.
Quest. 99.

Inno. Papa. ibid. Præterea Candelabra mediante Cruce candelas, siue Faculas ferunt accensas: quoniam nato Christo domino nostro magnum fuit in mundo gaudium. Hinc est, quòd Angelus dixit pastoribus: Annuncio vobis gaudiũ magnum, quod
Luc. 2. erit omni populo, quia natus est uobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. ¶ Lumen etiam Candelabri, siue Candelæ, fidem populi innuunt. nam ad populum Iu-
Esai. 49. daicum, inquit Propheta: Surge, illuminare Hierusalem, quia uenit lumen tuum, & gloria domi-
Ephes. 5 ni super te orta est. Ad populum Gentilem dicit Apostolus: Eratis aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in Domino.

Candelabri, seu Candelarum in Missa accensarum alia significatio. Quæst. 100.

Item Candelabrum exterius illuminās est opus bonum, quòd alios per bonum exemplum accendit, de quo dicitur. Nemo accendit lucernā & ponit eam sub modio, sed supra Candelabrū. Luc. 8.

Tertia Candelarum, siue luminum significatio, quænam sit. Quæst. 101.

Lumen denique, quod in Ecclesia siue in Altari accenditur, Christum significat: iuxta illud. Ego sum lux mundi: & Ioann. erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Io. 8. & 1. ¶ Vel Candelæ, & luminaria Ecclesię significant Apostolos, & cæteros Doctores, quorum doctrina fulget Ecclesia, ut Sole, & Luna: de quibus Dominus ait. Vos estis lux mūdi, idest, bonorum operum exempla. ¶ Vel Candelæ, secundum Lactantium, lumen fidei, & ignē charitatis repræsentant. Lactantius Ransoldus:

Tabernaculum in Altari, in quo seruatur sanctissimum Christi corpus, & hostiæ consecratæ quid notet. Quæst. 102.

Aduertendum est nobis insuper, quòd Taber

naculum

Nota. naculum in Altari collocatum, in quo sanctissimum, & præstantissimum Christi corpus, siue hostiæ consecratæ custodiuntur, gloriosæ Virginis Mariæ corpus, siue aluum congruenter de-
Psal. 131. signat, de qua dicitur; Surge Domine in requiẽ tuam.

Tabernaculum an aliquid aliud designet.
Quæst. 103.

Expresse verò Tabernaculum typum gerit Ecclesiæ Militãtis, quæ nõ habet hic ciuitatẽ per-
Hebr. 13. manentem, sed futuram inquirit. Ideò dicitur Tabernaculum: Tabernacula enim sunt Militantiũ,
Matt. 18. Deus enim in Tabernaculo, Deus est in fidelib. suo nomine congregatis.

Pyxis, siue vasculum continens hostias consecratas, quid nobis indicet. *Quæst.* 104.

At Pyxis, siue illud vasculum, in quo conseruãtur hostiæ tam consecratæ, quàm nõ consecratæ memoriã designant humanam. Debet nanq; homo iugiter recordari acceptorum beneficiorum Dei tam temporalium, quæ per hostias non cõsecratas, quàm spiritualium, quæ per consecratas designantur. ¶ Quod figuratum est in Vrna, in qua iussit Deus Manna reponi, quod licet temporale esset, perfigurabat illud nostrum sacrifi-

cium,

cium, ſpirituale, præcipiēs, ut eſset in memoriale ſempiternum, ſicut legitur in Exodo. Exod. 16.

Capſæ, ac cætera vaſcula poſita ſuper altari, necnon pallæ & veſtes quid deſignent. Quæſt. 105.

Cæterę autē Capſæ, & vaſcula ſuper Altare, quod eſt Chriſtus, ſunt Apoſtoli & Martyres, Pallæ, & veſtes ſunt Confeſſores, & Virgines.

Duo Cherubin gloriæ in Altari exiſtentia, quid notent. Quæſt. 106.

Hoc quoq; omittendum non uidetur, uidelicet, quòd duo illa Cherubin gloriæ, quæ crebrò in Altari uideri ſolēt, quæq; mutuo vultu ſeſe recipiunt, duo Teſtamenta, ſcilicet, nouum, & vetus ſignificant; quæ ſe ad inuicē ideo reſpiciūt, quia nouum, & vetus Teſtamentum concordāt.

Miſſale, cui nam veteris Teſtamenti ornamento reſpondeat. Quæſt. 107.

Ab alto autem iterum repetentes dicimus, ꝙ liber Euangeliorum, ſiue Miſſale, quo utimur ad celebrandum hodie Miſſam, Rationali Aaronis reſpondet; Portabat nanque Aaron ante pectus ſuum Rationale ex auro, & hyacintho, & ex quatuor lapidum ordinibus: & in quo deſcripta erāt Exod. 18.

nomina duodecim Patriarcharum; & in quo posita erat doctrina iudicii, & ueritas, quæ erant in pectore Aaron, quando ingrediebatur coram domino. Sic ad instar illius Rationalis defert hodie Pontifex in consecratione sua textum Euãgelij ante pectus coram toto populo. In rationali erat descripta doctrina & ueritas. & Pontifex dēt habere doctrinā in ore, & in corde veritatē Euãgelij. ¶ Hac etiam de causa postes Missalis Euangelij ex auro, quandoque ex argento, & lapidibus preciosis, ut rectius respondeat Rationali Aaron exornatur.

Quæ nam alia de causa Missale sic exornetur.
Quæst. 108.

Disti. 37. cap. Hinc etiam.

Est & alia ratio, cur Missale, siue liber Euangeliorum sic ex auro, & argento, & lapidibus preciosis exornetur: quoniam secundum Rabanum; quia in illo rutilat aurum sapientiæ, argentum eloquentiæ, & miraculorum lapides preciosi. Nam dicitur in Cantic. Hę sunt spōsę Murenulę aureę argento uermiculatæ.

Tabernaculum in quo Christi corpus reponitur, cui nam alteri legali ornamento succedat.
Quæst. 109.

Exod. 40.

Sciendum nobis est, quod in Exodo legitur, quòd

quod in Arca Testamenti, siue Testimonij, reposita erát multa. Testificatio, idest, Tabulę, in quibus scriptum erat Testamentum; Insuper reposita erat ibi Vrna plena Manna in testificatione, quod Deus dedisset panem filijs Israel de cœlo. reposita etiam ibi erat Virga Aaron in testimonium, quia omnis potestas à Domino Deo est; mu taque ibi reposita erant: & præsertim super Arcam factum fuit Propitiatorium, quod exinde loquens Dominus propitiabat populo. Vel quia die Propitiationis, idest in diē, qua Deus propitiabatur populus, uidebat gloriam Domini semper ibi descendere Exinde ergo Tabernaculum, siue locus super posteriore parte Altaris collocatus, in quo Christus propitiatio nostra, idest, hostia consecrata seruatur:& h die Propitiatorium à sanctis Patribus Concilij Tridentini in sess. 22. cap. 2. nuncupatur.

Arca prædicta Testamenti vbi hodie reperiatur. Quæst. 110.

Et nota, quod tempore Papæ Siluestri Constantinus Imperator construxit Basilicā Lateranen. in qua posuit prædictā Arcā testamenti, quā Titus Imperator asportauerat de Hierusalem; in quā sunt hæc, uidelicet: Annulli, & uectes aurei, Tabulæ Testamenti; & Virga Aaron, Manna, panes hordeacei, Vrna aurea, vestis inconsu-

tilis,& arundo,& vestimentum sancti Ioannis Baptistæ, & forcipes, cum quibus fuit tonsus sanctus Ioannes Euangelista; quæ omnia adhuc hodie cernuntur in præfata Lateran. Ecclesia.

TRACTATVS TERTIVS.

De prima Sacrosanctæ Missæ Sacrificij parte, quæ dicitur Introitus, siue Missa obsecrationis.

Missa quid sit. *Quæst.* I.

Ioã. turr. crem.

MISSA autem, prout uidetur Cardinalis a turre cremata innuere in c. Iacobus. de consecr. distin. I. est consecratio corporis,& sanguinis Christi, quã sacerdos offert Deo patri,& sumit in memoriam vitæ, & passionis ipsius Christi pro uiuis,atque defunctis. ¶ Item Missa Græcè, latinè uerò est interpellatio pro plebe. ¶ Iudocus tamen censet Missam Hebreũ nomen esse,quod officium,sacrumque mysteriũ significet,quæ expositio videtur conuenire etiã dictis Innocentij,de quibus hic infra, quæst. 3.

Iudouicus.

Corporis, & sanguinis Christi consecratio, quibus medijs quibusque uerbis fiat. *Quæst.* 2.

cap. I. de sum. Tri. & fid. cat. §.& hoc.

Ista autem corporis, & sanguinis Christi consecra-

ſecratio, atque uiuificatio; iſtis quidem medijs, ac uerbis conficitur. Medijs quidem, ideſt, per Sacerdotem qui ritè ordinatus ſit ſecundum claues Eccleſię. Verbis uerò ſcilicet Chriſti dicẽtis: Hoc eſt corpus meum. Quibus, inquam, verbis, Matt. 26. panem & vinum in corpus & ſanguinem ſuum tranſmutauit.

Miſſa unde dicitur. Quæſt. 3.

Miſſa autem dicitur, ſecundum Dominum Li. 6. cap. Innocentium, & Miniſterium, & Myſteriũ, ideſt, 11. officium quod profertur, & ſacrificium, quod offertur. ¶ Officium uerò diuiditur in Miſſam Cathecuminorum, & fidelium Miſſam. Dicitur Miſſa ab emittendo; quia tempore, quo ſacerdos incipit Euchariſtiam conſecrare & Cathecumini foras de Eccleſia emittuntur. Miſſa Fidelium eſt ab offertorio usque poſt cõmunionẽ. Et dicitur Miſſa à dimittendo; quia tunc ad propria fidelis quiſque dimittitur. ¶ Ipſum uerò ſacrificiũ, ideſt, Hoſtia, Miſſa vocatur, quaſi tranſmiſſa.

Alia Miſſæ diuiſio, quæ ſit ſecundum Archidiaconum. Quæſt. 4.

Verum Dominus Archidiaconus in cap. de Archidi. Hymnis, de conſecrat. diſtin. 1. aliam ſacroſanctæ

Missæ diuisionem adducit, cum inquit. His uerbis Apostolus (dicit enim Apostolus ad Timotheum : Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus) tradidit omni Ecclesiæ formam, qualiter debent Missarũ solénia celebrari : & apertè distinguit in quatuor partes Missam, scilicet in obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones. ¶ Prima pars Missæ prætenditur ab Introitu vsq; ad Offertorium, & dicitur Missa obsecrationis. ¶ Secunda pars Missæ extenditur vsque ad finẽ Dominicæ orationis, & dicitur Missa orationis. ¶ Tertia pars Missæ extenditur usque ad communionẽ, & dicitur Missa postulationis. ¶ Quarta pars Missæ prętenditur usque ad finem, & dicitur Missa, gratiarum actionis. ¶ Quare omissis multis alijs diuersorum Theologorum, & Canonistarum diuisionibus, hanc D. Archidiaconi omnino sequar, quia dilucidior profectò uidetur cæteris: salua tamen semper reuerentia Domini Papę Innocentij, cuius quidem diuisionem, à se factam semper amplecterer, nisi ab initio hoc opusculum in sex Tractatus secandum iam statuissem. Verum quoniam mihi magis commoda sit hæc secunda diuisio ad sex prædictos Tractatus conficiendos, ea propter secundam diuisionem, scilicet, Archidiaconi indagandam aggrediar; cũ aliqua prius uerba de hoc sacrosanctę Missę sacrificio

1. Timo. 2.

crificio fecero. Dignum est enim tanta elucidatione, ut uix eam nemo uerbis includere posit: præuio tamen diuino fauore hoc nobis cõsequi permittitur.

Sacrosanctæ Missæ Sacrificium quis instituit. Quæst. 5.

Excellentissimum autem hoc Eucharistiæ sacramentum à Christo institutum esse hæsitet nemo. Hoc autem firmissime tenet Magister sententiarum. Romanus etiam Cathechismus; necnon nouissimo loco, ut alios taceamus Tridentina synodus, dum sic fatur. Ita enim maioris nostri omnis quotquot in uera Christi Ecclesia fuerunt. Qui de Santissimo sacramento disseruerũt, apertissimè professi sunt, hoc tam admirabile sacramentum in vltima cęna Redemptorem nostrum instituisse.

Conc. Tr. sess. 13. c. 1. Roman. Cathech. Magi. sen tent. li. 4. dist. 8.

Vt quid à Christo institutum sit hoc Sacramentum. Quæst. 6.

Præstantissimum autem hoc Sacramentum Christus ordinauit, in quo diuitias diuini sui amoris erga nos effudit, ut memoriam suorum mirabilium faceret, atque suam mortem annunciaremus, donec ipse ad iudicandum mundum ueniat: utque etiam fidelium spiritualis cibus esset

Cõci. Tri dent. sess. 13. c. 2.

animarum, pignusque futuræ nostræ gloriæ, & fœlicitatis.

Quid sit illud, quod uocamus Sacramẽtum in Missa. Quæst. 7.

3. par. q. 73. art. 1. ad 3. & 78. art. 1. ad 2.

Sed dic mihi, qui est illud, quod vocamus Sacramentum in hac sancta Missa: an sit actio ipsa, puta consecratio, uel sumptio Eucharistiæ, uel aliquid aliud? Respondet sanctus Thomas, quod nec consecratio, nec sumptio Eucharistię est Sacramentum, nec pars Sacramenti; sed Sacramentum Eucharistiæ perfectum est id, quod remanet post consecrationem; sicut nec collatio Baptismi est Sacramentum baptismi; Ita nec consecratio Eucharistiæ, nec ipsa sumptio, sed species ipsa, & corpus Ch isti est Sacramentum. ¶ Patet hoc eti m ex dictis sancti Gregorij dicentis. Sunt aũt Sacramenta Baptisma, Chrisma, corpus, & sanguis Christi.

q. multii. c. 1.

Corpus, et sanguis Christi cur dicat ur Sacramentum. Quæst. 8.

Ibid.

Item Beatus Gregorius inquit, ob id autem Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum diuina uirtus secretius salutem eorundem Sacramentorum operatur effectum.

Sub-

Substantialia huius Sacramenti Missę quænam sint. Quæst. 9.

De substantia autem huius Sacramenti sunt quatuor; Primum est, quod consecrans Eucharistiam sit Sacerdos; Secundum species panis, & uini; Tertium intentio consecrantis; Quartum est forma verborum, uidelicet: Hoc est corpus meū. Et ista sequens etiam super Calicem. Hic est enim Calix. &c. Hæc ex Compendio Theologice veritatis. li.6.c.12.

Huius Sacramenti quis sit effectus. *Quæst.* 10.

Dignè autem suscipientes corpus Christi bonum multiplex consequuntur: Primum bonum est Christi commemoratio: nam ipse dixit Hoc facite in meam commemorationem, scilicet dilectionis liberationis, & imitationis. Matt. 15

Secundus effectus quis sit. *Quæst.* 11.

Secundus item sacræ Eucharistiæ effectus est uiuificatio interior, quia nonnunquā per uirtutē huius sacramenti fit de attrito contritus. Vnde legitur in Genes. Lignū vitæ comestum uitā pręstabat: & bene redditur uita per cibū, ꝑ quē & mors intrauit. Genes. 5. ¶ Tertius est corporis Christi mysticè incorporatio. ¶ Quartus effectus est fomi-

Psal 22. tis mitigatio. Psal Super aquam refectionis. &c.
Exod. 16. ¶ Quintus effectus est collatio gratiæ. Exod.
Psal. 103. Descedente Manna, descendebat pariter & ros.
¶ Sextus est uirtutum roboratio. Psal. Panis cor hominis confirmet.

Alij huius Sacramenti quænam sint effectus.

Quæst. 12.

Septimum bonum est huius Sacramenti contra Diabolum armatio, iuxta illud: Parasti in conspectu meo mēsam aduersus omnes. &c. ¶ Octauum bonum est Angelica conuiuatio. Psalm.
Psal 22. Panem Angelorum mãducauit homo. ¶ Nonũ
Psal. 77. bonum est Regni cœlestis collatio. Ioann. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem. &c. ¶ Decimum est spiritualis delectatio.
Sapie. 16. Sapient. Panem de cœlo præstitisti eis omne delectamentum habentem. &c. ¶ Vndecimum est intellectus illuminatio, iuxta illud: Gustauit Io-
Reg. 14. nathas de melle, & illuminati sunt oculi eius.

Præfiguratum an sit hoc Sacramentum.

Quæst. 13.

Præfiguratum etiam est hoc Sacramentum corporis Christi multipliciter, scilicet, in oblatione Melchisedech in qua figuratè habemus formã exteriorem sacramenti, & primũ effectũ, scilicet. Refectionem: ibi enim præcessit figura spiritualis vitæ in re. &c. ¶ Item in Agno Paschali, in
Gen. 14. quo Præfiguratum item est in Manna, ubi figuratur effectus gratiæ. figurabatur liberatio à serui-

tute Ægyptiaca, Ita noster Agnus est signum liberationis à Diabolo. ¶ Item in oblatione Manuel, per quam figurabatur, in quo debet fieri oblatio, & super quid. Exod. 12. Iudic. 13.

Figura verò sanguis Christi quid fuerit. Quæst. 14.

Sed figura sanguinis Christi fuit vinum, ad designandum refectionem. Cantic. Introduxit me Rex in cellam vinariam. ¶ Item fuit Aqua ad resignandum ablutionem: vnde illud Ezechielis. Vidi aquam egredientem. &c. ¶ Item fuit sanguis ad designandum Redemptionem. Apostol. Sine sanguinis effusione non fit remissio. ¶ De alijs figuris & corporis, & sanguinis Christi vide aliquid in libello trecentum Quæstionũ, quas feci in Diuinum officium. Tractatu 3. Quæst. 128. ¶ De mirabilibus præterea, quæ sunt in Eucharistia, & ibidem diffusè dixi. Cantic. 2. Ezechiel. 47. Author alibi.

Dignitates huius Sacramenti quænam. Quæst. 15.

Dignitas, & excellentia huius Sacramenti apparet in multis. Prima est, sicut dictum est, quia tam ante legem, quàm in lege fuit præfiguratum.

Secunda dignitas quę sit. Quęst. 16.

Secunda autem excellentia, siue dignitas est, quia

quia à Propheti hoc sacramentum fuit prenunciatum Psalm. Panem Angelorum manducauit
Psalm.77 homo. Ponitur autem hic Præteritum pro futuro, Prophetali certitudine.

Tertia excellentia quæ sit. Quæst. 17.

Tertia verò huius Sacramenti dignitas, & excellentia est, quia à Christo domino nostro fuit institutum. & hoc dupliciter, scilicet, uerbo, & facto: Verbo, vt patet Ioann. Ego sum, inquit, panis, qui de cœlo descendi. &c. Facto. Matth. Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum.

Matt. 26. ¶ Quarta excellentia; quia ab Apostolis fuit obseruatum. Apostol. Conuenientibus vobis
1. Cor. i. in unum. &c.

Quarta excellentia in quibus consideretur. Quæst. 18.

Clemen. 1. De reliq. & venerat. sanctor.

Quarta autem huius Sacramenti dignitas est, quia à summis Pontificibus solennizatum fuit, qui ordinauerunt cantum, orationes locum, & tempus, & vestimenta, & vasa diuersa, quę omnia sunt ad decorem huius Sacramenti.

Quinta, & maxima huius Sacramenti dignitas quænam. Quæst. 19.

Maxima insuper dignitas apparet in hoc Sacramento.

cramento: Quia cùm Christus constet ex tribus, videlicet Deitate, anima, & corpore, ipsa quidem Deitas excellit omnia. Psalm. Magnus Dominus, & laudabilis nimis. Item Anima eius præcellit omnes animas, cùm sit plena gratia, & veritate. Item corpus eius excellit omnia corpora, quod ex sanctificato corpore beatissimæ Virginis fuit sumptum, & diuinitati vnitum. Ergo n Christo nobilissimum, quod est in cęlo, & nobilissimū, quod est in terra, vnita sunt. Psal. 47.

Missa quasnam habeat prærogatiuas. Quæst. 20.

Præterea prærogatiuas plurimas, quas in Tractatu primo innuimus, & attigimus, habet Missa. Prima est, quia celebratur a ieiunis. ¶ Secunda est, quia tantùm in Ecclesia, & super Altari celebratur, nisi quandoque propter necessitatem fiat sub tentorio, vel in alio loco honesto. Sup. Tractatu 1. q. 16.

Cur super Altari celebretur Missa. Quæst. 21.

Super Altare autem, secundum Cardinalem a turre cremata, celebratur Missa: quia omnia sacrificia tam ante legem, quàm in tempore veteris legis significatiua huius sacrificij, scilicet, corporis, & sanguinis Christi, oblata leguntur super Altare aliquod. Genes. Aedificauit Noe Altare Domino, tollens de cunctis volatilibus, & pecoribus: In c. Altaria, de cõsecr. dis. 1.

Genes. 28 çoribus: obtulit super altare Abraham, & Gene. Aedificauit altare Domino, qui apparuit ei.

Tertia, Quarta, Quinta, ac Sexta Missa prerogatiuè, quæ sint. Quæst. 22.

Tertia est prærogatiua, qua celebrantem, ut paulo ante diximus, oportet esse Sacerdotem. ¶ Quarta est, quia oportet eum indutum esse sacris vestibus. Quinta prærogatiua Missæ est, quia tantummodo fit in die, & non in nocte, nisi in Natiuitate Domini. ¶ Sexta est, quia celebratur accenso lumine, etiam si mille Soles lucerent super terram.

Sup. Tracta. q. 1. cum seq. & q. 28.

Septima Missæ prerogatiua quæ, Quæst. 23.

Septima est prerogatiua Missæ; quia ibi sonant verba Diuina, Angelica, & Humana. Diuina, cum dicitur, vel cantatur. Pater noster, & leguntur verba Domini in Euangelio. Angelica verò quando dicitur, Gloria in excelsis Deo. &c. Humana autem, vt in Collectis, & huiusmodi.

Octaua prerogatiua Missæ, quæ. Quæst. 24.

Octaua Missæ prærogatiua, & excellentia est; quoniam ibi audiuntur tria diomata, nobilissima, scilicet, Hebraicum, vt Sabaoth, & Osanna, Grecum,

Infra contracta. q. 84. & Tracta. 4. q. 47.

Græcum, ut Chyrie eleyson. Latinum, vt in alijs, quę sunt ibi.

Prerogatiua nona Missæ in quibus cognoscatur. Quæst. 25.

Nona vero prærogatiua est, quia Missa suo modo tam plena est mysterijs: sicut mare guttis, sicut Sol atomis, sicut firmamentum stellis, sicut cœlum Empireum Angelis.

Decima excellentia Missæ quænam. Quæst. 26

Adhæc decima missæ prærogatiua innotescit in hoc, quia Sacerdotes in solennibus Ecclesijs habent in Missa sua plures ministros, Diaconũ, Subdiaconum, Acolytos, & huiusmodi.

Vndecima prærogatiua Missæ ex quibus cognoscatur. Quæst. 27.

Missæ autem prærogatiua vndecima ex hoc cognoscitur, quia Angelis ibi existentibus sufficit in præsentia tantæ maiestatis esse scholares. ¶ Duodecima demum Missæ excellẽtia est, quia in ea est dominus cœli, & terræ.

Quo cultu adorandum sit hoc Sanctum Sacramentum. Quæst. 28.

Nemo profectò vllatenus dubitet hoc Sacro-

sanctum

Concil. Trid. sess. 13. c. 6. sanctum Missæ sacrificiū latriæ adoratione adorandum esse: quandoquidem & Sancti Patres Tridentinæ Synodi hoc agiè faciendum statuerunt. In ea si quidem sic legimus. Si quis dixerit in Sancto Eucharistiæ Sacramento, vnigenitum Dei filium non esse cultu latriæ, etiam externo adorandum, Anathema sit. ¶ Et de hac re, Author alibi, siue materia, dixi multa in Hymnorum expositione, præsertim in Hymno illo, qui incipit. Pange lingua gloriosi Corporis mysteriū, super illo versu. Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui.

Quis primus omnium post Christum dixerit Missam. Quæst. 29.

Ioan. 10. & 13. Princeps Apostolorū Christi, beatus Petrus, voluntatem magni illius testatoris Christi, qui discessurus ex hoc mundo ad Patrem nouum condidit Testamentum, disponens hæredibus suis Regnum, sicut pater suus sibi disposuit, ut super mensam eius edant, & bibant in Regno, quod Ecclesia consecrauit. Matt. 26. Luc. 22. Innoc. 3. in prologo, de myster. miss. hoc dicit. Cęnantibus, inquam illis, accepit Iesus panem, & gratias agens, benedixit, & fregit, deditque discipulis suis, dicens. Accipite & manducate: Hoc est corpus meū, quod pro uobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem: Auidè adimplere cupiens hac Christi institutione formatus ille primus omnium

Missam

Missam dicitur celebrasse in partibus Orientalibus: vbi post Domini passionem quatuor annis Cathedram tenuit Sacerdotij magni. Ephes. 2. Petr. 2.

Quibus verbis vtebantur Apostoli, quando Missam dicebant. Quæst. 30.

Sciendum est autem nobis, quòd idem Innocentius in præallegato Prologo; necnon & Archidiaconus in c. Iacobus, de consecrat. dist. 1. ac demum Guilielmus in Rationali suo referunt, quod Missa olim non cum tanto apparatu, nec cum tanta solennitate cantabatur. Primo enim ab Apostolis dicebantur illa verba tantum in celebratione Missæ, quę Dominus dixit: Hoc est corpus meum. Sed postea Apostoli addiderunt orationem Dominicam. Et hæc consuetudo Apostolorum adhuc repræsentatur singulis annis in sancto die Veneris Sãcti; eo excepto, quòd eo die non consecratur. Postea & tertio ijdem Apostoli, uel eorum successores instituerunt, ut Epistola, & Euangelium legerentur ante sacrificium. Primo enim Epistola legebatur, & postea Euangelium. Tertio Dominica oratio, quarto dicebantur uerba Domini, & tunc officium Missæ incohabat à Lectore. Qui nos in Sabbato Sãcto Pentecostes adhuc retinetur. Et postea sancti Patres, & Apostolici uiri istas solennitates, quas nũc habet Missa addiderunt: ut Alexander, Gelasius, Gre-

Innocen. Archidi. lib. 1. c. 3. Missa hodie dicitur cum maiori apparatu, que fieret tempore Apostolorum. c. Iacob. de conse. dist. 1.

Gregorius, Leo, Cęlestinus, Damasus: De quibus solennitatibus non est hic nostrum institutum dicere; quia Missæ tantum mysteria enodare polliciti sumus: proinde pro illis vide præfatum Durandum, & alios auctores. Ergo in principio nascentis Ecclesiæ Apostoli tantum illis uerbis Do-
Matt. 26. mini utebantur. Hoc est corpus meum, in consecratione corporis, & sanguinis Christi.

An consecretur tā in pane Azimo, quàm in fermentato. Quæst. 31.

c.fi. de celeb. Miss. An autem in fermentato pane fiat transubstantiatio hic quæritur. Et quidem Glo in c.fi. de celebrat. Missar. tenet omninò non fieri transmutatio, seu consecratio corporis Christi in pane fermentato: fundans suam rationem in uerbis
1. Cori. 1. Pauli dicentis: Non in fermento veteri, sed in azimis sinceritatis. Quam quidem rationem elidit Abbas Panormitanus, dicens, quod Theologi communiter tenent contrariū, scilicet, ut Trāsubstantiatio fiat etiam in pane fermentato, licet latini sic celebrantes, grauiter peccent; & sint puniēdi. (Abb. in c. fi. de. celebra. Miss.)

Qua pœna sint puniendi celebrantes in pane fermentato, uel sine igne, aqua, uel in cypho ligneo. Quæst. 32

Pœna autem, qua puniuntur illi, qui in pane fermen-

fermẽtato, uel ſigne igne, aqua, aut in uaſeligneo hæceſt, ſecundum Decretalem Honorij Papæ in c.fin. extra de celebrat. Miſſar. quod ſic celebrans, & ſanctificans ab officio, & beneficio deponitur. c.ſi.de celeb.Miſſ.

Miſſa ubi dici debeat. *Quæſt.33.*

Profecto in Eccleſia ordinarie celebrare licet, in alijs autem locis cum licentia. ¶ In Mari autẽ, vel in fluuio, nunquam etiam ob neceſsitatem licet, ubi probabiliter timetur de ſanguinis effuſione. ¶ Sub diuo autem, ideſt, aere propter neceſsitatem licet celebrare, potiusquam Miſſam perdere, quia eo caſu Papa dat licentiam. c. Concedimus.de cõſe. diſt. 1.

Quibus horis Miſſa ſit celebranda. *Quæſt.34.*

Sanctus Thomas tractans, qua hora Miſſa ſit celebranda, ait. Solennis Miſſę celebratio eſt inſtituta tribus horis fieri, ſcilicet, in Tertia diebus Feſtiuis. De qua etiam in c. nocte. De cõſec. diſt. 1. fuſius dicitur. Item in ſexta diebus profeſsis. Et in nona diebus Ieiuniorum. De qua pari modo præcipitur etiam in ca. ſolent eadem diſt. Nam in Miſſa recolitur mors Chriſti, qui hora tertia crucifixus fuit linguis Iudęorum. Et hora ſexta manibus militum, & hora nona expirauit. S.Thom. in 4.q.13. c.Nocte. De cõſec. diſt.1. Marc.14. Luc.22.

Quando fiunt ordinationes, qua hora Missa sit dicenda. Quæst. 35.

Thom. ibid. Sed inquit ille pergens: Verum quando fiunt ordinationes Clericorum, potest Missa celebrari etiam post Nonam, & præcipuè in Sabbato sancto.

Priuatæ Missæ celebratio quam horam habeat. Quæst. 36.

Insuper vlterius procedens Sanctus Thomas dicit. Priuatæ uerò Missæ dici possunt à mane vsque ad tertiam, uel etiam usque ad nonam in c. necesse diebus Ieiuniorum. Vide Cap. necesse, De consecrat. dist. 1.

Quare quotidie Missa in Ecclesia celebratur. Quæst. 37.

Thom. ibid. Sanctus Thomas in præallegato loco differēs causas, cur quotidie Missa sit à Sacerdotalibus celebranda in Ecclesia, quinque adinuenit causas, easq; in medium afferens, ait. Quinq; de causis Missa in Ecclesia quotidie celebratur. Prima est, quia debet semper parata esse Medicina contra quotidiana peccata. Secunda est, ut lignum vitæ semper sit in medio Paradisi. Tertia est, ut

nobis

nobis Christus quotidie vniatur sacramentaliter,& nos ei spiritualiter. Quarta est,ut apud nos sit iugis memoria passionis eius. Quinta est, ut vero Agno loco typici quotidie vtamur ad uesperam, secundum il.ud Psal. Conuertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes. ¶ Hæc eadem refert Cardinalis à Turre cremata in cap. Iteratur.de consecr.dist.2. Psal.58. Cardin.a turr. cre.

Causa causarum prædictarum hic quæritur. Quæst. 38.

Præfatus sanctus Thomas corroborans suum dictum,quòd Missæ sint quotidie in Ecclesia celebrandę,inquit. Sacramentum Ecclesiæ deberet assiduari magis quam sacramẽtum veteris legis; Sed quotidie in ueteri lege offerebatur sacrificiũ; ergo multo fortius debet in noua lege fieri. ¶ Secundo panis huius sacramenti dicitur quotidianus;Sed non nisi quia quotidie cõsecratur. Ergo quotidie consecrari debet. Nota.

An vera sit assatus S. Thomas de hac quotidiana Missarum celebratione. Quæst.39.

Sed uidetur,quod non debeat quotidie Missa in Ecclesia celebrari, quia in Missa recolitur Dominica passiò: Sed Ecclesia celebrat memoriam Dominicæ passionis semel in anno; Ergo non Thom. ibid.

 plu-

pluries debet in Ecclesia Missa dici. ¶ Secundo sic arguit: in die Parasceue agitur memoria Dominicæ passionis, nec tamen tunc consecratio fit. Ergo multo minus deberet fieri in alijs diebus.

Quòd vera sunt, quæ de Missa locutus est Sanctus Thomas. Quæst. 40.

Ibid.

Ad argumenta, & obiectiones factas respondet Beatus Thomas. & primò ad primam, dicens. Ad primum dicendum, quod passio prout in capite contingit, semel tantum in anno repræsentatur in Ecclesia, sed prout in nos eius effectus peruenit, quotidie debet representari, quia eius effectus in nobis continuus est, & sic etiam repræsentatur in hoc Sacramento effectus. ¶ Ad secundum, dicendum est, quòd Ecclesia uolens populum Christianum circa ipsam Dominicam Passionem, prout in capite nostro fuit, mente occupari; statuit, ut illa die non consecraretur. Ne tamen omninò Ecclesia sine corpore Christi esset, corpus Christi præcedenti die consecratum, & reseruatum sumitur.

Nota cur non consecretur in Venere sãcto.

An ista quotidiana Missarum celebratio prosit ità defunctis, ut prosit uiuis. Quęst. 41.

An autem Christus se obtulerit hostiam, & sacrificium pro uiuis, & defunctis, hic quæritur. Et

certe

cerè nullatenus est dubitandum: Viui siquidem astantes compungebantur percutientes pectora sua;& Defuncti apertis monumẽtis surrexerunt. Matth.8.
¶ Pręterea hoc manifestè confitentur Theologi etiam in compendio Theologicæ veritatis,dicentes: Hostia in Missa frangitur propter tres status Ecclesiæ,scilicet,Militantium, Triumphantium, & in Purgatorio ardentium. Ergo existentes in Purgatorio Missis, & Sacrificijs possunt iuuari ab existentibus in hoc seculo; quoniam mortui non desinunt per mortem esse membra eiusdem corporis mystici,iuxta quod ait Apostolus.Sicut enim corpus vnum est,& membra habet multa: Omnia autem membra corporis cùm sint multa, vnum tamen corpus sunt:si ergo non desinunt ꝑ naturam,multo minus desinent per gratiam,quia gratia cùm sit potentior, quam natura in corpore mystico;ideò unum membrum potest supplere indigentiam alterius. Sancta ergo, & salubris cogitatio est pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur. li.6.c.12. 1.Cor.12. Mach.12.

Concilium Tridentinum quid de hac re dicat. Quæst. 42.

Hanc autem rationem nostram, & auctoritates adductas uidetur approbare Tridentina synodus,cùm inquit. Quare non solum pro fidelium uiuorum peccatis,pœnis,satisfactionibus,& alijs Cõci. Tri den. sess. 22.c.2. & can.3.

necessitatibus; sed & pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis ritè iuxta Apostolorum traditionem offertur.

Missa qualiter, & quæ prosint Defunctis. Quæst. 43.

Est autem aduertēdum, quòd Missa de aliquo sancto ita prodest defunctis, ac si de mortuis diceretur, quo ad sacrificium: Quo autem ad orationes magis prodest ea, quę pro defunctis est. Huic tamen defectui facit satis maior deuotio, uel affectio eius, qui Missam de sancto celebrat, secundū Thomam, 4. sentent. dist. 45. ¶Sed certè non est bene factum relinquere Missas ordinarias, quando debent dici pro Missis Mortuorum.

Missa siue Defunctorum, seu sanctorum cur in die, & non in nocte dicatur. Quæst. 44.

Missa uerò omnis siue sanctorum, siue mortuorum sint, in die, & non in nocte dicuntur, secundum Thomam, & Archidiaconum in c. Nocte de consecrat. dist. 1. ob illam Pauli auctoritatē dicentis: Nox præcessit, dies autem appropinquauit: Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ut in die honestè ambulemus. ¶ Huic etiam rationi potest accedere & illa ratio Cassiani Eremitæ, uidelicet, Cur sancti Patres nō come-

Thom. 4. sent. dis. 3. q. 1. Archid. Rom. 13. Cassian. li. 2. c. 5.

comederent ante Solis occasum; Sicut & Beatus Antonius Abbas hoc illabefactè obseruabat. ut uidelicet, tempus lucis cum spiritualium meditationum studijs, curam verò corporis cum nocte sociarent. ¶ Cur igitur in die Missa dicatur, & non in nocte, expresse habetur in c. Nocte prędicto de Consecrat. dist. 1. c. Nocte. de cõsec. dist. 1.

Sed quare in nocte Natiuitatis Domini nostri dicuntur tres Missæ. Quæst. 45.

Sed dicet hic aliquis: Non est verum præcise, quòd Missæ omnes sint de die, & non de nocte celebrandæ. Videmus enim, quòd in nocte Natiuitatis Domini tres Missæ celebrãtur. Ergo perperam dictum est, Missas in die solum celebrandas esse. Ad hanc questionem soluendam respondet Sanctus Thomas. Ad quartam quęstionem dicimus, quod tamen in duabus noctibus Missa decantatur propter priuilegium illarum noctiũ, scilicet, in nocte Natiuitatis, qua Christus natus est, & in nocte Resurrectionis circa principium. Thom. 4. sent. dist. 13. q. 1. Nota.

Missę prędictę tres, quæ celebrantur in Natiuitate Domini, quid repræsentent. Quæst. 46.

Per prædictas autẽ tres Missas, quæ in Natiuitate Domini concelebrantur, tres Christi natiuitates: secũdum Theologos in Compẽdio Theologi- li. 4. c. ri.

quia à Prophetis hoc ſacramentum fuit prænunciatum. Pſalm. Panem Angelorum manducauit
Pſalm.77 homo. Ponitur autem hic Præteritum pro futuro, Prophetali certitudine.

Tertia excellentia quæ ſit. Quæſt. 17.

Tertia verò huius Sacramenti dignitas, & excellentia eſt, quia à Chriſto domino noſtro fuit inſtitutum. & hoc dupliciter, ſcilicet, uerbo, & facto: Verbo, vt patet Ioann. Ego ſum, inquit, panis, qui de cœlo deſcendi. &c. Facto. Matth. Accipite, & comedite, Hoc eſt corpus meum.
Matt. 26. ¶ Quarta excellentia; quia ab Apoſtolis fuit obſeruatum. Apoſtol. Conuenientibus vobis
1. Cor. i. in unum. &c.

Quarta excellentia in quibus conſideretur. Quæſt. 18.

Clemen. 1. De reliq. & venerat. ſanctor. Quarta autem huius Sacramenti dignitas eſt, quia à ſummis Pontificibus ſolennizatum fuit, qui ordinauerunt cantum, orationes, locum, & tempus, & veſtimenta, & vaſa diuerſa, quę omnia ſunt ad decorem huius Sacramenti.

Quinta, & maxima huius Sacramenti dignitas quænam. Quæſt. 19.

Maxima inſuper dignitas apparet in hoc Sacramento.

cramento: Quia cùm Christus constet ex tribus, videlicet Deitate, anima, & corpore, ipsa quidem Deitas excellit omnia. Psalm. Magnus Dominus, & laudabilis nimis. Item Anima eius præcellit omnes animas, cùm sit plena gratia, & veritate. Item corpus eius excellit omnia corpora, quod ex sanctificato corpore beatissimæ Virginis fuit sumptum, & diuinitati vnitum. Ergo n Christo nobilissimum, quod est in cęlo, & nobilissimũ, quod est in terra, vnita sunt. Psal. 47.

Missa quasnam habeat prærogatiuas. Quæst. 20.

Præterea prærogatiuas plurimas, quas in Tractatu primo innuimus, & attigimus, habet Missa. Prima est, quia celebratur a ieiunis. ¶ Secunda est, quia tantùm in Ecclesia, & super Altarì celebratur, nisi quandoque propter necessitatem fiat sub tentorio, vel in alio loco honesto. Sup. Tractatu 1. q. 16.

Cur super Altari celebretur Missa. Quæst. 21.

Super Altare autem, secundum Cardinalem a turre cremata, celebratur Missa: quia omnia sacrificia tam ante legem, quàm in tempore veteris legis significatiua huius sacrificij, scilicet, corporis, & sanguinis Christi, oblata leguntur super Altare aliquod. Genes. Aedificauit Noe Altare Domino, tollens de cunctis volatilibus, & pecoribus: In c. Altaria, de cõsecr. dis. 1.

Genes. 28 çoribus: obtulit super altare Abraham, & Gene. Aedificauit altare Domino, qui apparuit ei.

Tertia, Quarta, Quinta, ac Sexta Missa prerogatiuè, quæ sint. Quæst. 22.

Tertia est prærogatiua, qua celebrantem, ut paulo ante diximus, oportet esse Sacerdotem. ¶ Quarta est, quia oportet eum indutum esse sacris vestibus. Quinta prærogatiua Missæ est, quia tantummodo fit in die, & non in nocte, nisi in Natiuitate Domini. ¶ Sexta est, quia celebratur accenso lumine, etiam si mille Soles lucerent super terram.

Sup. Tracta. q. 1. cum seq. & q. 28.

Septima Missæ prerogatiua quæ, Quæst. 23.

Septima est prerogatiua Missæ; quia ibi sonant verba Diuina, Angelica, & Humana. Diuina, cum dicitur, vel cantatur. Pater noster, & leguntur verba Domini in Euangelio. Angelica verò quando dicitur, Gloria in excelsis Deo. &c. Humana autem, vt in Collectis, & huiusmodi.

Octaua prerogatiua Mißæ, quæ. Quæst. 24.

Octaua Missæ prærogatiua, & excellentia est; quoniam ibi audiuntur tria idiomata, nobilissima, scilicet, Hebraicum, vt Sabaoth, & Osanna, Grecum,

Infra contracta. q. 84. & Tracta. 4. q. 47.

Græcum, ut Chyrie eleyſon. Latinum, vt in alijs, quę ſunt ibi.

Prerogatiua nona Miſſæ in quibus cognoſcatur. Quæſt. 25.

Nona verò prærogatiua eſt, quia Miſſa ſuò modo tam plena eſt myſterijs: ſicut mare guttis, ſicut Sol atomis, ſicut firmamentum ſtellis, ſicut cœlum Empireum Angelis.

Decima excellentia Miſsæ quænam. Quæſt. 26

Adhæc decima miſſæ prærogatiua innoteſcit in hoc, quia Sacerdotes in ſolennibus Eccleſijs habent in Miſſa ſua plures miniſtros, Diaconũ, Subdiaconum, Acolytos, & huiuſmodi.

Vndecima prærogatiua Miſſæ ex quibus cognoſcatur. Quæſt. 27.

Miſſæ autem prærogatiua vndecima ex hoc cognoſcitur, quia Angelis ibi exiſtentibus ſufficit in præſentia tantæ maieſtatis eſſe ſcholares.
¶ Duodecima demum Miſſæ excellẽtia eſt, quia in ea eſt dominus cœli, & terræ.

Quo cultu adorandum ſit hoc Sanctum Sacramentum. Quæſt. 28.

Nemo profectò vllatenus dubitet hoc Sacro- ſanctum

Concil. Trid.sess. 13.c.6. sanctum Missæ sacrificiū latriæ adoratione adorandum esse: quandoquidem & Sancti Patres Tridentinæ Synodi hoc agiè faciendum statuerunt. In ea si quidem sic legimus. Si quis dixerit in Sancto Eucharistiæ Sacramento, vnigenitum Dei filium non esse cultu latriæ, etiam externo adorandum, Anathema sit. ¶ Et de hac re, Author alibi, siue materia, dixi multa in Hymnorum expositione, præsertim in Hymno illo, qui incipit. Pange lingua gloriosi Corporis mysteriū, super illo versu. Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui.

Quis primus omnium post Christum dixerit Missam. Quæst. 29.

Princeps Apostolorū Christi, beatus Petrus, Ioan. 10. & 13. voluntatem magni illius testatoris Christi, qui discessurus ex hoc mundo ad Patrem nouum condidit Testamentum, disponens hæredibus suis Regnum, sicut pater suus sibi disposuit, ut super mensam eius edant, & bibant in Regno, quod Ecclesia consecrauit. Cęnantibus, inquam Matt. 26. Luc. 22. illis, accepit Iesus panem, & gratias agens, benedixit, & fregit, deditque discipulis suis, dicens. Accipite & manducate: Hoc est corpus meū, quod Innoc. 3. in prologo, de myster. miss. hoc dicit. pro uobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem: Auidè adimplere cupiens hac Christi institutione formatus ille primus omnium

Missam dicitur celebrasse in partibus Orientali bus: vbi post Domini passionem quatuor annis Cathedram tenuit Sacerdotij magni. Ephes. 2. Petr. 2.

Quibus verbis vtebantur Apostoli, quando Missam dicebant. Quæst. 30.

Sciendum est autem nobis, quòd idem Innocentius in præallegato Prologo; necnon & Archidiaconus in c. Iacobus, de consecrat. dist. 1. ac demum Guilielmus in Rationali suo referunt, quod Missa olim non cum tanto apparatu, nec cum tanta solennitate cantabatur. Primo enim ab Apostolis dicebantur illa verba tantum in celebratione Missæ, quę Dominus dixit: Hoc est corpus meum. Sed postea Apostoli addiderunt orationem Dominicam. Et hæc consuetudo Apostolorum adhuc repræsentatur singulis annis in sancto die Veneris Sācti; eo excepto, quòd eó die non consecratur. Postea & tertio ijdem Apostoli, uel eorum successores instituerunt, ut Epistola, & Euangelium legerentur ante sacrificium. Primo enim Epistola legebatur, & postea Euangelium. Tertio Dominica oratio, quarto dicebantur uerba Domini, & tunc officium Missæ incohabat à Lectore. Qui nos in Sabbato Sācto Pentecostes adhuc retinetur. Et postea sancti Patres, & Apostolici uiri istas solennitates, quas nūc habet Missa addiderunt: ut Alexander, Gelasius, Gre-

Innocen. Archidi. lib. 1. c. 3. Missa hodie dicitur cum maiori apparatu, que fieret tempore Apostolorum. c. Iacob. ce consc. dist. 1.

Gregorius, Leo, Cęlestinus, Damasus: De quibus solennitatibus non est hic nostrum institutum dicere; quia Missæ tantum mysteria enodare polliciti sumus: proinde pro illis vide præfatum Durandum, & alios auctores. Ergo in principio nascentis Ecclesiæ Apostoli tantum illis uerbis Do-
Matt. 26. mini utebantur. Hoc est corpus meum, in consecratione corporis, & sanguinis Christi.

An consecretur tã in pane Azimo, quàm in fermentato. Quæst. 31.

c.fi de celeb. Miss. An autem in fermentato pane fiat transubstantiatio hic quæritur. Et quidem Glo in c.fi.de celebrat. Missar. tenet omnino non fieri transmutatio, seu consecratio corporis Christi in pane fermentato: fundans suam rationem in uerbis
1.Cori.1. Pauli dicentis; Non in fermento ueteri, sed in azimis sinceritatis. Quam quidem rationem elidit Abbas Panormitanus, dicens, quod Theologi communiter tenent contrariũ, scilicet, ut Trãsubstantiatio fiat etiam in pane fermentato, licet latini sic celebrantes, grauiter peccent; & sint puniẽdi.

Abb.in c. fi.de. cebra.Miss.

Qua pœna sint puniendi celebrantes in pane fermentato, uel sine igne, aqua, uel in cypho ligneo. Quęst. 32

Pœna autem, qua puniuntur illi, qui in pane fermen-

fermẽtato, uel ſigne igne, aqua, aut in uaſe ligneo hæc eſt, ſecundum Decretalem Honorij Papæ in c. fin. extra de celebrat. Miſſar. quod ſic celebrans, & ſanctificans ab officio, & beneficio deponitur. c. fi. de celeb. Miſſ.

Miſſa ubi dici debeat. *Quæſt. 33.*

Profecto in Eccleſia ordinarie celebrare licet, in alijs autem locis cum licentia. ¶ In Mari autẽ, vel in fluuio, nunquam etiam ob neceſsitatem licet, ubi probabiliter timetur de ſanguinis effuſione. ¶ Sub diuo autem, ideſt, aere propter neceſsitatem licet celebrare, potiusquam Miſſam perdere, quia eo caſu Papa dat licentiam. c. Concedimus. de cõſe. diſt. 1.

Quibus horis Miſſa ſit celebranda. *Quæſt. 34.*

Sanctus Thomas tractans, qua hora Miſſa ſit celebranda, ait. Solennis Miſſę celebratio eſt inſtituta tribus horis fieri, ſcilicet, in Tertia diebus Feſtiuis. De qua etiam in c. nocte. De cõſec. diſt. 1. fuſius dicitur. Item in ſexta diebus profeſsis. Et in nona diebus Ieiuniorum. De qua pari modo præcipitur etiam in ca. ſolent eadem diſt. Nam in Miſſa recolitur mors Chriſti, qui hora tertia crucifixus fuit linguis Iudęorum. Et hora ſexta manibus militum, & hora nona expirauit. S. Thom. in 4. q. 13. c. Nocte. De cõſec. diſt. 1. Marc. 14. Luc. 22.

Quando fiunt ordinationes, qua hora Missa sit dicenda. Quæst. 35.

Thom. ibid. Sed inquit ille pergens: Verum quando fiunt ordinationes Clericorum, potest Missa celebrari etiam post Nonam, & præcipuè in Sabbato sancto.

Priuatæ Missæ celebratio quam horam habeat. Quæst. 36.

Insuper vlterius procedens Sanctus Thomas dicit. Priuatæ uerò Missæ dici possunt à mane vsque ad tertiam, uel etiam usque ad nonam in diebus Ieiuniorum. Vide Cap. necesse, De consecrat. dist. 1. (c. necesse)

Quare quotidie Missa in Ecclesia celebratur. Quæst. 37.

Thom. ibid. Sanctus Thomas in præallegato loco differẽs causas, cur quotidie Missa sit à Sacerdotalibus celebranda in Ecclesia, quinque adinuenit causas, easq; in medium afferens, ait. Quinq; de causis Missa in Ecclesia quotidie celebratur. Prima est, quia debet semper parata esse Medicina contra quotidiana peccata. Secunda est, ut lignum uitæ semper sit in medio Paradisi. Tertia est, ut

nobis

nobis Christus quotidie vniatur sacramentaliter, & nos ei spiritualiter. Quarta est, ut apud nos sit iugis memoria passionis eius. Quinta est, ut vero Agno loco typici quotidie vtamur ad vesperam, secundum illud Psal. Conuertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes. ¶ Hæc eadem refert Cardinalis à Turre cremata in cap. Iteratur. de consecr. dist. 2. Psal. 58. Cardin. a turr. cre.

Causa causarum prædictarum hic quæritur. Quæst. 38.

Præfatus sanctus Thomas corroborans suum dictum, quòd Missæ sint quotidie in Ecclesia celebrandę, inquit. Sacramentum Ecclesiæ deberet assiduari magis quam sacramētum veteris legis; Sed quotidie in ueteri lege offerebatur sacrificiū; ergo multo fortius debet in noua lege fieri. ¶ Secundo panis huius sacramenti dicitur quotidianus; Sed non nisi quia quotidie cōsecratur. Ergo quotidie consecrari debet. Nota.

An vera sit assatus S. Thomas de hac quotidiana Missarum celebratione. Quæst. 39.

Sed uidetur, quod non debeat quotidie Missa in Ecclesia celebrari, quia in Missa recolitur Dominica passió. Sed Ecclesia celebrat memoriam Dominicæ passionis semel in anno; Ergo non Thom. ibid.

 plu-

pluries debet in Ecclesia Missa dici. ¶ Secundo sic arguit: in die Parasceue agitur memoria Dominicæ passionis, nec tamen tunc consecratio fit. Ergo multo minus deberet fieri in alijs diebus.

Quòd vera sunt, quæ de Missa locutus est Sanctus Thomas. Quæst.40.

Ibid. Ad argumenta, & obiectiones factas respondet Beatus Thomas. & primò ad primam, dicens. Ad primum dicendum, quod passio prout in capite contingit, semel tantum in anno repręsentatur in Ecclesia, sed prout in nos eius effectus puenit, quotidie debet represenťari, quia eius effectus in nobis continuus est, & sic etiam repræsentatur in hoc Sacramento effectus. ¶ Ad secundum, dicendum est, quòd Ecclesia uolens populum Christianum circa ipsam Dominicam Passionem, prout in capite nostro fuit, mente occupari; statuit, ut illa die non consecraretur. Ne tamen omninò Ecclesia sine corpore Christi esset, corpus Christi præcedenti die consecratum, & reseruatum sumitur.

Nota cur non consecretur in Venere sácto.

An ista quotidiana Missarum celebratio prosit ità defunctis, ut prosit uiuis. Quęst.41.

An autem Christus se obtulerit hostiam, & sacrificium pro uiuis, & defunctis, hic quæritur. Et

certe

cerè nullatenus est dubitandum: Viui siquidem astantes compungebantur percutientes pectora sua;& Defuncti apertis monumẽtis surrexerunt. Matth.8.

¶ Pręterea hoc manifestè confitentur Theologi etiam in compendio Theologicæ veritatis,dicentes: Hostia in Missa frangitur propter tres status Ecclesiæ,scilicet,Militantium, Triumphantium, & in Purgatorio ardentium. Ergo existentes in Purgatorio Missis, & Sacrificijs possunt iuuari ab existentibus in hoc seculo; quoniam mortui non desinunt per mortem esse membra eiusdem corporis mystici,iuxta quod ait Apostolus.Sicut enim corpus vnum est,& membra habet multa: Omnia autem membra corporis cùm sint multa, vnum tamen corpus sunt:si ergo non desinũnt ꝑ naturam,multo minus desinent per gratiam,quia gratia cùm sit potentior, quam natura in corpore mystico;ideò unum membrum potest supplere indigentiam alterius. Sancta ergo, & salubris cogitatio est pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur. li.6.c.12. 1.Cor.12. Mach.12.

Concilium Tridentinum quid de hac re dicat.
Quæst. 42.

Hanc autem rationem nostram, & auctoritates adductas uidetur approbare Tridentina synodus,cùm inquit. Quare non solum pro fidelium uiuorum peccatis,pœnis,satisfactionibus,& alijs Cõci. Triden. sess. 22.c.2. & can.3.

necessitatibus; sed & pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis ritè iuxta Apostolorum traditionem offertur.

Missa qualiter, & quæ prosint Defunctis. Quæst. 43.

Est autem aduertēdum, quòd Missa de aliquo sancto ita prodest defunctis, ac si de mortuis diceretur, quo ad sacrificium: Quo autem ad orationes magis prodest ea, quę pro defunctis est. Huic tamen defectui facit satis maior deuotio, uel affectio eius, qui Missam de sancto celebrat, secundū Thomam, 4. sentent. dist. 45. ¶Sed certè non est bene factum relinquere Missas ordinarias, quando debent dici pro Missis Mortuorum.

Missa siue Defunctorum, seu sanctorum cur in die, & non in nocte dicatur. Quæst. 44.

Missa uerò omnis siue sanctorum, siue mortuorum sint, in die, & non in nocte dicuntur, secundum Thomam, & Archidiaconum in c. No- (Thom. 4. sent. din. 3. q. 1. Archid. Rom. 13.) cte de consecrat. dist. 1. ob illam Pauli auctoritatē dicentis: Nox præcessit, dies autem appropinquauit: Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ut in die honestè ambulemus. ¶ Huic etiam rationi potest accedere & illa ratio (Cassian. li. 2. c. 5.) Cassiani Eremitæ, uidelicet, Cur sancti Patres nō

come-

comederent ante Solis occasum; Sicut & Beatus Antonius Abbas hoc illabefactè obseruabat.ut uidelicet,tempus lucis cum spiritualium meditationum studijs, curam verò corporis cum nocte sociarent. ¶ Cur igitur in die Missa dicatur, & non in nocte,expresse habetur in c.Nocte prędicto de Consecrat. dist. 1. c. Nocte. de cõsec. dist. 1.

Sed quare in nocte Natiuitatis Domini nostri dicuntur tres Missæ. Quæst.45.

Sed dicet hic aliquis: Non est verum præcise, quòd Missæ omnes sint de die, & non de nocte celebrandæ. Videmus enim, quòd in nocte Natiuitatis Domini tres Missæ celebrãtur. Ergo perperam dictum est, Missas in die solum celebrandas esse. Ad hanc questionem soluendam respondet Sanctus Thomas. Ad quartam quęstionem Thom. 4. sent. dist. dicimus, quod tamen in duabus noctibus Missa 13. q. 1. decantatur propter priuilegium illarum noctiũ, Nota. scilicet, in nocte Natiuitatis, qua Christus natus est,& in nocte Resurrectionis circa principium.

Missę prędictę tres, quæ celebrantur in Natiuitate Domini,quid repræsentent. Quæst.46.

Per prædictas autẽ tres Missas, quæ in Natiuitate Domini concelebrantur,tres Christi natiui- li. 4. c. ri. tates:secũdum Theologos in Compẽdio Theo-

logicæ veritatis, repręsentantur. Est enim triplex Christi Natiuitas, scilicet, Diuina, Humana, & Gratuita. Primam scilicet Diuinam, Ecclesia repræsentat in Missa, quæ cantatur in nocte: est enim hæc Natiuitas nobis occulta. Isai. 53. Generationem eius quis enarrabit? Secunda in Missa, quę cantatur in Aurora; quia natiuitas humana partim fuit occulta, partim manifesta; sed manifesta quantum ad actum. Tertiam natiuitatem Gratuitam, uidelicet Ecclesia repręsentat, in Missa, quę cantatur in die, quia Natiuitas gratuita est manifesta, in qua Christus per affectum concipitur, per affectum nascitur, & per amorem perfectum nutritur. Hæc supradicta refert Cardinalis fusius in cap. Nocte, De consecr. dist. 1.

Cardin. a tur. crem.

Secundum Canonistas, Quid repræsentent iam sæpe dictæ tres Missæ. Quæst. 47.

In c. Constituisti, de celeb. Miss.

Nota.

At secundum Canonistas, iam præmemoratæ tres Missæ innuunt nobis triplicem statum, scilicet statum ante legem, sub lege, & statum gratię. ¶ Missa si quidem, quæ cantatur in nocte, repręsentat statum illum qui fuit ante legem, quando omnes erant in tenebris. Vnde dicitur in illa Missa Prophetia; Populus gentium, qui ambulabat in tenebris. ¶ Secunda, quæ dicitur in Aurora repræsentat tempus sub lege, in quo iam incipiebant ex parte scire Christum, sed non bene

Isai. 9.

propter

propter dicta legis,& Prophetarum. Et ideò cantatur inter noctem,& diem, & dicitur officium: Lux fulgebit hodie. ¶ Tertia dicitur in die, per quam designatur tempus Gratiæ, scilicet, præsens. Vnde dicitur officium: Puer natus est &c. Hoc idem dicit prędictus Cardinalis à turre cremata,quod potes intelligere his verbis.

Versus.

Tres in Natali debent Missæ celebrari..
Quarum prima sacrā Christi signat geniturā:
Altera venturi designat gaudia Christi.
Tertia iam factū, quod lex fore sacra figurat.

An pro Mißa celebranda Sacerdos debeat habere premium. Quæst. 48.

Nota

Pro solutione propositæ Quæstionis, præsuppone quatuor fundamenta,quę esse debent ista, scilicet: Sacramentum,stipendium,labor, & obligatio; & cogita an super quouis fundaméto possis fabricare,& accumulare necne. Et certè pro Sacramento tu nihil pates accipere, aliàs simoniā committeres,quæ est deliberata voluntas emendi,del vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.Si enim hoc faceres,videris velle Sacramentum istud magnum vendere, & dona Dei non venduntur certè. ¶ Pro stipendio verò non phiberis aliquid accipere; Nā,ut inquit Paulus; Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat

Simonia. Act.8. 1.Cori.9

tat vineam,& de fructu eius non edit? Quis pa-
scit gregem,& de lacte gregis non manducat?
Non alligabis ergo os boui trituranti. ¶ At pro
labore antecedente,vel subsequente, sed nō pro
labore concomitante Sacramentum, potes pari
modo assequi tuam mercedem.

¶ Pro obligatione tandem simili modo po-
tes accipere aliquid,quoniam obligati sunt Pa-
rochiani alere suum Parochum; eo quia illis
exhibet cibum spiritualem. Vnde Apostolus ait.
Rom. 15. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt
gentiles; debent & in carnalibus ministrare illis.
1. Cori. 9. Et alibi ait etiā Si vobis spiritualia seminauimus,
magnum est, si nos carnalia vestra metamus?
¶ De hac materia fantur multa iura, præsertim
c. ad Apostolicam. De simo. Abbas. cap. ad Apostolicam. De simonia, Abbas in cap.
veniens. num. 3. de testib.

Missa an pluribus secundum intentionem celebrantis prodesse possit, quæritur. Quæst. 49.

Non est dubium, quin Sacerdos celebraturus
pro aliquo, uel aliquibus,(dummō nō fuerit pro-
missionem alicui de merito totius illius Missæ)
si superueniat alius, uel etiam plures rogantes ce-
lebrari pro animabus suorum defunctorum; nō
possit omnes acceptare, & ualeat pro omnibus,
secundum deuotionem offerentium, satisfacere.
Nam offerentes eleemosinam, & rogātes offerri
dicuntur

dicuntur offerre & ipsi sacrificium. & in hoc sensu potest intelligi cap. non mediocriter, de consecrat. dist. 5. ¶ Debet ergo Sacerdos cautus esse, ut nulli promittat specialiter, sed dicat, Rogabo pro eo. ¶ Sed si Sacerdos promisit celebrare in vno loco, uel de spiritu sancto, uel aliter, & non facit, infideliter agit, & non satisfacit.

c. nō mediocriter De consec. dist. 5.

Notent hic Sacerdotes.

Missa boni Sacerdotis an plus prosit, quàm mali. Quæst. 50.

Non est insuper ambigendum, quòd Missa boni Sacerdotis, orantis etiam in persona Ecclesiæ, ut eius instrumentum plus ualet, quàm mali; ad impetrandam gratiam. quanto enim melius est instrumentum, tanto opus melius efficietur. Nam & in mensa corporali eundem cibum iucundius accipimus a mundo Ministro, quàm ab immundo. ¶ Quo autem ad Sacramentum æqualis est, & omnes Missæ sunt æquè bonæ quātum ad opus operatum. Vna tamen, ut diximus, est melior altera, quantum ad opus operās. Hęc ex compendio Theologicæ veritatis.

Nota.

lib. 2. ca. 20.

Missa pro quibus dici debeat. Quæst. 51.

Missa autem non debet dici, nisi pro his, qui sunt membra Christi, ut pro uiuis, & mortuis in charitate existentibus, ut disponitur in c. Visum De consecr. dist. 2. alijs autem nequaquā prodesset.

c. Visum. De consec. dist. 2.

ſet. ¶ Pro his, qui ſunt in gloria celebratur ad honorem,& gloriam eorum, uel pro ſolatio uiuorum. ¶ Reliquum eſt modo, ut deſpiciamus, quid ſit obſecratio, poſtquam eſt noſtrum inſtitutum declarare Miſſam obſecrationis.

Quid ergo eſt obſecratio? Queſt. 52.

Innocen. Pap. Archidi. Supra ſecauimus Miſſam, ſecundũ Innocẽtiũ, in duas partes; ſecũdum uerò Archidiaconũ diuidebamus illã in quatuor partes, uidelicet: in Miſſam obſecrationis, in Miſsã orationis, in Miſſam poſtulationis, & in Miſſam gratiarũ actionis. Et de hac voce Miſſa, nõnulla inquiſiuimus; Supereſt modo, vt vnãquamq; Miſſę partẽ indagemus, & vnicuique parti ſuum aſsignemus terminum. Itaque obſecrationes, uel Precationes accipimus quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequã illud, quod eſt in Domini mẽſa, incipiat benedici. Et hoc dico ſecundum Ioannem a turr. cremata; in c. de Hymn. de conſec. diſt. 1. Cardin. a tur. crem.

Quando faciamus in Miſſa orationes. Quæſt. 53.

Dictum fuit, quando in Miſſa fiant obſecrationes; nunc dicamus, quando in illa eadẽ faciamus orationes. Et quidem orationes ſunt, quas fundit Sacerdos in ipſa conſecratione Euchariſtię, ideſt, cùm benedicitur, & ſanctificatur, id quod eſt in menſa Domini.

Quando

Quando dicantur fieri Postulationes in Missa. Quæst. 54.

Postulationes,uel Interpellationes fiunt, cùm populus ab Episcopo benedicitur,qui super eum inuocat nomen Domini. Quod tractum est ex ueteri Testamento.Per Moysen enim dicit Dominus Sacerdotibus; Inuocabitis nomen meum super filios Israel,& ego benedicam eis. Num.6.

Quid sit gratiarum actio. Quæst. 55.

At gratiarum actio est de peractis, quæ concludit quasi totum sità Deo, vt Benedicamus Domino. ¶ Vel obsecrationes sunt Adiurationes pro rebus difficilibus, ut pro conuersione impij, & pro remouendis malis. ¶ Orationes sunt,vt quando iam conuersis virtutes, & dona orantur.¶ Postulationes,vt quando iá iustis gloria cęlestis oratur. ¶ Gratiarũ actiones sunt de omnib. & pro omnibus hominib. qui constituti sunt in sublimi dignitate,vt Ducib. Comitibus, etiam si sint mali. Et de istis si tu plura,& forte pulchriora scire cupis, assume tibi Cassianum Eremitam,qui satis abundè de istis docuit. Cass. collat.9. c.11.

Introitus quid sit. Quæst. 56.

Est autem Introitus nihil aliud,nisi Antipho-

na,

Introitus quid sit. na,quæ Græcè secundum Innocentium,lib. 2.c. 18.dicitur vox reciproca: quia duo Chori reciprocando vicissim Melodiarum cantus alternãt.

Auctor alibi. ¶ De Antiphona autem, & quis induxit ritum canendi Antiphonas, vide libellum meum tercentum quęstionũ.Tractatu secundo. Quęst.20.

Introitus quid designet. Quæst. 57.

Ioan. Cardinalis. Introitus verò Missæ,vt vult prædictus Cardinalis, significat Introitum Christi in mundum. Vel significat desiderium Sanctorum patrum Iacobus. suspirantium Christi præsentiam. Vnde dum in Missa solemni canitur Introitus,Sacerdos egreditur è sacrario veniens ad Altare. Quo cantu, & Sacerdotis egressu,recolitur clamor, & desiderium Sanctorum patrum clamantium, & dicentium. Isai.16. Emitte agnum Domine &c.Et sicuti dum ipsi hęc loquebantur clamantes, venit Iesus in mundum:ita dum canitur Introitus,venit Sacerdos extra sacrarium in publicum: vt & Christus Psal.18. de thalamo est & ipse egressus.

Alia Introitus significatio quid sit. Quæst. 58.

li.6.c. 18. Vel Introitus,secundum Theologos in compendio Theologicæ veritatis, significat inchoationem boni operis;& duplicatur,quia in nostra incæptione debemus declinare à malo, & facere bonum.

Gloria

Gloria Patri in Introitu quid signet. Quæst. 59.

Interpositio autẽ Gloriæ, quæ fit in Introitu antequam iterum repetatur, designat (prout vult Innocentius) captationum beneuolentiæ: Vt enim quod expectabant sancti Patres, facilius obtinerent; ad totam Trinitatem glorificando, clamabant: Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Qui sedes super Cherubin, appare coram Ephraim, Beniamin, & Manasse.

Inno. Papa. li. 2. de myst. Missæ.

Psal. 84.

Psal. 79.

Introitus, idest, Antiphonę repetitio, quid notet. Quæst. 60.

Antiphona autem ipsius Introitus, vel ipse Introitus repetitur; quoniam multiplicationem clamoris insinuat. Vnde Propheta. Manda, remanda; Expecta, & Reexpecta; modicum ibi. Si moram fecerit, expecta eum: quia veniens veniet, & non tardabit. Hoc Innocentius tertius.

Abacuc. 2.

Introitus an sint Irregulares. Quæst. 61.

Euidentissimè patet Introitus Missarum nobis sese varios quotidie offerre in Missarum celebrationibus; qui secundum varietates solennitatum instituti sunt. vt, Puer natus est nobis hodie.

dic.&c.Et,Spiritus domini repleuit.&c.Et,Nunc ſcio verè,quia miſit.&c. & ſi qui ſint alij.

Introitus de medio Pſalmi ſumptus,cur habeat verſum primum eiuſdem pſalmi, & econtra. Quæſt. 62.

Durand. Eſt nobis inſuper notandum, quòd quando introitus de Pſalmo ſumitur; ſi primus verſus Pſalmi illius ſit introitus; aliquis de ſequentibus verſibus eiuſdem Pſalmi erit uerſus illius introitus. Hoc expreſsè patet in introitu Dominicæ primæ Aduētus;cuius introitus eſt primus Pſalmi,uerſus eſt de ſequentibus verſibus. ¶ Si uerò non eſt primus uerſus Pſalmi,ſed aliquis alius de ſequentibus eſt introitus,ut Ecce: in Natali Domini eſt introitus:Dominus dixit ad me. &c. uerſus uerò eſt,Quare fremuerunt gentes. Et in feſto Innocentum introitus eſt, Ex ore infantium.&c.uerſus uerò eſt; Domine dominus noſter.&c.& ſic de alijs. quod fit ad ſignificandum unionem,& connexitatem capitis,& mēbrorum.

Vtrum ſedere debeamus, dum cantatur introitus. Quæſt. 63.

Cùm autem introitus cantatur, non ſedetur; quoniam,inquit Guilielmus, ad opus, & preconium Chriſti introitus refertur; ut prædeſtinati ad uerum cultum Dei uocentur.

In-

Introitus an possit aliquid aliud insinuare.
Quæst. 64.

Potest etiam dici; Introitum designare, & esse laudem Ecclesiæ de conuersis Iudæis. Nam tria Introitus continet: Antiphonam scilicet, versum, & Gloriam. Vnde Introitus est Patriarcharum: Versus Prophetarum: Gloria uerè Apostolorũ.

Introitus vnde desumpti sint. Quæst. 65.

Præterea est nobis aduertẽdum, quod omnes ferè Introitus; imò Gradualia quoq; offertoria, & Communiones, ut pluries de Psalmis sunt excepti: ut uideri potest. Hoc tamen nõ est perpetuo verum, ut supra paulo ante diximus: dum diximus, Introitus irregulares esse. In festis siquidẽ Beatæ Mariæ Virginis, ac sanctorũ manifestè patet de Psalmis tales Introitus desumptos haudquaquam esse. Nam aliquando in Missis Beatæ Mariæ virginis Introitus incipiunt. Gaudeamus omnes in Domino: Aliquando uerò incipit: Salue sancta parens. Similiter in Missis sanctorum incipit ailquando. Nũc scio uerè, quia. &c. Quod & Lactantius Ranfoldus aduertit ipse quoque. Lactant. Ranfold

Vt quid hæc omnia sic de Psalmis tollantur.
Quæst. 66.

Introitus autem, & præmemorata alia ideo de

Cardi. in c Iacobus de conse- cra. dist.1. Psalmis extrahuntur, secundum Ioannem a turrecremata; quoniam in hoc libro est consumatio totius Theologicæ paginæ. Hic enim describuntur præmia beatorum; supplicia malorum; rudimenta incipiētium; progressus proficientium; Laus Psal morum. perfectio peruenientium; uita actiuorum; speculatio Contemplatiuorum; Hic docetur. Quid auferat peccatum, quid Pœnitētia restituat, quid pœnitens peccati conscius dicat.

Introitus Missæ primæ Dominicæ Aduentus, cur incipiat: Ad te leuaui animam meam.

Quæst. 67.

Cum hucusque uisum sit, Quid sit Introitus, quid significet, & unde desumptus reperiatur: multaque de illo dicta sint; sequitur modo ut de singulis per annum in Missis occurrentibus dispiciamus: Incipientes quidem in primis declarare primo in Missali posita: deinde seriatim de singulis sibi inuicem iuxta tempora succedentibus. Pri- Psal. 24. mus itaque Introitus omnium, secundum ordinem Missalis, est talis. Ad te leuaui animam meā Deus meus in te confido. &c. Qui quidem est introitus Missæ primæ Dominicæ Aduentus; quique ideo huiusmodi est, scilicet: Ad te leuaui ani- Dur. li. 6 c 3. mam meam: quoniam, inquit Durandus, per Ad- Ioann. 3. uentum Domini in carne, spes maxime eleuatur; sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum

vnige-

vnigenitum daret: & proprio filio non pepercit. Roma. 8

Vt quid sequatur versiculus, Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas doce me. Quæst. 68.

Sequitur postmodum versiculus, scilicet: Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. ob id, quod Christus veniens nobis uias suas indicauit. Vnde Psaltes, Notas, mihi fecisti uias tuas. Et Esai. Venite, Ascendamus ad montem Domini, & ad montem Dei Iacob, & docebit nos uias suas. Psal. 15. Esai. 2.

Introitus Missæ secundæ Dominicæ Aduentus cur sit: Populus syon, Ecce Dominus veniet ad saluandos gentes. &c. Quæst. 69.

Sed Introitus Missę Secundæ Dominicæ Aduentus cùm sit; populus syon, Ecce dominus veniet ad saluandas gentes, non solum eleuat mentem, sed saluat gentes etiam. Iste nanque Introitus ad utrunque Aduentum, scilicet, in carnem, & ad iudicium Christi patet. Quia in utroq; aduẽtu saluat Dominus. Ipse enim est Turtur, cuius uox audita est in terra nostra; quia attulit nouum tempus. Vox vero eius in secundo Aduentu erit: venite benedicti patris mei. &c. Vnde merito Introitus paulo inferius sequitur. Et auditam faciet Isai. 30. Matt. 25.

Dominus gloriam vocis suę in lętitia cordis uestri.

Versus antecedentis Introitus, cur sit. Quis regis Israel intende: qui deducis uelut ouem Ioseph. Quæst. 70.

Veruntamen versiculus huius secundi Introitus pertinet solummodò ad secundum Aduentum. Dicitur enim. Qui regis Israel, intende; qui deducis uelut ouem Ioseph, idest, de hoc mundo deducis Ioseph, id est, argumentum, scilicet, in bono, sicut ouem, idest, simplicem.

Introitus Missæ tertiæ Dominicę cur sit; Gaudette in Domino semper. &c. Quæst. 71.

Philippű. 4. Ad hæc introitus istius Dominicæ tertiæ secũdũ rememorat Christi aduentũ. Apostolus enim inuitans nos ad gaudium spirituale, per quod expectamus gaudia secundi Aduentus, dicit. Gaudete in Domino semper, scilicet, expectando secundum Aduentum. ¶ Versus verò est de utroque Aduentu.

Introitus Missę Dominicę quartę Aduentus qualis sit, & eius expositio. Quæst. 72.

Mox sequitur Introitus quartæ Dominicę

Aduentus,

Aduentus,qui eſt:Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum,aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Qui Introitus, ſecundum Theologos in compendio Theologicæ veritatis, ſic exponitur. Beata virgo eſt cœlum; quod Chriſtum rorauit; ipſa eſt nubes;qua Chriſtum pluit;Ipſa eſt terra, quæ Saluatorem germinauit.In Natiuitate ſiquidem Domini Beata Virgo fuit terra,de cuius limo formatus eſt nouus Adam,Chriſtus, ſcilicet. Fuit inquam,terra, de qua orta eſt veritas. terra, de qua ortus eſt fructus,terra ſublimis. terra bona,in qua ſemen cecidit. terra fluens lacte & melle.terra germinas herbam virentem;terra,de qua oriebatur fons irrigans uniuerſam terram, ſuper faciem terræ. ¶ Verſus verò cunctis manifeſtus eſt.

Li.4.c.11.

Iſai.4.

Luc.8.

Nau.

Gen.2.

Introitu Miſſæ Vigiliæ Natiuitatis Domini,quid rememoret. Queſt.73.

In Miſſa autem Vigiliæ Natiuitatis Domini Introitus eſt.Hodie ſcietis,quia ueniet Dominus & mane uidebitis gloriam eius. Quod eſt deſumptum ab Exod.). Qui Introitus uidetur rememorare Natiuitatem,& Chriſti reſurrectionem. Natiuitatem,quia ibi.Quia ueniet Dominus.Reſurrectionem ibi:& mane uidebitis eius reſurrectionis gloriam. Hinc eſt, quod ſequitur verſiculus Domini eſt terra. Et plenitudo eius, orbis terrarum,& vniuerſi qui habitat in eo.

Exod.16.

Introitus trium Missarum Natiuitatis Domini quid innuant, quidq́; rememorent. *Quæst. 74.*

Est autem Introitus Primæ Missæ Natiuitatis Domini talis, videlicet: Dominus dixit ad me, Fi-
Psalm. 2. lius meus es tu, ego hodie genui te: Qui quidẽ Introitus innuit, ac rememorat æternam generationem: Vel etiam Christi generationem indicat temporalem. Deus enim ex substantia patris ante sæcula genitus, & homo est ex substantia ma-
Versus. tris in sæculo natus, inquit Athanasius. ¶ Versus, scilicet: Quare fremuerunt gentes. &c. de temporali generatione est intelligendus. ¶ Sed In-
Isai 9. troitus secundæ Missæ, quæ est: Lux fulgebit hodie super nos; quia natus est nobis Dominus. &c. Indicat promissionem antiquis Patribus factam in veteri lege; proinde Introitus insonat. Lux Fulgebit, & non fulsit, uel fulget. Et ideo merito etiã ista Missa dicitur prope diem, quando nondum est dies. ¶ Verum Introitus tertiæ Missæ Natiuitatis Domini, quæ dicitur in die clara, innuit nobis tempus Gratiæ, in quo descendit lux ma-
Ioann. gna de cœlo, quę illuminat oẽm hominẽ venientẽ
Isai. 9. in hũc mundũ, Et sic iste tertius Introitus, qui incipit: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis est de veritate nobis exhibita. Vtimur ergo in secũdo Introitu futuro, scilicet; Fulgebit ad notãdũ promissionem: hic in tertio Præterito ad notandum

dum promisſionis impletionem. Primus ergò Introitus eſt de æterna generatione; ſecundus de promiſſione antiquis facta, tertius de veritate nobis exhibita.

Introitus Miſſarum Sanctorum Stephani, Ioannis Euangeliſtæ, & Innocentum quęnam ſint. Quæſt. 75.

In feſto autem Beati Stephani, Introitus eſt. Sederũt principes, & aduerſum me loquebantur: in quo oſtenduntur inſidiæ principum Iudæorũ Beato Stephano inſidiantium. ¶ Introitus Miſſæ Beati Ioannis Euangeliſtæ eſt, In medio Eccleſiæ aperuit os eius. ¶ Cęterum Introitus Sanctorum Innocentum eſt, ex ore infantium Deus, & Lactantium. &c. Qui duo Introitus ideo varij ſunt, quia ſecundum eorum ſolennitatum uarietates canuntur; ut uidemus in multis Miſſarum Introitibus. Pſal.118.

Introitus Miſſarum Dominicę infra octauam Natalis Domini, & Epiphanię, & Dominicæ primæ poſt Epiphaniam qui ſint, & eorundem expoſitio. Quæſt. 76.

Primò Introitus Miſſę Dominicæ infra octauam Natalis Domini eſt; Dum medium ſilentiũ tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium Sapiē.18.

iter haberet.&c. idest, Quando omnia silent: omnipotens sermo tuus, idest, filius tuus, qui dicitur sermo patris, a Regalibus sedibus venit quærere, & facere Reges. ¶ Introitus Circuncisionis est idem cum Introitu Missæ Natalis Domini. ¶Sic etiam Introitus Missæ Epiphaniæ est idem cum festo Natiuitatis Domini. Nihil enim nasci profuit, nisi apparuisset; Incipit

Mala. 3. enim sic: Ecce aduenit dominator Dominus. &c. ¶ Vltimo Introitus Missæ Dominicæ primæ, post Epiphaniam est. In excelso throno vidi sedere virum, quem adorat multitudo Angelorum, psallentes in vnum: quod desumptum est de illo loco Isai. Vidi Dominum sedentem super

Isai. 6. solium.&c. ¶Sequitur versiculus; Iubilate Deo omnis terra, quod à Psalm. 99. sumptum est.

Psal.99. ¶ Quia verò in sequentibus diebus, & Dominicis intendit Ecclesia Dei Sancta nobis manifestate fidem filij Dei; ideo omnia ab actaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimam correspondent primis: & per consequens non est, quod aliud dicamus de sequentibus.

Introitus Dominicarum cur uarij sint à Septuagesima usque ad Pascha. Quæst. 77.

Nouissimo loco aduertendum nobis est, quòd Missarum Introitus à Septuagesima vsque ad Pascha variantur; per quod notantur ordines

uitæ,

uitæ,seu cuiuslibet Animæ fidelis,postquam pec cauit. ¶ Per primum enim,scilicet:Circundederunt me gemitus mortis,& dolores inferni.&c. Isai. 58.
habemus aliquem peccata confitêtem. ¶ Per secundum scilicet: Exurge: Quare obdormis. &c. Psal.43.
habemus petentem eandem confessionem. ¶ Per tertium scilicet: Esto mihi in Deum protectorem,habemus ipsum orantem esse Dominum adiutorem sibi. ¶ Per quartum, scilicet: Inuocabit,cognoscimus Dominum illum audiétem sibi adiutorem esse,iuxta illud:Te orante dicam.Ecce adsum. Psal.90.
¶ Per quintum, scilicet: Reminiscere miserationum tuarum domine, habemus illum credentem, uel sperantem. Psal.90.
¶ Per sextum,scilicet;Oculi mei semper ad Dominum, Psal. 24.
intelligimus, eum bonæ operationis promissionem facientem. ¶ Per septimum,scilicet:Lætare Hierusalem, accipimus eum de hac passione Isai. 66.
exultantem, & quòd etiam multis sit data in hac uita. ¶ Per octauum, scilicet Iudica me Deus, & discerne causam meã, de gente non sancta.&c. Psal. 42
uidemus à Deo confirmatum in uirtutibus, & bonis operibus. Quòd iam confidenter uult,& postulat iudicari in consumatione æterna. ¶ Per nonum scilicet. Domine ne longe facias auxilium tum à me,intelligimus,quòd iam sit collocatus in ordine Angelorum: Orat enim ibi habere perseuerantiam. ¶ Et quod istud totum ualeat adipisci,subiûgit causam,scilicet,per resurrectionem Psal.21.

nem

Psal. 138. nem, quod habetur per decimum, scilicet: Resurrexi, & adhuc sum tecum.

Introitus Missarum Dominicarum à Paschate usque ad Ascensionem, qui nam sint, & quid nobis innuant. Quæst. 78.

1. Petr. 1. Item Introitus Dominicæ primę post Pascha est: Quasi modo geniti infantes, alleluia; qui de sumptus est à Beato Petro: & dicit: Quasi modo geniti; quia nouiter baptizati sunt pueri; & quia multos nouellos genuit, & conuertit in Quadragesima. Et quia in illo tempore fuerunt Apostoli pueri, quos Dominus per quadraginta dies post Pascha instruxit in fide, ut urerentur igne Spiritus sancti. ¶ Introitus secundæ Dominicæ
Psal. 32. est: Misericordia domini plena est terra; quia nō tantum paruuli, sed & magni repleti sunt. Vnde
Psal. 65. sequitur: Verbo Domini cœli, idest, Apostoli, firmati sunt. ¶ Introitus Tertiæ Dominicæ post Pascha, qui incipit. Iubilate Deo omnis terra, cū duobus sequentibus Dominicis ante Ascensionem hortatur nos Ecclesia ad iubilum, & exultationem propter Christi resurrectionem, & Ascensionem.

Introitus Missæ Ascensionis Domini, & Dominicæ post Ascensionem qui sint. & cur sic. Quæst. 79.

Act. 1. Amplius, Introitus Missæ Ascensionis Domini

ni est: uiri Galilæi; Quid admiramini, aspicientes in cœlum? Etenim immotis oculis aspiciebant Galilæi, & diutius aspexissent: nisi eis Angeli intimassent, qđ recederent dicentes: Hic Iesus, qui assumptus est à uobis in cœlū; sic ueniet, quemadmodum uidistis eum ascendentem in cœlum, idest, sic ueniet ad Iudicium. ¶ Quia uerò de Ascensione Domini est ineffabile gaudium: ideò sequitur uersus: Omnes gentes plaudite manibus. ¶ Mox sequitur Introitus Dominicæ post Domini Ascensionem qui talis est: Exaudi Domine uocem meam, qua clamaui ad te; ubi manifestè patet, quod Ecclesia orat in hac Dominica, dicens: Exaudi Domine uocem meam, & uultū tuum requiram, quasi dicat: Desiderio, & cogitatione sequar, & quia sum filia tua. Psal. 46. Psal. 26.

Introitus Missæ diei Sanctæ Pentecostes, quis sit, & eius expositio. Quæst. 82.

Penultimo loco dicimus, quòd introitus Missæ Pentecostes est; Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, idest, Ecclesiam. Et hoc quód cōtinet omnia, idest, Spiritus sanctus, cuius bonitati omnia subsistunt. ¶ Et quoniam Iudæi Resurrectionem, & Ascensionem Domini calumniabantur: misionem autem Spiritus sancti credere cogebantur ob id, quid ex omni natione; quæ sub cęlo, conuenerant ad diem festum: & Sapien. 1.

tunc

tunc descendit Spiritus sanctus uisibiliter in Discipulos: sicut promiserat Christus; ideò sequitur
Psal. 67. uersus: Exurgat Deus, & dissipetur inimici eius, & sic confusi sunt inimici Christi.

Introitus Dominicæ Trinitatis quis. Quæst. 81.

Thob. 12. Introitus Sanctissimæ Missæ indiuiduę Trinitatis est: Benedicta sit Sancta Trinitas, atque indiuisa unitas: quem, quoniam semper sanctam Trinitatē laudare debemus, ideò ad Missam cantamus sic: Benedicta sit. &c. ¶ Sed de Missarum Introitibus hucusque dictum sit; nam si uim, & naturam eorum cognoscere cupimus, cognosce prius semper solennitatem, ob quam eius Missa celebratur: & tunc uidebis nos ad plenum hucusque tractasse eorum materiam, & causas.

Explicit tractatus de Introitibus.

Post Introitum, vt quid dicatur Chyrie eleyson. Quæst. 82.

11. q. 3. cùm aliquis. Psal. 93. Post Introitū, idest, Domini nostri Iesu Christi aduentum in hunc mundum, annus cœpit esse plenitudinis, & benignitatis, iuxta quod legitur in Psalm. 93. Tu exurgens, Domine misereberis Syon, quia uenit tempus miserendi eius: & ideo congruè nos quoque post introitum inuocamus misericordiam Sanctissimæ Trinitatis, dum ter replicamus Chirie eleyson. Et hoc Durandi dictum

ctum sequitur etiam Ioann. Baptista Monachus casinas. ¶ Vel ideo post introitum succlamamus Chirie eleyson: quoniam ante omnem orationem Sacerdotum necesse est misericordiam Domini implorare. ¶ Et Chyrie eleyson nil aliud sonat, secundum Innocētium, quàm quod si diceremus, Domine miserere. Vt, Kyrie, secundum Chlicthoueum, uocatiuus singularis sit Nominatiui Chyrios: sicut Domine uocatiuus singularis huius Nominatiui, Dominus. Eleyson uero uerbū est Græcum Imperatiui.

Io. Baptista. Monachus Casinens.

Inn. li. 2. cap. 19 de myst. mis.

Chlicthoueus.

Chyrie eleyson cur in Græco, & non in latino dicatur. Quæst. 83.

In Græco autem, & non in latino clamatur Chyrie eleyson: quia secundum Cardinalem à turre cremata, summa sapientia mundi sonuit, & floruit in Græcia, ut dicitur prima Corint. 2. Iudæi signa petunt, Græci sapientiam inquirunt. Vt ergo ostendatur, quòd ista inuocatio à summa sapientia procedat, in Græco clamatur. ¶ Secundo, quia Græci primi inter omnes Gentiles iustitiam legis cognouerunt, & coluerunt. ¶ Tertio quia Græcus sermo ab Apostolis accepit hanc si dei inuocationem. ¶ Quarto, quia à Græcis ad Latinos deriuata est Fides: quia Petrus, & Paulus à Græcis ad latinos uenerunt.

c. Iacobus De consecrat. dist. 1.

1. Cori. 2.

Chyrie

Chyrie eleyson, Quare ter dicatur. *Quæst.84.*

Dicitur autem Chyrie eleyson nouies, uel propter nouē ordines Angelorum, quibus petimus associari beneficio aduentus Christi. ¶ Vel nouies dicitur propter nomen generale peccatorū, scilicet: Originale, Actuale, & Mortale, (quod diuiditur in septem) & Veniale. ¶ Chyrie eleyson ter dictum ad Patrem, ter Chyrie eleyson dictum ad Filium. ter Chyrie eleyson dictum ad Spiritū sanctum refertur: ut vult Innocent. dum de mysterio Missæ tractat: Cum quo transeunt Iudocus Ranfoldus, & Io Baptista, & cęteri omnes de hac re scribentes, ac differentes.

Inn. Pap. li. 2. c. 29. de myste. Miss. Iudocus, Ranfold. Io. Baptists.

Quænam sit alia ratio, ut nouies Chyrie eleyson in Missa cantetur. *Quęst.85.*

Porrò non est hic silentio ullatenus una tanta Thelogorum prętereunda opinio, atque consideratio circa hanc misericordiæ Dei inuocationem, quam Sacerdos in Missa (dum succlamat Chyrie eleyson) facit. Præcæteris enim uidetur excellere: Vnde dicunt ipsi Chyrie eleyson; quòd nouem vicibus variatur, significat inuocationem misericordię Dei, qua nouem modis indigemus: primis tribus modis ad peccatorum remissionem, quę committimus corde, ore, & opere, quantum ad con-

In cōpen. Tholog. uenit lib. 6. c. 18.

contritionem, confeſsionem, & ſatisfactionem. Secundis tribus modis, quantum ad gratię collationem, ſcilicet, Fidei, ſpei, & charitatis: tertijs tribus modis quātum ad glorificationem, qua gaudebimus in Deo ſupra nos, intra nos, de nobis ipſis, & iuxta nos de proximo.

Gloria in excelſis à quo dicatur. *Quęſt. 86.*

Sanè Sacerdos dicto Chyrie eleyſon nox primus & ſolus Hymnum hunc ſcilicet; Gloria in excelſis Deo, id eſt, in Angelis, Deo &c. inchoat: qui Sacerdos Angelum magni conſilij repręſentat. Nā ortū Saluatoris noſtri ſolus Angelus, cuius perſonā, vt dictum eſt, ipſe gerit primo pronunciauit, qui paſtoribus dixit: Euangelizo uobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt uobis hodie Saluator. ¶ Cantatur autem Gloria in excelſis poſt Chirie eleyſon ſecundum Ioan. Baptiſtam, ad notandum, quod poſt multos gemitus, & orationes, ac ſuſpiria ſanctorum Patrum tandem apparuit eis Ieſus, cuius præſentia non ſolum ipſi, uerum totus gauiſus eſt mundus, qui patri dedit gloriam, at hominib. bonæ uoluntatis ueram pacem. Vnde Ieſu nato, ſubito facta eſt multitudo cęleſtis militię, laudantium Deum, & dicentium. Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Quam multitudinem Angelorum hodie repręſentat

Inn. li. 2. c. 19.
Iſai. 9.
Luc. 2.
Io. baptiſta.

ſentat Chorus, dum prædicti illius Hymni reſiduum magna cum harmonia concinit.

Sacerdos cantans, & dicens hunc hymnum cur ſtet in medio Altaris. Quæſt. 87.

Et dum Sacerdos iam præmemoratum hymnum incohat,& proſequitur, dicendo: ſtat ante
Sapiẽ. 18. medium altaris,in hoc commemorans, quod dũ medium ſilentium tenerent omnia; natus eſt in medio,ideſt,pro hominibus Meſsias, quem Prophetæ predixerant. ¶ Vel ſtãs Sacerdos in medio Altaris, repræſentat Angelum Chriſti, qui ſtetit (annuncians paſtoribus Chriſti natiuitatẽ)
Luc. 2. in medio eorum.

Cur incipiens Sacerdos hunc hymnum, eleuat manus. Quæſt. 88.

Ad hæc hunc ſanctum hymnum dum Sacerdos incipit decantare, manus ſuas eleuat ob id
Geneſ. 4. forte,quod legitur in Geneſ.ſcilicet: Leuo manũ meam ad Dominum Deum excelſum. Et eleuatio manuum repręſentat,quod Chriſtus eleuatis
Pſal. 140. manibus,ferebatur in cęlũ. ¶ Vel eleuat manus adinſtar Saluatoris in Cruce pendentis. Vnde illud Eleuatio manuum mearum ſacrificium ue-
Auctor alibi. ſpertinum. Et hæc gratior. ¶ De iſta manuum eleuatione uide multo copioſius aliquid in elucidationẽ,

datione, quam ego feci in Hymnum, qui incipit: Rerum creato optime, in uersiculo: Mentes, manusque tollimus.

Hunc hymnum quis in Missa cantari instituit.
Quaest. 89.

Ex relatione Innocentij Papae intelligitur, hũc hymnum in Missa cantari debere in Dominica die, & in Natalitijs Martyrũ, ex cõstitutione Symmachi Papae; quia sanctos resurrectionem in gloria angelorum sociatos esse recolitur. ¶ Cantatur etiam in festis Apostolorum, & Cõfessorum, & generaliter in festis, quę nobis coelestem solennitatem repraesentant. ¶ In diebus uerò luctus & Ieiuniorum non dicitur, iuxta illud: Cantate domino canticum nouum. &c. ¶ Nec etiam cãtatur in Aduentu Domini, & Septuagesima, & Quadragesima, ubi requiritur lapsus primi hominis flebilis. ¶ Nec in Missa Defunctorum, quia illi non sunt in statu glorię, sicut sancti, sed sunt in statu poenę. Et sic deinceps propter praedictas causas, & prout notatur in Rubricis Missalis.

li. 2. c. 20. De myst. Miss.

Psal. 95.

Dominus vobiscum; Salutatio unde ortum habuit.
Quaest. 90.

Finito Angelico hymno, sacerdos ad populum se voluens, illum salutat, dicens: Dominus vobiscum.

Inn. li. 2 c. 23.

Ruth.2. ſcum. Quod ſumptum eſt ex lib Ruth. ſic enim legitur Booz ſalutaſſe meſſores ſuos.

Sacerdos, dicens ad populum: Dominus uobiſcum, quid innuat. Quæſt. 91.

Cùm uerò Sacerdos dicit ad populum ibi in Miſſa aſtantem Dominus vobiſcum, nihil aliud ſubinſinuat, & ſibi vult, quam ſi diceret: Dominus tribuat peccatoribus affectum, & uoluntatem bonam.

Epiſcopus quomodo ſalutet populum. Quæſt. 92.

Epiſcopus autem celebrans in Feſtis in prima ſalutatione dicit: Pax uobis: quod poſt reſurrectionem Chriſtus dixit, Dominus, cuius perſonam præcipuè repræſentat Epiſcopus. Hęc Cardinalis in c. Iacobus, De conſecrat. diſt. 1.

Cardin. à Turr. cremata.

Quare Sacerdos ait, Dominus vobiſcum, potius, quã Deus, uel Ieſus, vel Chriſtus ſit vobiſcum. Quæſt. 93.

Cardi. in c. Iacobus De conſecrat. diſt. 1.

Prædictus Cardinalis in iam ſæpe memorato cap. Iacobus, quęrit dicens; Quare Sacerdos ait: Dominus vobiſcum, quam Deus, uel Ieſus, uel Chriſtus ſit vobiſcum. Reſpondet, quia nomen, Dominus poteſtatem ſignificat. Vnde omnis po-

teſt

test suppleri defectus populi, quod non dicit nomen Deus, vel Iesus, vel Christus: & ideo dicit Dominus sit vobiscum, iuxta illud Genes. Si Dominus Deus fuerit mecum in uia, qua ego ambulo, & reuocauerit cum salute, & dederit mihi panem ad vescendum, & uestimētum, quo operiar; erat mihi Dominus in Deum. Genç. 27

Populus cur resalutet Sacerdotem in differenti modo, scilicet, cum spiritu tuo. Quæst. 94.

Querit item inibi dictus Cardinalis, cur populus resalutet Sacerdotem in differenti modo; Nō enim dicit: Dominus sit tecum: sed Et cum spiritu tuo: Respondet: quia Sacerdos, stans ad Altare totus debet esse absorptus, nihi de corpore, aut solicitudinibus se intromittens; Ideo populus dicit. Et cum spiritu tuo. ¶ Secundo, quia spiritus hominis errat frequenter: ut autem non erret spiritus sacerdotis in hoc Sacramento; sed Dominum habeat se dirigentem, ideò dicit populus: Et cum spiritu tuo. ¶ Vel tertiò, quia totum, quod in Altari fit, est opus uirtutis Spiritus sancti, qui uiuificat, ut Ioann. 6. Io. Card. Ioann. 6.

Et cum spiritu tuo unde sumptum sit. Quæst. 95.

Sed hæc populi responsio, scilicet: Et cum spiritu tuo, sumpta esse uidetur ab Apostolo, ad Timotheum 2. Tim ul:im.

H 2 motheum

motheum scribente, & dicente: Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo: gratia vobiscum. Amen.

Cur quinquies Sacerdos uertit se ad populum. Quæst. 96.

Ioann. à Tur. cremata. Cardinalis prædictus ibidem dicit, quòd Sacerdos vertit se ad populum quinquies, ad designandum, quòd Dominus in die suę Resurrectionis quinquies se manifestauit.

Cur septem uicibus salutet populum Sacerdos in Missa. Quæst. 97.

[Innoc]en.li. 2. c.23. Populus insuper salutatur in Missa septies quia secundum Innocentium quatenus, exclusis septem vitijs capitalibus, suscipiat gratiam septiformam spiritus sancti. Hoc idem tenet iam dictus Cardinalis in præallegato loco. Cardina.

Sacerdos cur semper voluat se ad dexteram. Quæst. 98.

Durand. li.4.c.14. Nō est etiam omittēdum, quod Sacerdos semper vertit se ad populum ad dextram, & per eandem se ad Altare reuoluit, quasi isto facto dicēs: Dextera Domini fecit virtutem, dextra domini exaltauit me, Dextera domini fecit virtutem.

¶ Secun-

¶ Secundo ad designandum, quòd in sepulcro Dominico Angelus a dextris sedebat. ¶ Tertio, ut per hoc Sacerdos se rectam,& obtentam habere intentionem pro se, & pro populo ad cęlestem patriam,quę per dexteram significatur,iuxta illud in Canticis. Dextera eius amplexabitur me. ¶ Quarto, quia uersus salutando populum, & conuersus dicendo:Oremus,hortatur tã se,quàm populum ad orandum, & Oratio debet fieri pro æternis,quæ per dexteram significantur. Vnde Græg. in homil. Dominicę Resurrectionis: Quid nãque per sinistram, nisi uita pręsens,quid uerò per dexteram nisi perpetua vita designatur? Vnde Christus sedere ad dexteram Patris dicitur. Canti.2. Gregor. Papa.

Quando dicamur orare. Quæst.99.

Cùm hortetur nos Sacerdos ad orandum, dicens:Oremus:Videndum est quando re uera orare dicamur: Et quidem tunc oramus, secundum Cassian. cùm renunciantes huic mundo spondemus nos mortificatos cunctis actibus,& conuersationi mundanæ tota cordis intentione domino seruituros. ¶ Oremus cùm promittimus,seculari onere contempto, ac terrenis opibus spretis in omni contritione cordis,ac paupertate spiritus; nos domino thesauros. ¶ Oramus cùm pollicemur nos purissimam corporis castitatem, Cassian. coll. 9. c. 9.

ſeu immobilem patientiam exhibituros eſſe perpetuo; uel cum de corde noſtro radices iræ, ſiue triſtitię mortem operantis vouemus funditus eruendas; quæ cum deſidia reſoluti, atque ad antiqua uitia reccurrentes minimè fecerimus, erimus orationum noſtrarum, ac uotorum rei: Vnde tunc dicitur de nobis. Melius eſt non uouere, quã
Eccleſ. 5. vouere, & non reddere.

Orationes: Flectamus genua: & Humiliate capita ueſtra Deo: cur præmittantur aliquando ſalutationi Sacerdotis. Quęſt. 100.

Antequam autem Sacerdos ſalutet populum, aliquando pręmittit exhortationem ad humiliationem per, Flectamus genua: uel per, Humiliate capita veſtra Deo: quia oratio, quæ facienda eſt cum Ieiunio ad malignum ſpiritum eijciendum, tunc demum valet, ſi cum humilitate fiat.

Cur poſt ſalutationem dicatur oratio. Quæſt. 101.

Matt. 26. Quia uerò Chriſtus Apoſtolis dixit, Orate ne intretis in tentationem; ideò Sacerdos, qui Chriſti perſonam gerit, conuocans ad ſe fideles dicit: Oremus; ideſt, omnes orate, ut quod fideliter pętimus, efficaciter conſequamur. Et idcirco Sacerdos ſtatim ſalutatione iam præmiſſa orationem pientiſsimè dicit, eleuatis uerſus cęlum manibus,

vt ſicut populus Iſraeliticus per Moyſen orantē, & manus eleuantem uicit,& ſuperauit inimicum, ita nos quoque per myſticum Moyſen, Chriſtū (qui eleuans & extendens in Cruce manus ſuas exauditus eſt pro ſua reuerentia, & uictoriām contra hoſtes reportauit) exaudiamur, uictoriaq; contra inimicum potiamur. ¶ Item quia eleuatis quoque manibus ferebatur Ieſus in cęlum. ¶ Item quia Salomon ſtetit ante Altare Domini in conſpectu Eccleſiæ Iſrael, & expandit manus ſuas in cœlum, orans pro populo.

Exod. 16. Hebr. 5. Act. 1. Reg. 3. c. 8.

Oratio unde originem ſumpſit. *Quæſt.* 102.

Orationes autem ex Apocalypſi deſumptæ eſſe uidentur: nam ea deſignantur per fumum aromatum, qui aſcendit in conſpectu Domini de manu Angeli.

Apoca. 8.

Oratio cur dicatur collecta. *Quæſt.* 103.

Dicit Dominus Innocent. Papa, quòd ideò Oratio Collecta dicitur: quia fit ſuper populum collectum. ¶ Vel quia in ea colligitur populi oratio, ſeu deprecatio. ¶ Vel tertio, ſecundum Ranfoldum, quia orationes, ſiue petitiones, quę à nobis fiunt pro offerendo tali ſacrificio fieri debent mente recollecta, & nō abſtracta, & hoc idē dicit Io. Baptiſta.

li. 2. c. 27. De myſt. Miſſę. Ranfold. Io. bapt.

Cur ista oratio fiat in dextera parte Altaris. Quæst. 104.

Fit autem oratio in dextera parte Altaris, quoniam per eam designantur bona æterna, & spiritualia, quæ primò sunt petēda, iuxta illud: Primū
Luc. 12. quærite regnum Dei, & vide supra. Quæst. 98.

Orationes, quæ dicuntur in Missa, cur impares esse eas facimus. Quæst. 105.

Vnam uerò in Missa orationem, vel tres, uel quinque, uel septem propter vnam epistolam, aut unum Euangelium, quæ dicuntur: Tres propter mysterium Trinitatis. Quinque ad signandum quinque plagas Christi, seu in quinque partitam Christi passionem. Septem, ad designandum spiritum gratiæ septiformis, seu septem dona Spiritus sancti; dicimus. Numero ergo Deus gaudet impari.

Si immisceatur oratio pro Defunctis in orationibus Missarum pro uiuis, ut quid penultima ea esse debeat. Quæst. 106.

Cauendum est, inquit Durand. etiam: quia, si
li. 4. c. 15. collecta pro defunctis intermisceatur in Missa, quæ dicitur pro uiuis, non finalis, sed penultima,

uel

vel antepenultima dicatur, quia finis debet ad suũ principium retorqueri.

Orationes cur dicantur in die Parasceues post Euangelium, & non ante lectiones, siue Epistolas. Quæst. 107.

Est tamen aduertendum, quòd orationes in die Parasceues non post Introitum, nec ante Epistolam, seu ante lectiones, sed post Euangelium decantantur; quoniam, secundum Duran. Christus in Cruce pendens prolixè orauit, decantans decem psalmos, scilicet: Deus Deus meus respice in me, usq; ad Psalm. In te Domine speraui: cùm peruenisset ad locum illum; In manus tuas Domine commendo spiritum meum: illo dicto, emisit spiritum. Et ideo & nos, postquam recitata est Passio eius orationes dicimus, ad notandum, ꝙ quãdo ab inimicis persequimur, semper ad orationem reccurrendum est. ¶ Et nota, quòd quãdo Ecclesia illo die orat pro Iudęis, nullo modo flectit genua, quia enim ipsis illuserunt Domino flexis genibus, dicẽtes, Prophetiza nobis Christe quis est qui te percusit; ideo in detestationem huius illusionis Ecclesia pro eis orans genua non flectit, ut uitet opera simulata. ¶ Porrò nec etiã in talibus orationibus respondetur: Amen. quia cùm illi, inquit Durand. sint extra collegium, siue corpus Ecclesiæ, & fidelium populus non ostendit

Durand.

Nota.

Duran. li. 6. c. 77.

1.Cor.6. dit affectum suum ad eos, iuxta illud Apostoli: Quid mihi de his, qui foris sunt iudicare?

Illa uerba post orationem, scilicet: Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, quid innuant. *Quæst.* 108.

li.1.c.31. de Diuin. officio. Quod autem, inquit Rupert. Abb. in fine orationis subiungitur: Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, eo respectu fit, quod Deus noster Iesus Christus mediator est Dei & hominum. Et impossibile est eterna Dei beneficia per aliũ decurrere ad nos, quàm per ipsum.

Dist.10.c. quoniam

Innocentij Papæ opinio circa prædicta verba, quænam sit. *Quæst.* 109.

li.2.c.26. de myst. Miss. Sed Innocent. addit, prædictis uerbis nescio ꝙ pluris dicens: Quod autem in fine orationis subiungitur: Per Dominum nostrum. &c. illud signat, quod ipse dic t in Euangelio. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, fiet uobis. & deinde reddit rationem, quam adduximus in antecedenti Quæstione.

Ioã.15. & 19.

Prędicta uerba, unde sumpta sint. *Quæst.* 110.

Et prædicta verba, scilicet; Per dominum nostrum. &c. desumpta esse uidentur, secundũ prę-

dictum

dictum Innocent.ex Epistola Pauli ad Roma: ubi dicitur, Gloriemur in Deo, Per Dominum Iesum Christum. Rom.5.

Verba sequentia, scilicet: Qui tecum uiuit, & regnat in unitate Spiritus sancti Deus, uti exponantur. Quæst.111.

Quod verò sequitur: Qui tecum uiuit, & regnat in vnitate spiritus sancti Deus: ita potest intelligi; secundum Innocen. In vnitate, hoc est, vnà cum spiritu sancto; nam Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt unum. ¶ Vel, In vnitate Spiritus sancti: hoc est, in Spiritu sancto, qui est vnitas Patris, & Filij, & amor, & connexio vtriusque. Inn.ibid.

Verba: Per omnia secula seculorum: Quomodo exponantur. Quæst.112.

At uerba subsequentia, scilicet: Per omnia secula seculorum: prædictus Dominus Innocent. sic, declarat dicens: Per omnia secula seculorum, uel consecutiuè, uel Antonomaticè intelligi possunt: Consecutiuè, sicut generationes generationum: quasi dicat: Per omnia secula seculorum sibi inuicem succedentium. Dicuntur enim secula, secundum Duran. ibi, quia sequuntur: nam alijs discedentibus, alia sequuntur. ¶ Antonomaticè uerò, sicut Cantica Cãticorum. Et est sensus sicut Ibi.c.26. li.4.c.15.

cut

cut ante omnia secula filius cū patre in vnitate spiritus sancti in Deitate uixit,& fuit:ita & in præsenti seculo,& in futuro;vbi iusti cum sanctis Angelis permanebunt, creditur æqualiter uiuere cum patre,& spiritu sancto,& nullo fine concludi.

Collecta,siue Orationes uti terminentur. Quæst. 113.

Sciendum nobis est,quòd omnes orationes diriguntur ad patrem;aut ad filium, & non spiritui sancto;quia cùm ipse sit donum, à dono non petitur donum. Si ergo uis scire, quomodo orationes terminentur, hos infrascriptos uersus commenda memoriæ,uidelicet.

Per Dominū dicas, cū patrē presbyter oras:
Cū Christū memoras, per eundē dicere debes.
Qui tecum,si sit Collectæ finis in illo.
Si spiritus almus,eiusdem dicere debes.

Amen Responsio,quid significet. Quæst. 114.

Item notandum est, quod secundum Innocentium ibidem, Amen. Optantis uel Affirmantis ostendit affectum, uel consensum: populus enim assentiens uoci Sacerdotis dicit, Amen. Et ubi in fine Psalmorū dicimus: fiat fiat: Hebræus dicit, Amen, Amen. Et Christus in Euangelio respondit:

fiat fiat.

spondit: Amen, Amen dico uobis; hoc est, uerum dico uobis. ¶ Et quod post oratione sit respondendum, Amen, cauetur in dist. 38. in cap. sedulò. Matth. 5. Dist. 35. c. sedulo.

Orationi cur succedat Epistola. Quæst. 115.

Oratione finita, dicitur Epistola: quæ cùm significet doctrinam Apostolorum, non ineleganter ideò post orationem legitur. nam legitur: Rogate Dominum messis, ut mittat operarios suos in messem suam. c Omnes fideles. di stin. 1. Luc. 10.

Epistola quid sit. Quæst. 116.

Et quidē Epistola Græcè, latinè autem nihil aliud est, quàm supermissio, uel subrogatio: Vnde & litteræ de vna persona ad aliam missæ appellantur Epistolæ, scilicet, supramissæ, quasi missæ supra, seu præter id, quod refert Nuncius uiua voce; Cum Nuncius quoque (ut legitur in lib. Di gestorum) uicem Epistolę gerat: sicut etiam & Apostolus supra id, quod dixerat Ephesijs, Corinthijs, & alijs Epistolas mittebat. C cū mācipiū. ff. de edilit. edict.

Epistola ubi debeat legi. Quæst. 117.

Legi autem debet Epistola, secundum Duran. in dextera parte Ecclesiæ; quia Christus uenit primo ad Iudæos, qui dicebantur in dextera esse. Dur. lib. 4. c. 15.

¶ Vel

¶ Vel melius dicitur in medio Ecclesię, quia Ioannes fuit medius inter Apostolos, & prophetas: Vt tamen facies legentis Epistolam respiciat Altare, quod Christum significat: quia Ioannis prædicatio se, & alios derigebat in Christū; de cuius vultu iudicium, & æquitas procedunt, c. ut nostrū de celebrat. Miss Hæb. 7.

Epistola cur dicitur in loco inferiori, Euangelium uerò in superiori. *Quęst.* 118.

Epistola autem in loco inferiori dicitur, quia per Epistolam, prædicatio ueteris Testamēti, quæ humilior; per Euangelium noui testamenti, quæ est excelsior, intelligitur: Doctrina siquidē Christi, uel lex Euangelica excellit Apostolicā, & Apostolica legalem doctrinam: Vnde Apostol. ad Hębr. Lex neminem ad perfectionē ducit: Euangelium autem dat salutem omni credenti.

Epistola cur pæmittatur Euangelio. *Quest.* 119.

li. 2. c. 29. de myst. Miss. Item Epistola, secundum Innocent. præmittitur Euangelio, quoniam ipsa designat officium, quod Ioannes ante Christum exercuit, qui præiuit ante faciem Domini, parare vias eius, sicut ipse testatur. Ego uox clamantis in deserto, parate
Luc. 1 1. Matt. 10. viam domini. Vnde sicut prædicatio Ioannis
Nota. præcessit prędicationem Christi, ita Epistola pręcedit.

cedit. Gerit quoq; Epistola figurã legis, & ꝓphetiæ, quę Christi aduentum præcesserunt, sicut ipsa Euangelium prįcedit.

Subdiaconus lecturus Epistolam à quibus, & quot comitetur. Quęst. 120.

Subdiaconum uerò Epistolam lecturum vnus tantum comitatur Acolytus; quia prędicationem Ioannis pauci secuti sunt; Et quoniam lex neminem ad perfectionem ducit; sed Diaconum Euãgelium lecturum tam Subdiaconi, quàm Acolyti, & cæteri comitantur, quia prædicationem Euangelij, quę perfectionem facit, plurimi susceperũt. Hebr. 7. Nota.

Lectiones, & Euangelia, ac multa alia quis primus statuerit debere dici in Missa. Quęst. 121.

Cæterum, si tu quæris, quis Epistolas, lectiones, & Euangelia, & multa alia statuerit debere dici in Missa. Respõdet tibi Magister Gratianus dicens. Iacobus frater domini, secundum carnẽ, cui primũ credita est Hierosolymitana Ecclesia, & Basilius Cæsarien. Episcopus, cuius eius claritas per totum orbem refulsit in scripturis, addiderunt nobis Missę celebrationem. Iacobus De consecrat. dist. 1.

Epistola

Dum dicitur Epistola, cur sedemus.
Quest. 123.

Cùm autem dicitur Epistola, genua non flectimus, cùm ad nouum pertineat Testamentum; imò sedemus, quia doctrina, & concio, siue prædicatio in silentio, & quiete audienda est. ¶ Milites tamen stare consueuerunt, quando Epistolæ Pauli legnntur in honorem eius: quia miles fuit: Vnde in signum militiæ suæ depingitur cum ense in manu. ¶ Vel ideò, quia ipse suam prædicationem Euangelium nominauit.

Epistola, quæ incipit: Scientes, quia hora est iam nos de somno surgere, cur ponatur in Missa Primę Dominicæ Aduentus. Quæst. 124.

Epistola autem, quæ dicitur in Missa primæ Dominicæ Aduentus, quæ est ad Roman. ideo in tali die cantatur; quoniam in ea uię ostenduntur, quas in præcedenti versiculo postulauimus, vias scilicet, Christi. Dicebamus enim: Vias tuas Domine demonstra mihi, &c. Dicimus enim in Epistola, Quia hora est iam, nos de somno surgere: ubi paulo inferius dicitur. Nox præcessit, Dies autem appropinquauit: Assignantur effectus, nẽpe, quia factus ẽ dies, quãdo natus est Sol: & ideò sequitur, sicut in die honestè ambulemus, uideli Rom. 13.

cet,in omnibus operib. bonis, ut induamus nos in similitudinem Christi, ut sic Filij Dei simus; quia propter hoc filius Dei factus est homo, ut homo fieret filius Dei.

Epistolæ Missæ secundæ,& tertiæ Dominicæ Aduentus ad quem Christi Aduentum referantur. Quæst. 125.

Ad hęc Epistola Missæ secũdæ Dominicæ Aduentus,quæ incipit: Quęcunque scripta sunt. &c.
Rom. 5. ad Roman.ad secundum Christi aduentum pertinet,ut per patientiam, & consolationem scripturarum spem habeamus.ubi inuitamur ad spem, ut q̃uæ patimur,leuia fiant. ¶ Sed Epistola Mis-
Philip 4. sæ tertiæ Dominicæ est:Gaudete in domino.&c. Et de primo Aduentu agit,quæ est Pauli ad Philippen.

Epistolæ,siue lectiones ferię quartæ Quatuor temporum quod,& quid innuant. Quæst. 126.

In Missa autem feriæ quartæ Quatuor temporum duæ Epistolæ,siue lectiones leguntur.
Isai. 2. Vna Prophetica,altera Epistolaris,quę sũt Isaię. Prima est:Erit in nouissimis diebus,in qua agitur de monte Domini, qui de paruo lapide creuit in Montem,qui regnabit in domo Iacob in ęternũ:
Isai. 7. Secunda est,Locutus est Dominus ad Achaz, in qua

qua manifestè agit de Beata Virgine Maria. Psal. 44.

Cur in sexta feria Quatuor temporum una tantum legatur in Missa lectio. Quæst. 127.

In sextis uerò ferijs Ieiuniorum Quatuor tẽporũ, una duntaxat lectio ad Missam legitur, quia lex, & Prophetæ, qui fuerũt in quarta ætate in uno Nota. Euangelio in sexta ætate recapitulantur, & est Epistolaris lectio: Egrediet̃ virga de radice Iesse, Isai. 11. quę est Isaiæ.

Cur in Missa Sabbati Quatuor temporum septem lectiones cantentur, & quid signent quatuor primę lectiones. Quæst. 128.

Porrò in Missa Sabbati Quatuor temporum, quatuor primæ lectiones, quarum prima est Isaię Isai. 19. dicentis: Clamabunt: secunda est eiusdem, dicen- 35. 40. & tis: lætabitur: Tertia pariter eiusdem, incipientis: 45. Super montem. Quarta similiter iam sæpę dicti ẽ, dicentis; In Christo meo Cyro; nobis denotãt quatuor ordines benedicentium Dominum, uidelicet, Prælati, Clerici, Religiosi, & laici, siue populus, quos enumerat, dicens, Domus Israel benedicite dominum, per hoc populus intelligitur. Domus Aaron benedicite dominum, per hoc Prælati. Domus leui benedicitæ dominum; per hoc Ministri. Qui timetis dominum, benedicite

Psal.34. dominum, per hoc Religiosi intelliguntur. De quibus quatuor benedictionibus dicit Psal. Centesimus trigesimus quartus in fine. ¶ Dicuntur autem in Sabbatis Ieiuniorum, Quatuor temporum septem lectiones, Euangelio tamen connumerato, eo quod septem sunt ordines.

Epistolę Missarum quartæ Dominicæ Aduentus. In vigilia Natalis Domini quænam, & unde desumptę sint. Quest. 129.

In Missis verò, & quartę Dominicę Aductus, & Vigiliæ Natiuitatis Domini nostri has cantamus Epistolas, uidelicet: Sic nos existimet homo.

1.Cor.7 &c. quæ est Pauli ad Corint. & in Vigilia: Paulus seruus Iesu Christi. &c. quæ similiter est Apo-

Roma.1. stoli ad Roman. cap. primo.

Epistolæ Missarum Natiuitatis Domini quæ sint, & unde exceptæ comperiantur. Quæst. 130.

Trium autem Missarum Natiuitatis Domini has esse Epistolas, uidelicet: Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus. &c. &, Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei. &c. Et multiphariam, multisq; modis olim Deus loquens patribus in Prophetis nemo

Tit. 2. & est inscius Prima desumpta est à Paul. ad Titum,

3. Secunda itidem ab eodem ad Titum. Tertia ab eodem

eodem,ſed ad Hebræos. ¶ Vltima agit primo, Heb. 1.
de temporali generatione, ſcilicet ibi,Multiphariam,multisq; modis. De æterna autem generatione loquitur ibi;Filius meus es tu, ego hodie Pſalm. 2.
genui te.

Epiſtolæ Miſſarum Sanctorum Stephani, Ioannis Euangeliſtæ,& Innocentum, quæ ſint,& vnde tollantur.Queſt.131.

Sequuntur modo Epiſtolæ Miſſarum ſanctorum Stephani,Beati Ioannis Apoſtoli, & beatorum martyrum Innocentum. Prima eſt de Actibus Apoſtolorum,quę incipit:Stephanus plenus Act.6.
gratia,& fortitudine.Secunda tranſlata eſt de Ecclesiaſt. quæ incipit. Qui timet Deum,faciet bona.Tertia elicita eſſe videtur ex Reuelationibus Eccle.15.
Beati Ioannis,quæ ſic incipit,Vidi ſupra montem Syon.In prima narratur tam paſsio ipſius B. Stephani,quàm paſsionis cauſa, & meritum ſiue remuneratio. ¶ Solennitatem autem,& Dominicarum ſequentium ab octaua Epiphaniæ uſq; ad Septuageſimá Epiſtolæ ſunt omnes ferè B. Pauli Apoſtoli,quoniam iſto tempore Eccleſia intendit nobis manifeſtare fidem filij Dei. Quod fit melius per Epiſtolas Paulis,quàm per aliorum. Apoc.14.

Epistolæ Missarum Septuagesimæ, Sexagesimę, & quinquagesimæ quænam sint: Vnde desumptæ; & cur tali tempore frequententur.
Quæst. 132.

Septuagesima. Dicturi modo de Epistolis Missarũ, quæ celebrãtur in Septuagesima, Sexagesima, & Quinquagesima, est primitus aduertẽdum, quòd in Introitu, de quo supra, sancta Dei Ecclesia plorare uidetur, cùm inquit. Circũdederunt me gemitus mortis. Et ne omninò desperet, solatur eam Paul. sua Epistola, dicens ad eam: quòd libenter suscipiat onus pœnitentię, quia suscipiet etiam præmium. Nescitis, inquit, quòd hi, qui in studio currũt. &c. (1. Cor. 9)

Sexagesima. ¶ Missa uerò Dominicę Sexagesimæ Epistola desumpta est ab Apostolo ad Corin. quæ incipit; Libenter suffertis insipientes, cùm sitis ipsi sapientes. &c. in qua hortatur nos Paul. ut quęramus Dominum, & despiciamus & sustineamus læsores. (2. Corint 11. & 12.)

Qniuquagesima. ¶ At Missę Dominicæ Quinquagesimę Epistola est: Si linguis hominum loquar. &c. quę est Paul. Apostoli ad Corint. q. d. omnes uirtutes eo modo, quo haberi possunt, sine charitate nihil ualent ad uitam æternam. (1. Corin. 13.) ¶ In ista autem Epistola ponit Paul. quindecim gradus, ex quibus peruenitur ad regnum cœlorũ, quos gradus percurre per temetipsum legendo.

Epistola

Epistola Missæ primę Dominicę Quadragesimæ quę sit, & quid nam insinuet, aut innuat. Quęst. 133.

Missa autẽ primæ Dominicæ Quadragesimę Epistola est: Hortamur uos, ne in vacuum gratiā Dei recipiatis. &c. quæ est Pauli Apostoli ad Corinth. per quam quidem Epistolam sancta Ecclesia armat suos milites quatuor Cardinalibus uirtutibus. Primo fortitudine, cùm dicit. Eccenũc tempus acceptabile, Ecce nunc dies salutis. Secundo Temperantia, cũ dicit, In castitate, in Ieiunijs multis. Tertio Prudẽtia cũ dicit. In scientia, idest, prudentia. Quarto Iustitia, cùm dicit, Per arma iustitiæ à dextris, & a sinistris. 2. Cori. 6.

Epistolę Missarum sequentium Feriarum huius primę Hebdomadæ Quadragesimę usque ad sabbatum inclusiuè, quæ sint, & unde desumptę, & quid nobis ostendant. Quęst. 134.

Præterea Missæ huius secundæ hebdomadæ vsque ad Sabbathum Epistolæ sunt. Ecce ego requiram oues meas, & visitabo eas. &c. Et hæc est secundę feriæ, quæ desumpta est ab Ezechiel. in qua Sancta Dei Ecclesia ostendit suis filijs premium, cùm dicit. Et pascam eas ¶ At Epistola tertię feriæ est; Quęrite dominum, dum inueni- Ezechiel. 34. Isai. 55.

ri poteſt,Inuocate eum dum prope eſt &c. quæ eſt Iſaiæ, qua nos docet orare, & inuitat nos ad orationem dicens. Querite dominum, ſcilicet:de relinquādo vitia,& peccata,quia mitis eſt Dominus ad ignoſcendum. Nō enim,inquit,cogitationes meæ,cogitationes veſtræ. &c. ¶ Feriæ quartæ Epiſtolę ſunt, Dixit Dominus ad Moyſen, quæ elicita eſt ab Exod. in qua monemur ad Ieiunium,exemplo Moyſi,& Heliæ, qui quadraginta diebus ieiunarūt. vt etiam diximus

Exod.24. in Elucidatione illius Hymni, qui incipit. Ex more docti myſtico,ibi lex & Prophetæ. ¶ Epiſtola verò ſecunda,quę eſt de tertio lib.Reg.quę incipit: Venit Elias in Berſabee. ¶ Sed quinta

3. Regul. 19. feriæ Epiſtola eſt;Factus eſt ſermo Domini &c. quæ eſt Ezechiel. in qua de effectu confeſsionis agitur. ¶ Sextæ demum feriæ Epiſtola eſt:Ani-

Ezechiel. 18. ma quæ peccauerit,ipſa morietur,quæ excerpta eſſe dinoſcitur ab Ezechiel. in qua filij portant, ideſt,patiuntur propter iniquitatem patris,quando ſcilicet;imitantur patrem in malitia, aut apud Hierem.legitur,ibi. Patres noſtri manducauerūt vuam acerbam in deſerto,& dentes filiorum obſtupeſcunt.ideſt,nos patimur,propter hoc inquiunt Iudæi. Hoc idem legitur apud ſanctiones

Hier. 31. ca.nil de reg. iur. 1.q.4. per totum. humanas.

Miſſæ

Missæ Sabbati primæ Hebdomadæ Quadragesimę Epistola,& lectiones quæ sint. & vnde excepta,& quid sibi velint. Quęst. 135.

Missæ Sabbati prædicti Epistolę sunt sex. Prima est, Locutus est Moyses ad dominū, quæ est Deuteronomij. Secunda est, Dixit Moyses filijs Israel; quæ est Deuteronimij. Tertia est, Orationem faciebant Sacerdotes, quæ est desumpta ex libris Machabęorum. Quarta est, Miserere nostri Deus omnium &c. quę est Sapiētię. Quinta est, Angelus Domini, quæ est Danielis Sexta est, Rogamus vos. &c. quę est Pauli ad Thessalonicen. de quibus omnibus vide paulo superius de lectionibus Sabbati Quatuor temporum, de Aduentu.

Deut 26. Deut. 11. 2. Mach. 1. Eccl. 36. Daniel. 3 1. Thessalon. 5.

Cur ad quinque prędictas lectiones genua flectamus. Quęst. 136.

Aduertendum est autem, quòd ad quinque tantum prædictas lectiones nos flectimus genua, ad hoc vt quinque sensus ordinandorum, dest, eorum, qui sunt ordinandi à Domino, ;dirigantur.

Epistolæ

Epistolæ omnium Missarum secundæ Dominicæ, & Hebdomadæ Quadragesimę usque ad Sabbatum inclusiuè, quæ sint, vnde translatę, & quid sonent. Quæst. 137.

Porrò Epistolæ Missarum secundæ hebdomadæ Quadragesimæ septem itidem sunt. Prima
1.Thec. 4. est Dominicæ, quæ incipit: Rogamus uos, & obsecramus &c. quæ ad Thessalonicen. dirigitur. in qua petimus nobis dari secundam benedictionē scilicet, gratiæ, siue gratiam ad bene, & bene agendum, ut ibi. Hæc est voluntas Dei, vt dignè ambulemus, ut sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificationem, scilicet, ut sit cęleste corpus,
Daniel.9 & cœlestia appetat. ¶ Sed secundæ feriæ Epistola est; Orauit Daniel Dominum &c. quæ est eiusdem Danielis, in qua ostenditur quantum ualet oratio cum Ieiunio. Nam Daniel orauit pro populo suo, & abstinuit à Regalib. cibis, & vsus est leguminibus, & exaudita est oratio eius.
3.Regul. 17. ¶ Epistola autem tertiæ feriæ est: Factus est sermo ad Eliam. &c. quæ eximitur ex tertio Reg. lib. in qua hortatur nos Sancta Dei Ecclesia, ut non simus multum soliciti, dicentes; Quid manducabimus? aut, Quid bibemus? & hoc propter Eliā, qui pastus est à Vidua Sarreptana, & à coruo, & ipse etiam pauit viduam, cùm dixit; non deficiet farina hydriæ, idest gratia, de corde, & oleum

de

de lecytho, id est, vnctio spiritualis desuper. ¶ Epistola verò quartæ ferię est: Orauit Mardochæus ad Dominum.&c. quæ est Esther, in qua ostenditur, quantum Oratio efficiat hominem efficacem. ¶ Quintæ etiam feriæ Epistola est; Maledictus homo, qui confidit in homine. &c. quæ est Hierem.& post dicitur. Benedictus uir, qui confidit in domino. ¶ At sextæ feriæ Epistola est; Dixit Ioseph fratribus suis &c. quæ est Genes. in qua dicitur, quod prædictus Ioseph multa passus est à fratribus;& tamen sublimatus est, uelint nolint. ¶ Missæ verò Sabbati Epistola est: Dixit Rebecca filio suo Iacob, quæ similiter est Genes. In qua habetur, quod Rebecca monuit Iacob, ut afferret patri suo Isaac duos hedos: Per Rebeccam gratia Dei intelligitur, quę nos monet,& inspirat nobis abominationem de peccato,& confessionem, quæ per hædos designantur.

Esther. 13.

Hier. 17

Gen. 37. & 27.

Epistolæ Missarum tertiæ Dominicæ, & tertiæ hebdomadæ Quadragesimæ vsque ad sequens Sabbatum quæ sint, unde desumptæ, & quid nobis ipsæ indicent. *Quæst.* 138.

Non est omittendum insuper, quòd Epistolæ Missarum tertiæ hebdomadæ Quadragesimæ hę sunt, uidelicet: Estote imitatores Dei &c. quę est

Ephes. 5.

est Dominicæ prædictæ tertiæ. Et est Paul. ad Ephes. In qua ostenditur. Qualis esse debeat confessio. Primo enim debet esse in humilitate; scilicet, ut humiliemus nos Deo, & ita in nouitate vitæ ambulemus. Secundo in perseuerantia, scilicet, vt homo non redeat ad vomitum, & ut infamia peccati remoueatur, cùm sequitur; Fornicatio, & immunditia non nominentur in uobis.

¶ Epistola secundæ feriæ est: Naaman Princeps militiæ Regis Syriæ &c. quę est de quarto Reg.
4. Reg. 5. libro. Rex enim Syriæ mittit Naaman ad Helisæum, vt sanaret eum, & præcepit ei, ut in Iordane se lauaret septies, & fieret eius caro, sicut caro pueri, & ita factum est. ¶ Epistola tertiæ feriæ
4 Reg. est; Mulier clamabat ad Eliseum, quæ est de 4. li. Regum, in qua dicitur, quod quædam vidua cogebatur à creditoribus filios suos in seruitutem eorum dare, cum non haberet, vnde aliter reddere, nisi parum olei, & de parte olei soluit debitũ præcepto Helisei, & de reliquo oleo ipsa, & filij sui viuerent. Vidua est Ecclesia, cuius sponsus Christus non est præsens corporaliter, siue uisibiliter, quę uenit ad Christum. Creditores sunt
Exod. 20. Dęmones, ¶ Epistola quarte feriæ est; Honora patrẽ tuũ, & matrẽ tuã, vt sis longęuus super terram: quæ est Exod. in qua sunt instituta,
Nota. uel distincta pcepta Domini: ex qua nota, quod iustum est, vt conseruatio uitę a ien r mercatur
Hierc. 7. conseruationem uitæ propriæ. ¶ Feriæ quintę

Epistola

Epistola est; Factũ est uerbum &c. quę est Hierem.ubi dicitur. Bonas facite uias uestras,& studia uestra. ¶ Feriæ sextę Epistola est: Conuenerunt filij Israel aduersus Moysem,& Aaron:quæ est Numer.in qua dicitur,quòd Moyses bis percussit petram,& fluxerunt aque, ut biberent homines,& iumenta.Per binam percussionem duo ligna Crucis intellige; per petram accipe Christum,ex quo fluxerunt aquę doctrinarum, & gratiarum , vt possit bibere totũ genus humanum. ¶ Epistola verò Sabbati est,Erat uir Daniel.quę est eiusdem Danielis,& loquitur de Susanna,quę saluata est per iustitiam.

Numer. 20.

Daniel. 13.

Epistolæ Missarum quartæ Dominicæ,& Hebdomadę Quadragesimæ usque ad sequens sabbathum,quæ,& unde,& quid signet.

Quæst. 139.

Amplius,Missarum Dominicę , idest, quartę hebdomadę Quadragesimæ Epistolę infrascriptę sunt: Epistola Dominicę est. Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit. &c. quæ est ad Galath.ubi dicitur, quod Hierusalem libera est,mater nostra; per quę uerba mònemur, ut non timore seruili seruiamus Domino: sed amore. ¶ Epistola secundę ferię est: Venerunt duę mulieres meretrices,quę est de tertio lib. Reg.in qua agitur de Iudicio Salomonis, duabus mulieribus

Galat. 4.

3.Reg. 3

De præsum.c 1.

ribus de puero cōtendentibus. Mulier quę dicit, quòd diuidatur puer, est Synagoga, quę diuidi conata est puerum Iesum, Alia mulier, quę dicit, Detur ei infans uiuus, est Ecclesia. ¶ Tertiæ ferię Epistola est; Locutus est Dominus ad Moysē,
Euod. 32. quę est Exod. in qua impetrauit Moyses dimissionem peccati salua iustitia. ¶ Ferię quartę Epistolę sunt hę duę, uidelicet, prima: Sāctificabo nomen tuum magnum, quæ est Ezechiel. in qua agi-
Ezec. 36. tur de Fide, ubi dicitur: Tollam quippe uos de gētibus, & congregabo uos de vniuersis terris, & effundam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus uestris, & dabo uobis cor nouum. In secūda lectione, quę est, La-
Isai. 2. uamini, & mundi estote. &c. quę est Isai. prohetę, agitur de moribus, ubi dicitur, Quiescite peruersè agere, & discite benefacere, & postea concluditur: Venite, & arguite me, dicit Dominus. q. d. si hoc feceritis, & uos non remunerabo, iure me tāquam iniustum redarguere potestis. Lauamini igitur per Baptismum: Mundo estote per pœnitētiam. ¶ Et istę duæ Epistolæ diriguntur ad Cathecumenos, siue baptizandos, qui hodie adducūtur ad Ecclesiam; Et ideo in prędictis lectionibus
4. Reg. 4. de Fide, & morib. agitur. ¶ Quintæ feriæ Epistola est: Venit mulier Sunamitis, quę est. 4. li. Reg. & est de resuscitatione filij Mulieris Sunamitis, quam resuscitauit Heliseus, & incuruauit se super puerum, & pueri qualitati se conformauit. Puer

uerò

uerò ſeptem oſcitationis emiſit, & eſt reſuſcitatus. Sunamitis interpretatur captiua: Filius eius genus humanum, quod dicitur puer propter paruitatem ſenſus. Heliſeus, ideſt, Chriſtus, inclinauit ſe ſuper hunc puerum, ideſt, exinaniens ſe factus eſt ei ſimilis, & reſuſcitatus eſt. Septem oſcitationes ſunt: Fides, timor, dolor de peccatis, propoſitum confitendi, propoſitum ſatisfaciendi, propoſitum de cætero non peccandi. Septima oſcitatio eſt ſpes. quia omnia cum ſpe uitæ & gloriæ homo facere debet. ¶ Sextæ feriæ Epiſtola eſt: Aegrotauit filius mulieris matris familia, quæ eſt de tertio libro Reg. in qua ponitur reſuſcitatio filij viduæ ab Helia. ¶ Sabbati uerò Epiſtola eſt; In tempore placito exaudiui te, quæ eſt Eſaiæ. In qua oſtenditur largitas, uel charitas Dei erga nos ibi nempe: Nunquid obliuiſcitur mulier infantē ſuum.

Nota. 3. Regu. 17. Iſai. 49.

Epiſtolæ Miſſarum quintę Dominicæ, ac hebdomadæ Quadrageſimę uſque ad Sabbatum ſequens incluſiuè, quæ ſint, vnde exceptæ, & quid innuant. Quæſt. 140.

Huius autem Dominicæ quintæ, quæ dicitur Dominica paſsionis, Epiſtola ē hęc, ſcilicet: Chriſtus exiſtens Pontifex futurorum bonorum per amplius, & perfectius Tabernaculum. &c. quæ eſt Paul. ad Hebr: in qua oſtendit ipſe efficaciam paſſionis Chriſti. Per paſsionem enim eius ad ęterna

Heb. 9.

na ducimur Tabernacula. ¶ Feriç autẽ secundç Epistola est: Factum est uerbum Domini ad Io-
oau.3. nam, quæ est eiusdem Ione Prophetæ, In qua inuitamur ad ieiunium, per exemplum Niniuitarum, qui solius Ionç vnicą prędicatione Ieiuniũ indixerunt etiam iumentis, ut liberarentur à tẽporali subuersione. Quanto magis nos debemus pęnitentiam suscipere ad vocem uiri Ionæ, scili-
Dani.14. cet, Christi; ut à subuersione spirituali liberemur. ¶ Sed feriæ tertię Epistola est: Congregati sunt Babylonij, quę est Daniel, in qua ostenditur effectus patientiæ; quia in ea habetur, quomodo Babylonij Danielẽ in lacu Leonũ immiserunt, nec tetigerunt eum, & missus ei cibus a domino per Abacuch. Et significat hoc, quòd per patientiam liberat nos dominus à spiritibus Babylonis. ¶ Quartæ verò feriæ Epistola est: Locutus est
Leuit.19. Dominus ad Moysen, &c. quæ est libri Leuitic. ubi enumerantur præcepta Domini data filijs Israel. ¶ Quintæ autem feriæ Epistola est: Ora-
Danie.3. uit Daniel Dominum. &c. quæ est Daniel. In qua filij Israel, qui erant in Babylonia, dicebant: Quia peccauimus, & non est nobis sacrificium, sic & nos possumus dicere, quando sumus in peccato; Non est sacrificium. Sed in spiritu humilitatis, & in animo contrito suscipiamur à te Domine. ¶ Sextæ feriæ Epistola est, Domine omnes,
Hier. 17. qui te derelinquunt. &c. quæ est Hierem. in qua ipse petit suam liberationem, inimicorum confusionem.

sionem. ¶ Sed Sabbati Epistola est: Dixerunt impij Iudæi ad inuicem. &c. quæ est Hieremiæ. In qua prædictorum Iudęorum sunt malæ cogitationes, quę præcesserunt passionem. Dicebant enim, Venite, cogitemus cōtra iustum cogitationes, & postea percutiamus eum lingua. Tales enim non habent sabbatum, qui non est pax impijs, dicit Dominus. Hiere.18.

Epistolæ Missarum sextę Dominicæ, & eiusdem hebdomadæ Quadragesimæ usque ad sequens sabbatum, quæ sint, & ex quibus auctoribus desumptæ, & quid illarum quælibet demonstret.

Quæst. 141.

Dominicæ uerò sextę in ramis Palmarum, Epistola est: Hoc enim sentite in uobis. &c. quę est Paul. ad Philippen. In qua ostenditur passio, & passionis fructus. Dicit ergo. Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, idest, Imitamini ipsum, ut sicut habuit charitatē, qua patiamini omnia tormenta temporalia, vt habeatis Humilitatē, (quæ in Christo maxime fuit) mansuetudinem, & patientiam, & intellectum realem, ut sentiatis. ¶ Secundæ feriæ Epistola est: Dominus Deus aperuit mihi aurem: quæ est Isai. in qua ostēditur principalis causa Passionis domini. ¶ Tertiæ uerò feriæ Epistola est: Domine demonstra mihi. Philip. 2. Nota- Isai.10. Hiere. ii.

K &c quæ

&c. quæ est Hierem. In qua habentur uerba hæc Iudæorum de crucifixione Christi. Mittamus lignum in panem eius, quod tantundem est, secun-
li. 12. Moral. c. 7. dum Gregor. magnum: Dominico corpori Crucem adhibeamus, & destruamus ipsum, & doctrinam eius. De isto pane uide, quæ dixi super Hym-
Author alibi. num, qui incipit. Pange lingua gloriosi, prælium certaminis. ¶ Quartæ etiam ferię, Epistola, siue lectiones sunt; Dicite filiæ syon. Altera est: Domi-
Isa. 62. & 63. ne quis credidit auditui tuo? Prima est Isai. prophetę; secunda itidem eiusdem: in prima habetur de mercede, ibi, nempe. Ecce merces eius cum eo sequitur. Quis est iste, qui uenit de Edon, tinctis uestibus, idest, membris corporis, quę sunt uestimenta Diuinitatis sanguinis purpura tincta de Bosra, idest, de Inferno. In secunda Epistola dicitur, quod Christi tempore suæ passionis non erat species ei, neque decor, & neque ei erat aspe-
li. 19. Moral. 5. ctus. Vnde de eo dicit B. Gregor. Granum quia uidimus eum, & non erat aspectus: arbor autem, quia speciosus forma prę filijs hominum.

Epistola quintæ ferię in cœna Domini, & lectiones sanctæ diei Parasceues, & Sabbathi sancti quæ sint, ex quibus desumptæ, quid ille omnes nobis innuant. Quęst. 142.

1. Cor. 11. Missæ ferię quintæ in cœna Domini, Epistola est; Conuenientibus uobis in vnum. &c. quę est

Paul.

Paul. ad Corin. quę modum ſumendi cœnam Domini,& ſacram Euchariſtiam narrat. ¶ Sed lectiones feriæ ſextę in Paraſceue ſunt duæ. prima incipit: In tribulatione ſua mane conſurgent ad me:quę eſt Oſeæ; Altera incipit, Dixit Dominus ad Moyſen, & Aaron. ¶ Duæ autem tantũ lectiones legũtur,quia pro duobus populis Chriſtus paſſus eſt,Gentili uidelicet,& Hebræo. Vel pro ſalute carnis,& animę. ¶ Lectiones item iſtæ leguntur ſine titulis,quoniã tunc amiſimus Chriſtum caput,qui nos illuminat,ſicut tituli illuminãt libros. ¶ Ab ipſis lectionibus ideò hoc Paraſceues officium incipit;quoniam in primitiua Eccleſia omnis Miſſa ſic inchoabat:& hoc hodie fit ſpecialiter, quia paſsio Domini hodie celebrata eſt, cuius memoriam Miſſa cantatur. ¶ Sabbati item ſancti,Epiſtolę,ſiue lectiones ſunt duodecim ad honorem duodecim Apoſtolorum, in quibus poſt Chriſtum omnis doctrina(per quam lectiones deſignantur) Chriſtianitatis proceſsit, a qua Cathecumini illuminantur. ¶ Prędictæ autem lectiones carẽt titulo, quia Chriſtus caput noſtrũ nondum redditum eſt nobis. ¶ Itaque prima lectio ſic incipit;In principio creauit Deus cœlum, & terram,quę eſt Geneſ.in qua habetur,ꝙ homo ad imaginem Dei factus eſt. ¶ Sed hæc imago penè amiſſa per peccatum reſtauratur per baptiſmum:unde ſequitur ſecũda lectio,quę incipit: Noe verò cùm eſſet.&c.quæ eſt Gen.in qua oſtẽditur

Oſe.6.

Nota.

Epiſtola, ſiue lectiones Sabbati sãcti quę

Declaratio prædictarum 12. Epiſtolarum.

Geneſ. 1.

Geneſ. 5. & 6.

ditur, quòd omnes perierunt in Diluuio, exceptis illis, qui in Arca saluati sunt. Diluuium est Baptismus: Arca est Ecclesia. Omnes enim qui extra Ecclesiam baptizantur, pereunt. ¶ Tertia lectio est:
Gene. 22. Tentauit Deus Abraham, quæ est Genes. in qua Isaac legitur à patre oblatus, & Aries pro eo immolatus, & ita filius Dei pro nobis oblatus est.
Exod. 14. ¶ Quarta lectio est; Factum est in Vigilia, quæ est Exod. quam sequitur Canticũ similiter de Exod. quod est Canticum victorię. nam in eo dicitur: Et filij Israel uiderunt Aegyptios mortuos super littus maris. ¶ Quinta est, Hęc est hæreditas seruorum:
Isai. 55 quæ est Isai. in qua agitur de Baptismo, Sitiẽtes: Venite ad aquas. ¶ Sexta lectio est: Audi
Baruc. 3. Israel mãdata uitę, quę est Baruch, in qua de Christi resurrectione agitur. ¶ Septima est: Facta est
Ezec. 32. super me manus Domini, quæ est Ezechiel. in qua agitur de generali Resurrectione. ¶ Octaua est:
Isai. 4. Apprehendent septem mulieres virum vnum, quę est Isaiæ. ¶ Nona est; Dixit Dominus ad Moy-
Exod. 12. sen, quæ est Exodi; in qua sub figura Agni immolati Christi passio pro nobis immolati exprimitur.
Ion. 3. ¶ Decima est, factum est uerbum Domini, quæ est Ionę; In qua sub figura Ionæ in mare proiecti, & a cœto absorpti, & deuorati, & tertia die euomiti significantur Passio, Sepultura, & Resurrectio Christi. ¶ Vndecima est, Scripsit Moyses Canti-
Deuteronom. 31. cum, quę est Deuteronom. in qua promittuntur pręmia renatis. ¶ Duodecima lectio est: Nabuchodonosor

chodonoſor fecit ſtatuam auream, quę eſt Daniel. In qua figuratè oſtenditur, quòd ſicut Angelus in camino ignis flammam extinxit, ita Spiritus ſanctus per baptiſmum, flammam peccati extinguit. Dani. 3.

Cur ad Orationem, quę poſt hanc lectionem ſequitur non dicitur: Flectamus genua, ſicut dictum eſt in antecedentibus. Quæſt. 143.

Ad orationem autem, quæ poſt hanc vltimã lectionem ſequitur, non dicimus: Flectamus genua, in deteſtationem eius, quod Nabuchodonoſor Rex in cõtemptum Dei coëgit populum genua flectere ante prædictam auream ſtatuam, quam erexerat. Nota.

Miſſæ Paſchatis Epiſtola, eiusq; breuis expoſitio. Quæſt. 144.

Epiſtola uerò Miſſa ſancti diei Paſchatis eſt: Expurgate vetus fermentum: ut ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis Azimi: quæ eſt Pauli ad Corint. Expurgate ergo, ideſt, Abijcite uetuſtatem à uobis, ut de uitijs ad uirtutem, & de uirtute in uirtutem tranſeatis. Sicut eſtis azimi, ſcilicet: per baptiſmum: ſed quare? quia Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: quaſi diceret. Coctus eſt Agnus, & paratus, Itaque epulemur. Chriſtus 1. Cort. 5.

Epilogus autem est pascha nostrum, idest, Agnus Paschalis. ¶ Quoniam uerò sequentes Epistolæ usque ad finem anni aut sunt de Actibus Apostolorū, aut de Apocalypsi, aut de ipsis Apostolis, & sic de nouo testamento, ideò non amplius de Christi Aduentu, Natiuitate, & Passione, ut tractauerunt præcedentes veteris Testamenti; sed de eius resurrectione, Ascensione, & Spiritus sancti immissione omnes agunt. Proinde circa eorundem usum, & frequentationem non me extendo; satis enim per se ipsæ sequentes Epistolę hoc, quod diximus, ostendunt. ¶ Verum quoniam post lectam Epistolam solent subdiaconi quandam Sacerdoti exhibere reuerentiam, propterea aliquid de ipsa quoque disseramus.

Subdiaconus post lectam Epistolam cur faciat reuerentiam Sacerdoti. Quæst. 145.

Inn. li. 3. c. 30. Matt. 11. Lecta verò Epistola Subdiaconus cum Acolyto ad Sacerdotem ipse pergit, cui reuerentiam exhibet. Illud quidem insinuās, quod Matthæus scriptum reliquit, videlicet; quod Ioannes cum audisset in vinculis opera Christi, misit duos ex Discipulis suis non credentes Christum esse Messiam, ut interrogarent illum. Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et Respondens Iesus, ait illis; Euntes annunciāte Ioanni, quę uidistis, & audistis, cęci uidēt, Claudi ambulāt. &c.

Sub-

Subdiaconus, cur lecta Epistola, deosculetur pedes Pontificis. Quest. 146.

Quia verò illi, qui missi sunt à Ioanne, ut interrogent Christum per visa miracula cognouerunt Christum hunc esse, de quo eorum magister prædixerat. Qui post me venit, ante me factus est, cuius non sum dignus soluere calciamenta sua: ideò pronus ad pedes calciamenta Romani Pontificis Subdiaconus osculatur. Durand. lib. 4. ca. 17. Luc. 3.

Subdiaconus cur lecta Epistola, manus Sacerdotis osculetur. Quæst. 147.

Præterea, quia dextera Domini fecit virtutem: hinc est, quòd Subdiaconus osculatur dexteram Sacerdotis. ¶ Sequitur modo, vt aliqua subijciamus de sessione Sacerdotis in Missa. Psal. 117. Durand. ibidem.

Sacerdos in Missa, quare sediat. Quæst. 148.

Est etiam aduertendum, quòd celebrans Sacerdos solenniter sedet: Cuius quidem sessio Christi sessionem post Ascensionem ad dexteram Patris significat: sedes quippe victoris est; Vnde sessio Sacerdotis Christi victoriam designat. Durand. ibid. Nota.

Ministrorum sessio quid designet. *Quæst.* 149.

Nota. Sed Ministrorum sessio significat sessionem
Matt. 19 ipsorum, quibus dicitur, sedebitis & vos iudican
Luc. 19. tes duodecim tribus Israel. ¶ Cæterum nunc transeamus ad Graduale; de quo dicamus breuiter quicquid necessarium videtur dicendum.

Graduale cur dicatur post Epistolam. *Quæst.* 150.

Post Epistolam cantatur Graduale, seu Re-
Durand. sponsorium, quod pertinet ad opera actiuæ uitæ;
li. 4. c. 19. vt notetur nos operibus respondere eis, quæ in lectione audiuimus, scilicet, prædicationem. Hæc Durand. ¶ Vel dicitur Graduale post Epistolã; quia Ioannes prędicabat pęnitentiam, dicens; Pęnitentiam agite: Appropinquabit enim regnum cœlorum. Et iterum, Facite fructus dignos pęnitentiæ, meritò post Epistolam Graduale sequitur quod pęnitentiæ lamentum insinuat.

Graduale cur quinquaginta diebus post Pascha non cantetur. Quidque illud signet. *Quæst.* 151.

lib. 1. ca. Sed Ruper. Abbas differens causam, cur Gra-
34. duale quinquaginta diebus non cantetur, & quid illud significet, ait; Graduale ad pęnitentiæ respicit lamentum, cantus asper, & grauis, adeò vt illud

lud excellētibus efferre vocibus nec vſus, nec decus ſit: ſignificat enim non iam requiem remuneratorum; ſed laborem operantium. propter quod diebus poſt Pentecoſtē de officio tollitur; quia videlicet dies illi futurum in regno Dei fœlicem Sanctæ Eccleſiæ ſtatum ſignificant; quando iam area Chriſti ventilabro (quod eſt in manu eius) purgata erit, nullumq; ex reſiduis granis iam timebit, quod ab horreo Dominico debeat in ignem inextinguibilem proijci.

Gradua- le cur poſt Pen tecoſten non dica tur.

Graduale vnde dicatur. Quæſt. 152.

Dicitur autem Graduale, vel Gradale à gradibus, ſcilicet, humilitatis: ſignificans aſcenſus noſtros de virtute in virtutem: Et ſignificat ſecundum Nicolaum de Ploue, conuerſionem fidelium ad pęnitentiam.

Nicolaus in 2. parte Miſſæ.

Graduale ſecundum Rupert. vnde dicatur. Quæſt. 153.

Dicitur autem Graduale, ſecundum Rupertum, à gradibus humilitatis, vtpote illi conueniens, qui necdum aſcendit de uirtute in virtutem, ſed in conualle plorationis poſitus: iam tamen aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit.

Ruper. li. 1. c. 34.

Verſus

Versus post Graduale quid significet. Quæst. 154.

Postquam autem Graduale dictum est, sequitur Responsorium dicēdum, siue Versus, qui Epistolæ correspondere debet, ut si in Epistola agatur de gaudio, in uersu similiter; si ibi de tristitia, & hic similiter; ne possit nobis improperari,
Luc.7. quod Dominus dicit: Cantauimus uobis, & non saltastis: Lamentauimus, & non plorastis. Vnde
Roma.11 Apostolus: Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus. ¶ Et iste Versus significat, secūdū
Nicola. in 2. par Missæ. Nicolaum de Ploue, quòd nullus veram pęnitentiam facit, nisi plenè conuersus sit ad Deum.

Versus cur sic vocetur. Quæst. 155.

Nota. Versus autem sic uocatur: quoniam de eo fit reuersio ad ipsum Graduale, quod notat Durand. lib. 4. cap. 19. ¶ Dicendum est modo aliquid de hac dictione, Alleluia, quæ sequitur post Versum.

Cur post Graduale sequatur, Alleluia. Quæst. 156.

Matth. 5 Quoniam autem post luctum sequitur consolatio: nam Beati qui lugent, Quoniā ipsi consolabuntur: ideo post Graduale cantatur, Alleluia, quod

quod est lætitiæ canticũ, & auditum ab Angelis decantari, ut legitur in Apocalyps. Est autem Alle luia, laus Angelica, sententia quidem breuis, magnum continens iubilum, siue inuitans ad iubilũ. Apocaly. 19.

Alleluia, quod uerbum sit. *Quæst.* 157.

Est autem Alleluia, Hebraicum nomen, uocabulum siquidem significans potius, quàm exprimens ineffabile gaudium in hac uita peregrinantium gaudinm uidelicet Angelorum, & Hominũ in æterna felicitate lætantium, quod nec oculus, nec in cor hominis ascendit. ¶ Ranfoldus tamẽ multo plures adducit expositiones super hoc nomine, Alleluia, dicens. Alleluia est dictio Hebraica, cõposita ex Allelu, tri syllaba: & in monosyllaba. Et prima dictio significat, Laudate. Secunda uerò significat: Dominum. Et hoc sibi uult, idest; Laudate dominum. Innocent. tamen vult, quòd Alleluia significet, Laudate pueri dominũ, idest, Laudate serui dominum. At Sanctus Augustin. tenet, quòd Alleluia significet, idest, Saluum me fac. Hieronymus est huius opinionis, quòd Alleluia significet, Cantate laudem ad dominum.

Durand. Ranfoldus. S. Augustinus. S. Hieronymus.

Quibus temporibus dicatur Alleluia. *Quæst.* 158.

Et quoniã Alleluia futuræ beatitudinis, quasi Innocẽt. proprium

proprium est vocabulum; meritò magis tempore Paschali frequentatur, quo Christus resurgens eiusdem benedictionis spem nobis tribuit. ¶ De hac dictione Alleluia, vide multo plura in libello meo, quem feci, in quo scripsi tercentum quæstiones in Diuinum officium, Tractat. 2. quæstione decimatertia.

Auctor alibi.

Tractus quo tempore frequentetur. *Quæst.* 159.

Sciendum nobis est, quòd Tractus in Missis tunc dicitur, scilicet à Dominica Septuagesimæ usque ad vigiliam Paschæ, scilicet, in diebus, & officijs luctus. Et hoc quando tunc non canitur carmen lætitiæ, loco Allleluia; quod significat exultationem habitam de spe ęternorũ: dicitur tractus.

Tractus vnde dicatur. *Quæst.* 160.

Innoc. li. 3. c. 32.

Dicitur aũt Tractus à trahendo, quia tractim, & cum asperitate vocum, & prolixitate uerborũ canitur, eo quòd miseriam, & laborem pręsentis incolatus insinuat. De quo Psalmographus ait: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est.

Psal. 119.

Tractus quid repræsentent. *Quæst.* 161.

Innocen. ibid.

In Tractibus enim repræsentatur longa sanctorum Patrum expectatio & Iudæorum captiuo

rum

rum mœror,& afflictio;qui tempore Babylonicæ captiuitatis sedentes super flumina Babylonis, & flentes in salicibus sua organa suspēderunt: quod tempus repræsentat Ecclesia in Septuagesima, Cantica lætitiæ subticendo, & Tractus dicendo. Psal. 136.
¶ Sed quoniam post Tractū solet aliquando;prę sertim in Quadragesima Sacerdos celebrans, genua flectere,potissimum in illo uersu,qui incipit: Adiuua nos: ideò de tali genuflexione dicere etiam opere pretium erit.

Cur inclinat se Sacerdos post Tractum, dum dicit Versum: Adiuua nos Deus salutaris noster.
Quæst. 162.

Dum autem Sacerdos celebrans post dictum Tractum incipit versum illum;Adiuua nos Deus salutaris noster,se inclinat, & humiliat: quoniam oratio,quæ facienda est cum ieiunio ad malignū spiritum eijciendū,tunc demum ualet, si cum humilitate fiat.Vel dic,secūdum Basilium Magnū, dum de Spiritu sancto uerba facit,quòd ideò genua flectimus,& rursum erigimur: quoniam ob peccatum in terram delapsi sumus,& per humanitatem eius;qui creauit nos, in cœlum reuocati sumus.Nūc ad Prosam, seu Sequētiā trāseamus. Basil. magn.c. 27. tom.2.de Spiritu sancto.

Prosa,siue Sequentia quid,& quidnam notet.
Quæst. 163.

Quoniam autem aliquando in Missis; præsertim

sertim diei Resurrectionis Dominicæ, Pentecostes, ac sacratissimi Corporis Christi solet post Graduale sequi prosa, seu sequentia, propterea quid sit, & quidnam ea sit, dicendum fore existimaui Et quidem post Graduale, & Alleluia, Prosa, seu sequentia, dicitur (quod est similiter Canticum exultationis) ad notandum geminam glorificationis stolam, quam sancti accipient. ¶ Et aduerte, quòd, secundum Durandum, Nocherius Abbas Sancti Galli in Teutonia primò composuit sequentias. Nicolaus Papa ad Missas eas cātari concessit. Sed Hermanus Theutonicus composuit sequentias illas; Rex omnipotens, & Sancti spiritus: & Aue Maria gratia: & Antiphonam; Alma Redemptoris mater. Petrus uerò Compostellanus Episcopus fecit illam: Salue regina misericordię, uita, dulcedo. Quidam uerò Rex Franciæ composuit sequentiam illam. Veni sancte Spiritus.

Durand. lib. 4. ca. 21.

Aue Maria.

Alma Redēptoris.

Salue Regina, qs cōposuit.

Prosa, & sequentia, quidnam sint. Quęst. 164.

Est autem aduertendum, quod prosa est producta ratio a lege Metri resoluta, sic dicta ex eo, quòd sit profusa: sequentia uerò dicta est, quia pneuma iubili sequitur.

Sacerdos celebrans cur mutet locum in Altari. Quęst. 165.

Post dictam ergo sequentiam, surgens Sacerdos

dos, & ad ſiniſtrum Altaris partem accedens, pronnntiat Euangelium,ſignificans,quod Chriſtus non venit vocare iuſtos,ſed peccatores:iuxta quod ipſe in Euangelio dixit . Quia non indigent.qui ſani ſunt medico, ſed qui male habent. Per dexteram enim iuſti,per ſiniſtram autem peccatores ſignificantur . Propter quod Dominus in iudicio ſtatuet quidem oues a dextris, hędos verò à ſiniſtris. Inn. li. 3. ca. 35. de myſ. Miſ. Matt. 9. v. q. 1. ca. multi. Nota.

Alia ratio quænam ſit, cur Sacerdos mutat locum dicturus Euangelium. Quæſt. 166.

Quidam uerò dixerunt, quòd ideò Sacerdos in principio Miſſæ conſiſtit ad dexteram; Cum verò pronunciat Euangelium, conuertitur ad ſiniſtram; Et circa finem Miſſæ iterum redit ad dexteram; quoniam cultus Dei primò fuit in populo Iudęo,& Iudæa tunc erat in dextera: Deinde Iudæis non credentibus, & verbum Dei tanquam indignis reſpuentibus, cultu Dei tranſiuit ad gentes, ad quas Apoſtoli tranſierunt: Tunc enim conſtantur Paulus,& Barnabas, inquit Lucas, dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei;ſed quoniam repuliſti illud,& indignos uos iudicatis æternę uitæ: Ecce conuertimur ad gentes;Et tunc Iudæa fuit in ſiniſtra parte,Et circa finem reuertetur iterũ ad Iudęos ad Dur. lib. 4. c. 23. Nota. Act. 13.

præ-

Luc.1. prædicationem Henoch,& Heliæ,qui conuertēt corda patrum in filios. ¶ Nunc de Euangelio tractemus.

Sacerdos dicturus Euangelium,cur populum prius salutet. Quæst.167.

Sacerdos itaque dicturus Euangelium, prius populum ipse salutat,ut illum ad audiendum verbum Dei attentum reddat,dicens: Dominus vobiscum,ostendens etiam per hoc,se orare,ut Dominus sit cum eis,& obseruans, quod Dominus
Luc.10. iussit: In quamcumque domum intraueritis,primum dicite:Pax huic domui.Deinde populus respondit;Et cum spiritu tuo,idest, sicut tecum est Deus ad docendum verbum Dei; ita nobiscum
Nicol. sit ad audiendum.Hæc Nicolaus de Plou.secunda parte.

Quænam sit Gabrielis opinio circa salutationem populi ante Euangelium. Quæst.168.

Gabriel Biel in secūda parte Missæ. Salutatur populus, inquit Gabriel,per Dominus vobiscum. primo post Introitum ante orationem,ut cum eis sit Dominus ad desiderij Aduentus Christi completionem. Secundo ante Euangelium,vt cum eis sit Dominus ad salutaris instructionis perfectionem.

Euan-

Euangelium quid sit, & unde dicatur.
Quæst. 169.

Euangelium secundum omnium ferè Theologorum cateruam est Christi, & Apostolorum prædicatio; nũciat quidem uitam post mortem, requiem post laborem, & regnum post seruitiũ. ¶ Vel Euangelium est Diuinæ deitatis per sanctos Euangelistas conscripta æditio. ¶ Et dicitur ab Eu; quod est bonum, & Angelo renunciatio, quasi bona desursum nunciatio.

Lactant. Ranfold.

Sacerdos celebrans dicturus Euãgelium, cur subijciat sequentia sancti Euangelij. Quęst. 170.

Sacerdos autem, statim postquam sibi responsum est; Et cum spiritu tuo; ut cunctos reddat dociles, ac beneuolos, secundum Durand. & Rupertum ad audiendum verbum Euangelij, idest, bonum nuncium, nunciantem regnum Dei, subdit: Sequentia Sancti Euangelij, thurificans librũ, & signans se signo Crucis, quasi dicat. Hic est liber, seu Euangelium Dei. Hic est liber Crucifixi, quem prędico. Hic liber pacifici, per quem reconciliationem accipimns. ¶ Per Incensi autem fumum bonæ prędicationis opinio intelligitur,

Dur. li. 4. c 24. Rup. li. c. 36.

Cur Sacerdos initio Euangelij se signo muniat. Quæst. 171.

Durand. Deinde Sacerdos iamiam Euangelium dicturus se in fronte ore pariter, & in pectore signat, seu in corde: ne Diabolus, qui bonis operibus insidiatur, tollat ei per erubescentiam deuotionē de corde: vel sermonem de ore, ac si dicat. Ego Rom. 1. Christi crucem non erubesco, sed eam ore pudico, & corde credo, quia corde creditur ad iusti- 1. Cor. 1. tiam, ore autem confesio fit ad salutem.

Sacerdoti dicenti, Sequentia Sancti Euangelij, cur respondeamus. Gloria tibi Domine. Quæst. 172.

li. 5. c. 36. de Diui. offic. Sanè, secundum Rupertum Abbatem, Sacerdoti dicenti; Sequētia Sancti Euangelij, responde mus; Gloria tibi Domine: glorificantes dominū quòd misit nobis uerbum salutis: iuxta illud, qđ in Actibus Apostolorum legimus. Et glorificauerunt dominum, dicentes. Ergo & gentibus pe nitentiam ad uitam dedit.

Verba illa: In illo tempore, uti intelligantur, Quest. 173.

Porrò verba illa, scilicet; In illo tempore ante Euan-

Euangelium prolata hunc habent ſenſum: In illo tempore,ſcilicet,gratiæ, de quo dicit Apoſtolus: Ecce nunc tempus acceptabile. & de pęnitēt. diſt.1.Ecce. De pęnitent. diſt. 1.c. Ecce.

Quibus Euangelijs non præponatur: In illo tempore,& cur ſic. Quęſt.174.

Sed in nonnullis Euangelijs accidit, quod nō dicimus: In illo tempore,ꝙb id, quod ex eorum verbis certum eſt de tempore: & tunc incipiunt per aliquam determinationē Regię, uel alterius poteſtatis:ut illud:Anno quintodecimo Tyberij. Vel incipiunt per ſimplicem rei geſtæ narrationem, certum tempus determinantem, ut illud: Cùm eſſet deſponſata.& illud. Cùm autem eſſet annorum duodecim,& illud. Poſtquam impleti ſunt dies.& illud. Eliſabeth, impletum eſt tēpus, & huiuſmodi. ¶ Finito itaque Euangelio Sacerdos illud deoſculatur,ſignificans Euāgelium eſſe legem amoris,& charitatis; quę amore,charitateq́; prædicari debet,ut Deo animæ requirantur. Durand. li.4 c.24. Luc.3. Matt.1. Nota.

Diaconus dicturus Euangelium, cur petat Benedictionem. Quæſt.175.

Diaconns autem lecturus Euangelium,ideò petit Benedictionem;quoniam nullus debet prędicare,niſi mittatur.iuxta illud: Quo modo prædicabunt, Nota.

Rom. 12. dicabunt, nisi mittantur? Hoc autem dicit Innocent. Papa in duobus locis, uidelicet & lib. secundo, quem de mysterio Missę fecit. c. 38. & in cap. cùm ex iniuncto, extra de hæreticis. Vide etiam Libellum meum trecentum Quæstionum, tract. 2. Quæst. 37.

li. 2. c. 39. & de Hęretic. c. cū ex iniuncto.

Cur Diacono, & non Subdiacono benedicitur. Quæst. 17.

Inn. li. 2. ca. 38. de myster. Miss.

Sacerdos ergo visibiliter benedicit Diacono, qui lecturus est Euangelium; quod non fecerat Subdiacono lecturo Epistolam: quia, secundum præfatum Innocentium, Christus uisibilis manens legem, & prophetias, quæ per Epistolam figurantur, inuisibiliter misit: sed postquam in terris uisus, & cum hominibus conuersatus est, Apostolos, & Euangelistas uisibiliter misit, & docuit. Euntes inquiens, Prædicate, dicentes, Appropinquauit regnum cœlorum. ¶ Et mittit Sacerdos Diaconum, secundum Durand. ad legendum Euangelium: ad notandum, quòd Christus misit Apostolos ad prædicandum regnum Dei.

Matth. c. li. 4. c. 24.

Diaconus cur premittat ante Euangelium thuribulum cum Incenso. Quæst. 176.

Præmittit etiam Diaconus ante Euangelium thuribulum cum Incenso, eo quia Christi opera

præcesserunt eius doctrinam: iuxta illud Lucæ, Cępit Iesus facere & docere. Hæc Durand. ¶ Thuribulum autem cum thure significat orationem cum deuotione, quam tunc maximè debent habere fideles in audiendo diuinum sermonem. ¶ Rursus Diaconus ideò præmittit thuribulum, quia prædicator debet odorē bonæ opinionis ex se mittere. iuxta illud Apostoli. Christi bonus odor sumus in omni loco. nam cuius uita, inquit Pontifex, despicitur, restat, ut eius prædicatio contemnatur. ¶ Tertio thuribulum pręcedit Diaconum, ut eius oratio sicut Incensum in conspectu Domini dirigatur.

Notent hic Prædicatores

2. Cor. 2.

c. vno de sacrosanctæ vnction.

Nota.

Acolyti cum Thuribulo, & Incenso cur præcedant Diaconum dicturum Euangelium.

Quæst. 177.

Ante thuribulum uerò præmittit Diaconus duos Ceroferarios cum faculis accensis, primò quia debet desiderium, & gaudium Auditorum accendere, quatenus & libenter audiant, & gratāter obediant. Secundo Sacerdos, uel Episcopus præmittit ante Diaconum duos Acolytos, portātes cereos, & incensum, ad notādum quòd Christus præmittebat binos ante faciem suam in omnem ciuitatem, & locum, quo erat venturus, pręferentes coruscationes miraculorum, & odorē virtutum. Luc. 6.

Subdiaconus dicto Euangelio, cur ad Sacerdotem celebrantem portet librum Euangelij apertum. Quæst. 178.

Rup.li.2. c.1. Hoc quoque minimè omittendum esse vr̃ videlicet, quod dicit Dominus Ruper. Ait nanque ipse. Interim dum Subdiaconus apertum circũfert Euangelij librum, quem ad Introitum portauerat clausum; quia post prædicationem Christi cępit lex credentibus quam antea gestabāt clausam, apertam ostendere fide Euangelicam.

Sacerdos cur thurificet, dicto Euangelio. Quæst. 179.

Cùm iam à Subdiacono ad Sacerdotem ventum sit, vt ei librum Euangelij deosculandum prębeat, sequitur modo, quòd statim post libri osculum Sacerdos minister Pontificē, qui Christum designat, incenset: ad ostendendũ, ꝙ Sacerdotis maximè officium est orationis ignitum sacrificium Christo offerre, non solum in expiationem delicti, verumetiam in gratiarum actionem. Nota.

Euangelium cur in alto, & sublimi loco dicatur. Quęst. 180.

Sanè Euangelium in alto, & sublimi loco ideò legitur,

legitur, vt ubique ab omnibus audiendum sit, iuxta illud Propheticum. Super montem excelsum aſcende tu, qui euangelizas Syon: exalta in fortitudine vocem tuam. Et Dominus inquit in Euãgelio: Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce:& quod in aure auditis, prędicate ſuper tecta. ¶ Lex etiam in monte data eſt. Euangelium ergò in alto,& eminenti loco legitur. ¶ In Miſſa autem pro Defunctis non in loco eminentiori, ſed iuxta Altare Euangelium, & Epiſtola leguntur, ad notandum, quod quantum ſpectat ad Defunctos, non proſunt prędicationes, quę uiuis publicè fiunt.

Iſa. 40.
Exod. 79.
Nota.

Euangelium, ſiue Paſsio Domini cur potius legatur ſecundum Ioannem, quàm ſecundum cæteros in die Paraſceues. Quęſt. 181.

Ideò autem potius Euangelium Sancti Ioannis, quàm cæterorum Euangeliſtarum in die Veneris Sancti legitur; quoniam ipſe interfuit crucifixioni,& iuxta Crucem ſtetit ſecurus, alijs fugiẽtibus. præterea ipſe poſterius ſcripſit Euangelium; Meritò ergò Poſterius legitur.

Euangelium cur legatur in die Paraſcere ſuper pulpito nudo,& nudis pedibus. Quæſt. 182.

Legitur item ſanctum Dei Euangelium in die

Parasceue super nudo pulpito, & nudis pedibus, primò ad memorandum, quòd super nudum Crucis patibulum nudus fuit positus ipse Christus: Secundò ad notandum, quòd Ioannes, secundum quem passio legitur, relicta sindone, nudus profugit à Iudæis. tertiò ad repræsentandum quòd sicut Christo in Cruce pendente ipsius secreta nō tam cordis, quàm corporis nuda omnibus astantibus apparuerunt; ità & velo Templi per medium sciſso, omnia Tēpli intima nuda remanserunt. ¶ Legitur etiam nudis pedibus, ut cum afflicto pro nobis nos affligi debere monstremus. Hæc Durand. in sexta parte. cap. 37. Denudantur etiam Altaria tali die, ad designandum, quòd Christus fuit nudatus in Cruce. nam cùm nudatum Altare conspicimus, illud Propheticū ad memoriam reuocamus. Ecce vidimus eum, & non est ei species, neque decor, & cōsiderauimus eum despectum. ¶ Vel denudatio talis significat Christum diuinitatis gloria nudatum. Vnde Psaltes ait, Deus Deus meus, quare dereliquesti me: Hæc autem obiter dicta sint.

Durand.

Denudatio Altaris quid.

Isai. 55.

Psal. 21.

Euangelium cur nudato capite dicatur, & audiatur. *Quæst.* 183.

Euangelium insuper nudato dicitur capite, & auditur, ad notandum, quòd omnia, quæ sub velamine, & figura in lege, ac Prophetis cōtinebantur,

tur, sunt in Euangelio manifestata. ¶ Secundò vt quinque sensus sint patuli ad audiendum.

Euangelium, legente Sacerdote, uel etiam Diacono, cur tunc stare debemus. Quæst. 184.

Planè Euangelium stando, & non sedendo auditur; quod est Anastasius Papa constituit. & hoc vt ad prælium pro Christi fide seruanda promptitudo notetur. ¶ Vel hoc fit in signum, quòd sumus parati pugnare pro Euangelio. ¶ Deponuntur etiam tunc baculi, & arma, cùm Euangelium canitur: primò, ne imitemur Iudæos in conspectu crucifixi arundines, & arma ferentes. Secundò, quia depositio baculorum, & armorum humilitatē notat: & Christianæ perfectionis esse nō se vindicare, sed Domino reseruarē vindictā, iuxta illud. Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. dist. 1. ca. Apostolica. de con secrat.

Euangelia dicuntur, & leguntur variè pro loci, temporis, & rei varietate. Quæst. 185.

Nouissimo loco notandum est, quod Euangelium legitur in Ecclesia, quandoque secundū historiam: ut est illud, quod dicitur in die Paschæ, Maria Magdalene, & Maria Iacob. 1. Et illud, qđ cantatur in Natali ad secundam Missam, De Pastoribus. ¶ Quandoque secundum Allegoriam, Mar. 16. Luc. 2.

vt

vt est illud, quod legitur in Assumptione Beatæ
Luc. 10. Mariæ, in quo fit mẽtio de Maria, & Martha, ubi dicitur. Intrauit Iesus in quoddam Castellũ. &c. ¶ Quandoque secundum rem; ut illud de Sancta Trinitate. ¶ Quandoque secundum personam, vt illud, quod cantatur in festo Sancti Thomę Apostoli, ubi dicitur: Thomas vnus de duodecim. ¶ Quandoque secundum partem, vt illud quod dicitur in festo Sanctæ Crucis de Nicodemo, ubi dicitur; Sic oportet exaltari filium hominis. &c. In quo verbo Christus passionem suam significat, & exaltationem corporis sui in Cruce. Et ideò Euangelium in quo hæc clausula continetur, legitur in festo Sanctæ Crucis, & in festo sancti Michaelis Archangeli propter illum Versum: Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est. ¶ Item etiam secundum partem, vt illud. Liber generationis. &c. Et hoc propter vltimum Versum, in quo fit mentio de Christo. ¶ Quandoque secundum totum, ut illud, quod legitur in Circũcisione Domini: Postquam consumati sunt dies octo. &c. ¶ Quandoque secundum tempus, vt illud quod dicitur in prima die Quadragesimæ, scilicet propter Ieiunium. ¶ Quandoque propter Litanias, vt illud, Si quid petieritis. &c. (super quo vide Bedam, & Lodulphum, de vita Christi.) quod in Litanijs dicitur, in quo fit mentio de pane, & pisce. ¶ Quandoque propter locum, ut illud quod legitur

Margin: a tt. 16. — Beda.

gitur in Dominica Sexagesimæ, scilicet, Exijt, qui seminat.&c. ¶ Reliqua tibi lector disertissime, obseruanda relinquo. ¶ Sed iam nunc ad Symbolum vertamus sermonem nostrum, aliqua de eo quoque disputantes.

Cur post Euangelium immediatè sequatur symbolum Apostolorum. Quæst. 186.

Quia verò, inquit Innocētius, corde cræditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem, vt ostendat Ecclesia, quòd Euangelij verbum corde recepit, mox fidei Symbolum ore decantat. Innocēt. 3. lib. 2. c. 49. Rom. 10

Symbolum cur alta voce dicatur in Missa. Quæst. 187.

Dicitur autem Symbolū uoce sublata in Missis, ut omnes illud dicant cum Sacerdote, & addiscant. Omnis enim Christianus, ut notatur in ca. 1. de summ. Trinit. & fid. Cathol. tenetur publicè fidem Catholicam cōfiteri, propter quod in fronte signatur. ¶ Rursus, ideò in Missa patenter dicitur, ad notandum, quòd hodie fides Catholica liberè prędicatur, & docentur eam venientes ad fidem. Cur verò Symbolum in Hora prima, & Completorio dicatur sub silentio, dictum est à me in libello trecentum Quæstionum in Diuinū officium. De quo require ibi. cap. 1. de Sum. Tri. & fid. Cathol.

Symbolum cur Sacerdos incohet, & Chorus illud cantat. Quæst. 188.

Sanè Sacerdos, seu Episcopus, post lectũ Euangelium Symbolum decantare ipse incipit, ad designandum, quòd omne bonum à Christo procedit. Nam omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descẽdens à patre luminum. Sed ne Musicus ille cęlestis dicat, Cantauimus vobis, & non saltastis: ideò Chorus uoce consona Euangelicæ doctrinæ respondet, & solenni tripudio fidem catholicam profert, dicens: Patrem omnipotentem. &c.

Iacob. 1. 1. q. 1. quã pio.

Luc. 2.

Symbolum auspicans Sacerdos, vt quid manus eleuet. Quæst. 189.

Præterea Sacerdos symbolũ incipiens, manet erectus ante medium Altaris manibus extensis, sursum eleuatis, quas, pòstquam incępit, iungit; quoniam Christus, quem Sacerdos repræsentat, erectus manet semper, estque cunctis paratus spiritualia bona largiri. Qui etiam stat ante medium Altaris, idest, non est per sonarum acceptator, sed quantum in ipso est, omnibus æqualiter influit. nec angulum diligit, nec sinum. Manus etiam extensas tenens; quia paratus est abundanter benemeritis illa dilargiri: sursum quoque manus eleuatas

tas habens, ostẽdens eo facto, quod quæ sursum sunt quærere, & in eo solo sperare debemus.

Symbolum cur in Dominicis, & Resurrectionis, & Pentecostes magis frequentetur, quàm in alijs diebus. Quæst. 190.

Tunc ergo, inquit Rupert. si sit Dies Dominica, uel aliqua condigna festiuitate decorata, cantatur Symbolum, quod est; Credo in unum Deum. Maxime enim Dominicæ Resurrectionis, uel Pentecostes sacramen respicit hoc fidei tripudium; quoniam noua soboles Ecclesię vitalis fontis ingressura lauacrum reddebat eius, quam cathechizata dedicerat, fidei Symbolum. Rupert. lib. 2. c. 1.

Cur genua flectamus, cùm in Symbolo dicimus: Et homo factus est. Quęst. 191.

Cùm autem Sacerdos dicit Symbolum, cùm peruenit ad illa uerba: Et homo factus est: genua omnes flectere debemus, quia Christum hominem factum, & pro nobis Crucifixum adoramus. ¶ Cùm verò dicit, Tertia die resurrexit, secundũ scripturas. Accipe, idest, eo modo, ordine, & eo tempore, quo prædictum in scripturis. ¶ Quotuplex autem sit Symbolum, dicitur in c. 1. extra, de summa Trinit. & fid. Catholic. & distin. 43. cap. non oportet. & 15. dist. capit. Durand. li. 4. c. 21.

Sym-

Symbolum Maius, quibus diebus in Missis dicatur.
Quæst. 192.

Cantatur autem Symbolum illud maius in solennitatibus eorum, qui illud composuerunt, & in illis, de quibus aliqua mentio fit in ipso; vt volunt Innocent, & Duran. In omnibus ergo diebus Dominicis dicitur. Item in Festiuitatibus Domini, scilicet in Natali, Epiphania, Cęna Domini, Pascha, Ascensione, Pentecoste, Transfiguratione: in festo sanctissimæ Trinitatis: & in omnibus festiuitatibus B. Mariæ, sanctæ Crucis, Angelorum, & Apostolorum, de quibus fit mentio ibi. & Apostolicam Ecclesiam. Et dicitur etiã infra octaua Natalis Domini. Cãtatur etiam intra octauam Epiphaniæ, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, Apostolorum, Petri & Pauli, & Assumptionis B. Marię.

li. 2. c. 52.
li. 4. c. 25.

Symbolum cur non cantetur in Natiuitatibus sanctorum Ioannis Baptistæ, & sancti Laurentij, sed cantetur in eorum octauis.
Quæst. 193.

Et licet in Natiuitatibus sanctorum Ioannis Baptistæ, & sancti Laurentij symbolum non cantetur; in octauis tamen eorum cantatur; eo quod intra octauas Apostolorum, & Assumptionis occurrunt.

currunt. ¶ Et ob hoc etiam in octaua Sancti Ioannis Baptistæ, præfatio est de Apostolis, & in octaua Beati Laurentij, præfatio est de Assumptione Beatæ Mariæ Virginis. Hæc tamen obiter dicta sint, quia hic non erit locus talis inquisitionis. ¶ Cæterum symbolum haudquaquã exponendum, (sicut nec Epistolas, neque Euangelia, nec aliqua alia Missæ officia enodare minime præsumpti supra) a me esse censui; cùm passim, & ubique reperiantur huiusmodi articulorum fidei quamplurimæ, & perpulchræ interpretationes; quarum omnium prima, & regina cæterarũ est, ac extat luculẽtissmè in Romano Cathechismo. Hoc tamen nota, quod dicetur in sequenti Quæstione, videlicet. Roman. Cathech.

Quid sit redere in Deum, Credere in Deo, & Credere Deum. Quæst. 194.

Asserunt Theologi in compendio Theologicæ veritatis, quòd fides Catholica credit Deum, credit in Deum, & credit Deo. Credere quidem Deum est credere ipsum esse. Credere in Deum, est credẽdo Deum, amare, & amando in eum ire, ac membris eius incorporari. Credere autẽ Deo, est credere uerbis eius. li. 1. c. 1.

Post

Post symbolum decantatum, Sacerdos ad quid iterum populum salutet. Quæst. 195.

Gabriel in secunda parte Missæ.

Visum est supra, Quomodo Sacerdos bis salutauit populum, nempe primo post Introitum; & ante Orationem, ut cum eo sit Dominus ad desiderij aduentus Christi completionem. Secundo ante Euangelium; vt cum illo sit Dominus ad salutaris instructionis perfectionem. Modo & tertiò salutatur populus, secundum Gabrielem, ut cum eo sit Dominus ad offerendum placitam acceptationem, id ipsum respondens populus imprecatur celebranti; ut scilicet: Dominus sit cum spiritu suo ad spiritualem ministerij sui executionem. ¶ Procedit nunc Altare sacrosanctæ Missæ pars, nempe, secunda.

TRA-

De Secunda Sacrosanctę Missę Sacrificij parte, quæ dicitur Offertorium, siue Missa Orationis. Secunda pars Missæ.

Vbi nam incipiat Secunda pars Missæ. Quæst. 1.

PRo intelligentia propositæ Quæstionis opprtet nos etiã eorum reminisci, quæ supra Tractatu tertio, quæstione quarta in medium attullimus, videlicet: ꝙ prima pars Missæ ab Introitu protenditur usque ad Offertorium; Consequens ergo necessariũ est, ut secunda pars Missę ab Offertorio incipiat, se extendens usque ad finem Dominicæ Orationis. Auctor supra.

Ista secunda pars Missæ quot partes habeat. Quæst. 2.

Rursus animaduertẽdum, quòd secunda pars Missæ, quæ dicitur Offertoriũ, siue Missa orationis, secũdum Archidiacon. habet quatuor distinctiones, seu particulas. Prima dicitur Secreta, secunda dicitur Præfatio: Tertia dicitur Canon. Quarta dicitur Dominica oratio cum sua Præfatione, scilicet, præceptis salutaribus. Archid. in cap. de hymnis de consecrat. dist. 1.

M *Offer-*

Offertorium à quibus introductum sit, ut cantetur post Euangelium. Quæst. 3.

Inn.lib. 3. c. 53. A sanctis autem Patribus introductum est, ut post Euangelium; Offertorium cantetur, secundum Innocentium tertium, quia quando offerebant, tubis clangebant. hilarem enim Deus dili-
2. Cor. 9. 13. q. 6. ex his. 3. Reg. 8. git Datorem. Inductum est etiam ex eo, quòd Salomon in Dedicatione Tēpli, & Altaris innumerabilem multitudinem holocaustorum obtulit cum magna solennitate, & à Moyse, cui descen-
Exod. 35. denti de monte, & populum salutanti, & oranti occurrit populus, & munera obtulit.

Offertorium quid significet. Quæst. 4.

Offertorium autem significat, quod post lectionem, seu prædicationem Euangelij non tantum sequi debet fides in corde; sed etiam laus in ore, & fructus in opere, vt scilicet: tam nos, quàm nostra Deo offeramus, qui tāta nobis dat, & promittit per Euangelium.

Offertorium vnde nomen traxit. Quæst. 5.

li. 4. c. 26. Porrò Offertorium nomen traxit, secundum Durand. à feria, quod est oblatio, quæ in Altari offertur, & à Sacerdotibus consecratur: inde Of-

fertorium

fertorium dicitur,quasi præfertum:Oblatio uerò vocatur, quia offertur. ¶ Dicitur etiam Offertorium,quia dum offerēda canitur,Sacerdos accipit oblationes,uel hostias à ministris.

Post dictum Offertorium,quid facit Sacerdos. Quęst. 6.

Amplius, Sacerdos celebrans, & in silentio stans facto iam Offertorio,& fideliter super oblata dicens orationem,videlicet: Suscipe sancte pater,omnipotēs ęterne Deus hanc immaculatam hostiam.&c.sanctū præparat sacrificium, & hoc secundum Rupert innuens, quia Dominus noster etiam cùm se absconderet, nec palam apud Iudæos ambularet, salutare nobis passionis suæ meditabatur sacramentum. Sacerdos in silentio stans. Matt.25. li.2.c.24.

Opinio Gulielmi Durandi, quæ sit circa prædicta. Quæst. 7.

Dum ergo, inquit Durand.Offertorium cantur,& incensum portatur,instante memoria Dominicę passionis, silentium obseruatur, usq; dū alta uoce dicitur: Per omnia sæcula sæculorum: Illud insinuans,quod Iesus post suscitationē Lazari non palam ambulabat apud Iudęos,cum cogitarent eum interficere, sed abijt in ciuitatem, quæ dicitur Ephrem,& ibi morabatur cum discipulis suis. Prima opinio mihi gratior. li.4.c.27. Ioan.11.

Quid sibi velit signum Crucis super patena, ampullis, & huiusmodi. *Quæst.* 8.

li. 5. c. 58. Porrò cùm Sacerdos, inquit Innocent. accipit patenam cum hostia, vrceolum cum aqua, & calicem cum vino, thuribulum cum Incenso, efficit super ea Crucis signaculum; ut per Crucis virtutē omnis comitatus Diabolicæ malignitatis effugiat: ne contra Sacerdotem, uel Sacrificium aliquo modo præualeat.

Vtrum dictum Innocent. sit precisè uerum. *Quæst.* 9.

li. 4. c 30. Durand. tamen tenet, quod non supradictis omnib. debet fieri signaculum Crucis; & p̄sertim super vinū: Ait n ille sic. Et considerandum etiā quia aqua benedicitur, quādo vino ad miscetur: Vinum uerò nō: & hoc ideo, quia vinum in hoc loco Christum significat, qui nulla eget benedictione. Aqua populum, qui in hac uita nequit esse sine peccato, propter q̄ indiget benedictione Dei, vt reddatur dignus ad præmissam vnionem cum Christo.

Hostia quid sit. *Quæst.* 10.

Hostia quidem, apud veteres, propriè erat animal.

mal, quod immolabatur pro impetranda contra hostes uictoria; aut quòd iam profligatis hostib. mactari solebat. Et de hac Hostia uide fusius quę dixi in Hymno corporis Christi; Ad matutinum num. 7. ¶ Sed Hostia, quam nos Christi fideles in hoc sacrificio sacrificamus, est corpus ipsius Christi, qui verè digna fuit hostia: quia soluit obligationem contractam per peccatum originale, & actuale. Et de hac Hostia multa dicuntur in Clementina, De reliquijs, & veneratione sanctorum.

Dur. li. 4. c. 30. Auctor alibi.

Clem. 1.

Hostia cur fiat rotunda. Quęst. 11.

Hostia autem formatur rotunda, quia Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo; Et ipsa sui forma significat illum, qui principio caret, & fine; quamuis ipse sit principium principians, & finis. ¶ Rursus, cùm figura rotunda formetur à puncto ad punctum; per hoc innuitur quòd ab ipso sunt omnia, & ad ipsum omnia retorquentur. Vnde Psalmographus, Veritas tua in circuitu tuo.

Psal. 23. distin. 8. Quo iur. Apoca. 2.

Psal. 88.

Patenæ absconsio sub Corporali, vel eius uelatio quid significet. Quæst. 12.

Quemadmodum autem diximus; Altare mensam

Inn. li. 2. ca. 58.

ſam Domini,in qua cum diſcipulis ſuis conuiuabatur, Aram Crucem,Calicem ſepulchrum, uel paſsionem Chriſti ſignificare,ita & Patena,quæ a patendo dicitur, cor latum, & amplum ſignificat. Hanc autem cordis latitudinem habebant Apoſtoli,cùm Petrus dicebat: Et ſi oportuerit me mori tecum,non te negabo.Hoc idem & cæteri omnes Apoſtoli Chriſto dixerunt. Sed hæc cordis latitudo ab eis auſugit,& latuit, cum omnes,Magiſtro relicto,fugerunt,& latuerunt.Ad quod deſignandum poſt ſuſceptam inde oblatã Sacerdos abſcõdit ſub Corporali Patenam. Vel ſaltem eam ab Altari remotam Subdiaconus retro continet inuolutam.Per hoc ergo diſcipulorum fuga,uel latibulũ,vel infidelitatis excæcatio deſignatur, qui dum verum ſacrificium offerretur,Chriſto relicto fugerunt, & latuerunt; ſicut eis ipſe prędixerat. Omnes, inquit,uos,ſcãdalum
Matt. 26. patiemini in me in hac nocte. Scriptũ eſt enim, Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues.

Pars Patenę patens extra Corporale,quid nobis innuat. Quæſt.13.

At aliquanta particula Patenæ non abſconditur ob id,quòd oſtenditur, quod Beata uirgo,& Beatus Ioannes Euangeliſta non fugerunt,nec latuerunt.

Sacer-

Sacerdos missurus aquam in vinum, cur pauxillum in terram fundat. Quæst.14.

Sacerdos autem reposità iam Hostia super Corporale, & Patena recondita sub eodem, missurus vinum, & aquam in Calicem, prius effundit modicum in terram, non solùm, ut meatus, siue locus vasis, per quem fluere debet, mundetur, & si quid est in superficie vini, uel aquæ emittatur, verum etiam ad ostendendum, quòd sanguis, & aqua de latere Christi usque in terrã profluxerunt.

Commixtio aquæ cum vino cur fiat. Quęst.15.

Monet deinde Tridentina synodus, præceptũ esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miscerent, tum quòd Christũ Dominum ita fecisse credatur, tum etiam, quia è latere eius aqua simul cum sanguine exierit; ꝙ Sacramentum hac mixtione recolitur. ¶Et cùm Aquæ in Apocalypsi Beati Ioannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite unio repræsentatur. sess.22.c.7.

Quare Aqua admisceatur uino, secundum Magistrum sententiarum. Quæst.16.

Aqua verò, inquit Magister sententiarum,

li. 4 dist. 12.. admiscenda est vino, quia Aqua populum signat, quæ per Christi passionem redemptus est. Calix ergo Dominicus iuxta Canonum præceptum aqua, & vino mixtus debet offerri; quia videmus in aqua populum intelligi, in vino ostendi sanguinem Christi. Cùm ergo in Calicem vino aqua miscetur, Christo populum adunatur, & credētium plebs ei, in quem credit, copulatur: quæ copulatio aquæ, & vini sic miscetur in Calice Christi, ut mixtio illa non possit separari. Nam si uinū quis tantum offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis.

De consect. dist. c. scū omne.

Quanta aqua sufficiat commixtioni huiusmodi.
Quest. 17.

Et si quæratur, inquid Ioānn. à turr ecremata, quanta aqua sufficit commixtioni huiusmodi: Responderi, quod gutta sufficit, quantumcunque sit parua, dummodo possit à suo toto separari. ¶ At Aurea Armilla in verbo Missa. §. 6. Sic de hac aqua fat. Memini me, inquit, vidisse Doctorem non spernendæ auctoritatis, quòd in Calice debent esse quatuor partes vini, & vna aquæ.

Cardin. a turre ecremata.

¶ Itaque oblata hostia, & aqua vino admixta offert Sacerdos Calicem; deinde tum super hostiā, tum etiam super Calicem, idest, super vtrunque insimul impingit Crucem; quoniam Dominus noster Iesus seipsum hostiam immaculatam obtuli;

tulit æterno Patri in Cruce. ¶ Et quoniam super Tractatu tertio. Quæst. 30. nonnulla præmisimus de materia Eucharistię; modo ideò hoc loco dicemus aliqua de secunda huius Sanctissimi Sacraměti materia, De vino videlicet, & de Aqua.

Vtrum Vinum sit materia huius Sacramenti.
Quæst. 18.

Quòd autem vinum vitis sit materia Eucharistiæ, patet; quia in vino vitis consecrauit Christus, vt legitur apud Matth. Non bibam, inquit, de hoc genimine vitis: &c. Et habetur in c. Dicimus, & c. cum omne. de consecrat. dist. 2. Matt. 26. c. Diu, & ca. super, de consecrat. dist. 2.

Vtrum in Aceto possit consecrari. *Quæst.* 19.

Communis Doctorum conclusio est, quòd in Aceto non possit vllo pacto consecrari; quia non est vinum, sed corruptio vini. ¶ Secus tamen est in vino, quod in Acetū tendit: In tali enim consecrari potest, secundum Cardinalem a turre cremata, quia est vinum vetus. Cardina. in cap. In sacramento dist. 2.

In Musto, An possit consecrari. *Quæst.* 20.

Sed vtrum possit consecrari in vino contento in racemis in Musto, audacter respōdemus, quod non: quia prohibitum est in c. cùm omne. Secundo c. cū omne, dist. 2.

Nota. dò dico, quod nec posset fieri consecratio in tali vino; quia sicut pasta non est panis, sed ex ea fit panis: ita nec succus ille intra vuas contentus est vinum: sed ex eo fit vinũ, & ide non potest esse materia consecrationis. ¶ Figuræ autem sanguinis Christi relatæ sunt iam a nobis supra, Tractatu tertio, quæst. 14.

Figuræ sãguinis Christi.

An sine aqua conficiatur Sacramentum. Quæst. 21.

li. 4. di. 12 de consecr. distin. 2. c. nõ debes.

Si verò quæratur, inquit Magister sententiarũ: An irritum sit, quod geritur; si aqua pretermittatur, audi, quod sequitur in eodem Canone. Non potest, inquit, Calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrunque misceatur. Item Cyprianus; Calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrunque misceatur, sicut nec corpus Domini potest esse farina sola, nec aqua sola, nisi vtrunque fuerit adunatum, & panis vnius compage solidatum.

Quid si quis obliuiscitur immiscere aquam vino? Quęst. 22.

Si quis tamen non intendens introducere hęresim, obliuione, vel ignorantia aquam prætermiserit, non videtur, inquit idem Magister, irritum Sacramentum, sed ille grauiter est corripiendus. ¶ Ex hoc videtur, quòd si quis simpliciter vel ignoranter vinum offerat sine aqua, Sacramẽtum conficiat. ¶ Aqua verò nullatenus sine

Magister ibidem.

uino

vino poteſt offerri in ſacrificio, nec panis, niſi de frumento: nec granum frumenti, niſi redactum fuerit in panem, quia Chriſtus panem ſe dicit, & grano frumenti ſe comparat. Poſtmodum ſubdit Sacerdos: In Spiritu humilitatis, & in animo contrito ſuſcipiamur à te Domine. &c. Per quod apertè demonſtratur, quòd cum hac Domini noſtri Ieſu Chriſti immolatione in primis ſeipſum Sacerdos offerre debet ſacrificium; & quòd tunc uerum erit ſacrificium, ſi Deo ſpiritus noſter contribulatus, & cor contritum, atque humiliatum offeratur; iuxta illud. Sacrificium Deo ſpiritus cõtribulatus, cor contritum, atque humiliatũ Deus non deſpicies. Meritò igitur (ad inſtar filiorum Iſrael, qui dicebant, quando erant in Babylone: Quia peccauimus, & non eſt nobis ſacrificium) hæc nos quoque dicere debemus; quando ſumus captiuati à peccato. Non eſt nobis ſacrificium, ſed in ſpiritu humilitatis, & in animo contrito ſuſcipiamur à te, Domine. ¶ Conſequens eſt modo, ut diſpiciamus de miniſterio ſubdiaconi, & Diaconi miniſtrantium Sacerdoti, uel Epiſcopo ſolenniter celebranti.

Aqua an ſolũ poſſit conſecrari. Granum Frumẽti ſolũ offerri nõ poteſt. Ioann. 6. Ioan. 12. Dan 3.

Subdiaconus præparans Calicem, panem, & vinum quid innuat. Quæſt. 23.

Eſt modo aduertendum, quòd ſi eſt Miſſa ſolennis, ita myſterium oblationis, ſecundum Innocentium,

li.3.c.58. cētium, explicari potest. Nam quòd Subdiaconus Calicem præparat, panem, & uinum in illo disponens, hoc innuit nimirum. quòd lex; quæ per Subdiaconum hic congruè designatur, huius oblationis mysterium præfigurauit; dicens, quod Melchisedech Rex Salem protulit panem, & uinum.

Genes.14

Ministerium Diaconi quid innuat. Quæst. 24

Innocēt. ibid. Viso de ministerio Subdiaconi, nunc de Diaconi exploremus. Diaconus autem Calicem præparatum accipiens in Altari componit; quoniā, secundum eundem Innocentium, Euangelium, cuius est figura Diaconus, huius sacrificij ritum commendauit Ecclesiæ, quam per Altare supra diximus figurari.

Cur Patenam Diaconus cum hostia det Sacerdoti celebranti. Quest. 25.

Ibidem. Idem Dominus Innocentius ait. Diaconus Patenam cum hostia tradit Sacerdoti celebranti, uel Episcopo, quam ipse Sacerdos, uel Episcopus super Altari disponit. Insinuans, quòd ipsemet Christus hoc Sacramentum primus instituit, & Ecclesiæ tradidit celebrandum, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem.

1.Cor.11.

Thuri-

Thurificatio Altaris quid innuat. *Quæst.* 26.

Post susceptam uerò oblationem statim adoletur Incensum,& incensat Sacerdos Altare. Per quod illud innuitur, quòd Maria Magdalena accepit libram unguenti nardi pistici preciosi, & unxit pedes Iesu, & impleta est domus ex odore unguenti. Io. 12.

Qualiter fiat Thurificatio. *Quæst.* 27.

Et aduerte: quòd Thurificatio ita fit, scilicet, quòd Sacerdos in modum Crucis superducit, & circunducit Incensum super sacrificium, & Altare;ut & Crucis signaculo, ut supradictum est: & Thuris incenso Diabolicæ fraudis malignitas effugiat. ¶ Quòd uerò tertiò superducit, & circunducit Incensum, designat, quod Maria ter exhibuit,& adhibuit unguentum circa corpus Iesu Primò unxit pedes eius in domo Simonis Pharisæi.Secundo,cùm in domo Simonis leprosi super caput eius unguentum effudit. tertio cùm emit aromata,ut ueniens ungeret Iesum iam positum in monumento; uoluntas enim reputatur pro facto,cùm per ipsam non steterit, quominus expleuerit,quod incępit. Eo tractatu.q. 9. Nota. Luc.7. Ioan.1. Matt.vlt.

Incensatio totius Altaris quid designet. *Quæst.* 28.

Quò d uerò post modum undique totum in censatur Altare designat, quod factum illud totũ respersit Ecclesiam, sicut Dominus ipse testatur: Amen, Amen dico uobis, ubicunque prędicatũ fuerit Euangelium hoc in toto mundo, dicetur, quòd hæc fecit in memoriam eius. ¶ Potest etiã dici, quòd Altare thurificatur in figuram Angeli, qui stetit iuxta aram templi, habens Thuribulum in manu sua: De quo fumus Aromatum in conspectu Domini ascendebat. ¶ De significatione Incensi, Thuribuli, Nauiculæque, cùm supra Tractatu secundo dixerimus, propterea hic de eis disserere sileo.

Factum Marię Magdalenæ quid.

Apoc. 8.

Facta Thurificatione, vt quid se inclinet Sacerdos. *Quæst.* 29.

Sacerdotis autem inclinatio post factam Thurificationem, Christi humilitatem designat: qui exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem Crucis. Qui etiam inclinans se ad pedes discipulorum post sacramentum in cęna traditum orauit ad patrem.

Philippē. 2.

Matt. 26.

Post

Post thurificationem, & inclinationem, cur lauet manus Sacerdos. Quest.30.

Sacerdos autem lauat manus,ad ſignandum, quòd lauare,& mundare conſcientiam debet lachrymis pœnitentiæ, & compunctionis: & ideo tunc dicit Pſalmum. Lauabo inter innocentes manus meas,ideſt opera. Pſal. 25.

Manuum lotio, cur fiat ad dextrum Altaris cornu. Quæst. 31.

Lauat autem ſemper ad dextrum cornu Altaris;quia dextera proſperitatem; ſiniſtra aduerſitatem ſignificat. Quia igitur pluries peccatur in proſperis,quam in aduerſis,iuxta Pſaltē: Cadent à latere tuo,ſcilicet,ſiniſtro,mille;& decem millia à dextris tuis. meritò magis lauandum eſt ad dexteram,quàm ad ſiniſtram. ¶ Deinde Sacerdos ad medium Altaris aliquantulum inclinatus iūctis manibus dicit, Suſcipe ſancta Trinitas hāc oblationem.&c. In qua rogat Deum hanc oblationem acceptam eſſe,ac efficacem apud Patrem atq; cedat in gloriam ſuam, ſanctorumque,necnon in liberationem animarum,quæ ſunt in Purgatorio;in ſalutemque demum noſtrum omniū mortalium. Pſal. 91. Nota. Poſt lauabo cur dicatorationem Sacerdos, ſuſcipe.

Sacerdos conuersus ad populum, cur dicat: Orate fratres. Quæst. 32.

Mox Sacerdos uoce aliquantulum eleuata; ut oratio omnium auxilietur ei, quasi non præsumens, quòd solus posit tantum mysterinm exe-
Luc. 22. qui monet illum, dicēs: Orate fratres. &c. In quo significatur illud, quod Christus dixit discipulis suis: Orate, ne intretis in tentationem,; & ibidem Ego pro te oraui Petre. Monet autem orare, ut sacrificium fiat Deo acceptabile.

Sacerdoti dicenti populo, Orate fratres, quid à populo responderi debeat. Quæst. 33.

Populus similiter debet secreto orare, respon-
Psalm. 9. dens; Memor sit Dominus omnes sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat. Vel suscipiat
Luc. 1. Domiuus sacrificiũ tuum. &c. vel dicat. Spiritus
Psal. 17. sanctus superueniat in te. Vel illud. Mittat tibi Dominus auxilium de sancto. Debemus enim
Iacob. 5. inuicem orare, secundum Apostolum, ut saluemur.

Post dictionem, Orate fratres, cur ressumat Orationem Sacerdos, quam reliquerat post Offertorium. Quęst. 34.

Itaque monito ad orandum populo Sacerdos,

los, se vertit ad Altare statim; & tunc tandem reassumit, & dicit orationem, quam intermiserat ab Offertorio citra: quãdo dixit. Oremus ad notandum, quòd Christus iterum redijt Hierosolymam ad domum orationis, quam ad tempus deseruerat in Ephrem. Sic enim legitur in Euangelio. Cùm venisset Iesus Hierosolymam in templum, intrauit, & eiecit ementes, & vendentes de templo, dicens: Domus mea, domus orationis vocabitur. Ioan. 11.

Cur dicat tales orationes Sacerdos secreto. Quæst. 35.

Prædictam autem orationem, vel orationes cum silentio dicit: primò, ne vilescat officium Missæ: & hinc est, quòd talis oratio vocatur secreta: vel secundò orat secretò; vt deuotius oret, ne cogitet, quomodo eius vox placeat populo; vel tertiò orat secreto sacerdos, quia Iudæi statim post suscitationem Lazari voluerunt occidere Iesum; ille verò abscondit se in Ciuitate Ephrem, in solitudine, & tacuit in prædicatione, & miracnlorum operatione vsque in Sabbatho in ramis palmarum, quò venit in domum Simonis, & tunc prædicauit apertè. Ad quod designandum sacerdos in fine prædictæ secretę eleuat iterum vocem, dicens palàm, & alta voce: Per omnia sæcula sæculorum. Ioan. 11. Nota.

Quid designat, rupto silentio: Per omnia sæcula sæculorum, secundum Rupertum. Quæst. 36.

lib. 2. c. 4. Quia verò, inquit Rupert. proximo iam Pascha cùm multi ascendissent in Hierosolymam, vt sacrificarent seipsos ante Pascha, & requirerent eum, dicentes; Quid putatis, quia non ve-
Ioan. 11. nit ad diem festum? Dederant autem Pontifices, & Pharisæi mandatum, vt si quis cognouerit, vbi sit, indicet, vt apprehendat eum; Venit Dominus Iesus Bethaniam ante sex dies Paschę, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem suscitauit, & fecerunt cœnam ibi, & Martha ministrabat, quia tunc palàm ambulabat; & ideò leuat iterum Sacerdos vocem suam, dicendo: Per omnia sæcula sæculorum. Igitur Sacerdos post interiectum silentiũ, quasi post Domini latibulum vocem leuans ipsum palam venientem in Bethaniã palam conuiuantem repręsentat.

Sacerdos cùm incipit præfationem, cur ambas manus hincinde super altare positas teneat. Quæst. 37.

Positio manuũ super Altare, dũ incipit Præfatio, qd designet.

Præfationem autem Sacerdos incipiens, deponit manus suas super altare, ad notandum, quòd omnẽ cogitatum temporalium deponit, & se totaliter Deo committit, immolationi duntaxat tota mente intendens; ¶ Vel ideò deponit manus

nus super Altare; quia depositio manuum, exercitium bonę operationis designat; Et tale exercitium præcedere debet cordis eleuationem, & gratiarum actionē, at quas ipse Sacerdos se præparat.

Dominus vobiscum, quid. Quęst. 38.

Rupertus ait. Dicturus Sacerdos rem attentione dignam præmittit salutationem, optans nos quoque tales esse, cum quibus manere Dominus, & apud quos conuiuium facere dignetur. li.2.7.c.43

Gratias agamus Domino Deo nostro. Quęst. 39

Idem Rupert. inquit, Gratias enim agere debemus Omnipotenti Deo nostro: Per Christum dominum nostrum, credendo, & confitendo, quòd per ipsum maiestatem eius laudant Angeli, & adorant Dominationes, tremunt Potestates. Hæc eadem Innocentius. Ibidem

Durand. quid dicat circa prædictam gratiarum actionem. Quæst. 40.

Per gratias agamus. Christo recolimus gratiarum actionem, & inuitamus populum ad agendum gratias Deo patri per filium, per quem redimimur, & cum Angelis ad laudandū admittimur. li.4.c.3.

Sursum corda, quid, secundum Ioannem à Turre Cremata. *Quæst.* 41.

Corda leuanda sunt quadrupliciter, secundum
Cardinal à Turre Cremata. in c. Cúm ruté. dis 2 Cardinalem premmemoratum, in Sacramento Altaris; primo intellectu veritatis; secundò affectu charitatis; tertiò virtute conuersationis; quartò rectitudine intentionis. ¶ De prima leuatione
Psalm. 63 ait Psaltes. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Ad cor enim altum intellectu ueritatis accedit, quod in Sacramento nihil carnale cogitat, sed omnia alta esse intelligit. ¶ De secũda leuatione cordis dicitur, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. ¶ De tertia exal-
Philipp. 4 tatione cordis, dicitur ad Philippen. Conuersatio nostra in Cęlis est. Vnde & Saluatorem expectamus venientem in Sacramento Dominnm nostrum Iesum Christum, qui & reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratũ corpori claritatis suæ. ¶ De quarta sursum eleuatione dicitur.
Iob. 16. Iob ad Deum. Stillat oculus meus, hoc est, oculus intentionis. Qua deuotione, & memoria passionis Dominicæ stilla lachrimãdo, & non nisi in altum ad Deum dirigitur tendendo, & peragendo, & omnia bona sua soli Deo attribuendo.

Quare sursum Corda, in Præfatione dicatur, secundum Cyprianum. *Quæst.* 42.

Sed Dominus Cyprianus Papa de prædictis

ipse

ipse sic fatur. Quando autem stamus ad orationes; fratres dilectissimi;in uigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus, Cogitatio carnalis hominis & sæcularis abscedat; nec quicq̃ tunc animus aliud,quàm id solum cogitet,quod precatur. Ideò & Sacerdos ante orationem Præfatione præmissa,parat fratrum mentes dicendo. Sursum corda,vt dum respondet plebs: Habemus ad dominum,admoneatur nihil se aliud, quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra aduersarium pectus,& soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis venire patiatur. De conse cra.dist 1. c. quādo Nota.

Sacerdos, cur Gratias agamus Domino Deo nostro subiungit. Quæst. 43.

Rursus, quia populus professus est se intētum esse ad Dominum;ideò presbiter subiungit: Gratias agamus domino Deo nostro. Durand. li. 4.c. 33

Chorus cur succlamet: Dignum & iustum est. Quæst. 44.

Innocentius ait: Chorus verò Sacerdotis verbū approbans,& affirmans,respondet: Dignum & iustum est. Dignum quidem quantum ad Deum,quia ipse est Dominus Deus noster. Iustum quantum ad nos; quia nos sumus populus lib. 3. c. 4

Psal. 94. eius, & oues pascuæ eius.

Verè dignum & iustum est. Aequum & salutare, vti intelligendum sit. Quæst. 45.

Dignum, quia bonus est: Iustũ quia beneficus: Aequũ, quia misericors: Salutare, quia salus. ¶ Vel
Inn. ibid. Dignum, quia nos mera volũtate fecisti: Iustum, quia pura misericordia redemisti: Aequum, quia gratuitò nos iustificas. Salutare, idest, Salute plenum, quia nos perpetuò glorificas. ¶ Sed quoniam hæc declarare non est nostrum institutum: ideò reliqua tibi obseruanda relinquo apud Dominum Innocentium, & Durandum: quia mul-
Innoc. li. 3. cap. 63 tum elaborant pro expositione huiusmodi præ-
Durand. fationum. Illud vnum adhuc etiam sic dicam,
li. 4. c. 33. nempe, Cur Præfatio vocatur sic; & vnde dicatur, & quorsum sit instituta.

Prędicta Oratio cur vocetur Præfatio. Quæst. 46.

Hæc autem Oratio, quam pręmittimus ante Consecrationem, Præfatio ideò vocatur: quoniã præcedit sacrificium principale. Est enim quasi prælocutio, idest, ad ministerium præparatio. Pręlocutio, videlicet totius orationis secuturæ ante igitur, vsque ad Agnus Dei. In hac enim præloquitur Sacerdos gratas laudes Deo, vt melius ad consecrandum corpus Christi valeat peruenire.

¶ Voca-

¶ Vocatur etiam Præparatio, quia præparat fidelium mentes ad futuræ consecrationis reuerentiam. ¶ De Præfationibus, & quot esse debeant, vide capitulum: Inuenimus. dist. 1. & cap. Sanctorum, dist. 70. Nunc de Sanctus dicamus. Præfationes quot esse debeant. De Sanctus.

Cur finita Præfatione, dicatur ter Sanctus, Sanctus, Sanctus. Quæst. 47.

Diximus supra, quod Angeli hunc Deum trinum laudant, adorant dominationes, tremunt potestates, cœlorumq; virtutes, atque beata Seraphin socia exultatione, idest, æqualiter, & humiliter concelebrant: nunc autem dicunt ter, Sanctus, Sanctus, Sanctus pp Trinitatẽ personarum: quasi diceretur ab eis. Sanctus Pater, à quo omnia: Sanctus Filius, per quem omnia: Sanctus Spiritus sanctus, à quo omnia. Hæc dicit Gabriel in suo tractatu de Missa. Gabriel. Biel in secũda parte Missæ.

Quid dicat Durandus, de huiusmodi trina replicatione. Quæst. 58.

Illud, inquit Durandus, Aduertendum est, quòd ter dicitur Sanctus; vt notetur Trinitas; seu distinctio personarum. ¶ Et dicitur Sanctus Deus, idest sanctificans, vnde illud. Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. ¶ Dicitur Pater sanctus, dicente Filio. Pater Durand li. 4. c. 34 Leuit. 19.

Luc. 1. sanctifica eos in veritate, quos dedisti mihi, quia tu Sanctus es. Dicitur Filius sanctus Angelo protestante: Quod nascetur, inquit, ex te, sanctum vocabitur filius Dei. Dicitur sanctus Spiritus

Io. 20. sanctus, Christo dicente, Accipite Spiritum sanctum. Quorũ remiseritis peccata, remissa erunt.

Cur ter dicatur Sanctus in singulari numero, & non dicitur Pluraliter Sancti. Quæsti 49.

Durãdus. Gabriel. Ibidem præfati Doctores Durand. & Gabriel dicunt, quòd ideò dicitur ter in singulari numero, Sanctus; quia una sanctitas in his tribus per-

Iudocus. sonis, & una æternitas intelligitur: Vnde Iudocus clarius hunc locum explanans ait. Idem uerò nomen tertiò repetitum innuit nobis omnimodam ipsarum personarum ęqualitatem, ac similitudinem in naturalibus, & substantialibus proprietatibus, potentia, sapientia, bonitate, & æternitate, eandemque earum sanctitatem. ¶Sed secundum eundem, dicitur Sanctus, quasi hostiæ tinctus, tractum à veteris consuetudine legis, in qua nihil sanctum dicebatur, nisi quod fuerat sanguine hostię aspersum, uel unctum. ¶Item dicitur Sanctus. quasi sine terra. Nam ἅγιος, quod est Sanctus Græcè sonat, quasi extra terram. Hę autem interpretationes verissimè Diuinæ maiestati conueniunt.

Quare semel tantum dicatur, Deus Sabaoth.
Quæst. 50.

Sicuti dicentes ter Sanctus, Sanctus, Sanctus, Trinitatem personarum intelleximus; ita dicentes semel tantum, Dominus Deus Sabaoth, Vsiæ, hoc est, essentiæ vnitatem designamus. Hoc ijdem Doctores inibi referunt. Durādus Gabriel.

Prædicta verba quomodo interpretentur.
Quæst. 51.

Dominus Deus Sabaoth autem interpretatur sic. idest, Dominus exercituum, videlicet Angelorum, & hominum; quorum terribilis est, vt castrorum acies ordinata. De quo in Psal. dicitur ab Angelis; Quis est iste Rex gloriæ? Dominus virtutum &c. Tot enim exercitus habet Deus in terra, quot sunt ordines in Ecclesia; tot habet in cœlis, quot ordines sunt in Angelis. ¶Vel Dominus Deus Sabaoth, idest: Dominus exercituum, siue militantium virtutum, siue victoriarum interpretatur. Vel Omnipotens, vt ipse sit dominus Deus, & ipse omnipotens, qui exercitus Angelorum, & hominum disponit. Psal. 23.

Vti interpretentur verba; Pleni sunt cœli, & terra gloria tua. *Quæst.* 52. Gabriel in 2. par. Missæ.

Et ideò subdit: Pleni sunt cœli, & terra gloria tua:

Euangelio desumpta sunt, quod continet Christum, qui triumphauit in Cruce.

Hæc verba; Osanna in excelsis: Quomodo sint intelligenda. Quæst. 53.

Idem Gabriel dicit: est autem Osanna, dictio Hebraica, quæ interpretatur obsecro salua. nam componitur ab Osi, quod est salua. Et anna, quod est aduerbium, vel interiectio obsecrandi. Et secundum hoc deberet dici: Osianna; sed usu dicitur: Osanna: vt sit compositum ex corrupto, & integro. Vel dicitur: Osanna per synalæpham, quę est figura tollens vocalem de medio dictionis. Oramus igitur Osanna, idest, obsecro saluifica, supple nos. in excelsis, idest in cœlis, vbi est salus perfecta, & æterna. Nam ad istam nobis dandam Christus, qui descendit de cœlis, præsentiam etiam suam exhibet in hoc sacramento Altaris. Et hoc quod dicit Gabriel, refert etiam Iudocus. Eodem loco. Iudocus

Verba; Benedictus qui venit in nomine Domini, uti sint intelligenda. Quæst. 34.

Pergit ibidem Gabriel, dicens: sequitur, Benedictus qui venit in nomine Domini; quod est Gratiarum actio: cum qua sicut patres aduentũ Christi præcedentes, vt Abraham Patriarcha, & Prophe- Gabriel. Nota.

Prophetæ; & concomitantes, vt Apostoli. Et sequentes, ut cæteri sancti ad Christum conuersi prosecuti sunt dominum diuersis quidem temporibus, sed vna fide ad passionem venientem; ita eadem fide, & gratiarum actione recipiamus eũ, venientem in Altaris sacramento offerendum in eodem pro nobis. ¶ Dicitur autem Benedictus,

Io. 1. non quasi ex nostra actione Dei beatitudo augeatur; sed à nobis benedicitur, idest, benedictus, prædicatur, laudatur, & colitur; quia venit plenus gratiæ, & ueritatis, plenus benedictione, qui & benedixit nobis in omni benedictione spirituali. ¶ In nomine Domini, idest, patris, qui est dominus cœli, & terræ, & vniuersorum. Venit au-

Io. 8. tem Christus in nomine patris, sicut ipse ait. Ego, inquit, gloriam meam non quæro, sed honorifico patrem meum.

Cur iterum Osanna in excelsis repetitur. Quæst. 55.

Durandus dicit, quòd repetuntur verba ista:

Li. 4. c. 34 Osanna in excelsis: quia in Psalm. centesimo septimo dicitur: O Domine, saluum me fac: O

Psal. 117. Domine, bene prosperare: & eisdem verbis, vbi subiungitur. Benedictus, qui venit in nomine domini. ¶ Sed huius rei rationem quoq; reddens Iudocus ait. Alij uerò putant, orationem

Iudocus illam, Osanna in excelsis, in hoc loco bis esse positam,

ſitam, ad poſtulandam geminam ſalutem, animæ ſcilicet & corporis tandem in cœlis complendã: vt orationis illius ingeminatio ſignũ ſit, & nota duplicis ſalutis à Deo petendæ:& non ſolum animam in cœlo ſaluatum iri; ſed etiam corpus noſtrum in Reſurrectione, nouiſsimoq; die ſalutis æternæ pro ſuo captu, ac modo particeps fore, orandum eſſe.

Prædictum hymnu em ur cantet Eccleſia. Quæſt. 36.

Sancta Dei Eccleſia ſperans ſociari Angelis, & Archangelis, de quibus in Præfatione merito facte eſt mentio: ſtatim poſt illam conformat ſe Angelico cantui, canens Hymnum hunc. Sanctus, Sanctus, Sanctus: nullatenus dubitans per hoc ſacrificium terrena cęleſtibus iungi; & ideò cum eis in excelſis ſaluari clamamus.

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Cur cantet Eccleſia.

Hymnus, Sanctus, Sanctus, Sanctus, quis primum cantauerit. Quęſt. 57.

Quis autem hunc Hymnum primum cantauerit, & quorum ſit hic quæritur. Et quidem dicimus, quòd Hymnus iſte, Sanctus, Sanctus, Sanctus: partim Angelorum, & partim homiuũ verba complectitur. Prima enim pars continet laudem Angelorum, vltima houinum .Legitur enim

Isai. 6. enim apud Isai. quod Seraphim clamabant; alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, Plena est omnis terra gloria eius. Legitur quoque in Euangelio, quod qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicētes, Osanna filio Dauid; Benedictus, qui uenit in nomine Domini. ¶Vox si quidem Angelorum, hoc est, Osanna in excelsis, Trinitatis, & vnitatis in Deo commendat arcanum: Vox hominum, scilicet, Osanna filio Dauid, diuinitatis & humanitatis in Christo personat sacramentum. ¶Nunc ad Canonem transeanus, breuibus agentes de eo aliquid.

Matt. 21.
Mar. 1.

Canon nomina multa habet. Quæst. 58.

Canonis nomina plura esse dicuntur.

Actio.

Oblatio.

Præ alijs aūt sciendum est, ꝙ Canon Missæ, & Actio Oblatio, & Canon, & sacrificium, & secreta vocatur. Actio dicitur, propter sacra mysteria, quæ in eo aguntur; & quia tunc cum Deo agitur causa nostra. Oblatio dicitur insuper, quia in capitulo illo, Communicantes, & in illo: Hanc igitur oblationem: certis diebus ultra ordinaria Canonis, seu Actionis uerba quędam adduntur, & dicuntur. Ideò in Missalibus in varijs locis super illas Additiones scribitur talis Titulus, seu Rubrica: infra actionem: Canón uerò dicitur Regula ad consecrationem Eucharistiæ ordinata partim à Christo, partim a sanctis Patribus

Canon.

tribus ordinata. A Christo instituta sunt uerba substantialia, quæ formam integrant consecrationis, cætera à diuersis sanctis Patribus edita sunt. Sacrificium autem dicitur, quasi sacrum factum, vel signum; quia prece mystica consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ passionis. Secretum, siue secreta dicitur, quasi nobis occulta, quia humana ratio nequaquam tantum mysterium plenariè comprehendere potest; ad quod celebrandum meritò secreta voce celebratur. Vel dicitur, Secreta, secundum Gabriel. ratione significationis, operationis, & prolationis. quoniam signat secretima fidei mysteria. Fiunt & ibi secretissimę operationes omni creato intellectui incomprehensibiles in substantiarum conuersionibus. Et ideò etiam pars illa Missæ sub silentio proferri debet; ne tanti mysterij uerba per manifestam prolationem vilescant, prout etiam Concilium Tridentinum præcipit. Hæc Durand.

Sacrificium. Secreta. Cur in Missa q̄dam sub missa voce dicantur. Gabriel. Conciliū Trid. Sess. 22. c. 50. Durand. li. 4. c. 35.

Canonis substantia quidnam, secundum Rupertum, repræsentet. Quæst. 59.

Eadem die, inquit Rupertus, quia laudes acclamatæ sunt pro filio Dauid decima Luna, quando inferebatur ad domos Iudæorum typicus agnus, ingressus est hic Agnus Dei in Ciuitatem Hierusalem, & à nequissimis lanistis obsessus

Rupert. lib. 2. c. 5. Decursus hebdomadę passionis.

multis

multis insidijs quærebatur ad mortem, traditus à Deo secunda feria, & tertia feria nihil proficiunt, dum eum contingere non audent populi metu, qui circa illum multus, atque ad audiendũ illum totus erat suspensus. Quarta feria Iudas
Luc. 21. vnus de duodecim à Diabolo supplantatus, vendidit illum Pharisæis. Feria quinta iam in agone
Nota. propinquo, testamentum suum scribit hęredibus suis, consignans eis thesaurum corporis, & sanguinis
Matt. 26. guinis sui. Eadem nocte capitur, ligatur, & illu-
Mar. 14. ditur. Feria sexta crucifigitur primo linguis Iudæorum, post manibus Gentilium.. Tandem hora nona, facto terręmotu tradidit spiritum. Sabbato quieuit in sepulchro, Prima Sabbathi surgens à mortuis, pacem discipulis, & pacem omni mundo annunciauit. Hæc omnia, quæ dicta sunt, & gesta sunt per hebdomadã ante Pascha fiunt in principio Canonis vsque in finem. Qui Canon, & passionem Domini & sepulturam, & Dominicam resurrectionem repræsentat.

Canon, vnde incipiat, & cur sic. Quæst. 60.

Est etiam hoc animaduersione non modica dignum, quòd non sine mysterio Canon, siue prima Canonis litera ab litera T. incipiat; uel sit litera T. quæ Hebraicè Thau respondet. Hæc enim litera T. Crucis formam, siue Mysterium Crucis habet, & ostendit, & exprimit: dicente Domino

T. cur sit prima Canonis litera.

Domino per Ezechiel: Signa Thau in frontibus virorum dolentium, & gemẽtium, super abominationibus Hierusalem; quoniam per Christi passionem hæc omnia impleta sunt, & efficaciam habent. Hoc etiam fuit signum, quo in Apocalypsi leguntur signati in frõtibus suis electi serui Dei, priusquam inferentur nocumenta terræ, & mari. Huius figuram habuit signum, in quo Moyses suspendit æneum Serpentem in deserto, vt inspicientes sanarentur à morsibus venenatorum Serpentum. Hæc Gabriel, & Durand. Sic ergo pergit Sacerdos dicens, & repetens, scilicet. Quia dignum & iustum est, nos tibi gratias agere. Te igitur clementissime pater. & quæ sequunt.

Ezech. 9.
Apocal. 7
Nũme. 7.
Gabriel.
Durand.
Cõclusio.

Canon quot partes habeat. Quæst. 61.

Dicit Durand. quòd Canon duodecim continet partes; licet non desint, qui illum diuidunt in sex; alij in quinque; alij in vndecim particulas, secunda ibi. In primis. Tertia ibi. Memento. Quarta ibi, Communicantes; Quinta ibi. Hunc igitur. Sexta ibi, Qui pridie. Septima ibi. vnde & memores. Octaua ibi. supra quæ propitio. Nona ibi Memento. Decima ibi; Nobis quoque. Vndecima ibi. Per quem omnia. Duodecima ibi. Oremus, præceptis salutaribus moniti.

Durãdus.

Cur prima Canonis parte tres Cruces super oblatam, & Calicem facimus, dicentes: Hæc dona, Hæc munera: Hæc sancta sacrificia illibata. Quæst. 62.

lib.3.c.3. Dominus Innocentius loquens de Crucibus, quæ fiunt super oblatam, & calicem, sic fatur. Triplex fuit Christi traditio, à Deo, à Iuda, & à Iudæis. Ad hoc igitur designandum Sacerdos facit tres Cruces super oblatam, & Calicem, dum dicit: Hæc dona; Hæc munera; Hæc sancta sacrificia. commemorans illam traditionem, quam

Io. 3. Nota. Deus fecit ex dono. Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum traderet. Vnde dicit Sacerdos. Hæc dona: Commemorat secundo traditionem, quam fecit Iudas pro munere; cui constituerunt Iudęi triginta argenteos.

Matt. 16. vnde subdit Sacerdos. Hæc munera. Commemorat tertio traditionem, quam fecerunt Iudæi in sacrificium illibatum. Vnde pergens Sacerdos dicit. Hæc sancta sacrificia illibata.

Tres Cruces prædictæ cur fiant secundum Rupertum. Quæst. 63.

lib. 2. c. 5 Ab initio Canonis, inquit Rupertus, quod est: Te igitur clementissime pater, vsque ad eum locum. Qui pridie quã pateretur: quatuor dierũ rationes

rationes adnotantur. Quorum in primo uersu Agnus à Deo patre traditus illatus est in domos Israel, venies in Ciuitatē Hierusalem, quę illatio, vel traditio trina Crucis figura signatur, dicendo: Vti accepta habeas hæc dona; hæc munera: hæc sancta sacrificia illibata.

Cur dona potius, quàm donum dicamus. Quæst. 64.

Prædictus Innocentius, quem Durand. sequitur. Sed cur pluraliter dona, munera, & sacrificia, inquit, hæc exprimimus? Respondet, quia panis, & vinum priusquam consecrentur, diuersæ sunt species substantiarum; & diuersæ substantiæ specierum. Sed vbi consecratio cęlestis accesserit; species quidem remanent; sed substantię conuertuntur. Itaque diuersa sunt continentia, sed vnum est contentum. Nam idem sub vtraq; continetur; licet non idem utraque substantia conuertatur. lib. 3. c. 3. li. 4. c. 30. Nota.

Quibus, & pro quibusnam offeramus sacrificium. Quæst. 65.

Quibus autem, Pro quibus. Qualiter, & quare sacrificium offeramus edicit prædictus nobis Innocentius: primo soli Deo, & diuinæ Trinitati, ut patet ibi. In primis quæ tibi offerimus. Innocen. ibidem.

 Secundo

Secundo pro Ecclesia, scilicet catholica. & pro omnibus orthodoxis. Tertio in vnitate fidei, idest, in communione fidelium. Quarto, quare, idest, pro beneficijs spiritualibus, & æternis. Hæc eadem Durandus quoq; in medium affert.

Durand. ibidem.

¶Hic ergo non possum sanctum Thomam cohibere, quominus egrediatur, huicque de suo aliquid afferat, qui differit cur super hoc primo Canonis ordine tres Cruces faciamus, & quot sint ordines Crucis in serie Canonis, quidque in illo ponamus, pro quibus rogemus, & quid petamus.

Secundum Thomam, cur tres Cruces faciamus super primo ordine. Quæst. 66.

Thom. in opusc. 66

Beatus Thomas Aquinas, dum de officio Sacerdotis in opusculo sexagesimo sexto, verba facit, sic super hac prima Canonis parte differit. In primo, inquit, ordine tria ponimus. videlicet panem, vinum, & aquam. Pro tribus rogamus, scilicet pro omnibus in generali, ubi dicimus; In primis, quæ tibi offerimus pro Ecclesia. Secundo pro familiaribus nostris absentibus; vbi dicimus: Memento domine famulorum, famularumque tuarum. Tertiò pro circunstantibus: ubi dicimus: & omnium circunstantium.

Nota.

¶Tria petimus, primò vt dies nostri disponantur in pace. Secundò, vt eruamur ab æterna damnatione.

natione. Tertiò vt mereamur numerari in dominico grege. Quæ omnia ibi habemns, ubi dicimus. Diesq; nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione eripi, & in electorũ tuorum grege numerari. Propterea tres Cruces facimus, ut per virtutem Crucis primo quæ apposita sunt, benedicantur: Secundo, ut hi, pro quibus apponuntur, roborentur. Tertiò, vt quę petimus, impetrentur.

Cruces tres cur fiant sup primo Canonis ordine.

Quinam sint illi Canones super quibus fiant Cruces. Quæst. 67.

Et præfatus sanctus Thomas inibi pergens ait. Et nota, quòd septem ordines crucis in serie Canonis sunt: quos Spiritus sanctus multa sapientia ordinauit. Primus ordo est à: Te igitur clementissime Pater, vsq; ad, Qui pridie. Tertius est a, Qui pridie, usque ad. Vnde & memores. Quartus est ab, vnde & memores vsque ad. Supplices te rogamus. Quintus est à supplices te rogamus, vsque ad. Per ipsum. Septimus est à Per ipsum, usque ad Pax Domini. Adde tu & octauum, qui est à Pax Domini vsque ad finem Missæ: In singulis autem ordinibus sunt causæ profundæ, & rationes, quæ rationabiles mouent quæstiones, quas Spiritus sanctus, cui vult claudit, & cui vult aperit.

Thomas.

Super quibus Canonibus fiant Cruces.

Cur pro Papa in hoc primo ordine Canonis oremus. Quæst. 68.

Durand. li.4.c.36. In hac autem prima Canonis parte pro sanctissimo Papa nostro oramus, quia constat ab vniuerso orbe separatos esse, qui ob quamlibet dissensionẽ inter sacra mysteria Apostolici Pontificis memoriam secundum consuetudinem nõ frequentant. ¶ Vel pro Papa oramus; quoniam habet super humeris suis regimen, & munimen totius Ecclesiæ Dei, cuius onera portant. Cùm ergo sic ipse onere graui, & ferè importabili oneratus, merito charitatis officium postulat, ut ei orationibus succurramus; non secus ac sæpe succurimus ei, qui ualde oneratus est, clamans: Accurre & Adiuua, Adiuua. ¶ Deinde debemus orare pro proprio Episcopo quatenus vnitatem spiritus in vinculo pacis obseruet. Antistes tamen ipse celebrans non debet ea dicere, cũ sit ipsemet Antistes. ¶ Ad secundum modo Canonis ordinem digrediamur.

Memẽto Domini famulorũ, famularumq;.

In secundo Canone, pro quibusnam bonis offeramus sacrificium. Quæst. 69.

lib.3.c.7. Pro quib bonis offeramus sacrificiũ. Sciendum nobis est, quòd Innocen. dicit, quòd triplicia sunt hominis bona, corporalia, spiritualia, & æterna: scilicet infima, media, & suprema.

Pro

Pro quibus in hac secunda Canonis parte Sacerdos dicit se offerre sacrificium. Pro corporalibus, idest incolumitate. Pro spiritualibus, idest, pro redemptione; pro æternis, idest, pro salute. Nam & dominus docet nos pro his tribus orare; videlicet: pro æternis. Vnde Adueniat regnum tuum. Pro spiritualibus, vnde: Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Pro corporalibus, Vnde Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

Vota quæ dicuntur. Quæst. 70.

Est autem animaduertendum quod vota sua dicuntur, quæ voluntariè promittuntur: quia uolenter, & libenter Deo vouere, & uotum reddere debemus; vt monemur à Pontifice. extra de uoto. ¶ Subodoremus modo tertium Canonis ordinem. De voto. c.magnę.

Tertia pars Canonis, qui incipit, Communicantes, quid ostendat. Quæst. 71.

At in hoc tertio Canonis ordine duo facimus, videlicet, primò Inuocationem sanctorum, cùm dicimus: Communicantes, & memoriam venerantes, in primis gloriosæ, semperque virginis Mariæ; sed et beatorum Apostolorum Petri, & Pauli. &c. Secundò fit ad Deum per prædicto- Tertia Canonis pars habet duas partes. Communicantes.

rum sanctorum merita, & preces humilis supplicatio; ut cùm ibidem paulo inferius subdimus. Quorum meritis, precibusq concedas, ut in omnibus protectionis muniamur auxilio. Hæc Gabriel. ¶ Hic autem nota, quòd sancta Dei Ecclesia inuocat intercessionem duodecim Apostolorum; quoniam secundum Lactantium, sicut Sacerdos antiquæ legis (cùm in sancta Sanctorũ ingrediebatur) portabat in ueste Sacerdotali nomine descripta duodecim Tribuum: Ita decens est, vt Christi Sacerdos intrans ad Altare, ut tantum peragat sacrificium, portet secum memoriá sanctorum Apostolorum, quibus potissimum dedit Deus huiusmodi sacraměti institutionem; qui & ipsi nobis reliquerunt eandem. Vidi tamen, quod dictum est infra, Tractatu eodem, quæst. 189.

Gabriel.
Lactãtius
Exod. 39.

Quare recurramus ad Sanctos, & oremus eos. Quæst. 72.

Communicãt sancti nobiscum in quatuor.

Quoniam autem sancti Dei communicant nobiscum in obiecto Fidei, Spei, & Charitatis, & in ipsa charitate: quando quidem quod nos credimus, ipsi clarè uident: quod speramus, scilicet: beatitudinem ipsi comprehendunt, & securi tenent, Deo, quem nos diligimus, ipsi fruuntur, eadem quoq; charitate consumata, qua licet imperfecta, & nos amamus; Propter hanc igitur

commu-

communionem sanctorum nobiscum fiducialiter ad eos recurrimus, eorum memoriam uenerantes, vt nos fragiles,& mortales mereamur eorum eorum meritis,& precibus ad eorum immortalitatis gloriam peruenire, atque eorum suffragijs de fide perduci ad visionem. De spe ad rem. De stadio ad brauium, De via ad patriam. Biel ibid. haec dicit. Biel.

Cur in primis inuocemus Beatam Virginem, deinde Apostolos, post Martyres. Quaest. 73.

In primis autem in hac prima Canonis parte nominatur nomen Beatę Mariae Virginis; quia ipsa eum, qui offerendus est, & qui verè hostia est, genuit, & in cœlis obtinet principatum. Nota. ¶Nominātur etiam duodecim Apostoli, & duodecim Martyres: quoniam ijdem omnes huius sacrificij testes fuerunt, & passionem Christi verbis, & effusionis sanguinis testimonio probauerunt. Haec Durandus. Durand. li.4.c.38.

Canon tertius cur non contineat memoriam Sanctorum veteris Testamenti,& Confessorum. Quaest. 74.

Ista insuper pars Canonis tertia neque sanctorum veteris testamenti, neque Cōfessorum specialem memoriā facit;quoniam patres Christum praece-

præcedentes, licet spiritualiter non tamen hoc sacramentum perceperunt sacramentaliter. Sed & hæc pars ordinata creditur, priusquam confessorum memoria ageretur in Ecclesia. Et etiam, quia in sacramento passionis Christi horum tantũ debuit fieri memoria, qui passi sunt pro Christo. ¶ Omnium tamen generalis habetur memoria, cùm dicitur post nomina Apostolorum, & martyrum: & omnium sanctorum tuorum.

Quarta pars Canonis, scilicet hãc igitur oblationẽ.

¶ Se se modo affert pars Canonis quarta, quæ incipit. Hanc igitur oblationem.

Sacerdos quid petat in quarto Canonis ordine. Quæst. 75.

Quarta Canonis pars quid agat.

In quarta autem Canonis parte duo à Deo petimus; primum petit Sacerdos, vt hæc oblatio sua; sed & cunctæ familiæ Christi placidè accipiatur non quantum est ex parte sacrificij in se, quoniam illud Deo displicere non potest, cùm dilectissimus filius suus sibi offeratur, in quo sibi semper bene cõplacet; sed petitur acceptari quantum est ex parte ministrorum Ecclesiæ offerentium, occasione quorum nonnunquam acceptũ non est, dum scilicet, indignè offerunt. ¶ Secundo petit Sacerdos à Deo, ut secundum vniuersale eius dominium, quod habet in cœlo, terra, atq; in inferno triplici scilicet, machina mundi triplicia bona conferat. In terra tranquillitatem, qua-

Io. 3.

dies

dies nostros in sua pace disponat. In Inferno, vt nos ab æterna damnatione eripiat. In cœlo, ut nos in grege electorum connumerari iubeat. Hæc dicit Gabriel. Gabriel.

Cur Sacerdos se seruum hic appellet. Quæst. 76.

Quare autem Presbyter specialiter se seruum hoc in loco, qui superiores alios appellauit famulos, quærit hic Nicolaus de Ploue, qui dicit. Ratio est; quia quilibet debet se reputare peccatorem, & non alios. Per seruitutem hic ergo accipe Sacerdotem, siue clerum; qui Deo secundum gradus in hac oblatione sacrificij seruimus. Per familiam uerò accipias sistentem collectam, uel cunctam Christi Ecclesiam. Nicolaus de Ploue. Seruitus. Familia.

Verba ibi in fine; Per Christum dominum nostrum vti intelligantur. Quæst. 77.

Cur autem in fine huius quartæ partis succlamamus. Per Christum Dominum nostrum; sic exponit Gabriel. idest, Qui traditus est in manus eorum, qui oderunt pacem, qui ad inferna descendit, & Patres inde liberau t, qui ascendit ad Cœlos, & præcesit nobis parare locum, vt ueniens nos recipiat ad se ipsum; ut ubi ille est, & nos simus, ut promisit nobis. Gabriel. Psal. 119. Ioan. 14.

Quinta

Quinta pars Canonis quomodo intelligatur. Quæst. 78.

Quã oblationem tu Deus. Aggrediamur modo partis quintæ Canonis tractatum. Illa siquidem sic incipit. Quam oblationem tu Deus in omnibus quæsumus benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemq; facere digneris, idest, terrenam ad corpus filij tui destinatam, tu Deus, quæsumus in omnibus, idest, tota cogitatione, tota mente, & toto intellectu digneris facere benedictã, eam consecrando. Vel, secundum Lactantium: digneris hanc

Lactãtius hostiã facere benedictam: vt scilicet, per ipsam cõsequamur benedictionem, & multiplicationem omnium bonorum spiritualium. Ascriptam, eã approbando. Vel, ut per eam ascribi mereamur numero Angelorum, & sanctorum in Cœlis. Ratã, confirmando eam in rationabilem hostiam, & acceptabile sacrificium, ita ut vt nobis, idest ad nostram salutẽ panis fiat corpus, & uinum sanguis

Durand. li. 4. c. 20. dilectissimi filij tui, Domini nostri Iesu Christi. Hæc Durand. qui & multa alia dicit, quæ ego taceo, quoniam compendium conficio.

Cruces, quas Sacerdos facit in quinta Canonis parte, quid illæ designent. Quæst. 79.

Tho. in 66. opusc. Beatus Thomas in opusculo sexagesimo sexto, quærens cur Sacerdos faciat quinque Cruces

super

ſuper hoc Canonis quinti ordine ſic fatur. In primo ordine petimus, ut quæ appoſita ſunt benedicantur. In ſecundo uerò petimus, ut quæ in primo benedicta ſunt, in uerum, & ſummum ſacrificium transformentur. Quare in ſecundo ordine quinque Cruces facimus: quia, quæ benedicta ſunt in id transformari petimus, quod in quinq; præcellit omnibus, ſcilicet in triplici prærogatiua, & charitate gemina, & ideò dicimus. Benedictam, omni ſcilicet, plenitudine gratiarum. & Acceptam, ſumma dignitate, & honore. Ratá, ſumma & æterna poteſtate. ¶ Sed quia hæc triplex prærogatiua parū nobis prodeſſet, niſi charitatem geminam exhiberet: propterea dicimus, vt nobis corpus, & ſanguis fiat dilectiſsimi filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti: cuius charitas gemina fuit; quam habuit ad patrem, & gregem, patri obediendo pro grege, monendo. Vel Charitas gemina; quia corpus, & animam poſuit. ¶ Aliter. Vel ideò quinque Cruces facimus, ut ex prędictis quinqne neceſſaria nobis impetremus, ſcilicet: ex participatione ſanguinis remiſſionem: ex participatione corporis, vnitatem, & ſocietatem ſanctorum. ex ſumma dignitate, & honore, honeſtatem vitæ, & morum: ex plenitudine gratiarum impetremus plenitudinem præmiorum,

Quinque ſuut nobis neceſſaria ad ſalutem.

Circa

Circa prædictas Cruces quid Guilielmus Durandus dicat. Quæst. 80.

li. 4. c. 40. Sanè quarta feria, inquit Durandus, Iudas vnus ex duodecim à Diabolo supplantatus immane sacrilegium perpetrauit: dum filium Dei triginta argenteis vendidit Pharisæis in recompensationem damni, quòd incurrerat propter effusionem vnguenti. Nam dixit ille: Quare hoc vnguentum non venditur trecentum denarijs, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens ea quæ mittebantur, asportabat. Quilibet autem argenteus valebat decem denarios vsuales: & sic damnum vnguenti, quod valuerat trecentos denarios, triginta compensauit argenteis. Si verò dicamus Argenteos fuisse denarios vsuales, dicimus: Quòd Iudas vendidit Christum quasi vile mancipium triginta denarijs, quę sunt decima trecentorum denariorum, quos valuerat vnguentum: propter quod Dominus loquitur despectiuè per Prophetam: Appenderunt inquit, mercedem meam triginta argenteos precium appreciati: quo appreciatus sum ab eis. Ad designandum ergo precij quantitatem, quo Christus venditus est, Sacerdos hic facit tres Cruces super oblatam, & Calicem, cùm dicit. Benedictam, Ascriptam, & Ratam. Nam & trecenta pariter & tri-

Ioan. 12.

Zach. 11.

Cruces quinque cur fiant.

& triginta multiplicationem suscipiunt à ternario. Postmodum autem ad designandum venditionem,& emptionem,duas Cruces imprimit singillatim, vnam super hostiam, & alterã super Calicem,cùm dicit. Vt nobis corpus,& sanguis fiat. Quasi dicat: Illa venditio fuerat maledicta, proscripta,irrita,iniqua,& detestabilis. Sed tu Deus digneris facere hanc oblationem benedictam, ascriptam, ratam,rationabilem, acceptabilemq;. Iudas enim dilexit maledictionem,& venit ei. Et noluit benedictionem, & elongata est ab eo. psal. 108.

¶ Rupertus autem hoc idem, quod Durandus dicit. ¶ Gabriel autem idem cum illis narrat. Rupert.li. 2.cap.50. Gabriel.

Hostia quomodo sit salutaris, rationabilis,acceptabilis, & rata. Quæst. 81.

Hostia autem benedicta dicitur salutaris,idest, ab omni causa maledictionis immunis tam originali,quàm actuali:tam criminali, quàm veniali: sicut Elisabeth inquit ad virginem. Benedictus fructus ventris tui. Hostia adscripta dicitur, idest,scripturis & figuris veteribus designata, tam in Agno Paschali,quàm in Manna cœlesti: tam in Isaac immolando,quàm in Abel immaculato. Rata dicitur: quasi non transitoria; sicut vetus lex, quæ cessit, vbi noua successit; sed quæ permanet in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Rationabilis dicitur,quasi non pecualis,sicut erat Luc.1. Exod. 12. Genes. 22 Exod. 16.

legalis,

legalis,quæ sanguine taurorum,& hircorum non poterat à peccato mundare,sed quę sanguine proprio conscientias emundat ab operibus mortuis. Acceptabilis dicitur, quasi non illa, de qua dicit Propheta,sacrificium & oblationem noluisti. Sicut Dominus ait. Non accipiam de domo tua vitulos,neque de grege tuo hircos, sed illa, de qua dicit Psalmista: Sacrificium laudis honorificabit me.

psalm 39 psalm.49 psal.115.

Quæ sit differentia inter Rationabile, & Rationale. Quæst. 82.

Rationale, & Rationabile differunt.

Et nota,quòd Rationale dicitur, quod de ratione procedit; rationabile verò, quòd vtitur ratione: vnde dicitur. Rationale diuinorum officiorum:quia eorum, quę in Ecclesiasticis officijs aguntur,rationem continet. ¶ Nunc sextum Canonis ordinem dispiciamus, ac discutiamus ea breuitate, qua fieri potest.

Qui pridie quam pateretur, accepit panem.

Sexta pars Canonis quot partes habeat. Quæst. 83.

Sextapars Canonis continet duo notabilia.

Planè præ omnibus nobis est animaduertendum, quòd ista sexta pars Canonis continet duo notabilia. Nam primò edicit nobis modum institutionis huius Sacramenti à Christo: cùm incipit: Qui pridie quã pateretur,accepit panem in sanctas,ac venerabilis manus suas: Secundò illa

nos

nos docet formam, qua perficitur ipsa consecratio, cùm subdit. Hoc est enim corpus meum. Hæc dicit Gabriel. Gabriel.

Verba: qui pridieq; pateretur, qualiter sint accipienda. *Quæst.* 84.

Hoc autem modo Guilielmus Durandus exponit illa verba, scilicet: Qui pridie quã patere҃t videlicet vna die antequã ipse passus est ꝓ nobis: vel vna die præcedente passionem; accepit panem, idest, voluit tradere discipulis suis corporis, & sanguinis sui mysterium; vt deinde traderent nobis. Quintadecima nanque die primi mensis, qui tunc extitit feria sexta, passus est Christus: & præcedente nocte, videlicet decimaquarta luna, idest, in die decima quartæ Lunationis primi mensis ad vesperam, idest, mensis Aprilis, qui est primus mensis secundum Hebræos, vt leges scripturarum impleret post typicum Pascha corporis, & sanguinis sui Sacramentum instituit, & Ecclesiæ tradidit frequentandum. Sic enim fuerat præfiguratum in Exodo. Die mensis primi tollat vnusquisque Agnum per familias, & domos suas, & seruabit eum vsque ad quartamdecimam diem mensis huius: Immolabitq; eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam: & sument de sanguine Agni; ac ponent super vtrunq; postem, & super liminaribus domorum, in quibus comedent illum.

li.4.c.41. Christus quo die passus est. Exod. 12. Exod. 12.

Verba: Accipit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas quid innuant. Quæst. 85.

Cùm autem Christus dicitur accepisse panem in sanctas, ac venerabiles manus suas. hoc innuit, quòd Melchisedech fecit, videlicet: Melchisedech hunc sacrificij ritum ipsum primum celebrasse, qui obtulit panem, & vinum; erat enim Sacerdos altissimi. Vnde Dauid ad Christum. Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. ¶Cæterum quòd panis iste, in quo corpus Christi conficitur, debeat esse de frumento, & vinum ex vite, iam dictum est antè supra.

Genes. 14

Psal. 106.

Panis, & vinũ de quo esse debent.

Iste panis quam formam habere debeat. Quæst. 86.

Iste autem panis, quem nos offerimus, formatur in modum denarij; tum quia panis vitę pro denarijs, ut dictum est, traditus est; tum quia idē denarius in vinea laborantibus in prēmium dandus est.

Matt. 20. Nota.

Sacerdos antequam accipiat hunc panem, cur eleuet oculos. Quæst. 87.

Et hic eleuat Sacerdos supra cœlum priusquā accipiat talem panem, oculos: quoniam secundum

dum Nicolaum de Ploue; oculos mentis debemus eleuare in cœlum: vnde veniet (secundum Psaltem) auxilium nobis. Et quia omne bonum, & donum desursum descendit. ¶ Vel si Lactantium audimus, eleuauit oculos Christus in Cœlum, ut per hoc demonstraret huius sacramenti magnitudinem super omnia alia sacramenta. Vel ad Patrem eleuauit oculos, vt recognosceret hanc potestatem in tanto Sacramento à Patre sibi esse datam.

Nicolaus
Psal. 120
Iacob. 1.
Lactãtius

Christus an pro se gratias egerit. Quæst. 88.

Sequitur, gratias agens. Dicitur enim sic: Gratias agens idest, gratias agebat: non pro se; quia erat ipse plenus gratiæ, & veritatis, sed pro nobis, idest, pro reparatione omnium futura. ¶ Vel Patri Christus egit gratias, agnoscẽs; quia sicut à pomo vetito Adæ fuit disseminatum in natura humana peccatum; ita econtrario ex celesti pane isto agnoscebat in nobis disseminari diuinam gratiam, ac donum infinitum, & indeficiens cibus tanquam æternus.

Ioann. 1.

Qua benedictione benedixerit Christus panem. Quæst. 89.

Postquam autem panem Christus accepit, & gratias egit; statim benedixit cœlesti nimirum

benedictione, & virtute verbi, qua conuertitur panis in substantiam corporis Christi, scilicet, Hoc est, corpus meum.

Quot Cruces fiant, dum panis benedicitur.
Quæst. 90.

Duæ Cruces, quid innuant. Nota. Deinde facimus duas Cruces separatim: vnam super panem in uerbo: Corpus: aliam super Calicem, in uerbo; Sanguis. tum ut materia panis, & vini sanctificetur (nam Cruce Christi omnia sanctificantur) tum ad repræsentandum institutionē huius sacramēti in materia panis, & vini; qua præsignabatur passio Christi. ¶ Vel duas Cruces Nota. facimus; ad significādum, quòd Christus passus est in corpore simul & in anima. Ideò una Crux signatur super panem in corpus Christi conuertendum. Alia super vinum in Christi sanguinē Leuit. 17. Luc. 8. transmutandum: In sanguine enim sedes est animæ; sicut scriptum est. Anima carnis in sanguine est. & filia Archisynagogi fluxum, idest, mortem sanguinis, idest, animæ patiebatur, propter Hippocr. libro 4. aphor. 24 eius malam vitam: excretione quoque sanguinis, inquit Hippocrates, mors subsequitur.

Circa has duas Cruces, quid dicat sanctus Thomas.
Quæst. 91.

Thomas. Sanctus autem Thomas in opusculo sexagesimo

mo sexto ait de istis duabus Crucibus. In tertiò ordine petimus, ut quę in primo, & secundo benedicta sunt, in verum, & summum sacrificium corporis, & sanguinis Christi transformentur, & ideò duas Cruces facimus. In hoc autem ordine nostra redemptio, & reparatio celebratur; per quam humana natura liberatur. Et ideò duplex Crux hic fit propter redemptionem duplicis naturæ.

Verba: Deditq; Discipulis. Quid moneant. Quæst. 92.

Et nota, quòd inter discipulos Christi fuit Iudas; cui etiam Dominus tradidit sacra mysteria, licet eum nouerat indignum: ad demonstrandũ nobis, quòd propter occulta peccata subtrahenda non est Eucharistia, dum per hoc sequeretur manifestatio occulti peccatoris. Nam Iudas, inquit Magister Sententiarum, non accepit corpus Christi, sed tantum panem intinctum. Corpus uerò, & sanguinem Christi ante cum alijs discipulis perceperat. Magis. li. 4. dist. 11.

Christus quale corpus suum dedit Discipulis in cœna; Mortale an Immortale, Passibile, an Impassibile. Quæst. 93.

Quæri solet; Quale corpus Christi in cœna

 dedit,

dedit, Mortale, aut Immortale; Pasſibile, aut Impaſsibile. Et breuiter dicendum, quòd Christus dedit Discipulis ſuis in cœna corpus ſuum tale, quale nunc habet, ideſt, glorioſum, & immortale.

Corpus Christi ſumptum, & comeſtum ubi reperiatur. Quæſt. 94.

Sed quid eſt de corpore Chriſti, poſtquam ſumptum fuit, & comeſtum? Reſponderi poteſt, quòd ſi quæritur præſentia corporalis, in cœlo quæratur, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedēs. Item cùm ſacramentum tenetur, guſtatur, & comeditur, Chriſtus corporaliter adeſt in viſu, & in ſapore. & quandiu corporalis ſenſus afficitur, corporalis præſentia non aufertur. Poſtquàm verò in percipiendo ſenſus deficit corporalis deinceps non eſt quærenda præſentia corporalis, ſed ſpiritualis eſt retinenda: quia diſpenſatione completa, Chriſtus de ore tranſit ad cor.

Coloſſ. 3. De cōſec. diſt. c. 2. Tribus.

Panis an conſecretur priuſquàm vinum, aut ſimul. Quæſt. 95.

Sequitur modo forma conſecrationis corporis Chriſti quæ eſt: Hoc eſt enim corpus meum. Circa quam aduertendum eſt, quòd cùm ad prolationem iſtorum verborum, ſcilicet: Hoc eſt enim

Io. à Turrecrem a. . . . de conſecr. diſt. 2. c. Panis eſt.

enim corpus meum; panis mutetur in corpus: & ad prolationem istorum verborum, scilicet: Hic est enim calix sanguinis mei: Vinum mutetur in sanguinem. & prius proferantur ista uerba, quàm illa: videtur quòd panis prius mutetur in corpus, quàm vinum in sanguinem: Et ita uidetur per consequens, quòd corpus sine sanguine est; vel sanguis est sine corpore. Propterea respondetur, & dicitur quòd licet ad prolationẽ præcedentium uerborum panis anteà mutetur in corpus; & ad prolationem sequentium, uinum posteà mutetur in sanguinem; nunquam tamen corpus est sine sanguine: vel sanguinis sine corpore. Sicut neutrum est sine Anima. Sed sub forma panis, sanguinis existit in corpore: per mutationem panis in corpus & econuerso. Non quòd panis, idest, corpus in sanguinem, uel uinũ mutetur in corpus, sed neutrum potest existere sine reliquo. Et nota, quòd prædicta forma consecrationis panis fit perfecta, quinque duntaxat uerbis: quia secundum Lactantium, sicut quinq; Beatæ Mariæ Virginis uerbis à se prolatis, scilicet; Fiat mihi secundum verbum tuum: in eius ventre de Spiritu sancto incarnatus est Christus; ita istis quinque verbis, scilicet: Hoc est enim corpus meum. Christi corpus cum deitate, & anima conficitur.

De cõsec. dist. 2. ca. comperimus.

Lactātius

Luc. 1.

Dictio, enim, inserta formæ consecrationis panis an sit de necessitate. Quæst. 96.

Est hic et notandum, quòd dictio ista, Enim quæ ponitur in medio formæ consecrationis corporis Christi, minimè à Sacerdote est omittenda: quia licet non sit de necessitate, & substantia Sacramenti; est tamen de necessitate, & de essentia præcepti. Sic enim omnes Doctores dicunt, præsertim Franciscus à Victoria in eius Sacramentorum summula, in verbo Eucharistiæ. Vnde grauiter peccaret omittens eam. Petrus enim dici instituit. vt dist. 21. c. in nono.

Dictio enim qd. — Fräciscus à Victoria.

Corpus Christi cur eleuetur post consecrationem. Quæst. 97.

Sanè dictis uerbis illis: Hoc est corpus meũ; Sacerdos eleuat corpus Christi; primò, ut cuncti astantes illud videant, & petant quod proficit ad salutem: iuxta illud: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Secundò ad notandum; quod non est aliud dignum sacrificium, imò est super omnes hostias. Tertiò significat Christi resurrectionem. ¶ Vel secundum alios, eleuatio Hostiæ, & extensio manuum significat extensionem, & eleuationem Christi in aram Crucis.

Ioan. 12.

Campanula cur pulſetur in eleuatione ſacramenti. Quæſt. 98.

In eleuatione corporis, & Calicis Campanula, ſeu ſquilla pulſatur: quoniam & in veteri Teſtamento Leuitæ tempore ſacrificij tubas clangebant argenteas: vt earum ſonitu populus præmonitus foret ad orandum Dominum præparatus: & propter eandem cauſam ſquillo pulſatur, dum corpus Chriſti ad infirmum portatur. ¶ Nunc ad ſeptimum Canonis ordinem, & apparatum ſtylum noſtrum conuertamus.

Pars ſeptima Canonis quot notabilia contineat. Quæſt. 99

Determinata iam conſecrationis forma, qua panis & corpus Chriſti conuertitur; nunc ſequitur altera pars eiuſdem formæ, quæ vinum in ſanguinem eiuſdem Chriſti tranſubſtantiatur. Et primò tangitur modus inſtitutionis huius ſacroſanctæ conuerſionis; ideſt deſcribitur inſtitutionis tempus, & hora, videlicet in decima quarta die Lunationis primi menſis, ſcilicet, Aprilis, qui, ſecundum Hæbreos eſt primus. Secundo ſubditur forma conſecrationis ibi. Hic eſt enim Calix. &c. Tertiò additur commiſsio frequentandæ huius ſacramentalis oblationis, cùm dicitur: Hæc quotieſcunque. Hæc Gabriel.

Septima pars Canonis tria continet, ſcilicet tẽpus, inſtitutiõis ſacramẽti, materiã, & formã. Num. 10.

Simili mõ poſtquàm cœnatũ eſt.

Gabriel.

Hic quæritur primò, cur sanguis diuisim à corpore consecratur. Quæst. 100.

Ioã. in c. panis. de consecra. dist. 2.

Ioannes à Turrecremata dicit, quòd causa, quare corpus à sanguine diuisim consecratur, cũ nunc non sit diuisus, potest sumi & in . su, ad quẽ est sacramentum quia ma ducatio in cibo & potu consistit. & ex eo quòd sacramentum repræsentatur, quod est passio Christi quia in passione sanguis Christi à corpore diuersus fuit.

Sacramentum cur sub vtraque specie sumatur. Quæst. 101.

Durand. li. 4. c. 41

c. Compe rimus. de consecra. dist. 2.

Licet autem hoc augustissimum sacramentũ sub vtraque specie sumatur vtrunque scilicet, corpus, & sanguis: utraque tamen specie consecratur. & neutra secundum sanctæ Ecclesiæ sanctiones superfluit; vt ostenditur, quòd Christus humanam naturam assumpsit; scilicet corpus, & animam, ut totum redimeret. Panis enim fertur ad carnem, & vinum ad animam: quia vinum sanguinem operatur, in quo sedes est animæ. Vnde legitur in Leuit. Anima carnis in sanguine.

Leuit. 17.

Bibere in Sacramento quotupliciter conueniat. Quæst. 102.

Postquàm igitur cœnatum est; accepit Iesus Calicem;

Calicem; quem benedictum ab eo tradidit discipulis suis dicens: Accipite & bibite. Vbi aduertendum, quòd Bibere in Sacramento conuenit, secundum Cardinalem à Turrecremata dupliciter, videlicet: Aut re, & signo expresso: Aut re tantum. Re tantum bibitur sanguis etiam sub specie panis: cùm veraciter sub illa specie sanguis Christi contineatur; quia tunc est potus animæ, & non species ipsa. Bibere verò re, & specie signo expresso, & appropriato ad speciem, seu significationem eius, quod sumitur; sicut cum de Calice sumitur, & bibitur, sub specie vini. ¶ Et de hoc verbo Bibere, quid mysticè designet, multa habebis in Hymno, qui incipit. Splendor paternæ gloriæ, quem iam elucidaui.

Cardin. à Turrecremata in c. Compe rimus. de consecra. dist. 2.

Lib. 2. Hymn.

Forma, quæ fit supra Calicem, quomodo exponatur. Quæst. 103.

Prædictus Cardinalis loquẽs de forma, quam ad sanguinem Christi cõsecrandum adhibemus, sic ait. Ad tertium dicendum est, quod cùm dicitur. H c est Calix sanguinis mei, est locutio figuratiua; & potest dupliciter intelligi; vno modo, secundum Methonymiam, quia ponitur continens pro contento. vt sit sensus. Hic sanguis meus contentus in Calice: de quo hic fit mentio; quia sanguis Christi in hoc sacramento consecratur. In quantum est potus Fidelium, quod

Card. in ca. panis. De cõsec. dist 2.

quod non importatur in ratione sanguinis. Et ideò oportuit hic designari per vas huic vsui accommodatum. Alio modo, secundum Metaphoram: secundum quod per Calicem intelligitur similitudinariè passio Christi, quæ ad similitudinem Calicis inebriat: & sua amaritudine quasi hominem extra se ponit. Et capiendo hoc modo hic nomen Calix; sensus est. Hic est calix passionis meæ, de qua hic fit mentio seorsum à corpore consecrato: quia separatio sanguinis à corpore fuit per passionem.

Alia prædictæ formæ expositio quænam sit, secundum Gabrielem. Quæst. 104.

Gabriel Biel. Gabriel verò declarans partem huius iam dictæ formæ sic procedit. Accipitur autem Calix tripliciter: vno modo pro vasculo potum continente. Secundo pro passionis amaritudine; quia olim damnandis vltimò supplicio dabatur potus in Calice. hoc modo dixit Dominus filijs Zebedæi. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? idest, sustinere mortem, quam ego passurus sum? Tertiò modo accipitur pro potu in vase, seu Calice contento. Et sic accipitur hoc in loco huius secundæ formæ, cùm Dominus dixit. Hic est Calix. &c.

Matt. 20.

Verba,

Verba, noui & æterni Testamenti vti sumi possint. *Quæst.* 105.

Sequitur modo altera formæ consecrationis sanguinis clausula: videlicet: Noui & æterni Testamenti. Dicit, Nouum: quia ritu & effectu nouũ est. Dicit æternum, quia nõ recipit alterius Testamenti succedentis superordinationem. Non enim secundum ritum veteris Testamenti, in holocaustis Taurorum, Arietum, & Agnorũ pinguium: sed secundum ordinem Melchisedech, qui Panem, & vinum obtulit, institutum est. Hæc Biel dicit. ¶ Vel dicit, Nouum, & æternum; quia secundum expositionem Domini Odonis, nouum Euangelij testamentum in æternum confirmauit sanguine mortis suæ. Vnde Apostolus: Vna oblatione consumauit in æternum sanctificatos. Sic Abraham, oblatis ouibus, & bobus cum Amalech, & Phicol Principe militiæ percussit fœdus. idest, oues, & boues percussit in fœdus, ut sanguine animalium, & morte fœdus confirmaretur. Et Iacob fugiens in Galaad facto iuramento cum auunculo suo Laban, immolauit victimas, vt sanguine victimarum fœdus iuramenti confirmaretur.

Genes. 14

Gabriel.

Odo Eps.

Heb. 10.

Gen. 21.

Genes. 31

Mysterium Fidei vti intelligatur. *Quæst.* 106.

Cùm autem dicit: Mysterium Fidei: demonstrat, quòd pertinet ad fidem catholicam credere

post

post benedictionem esse verum sanguinẽ; vt Infidelis sit, qui hoc non crediderit. Hæc Dominus Odo Episcopus Cameraceñ. ¶ At, secundum Gabrielem: Mysterium fidei dicit; quia secretum qua iter morte vitam æternam; sanctitatem verò effusione sanguinis perficeret.

Odo eps. Gabriel.

Qui pro vobis: Verba hæc quomodo accipienda sint. Quæst. 107.

Sequentia autem huius præsentis formæ sanguinis uerba sic declarat ibidem Gabriel. Qui pro vobis scilicet Discipulis, meis Episcopis, & Sacerdotibus, qui & ipsi indigetis tanquam circundati infirmitate.

Ibidem.

Cur Deus subdit: & pro multis, & non, pro omnibus. Quæst. 108.

Huic autem quæstioni, cur Christus subiunxit: & pro multis, & non pro omnibus, effundetur in remissionem peccatorum; satisfaciunt ad plenum Nicolaus de Ploue, & Gabriel dicentes. Notanter dicit; Pro multis, & non; Pro omnibus: quia licet pro omnibus effusus est quantum ad sufficientiam,

Nicolaus de Ploue.

Verba:

Verba: Effunduntur in remissionem: vtiintelligantur. Quæst. 109.

Vltima verba cõsecrationis sanguinis, scilicet: Effundetur in remissionem peccatorum sic possunt intelligi. Effundetur, scilicet, sanguis in remissionem peccatorum, tanquam nostræ redemptionis pretium; Dilexit enim nos, & lauit à peccatis nostris in sanguine suo. Et Paulus ait. Omnis Pontifex ex omnibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis, qui condolere posit his, qui ignorant, & errant. Apoc. 1. Hebr. 5.

Verba hæc: Quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis: quid nobis innuant. Quæst. 110.

Ex verbis autem subsequentibus, scilicet: Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriã facietis: possumus conijcere passionis Christi triplicem memoriam. Primum enim Memoriale Dominicæ passionis habemus quantũ ad vsum in Imaginibus, & picturis. Et propterea Crucifixi imago depingitur in libris, uel in Ecclesijs: secundũ quantum ad auditum, scilicet; passio Christi prædicata. Tertium quantum ad gustum, scilicet: sacramentum Altaris; in quo Christi passio patenter

ter exprimitur. Et per hoc etiam præmisit. Et memoriam venerantes. Hæc Durandus. Durand.

Christi corpus cur non consecretur in die Parasceue. Quæst. 111.

Cur autem Christi corpus in die Parasceuè minimè consecretur, rationes sunt quidem multæ: quas Durand. in sexta parte. cap. septuagesimo septimo recenset: sed quoniam hanc quæstionem supra, tractatu tertio. quæst. 40. iam absoluimus: propterea unam hic tantum, uel duas rationes pro solutione adducemus. Est ergo ratio prima, quia scilicet, recessit, & sublatus est verus Sacerdos, idest, Christus, qui est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, & sponsus Ecclesiæ. Descendit enim ad inferos. Secunda est: quoniam hac die velum templi scissum, & cornua Altaris transuersata sunt; & ita non habemus, vbi corpus Christi conficiatur. Durand.

Hostiæ delatio ad sepulcrum per duos Sacerdotes, quid nobis innuat. Quæst. 112.

Aduertendum est, quòd in Parasceue, hoc est, in die Veneris sancti, duo Presbiteri hostiam, sine corpus consecratum ad Altare, vel ad sepulchrum iam præparatum deferunt; quia repræsentant Ioseph, & Nicodemum, qui tulerunt corpus

Christi

Christi ad sepeliendum. Hoc autem refert Archidiac.in c.visum, de consecr. dist. 2. Archid.

Cur Sacerdos post Hostiæ repositionem incipiat: Oremus præceptis. &c. non eleuatis manibus. Quæst. 113.

Ad hæc postquàm delatum est corpus Christi in sepulchrum; tunc Sacerdos incipit: Oremus præceptis salutaribus &c. non quidem leuatis manibus, sicut in alijs diebus consueuit; sed illis omnino depositis; quoniam secundum præfatum Archidiaconum, tribus diebus sepultus Christus occultatur. Archid. ibidem.

Hoc Sacramentum Eucharistiæ cur magis frequentetur à fidelibus in Pascha, Penthecoste, & Natiuitate Domini. Quæst. 114.

Cardinalis à Turrecremata hác facit qōnem, videlicet; Quare magis istis tribus solēnitatib. anni, scilicet: Pascha, Penthecoste, & Natiuitate Domini, institutum fuit in præallegato cap. Fideles debere magis communicare, quàm alijs. Respon. quòd hoc institutum est iuxta legem Domini; quæ dicit, quod omne masculinum tribus vicibus per annum in conspectu Domini appareat, scilicet: in Pascha, in Penthecoste, & Scenophegia, quod interpretatur fictio Tabernaculorũ. Io. Card. & si non frequentius. De consecra. dist. 2. Exod. 23.

Q ¶Aliqua

De negligentijs, quæ eueniunt in Missa.

¶Aliqua modo subodoremus dubia contingentia aliquando propter negligentiam ministrantium.

Sacerdos si non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dixisse debuit, quid iuris. Quæst. 115.

Cardi. in c. si quis. dist. 2.

Ad quintum, inquit prædictus Cardinalis, dicendum est, quòd licet Sacerdos non recolat, se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit: non tamen debet ex hoc mente perturbari. Non enim, qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit. Omnium enim habere memoriam, inquit Iustinianus, & penitus in nullo peccare: Diuinitatis magis, quàm mortalitatis est. Nisi forte in dicendo aliquid comprehenderit sub ratione ita differenti. Sic enim efficitur Memoriale.

C. de vet. iur. enuclean. l. 2.

Sacerdos omittens aliquid non de necessitate Sacramenti, quid iuris. Quest. 116.

Card. ibi.

Si tamen Sacerdoti probabiliter constet se aliqua omisisse, quæ siquidem non sunt de necessitate Sacramenti, non æstimo, ait prędictus Cardinalis, quod propter hoc debeat reassumere, mutando ordinem sacrificj: sed debet vlterius procedere.

Omittens

Omittens aliquid de necessitate Sacramenti, quid iuris. Quæst. 117.

Si verò certificetur Sacerdos, se omisisse aliquid eorum, quæ sunt de necessitate sacramenti, scilicet: formam consecrationis; cùm forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia: idem videtur faciendum, quod dictum est de defectu materiæ, scilicet: vt reassumatur à forma consecratiouis, & cætera per ordinem reiterantur. Card. ibi.

Quid si Sacerdos recordetur post Consecrationem inceptam aliquid comedisse, vel bibiße. Quæst. 118.

Sed si Sacerdos recordatur post Consecrationem inceptam se aliquid comedisse, uel bibisse: nihilominus debet perficere sacrificiũ,& sumere sacramentum: vt monet prædictus Cardinalis.

Quid si recordetur post Consecrationem inceptam peccatum aliquid commisisse? Quæst. 119.

Similiter, si recordetur Sacerdos, se peccatum aliquod commisisse, debet pęnitere cum proposito confitendi, & satisfaciendi: & sic non indignè: sed fructuosè sumet sacramentum; etiamsi iam

inceperit (ut dictum est) Cõsecrationem, quando hoc recordatus fuerit.

Quid si Sacerdos recolat, se excommunicatum esse post inceptam Consecrationem. Quæst. 120.

Eadem est ratio: si meminerit Sacerdos, se excommunicationi cuiusq; subiacere: Debet enim tunc habere propositum absolutionem petendi: & sic per inuisibilem, ait prædictus Cardinalis; Pontificem Christum Iesum absolutionem consequetur quantum ad hunc actum, quod peragat diuina mysteria.

Cardinalis a Turrecremata.

Quid si Sacerdos ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor. Quæst. 121.

Si verò Sacerdos ante consecrationem alicuius prędictorum sit memor: tutius reputarem, inquit iam prædictus Cardinalis, maximè in casu manducationis, & excommunicationis, quòd Missam inceptam desereret, nisi grande scandalum timeretur.

Cardinal. ibid.

Remedia in negligẽtijs Missæ secundũ Theologos.

Si lecto Canone, vinum, vel aqua non reperiatur in Calice, quid agendum. Quæst. 122.

Si autem per negligentiam euenerit, quòd perlecto Canone, nec vinum, nec aqua reperiatur in Calice

Calice;statim infundi debet vtrunq;: & Sacerdos iterabit Canonem,siue Consecrationem ab illo loco:Simili modo:& perficiet vsq; ad finem : ita tamen,vt nec dimittat duas Cruces, quæ fieri singulariter super Hostiam consueuerunt. ¶ Vel melius potest dici,quòd aliam Hostiam sumat,& Canonem à principio incipiat.

Vtrũ de simplici vino fiat Consecratio. Quæst. 123.

Quòd si de simplici vino, uel aqua fiat consecratio, vinum reputabitur pro consecrato, sed aqua non.

Quid agendum sit si quid de sanguine ceciderit super Corporale, vel pallam Altaris, uel super Albam, uel super Casulam.
Quæst. 124.

Sed si quid de sanguine ceciderit super Corporale, vel Pallam Altaris, vel super Albam, uel etiam Casulam; pars illa rescindatur, & in loco Reliquiarum reseruetur. Prius tamen extrahatur Sacramentum, & sumatur: vt statuitur in cap. si per negligentiam. De consecr.dist.2.

Quid agendũ sit in casu sãguinis secundum Theolog. cap. si per negligentiam. De consecra. dist. 2.

Quid agendum sit de casu sanguinis in terram.
Quæst. 125.

Si verò sanguis super terram,lapidẽ,vel lignum

Quid si super terram.

ceciderit;lingendus,radendus;& extergendus est locus ille; & puluis in sacro loco reponendus.

Quid si Musca,uel Aranea, quidve aliud ceciderit, in Calicem. Quest. 126.

Porrò si in ipsum sanguinem Musca; uel Aranea ceciderit,vel aliquid aliud tale,quod vix sine vomit,aut mortis periculo sumi potest. perfundatur, & lauetur quàm cautius potest in Calice;& ablutionem sumat Sacerdos;sed Musca,siue Aranea iam sic abluta, atque extersa super piscinam cremetur.

Quid agendum in casu corporis, vel de corpore. Quæst. 127.

Quòd si corpus,siue de corpore Christi super pallam Altaris ceciderit,vel super aliud vestimentum: non incidatur; sed vino abluatur,& à ministro sumatur.

Quid si infirmus Sacramentum euomat. Quæst. 128.

At si infirmus corpus Domini rejciat,suscipiatur,prout diligentius potest, & sumatur à Sacerdote,uel ab aliquo puero discreto, & mundo: si tamen eger illud non potest resumere.

Vinum

Vinum si congelatum in Calice, quid agere debeat Sacerdos. Quæst. 129.

Illud autem notandum est, quòd si uinum in Calice congelatum est; debet tandiu exhalare Sacerdos; donec glacies soluatur. Quòd tunc si sic solui nequiuerit, tunc ignem adhibeat.

Eucharistia an danda sit ebrioso, insano, Hæretico, & similibus. Quæst. 130.

Carthaginen. Cōcilium statuit: Eucharistiam nullatenus dandam esse ebrioso, insano, hæretico, epileptico, & huiusmodi, nisi infirmitate recedente. 26.q.1.Is qui in infir.

An leproso, Muto, & ægroto danda sit Eucharistia. Quæst. 131.

Illud idem Concilium præallegatum cōstituit, leproso tamen posse dari Eucharistiam. Item & Mutuo & ægroto mentis compoti, cùm & absolutionem quoque à peccatis iam assecuti sint. ibidem.

Quid agendum sit, si sanguis exeat à naso Sacerdotis. Quæst. 132.

Cardinalis à Turrecremata dicit, quòd si à naso Sacerdotis celebrantis sanguis exierit, uel nau- In c.si qs. de. consec. dist.2.

sea superuenerit, recipiatur in aliquo vasculo, ne sancta contaminentur. & ter terso naso nasitergio, uel ore abluto, reincipiat sub silentio, ubi dimisit.

Quid, si infirmitas superueniat Sacerdoti celebranti. Quæst. 133.

Si verò infirmitas superuenerit, innitatur Sacerdos crepidinem, siue oram altaris; vel sedeat donec conualescat, & sic incipiat, ubi dimisit. ¶Sed si nullo modo potest consumare ministerium, alius Sacerdos incipiat, ubi ille dimisit. non enim alius Sacerdos à principio repetet, ne diuidatur mysterium vnitatis.

quod sicut. de electio.

Vbi nam caueatur, ut Sacerdos alius suppleat pro alio ægrotante. Quæst. 134.

In Concilio Toletano ita legitur: Censuimus conuenere, ut cùm à Sacerdotibus Missarum tẽpore sacra Mysteria consecrantur, si ægritudinis accidit cuiuslibet interuentus, quo cęptum nequeat consecrationis explere mysterium: sit liberum Episcopo, uel Presbytero alteri consecratione̅m exequi cœpti officij, ut pręcedentibus, supple, qui defuerint, libenter alij pro complemento succedant.

An hæc sint vera ante Consecrationem, vel post, quæritur. *Quæst.* 135.

Quærit hic Ioannes à turrecremata, an quæ diximus, verificentur ante Consecrationem, uel post Consecrationem: Ad quod ait. Sacerdos si moriatur, aut infirmitate graui occupetur ante consecrationem corporis, & sanguinis, non oportet, ut suppleatur per alium. ¶ Si verò post inceptam Consecrationem hoc acciderit: puta consecrato iam corpore Christi, uel etiam consecrato utroq;, debet Missæ celebritas expleri per aliũ. c. si quis: de conse. dist. 2.

Quid si à vento rapta fuerit Hostia. *Quæst.* 136.

¶ Si Sacerdos ante Consecrationem aduertit non esse Hostiam, ut quia à vento est rapta, uel quia non est triticea, vel quia est marcida; tunc ea reiecta, aliam accipiat, & sequatur, ubi dimiserat. Hostia rapta à uento quid.

Quid si aliam Hostiam habere non poterit. *Quæst.* 137.

Quòd si aliam bonam Hostiam habere non poterit, totum deserat; quia non possunt sic perficere Sacramentum. Nam Sacramenti perfectio est necessaria.

Hostia consecrata, si cadat in Calicem, quid agendum. Quæst. 138.

Hostia cō secrata caden. in Calicem, qd.

Si Hostia cōsecrata caderet in Calicem aliquo casu, ob quod Sacerdos non posset debito ordine perficere, & procedere; nō propter hoc debet iterare cum alia Hostia; sed prosequi cum illamet: quia hoc non est de necessitate Sacramenti, sed in significatione.

Particula hostiæ cō secratæ si remansit in Calice, vel palato, quid.

Particula Hostiæ, si remaneat in Calice, sumpto sanguine, quid agendum. Quæst. 139.

Si sumpto sanguine, remaneat particula Hostiæ in fundo Calicis, apponatur digitus; & trahatur ad labium Calicis, & sic sumatur: vel apponatur vinum, & simul cum eo sumatur. Primum tamen est melius. ¶ Si adhæreat palato, resumatur uinum, & cum eo deglutiatur; uel cum digito remoueatur; primum tamen est honestius.

Si lixiuiū pro vino fit appositum in Calice, quid.

Sacerdos, si aduertit, quod aquam, uel lixiuium pro vino in Calice posuit, quid agendum. Quæst. 140.

Si Sacerdos post cōsecrationem Hostię adhuc & sanguinis aduertit, quòd in Calice positū fuit lixiuium,

lixiuium, uel aqua tantum, uel huiusmodi: non tamen adhuc sumpsit; effuso lixiuio, uel eo liquore: vinum verè, & aquam ponat, & consecret. ¶ Si autem aduertit post sumptionem, debet accipere aliam Hostiam, & vinum, & consecrare omnia, & sumere: non obstante quòd lixiuium, vel aquam iam ipse sumpserit. Et hoc fit, ut seruetur ordo debitus perfectionis sacramenti. Hæc dicuntur de mente sancti Thomæ. ¶ Iam nunc ad octauã Canonis partem tendamus; videamusq̃ue quid in ea fiat. Nota.

Pars Canonis octaua tria commemorat, & cur. *Quæst.* 141.

Octaua Canonis pars discutitur. Vnde & memores

Quoniam autem supra Dominus noster Iesus præceperat in cap. Similì modo, ibi: Hæc quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis; hoc tantum Sacramẽtum in sui memoriam fieri; idcirco in hac parte tria sibi commemorãda proponit sancta Dei Ecclesia: nempe tã beatam passionem, necnon ab inferis resurrectionem; sed & in cœlos gloriosam Ascensionem. & hoc, ut præceptis Domini ipsa obtemperet.

Octaua Canonis pars tria facit.

Tria prædicta, quidnam operentur in nobis. *Quæst.* 142.

Et aduertendum est, quod primum eorum,

Passio, Resurrectio, & Ascensio Domini, tria excitant in nobis.

quæ iam diximus, scilicet, Christi passio excitat in nobis charitatem. Secundum, idest, Resurrectio, corroborat fidem. Tertium, idest, Ascensio, lætificat spem. Ideo hęc inquam tria immota ante oculos eius Ecclesia sibi esse proponit, & die ac nocte meditari in eis studet. ¶ Quid enim in nobis magis charitatem accendit, quàm, quòd proprio filio suo non pepercit Deus? ¶ Quid magis in nobis fidem confirmat, quàm, quòd Christus surrexit à mortuis? Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christi omnes viuificabuntur. ¶ Quid magis in nobis amplificat spē, quàm, quòd Christus ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem? ut ubi ipse est, illic sit & minister eius.

Roma. 8. 1. Corinth. 15. Ioan. 12. psalm. 67

Cur in octaua parte Canonis extendat Sacerdos brachia. Quæst. 143.

Sacerdos igitur hoc ipsum, quod dictum est repręsentare volens; manus extendit, ut habitu corporis manuum Christi extensionem in Cruce repræsentet.

Qua de causa in octauā Canonis parte teneat Sacerdos digitos, videlicet, pollicem, & indicem constrictos. Quæst. 144.

Item, in hoc Canonis octaui ordine, stringuntur,

tur digiti, scilicet; pollices, & Indices, nec disiunguntur, nisi quando oportet Hostiam tangi, uel signa fieri: quod fit primò ob reuerētiam Sacramenti; ne videlicet aliquid tangant post tactum corporis Christi. Secundo ad ostendendum, ꝙ Fideles illud fide, & deuotione tangentes debēt esse charitate coniuncti. Tertiò ista digitorum coniunctio indicat, quòd corporis, & sanguinis Domini nostri Sacramento, mens, & corpus Sacerdotis inseparabiliter esse debent affixa. Vel astringuntur, ne puluis, seu particula Hostiæ illis forte adhærens cadat.

Quinque Cruces super Hostia quid significent. Quæst. 145.

Cruces quinque quid designent. S.Thom.

Sanctus Thomas in præallegato Opusculo sexagesimo sexto, sic de istis quinque Crucibus, quę insigniuntur super Hostiam in octaua Canonis parte, fatur. In quarto quinque Cruces fiunt; non quòd eum, qui præsens est, sanctum Sanctorum sanctificemus, sed ut per eius pœnitentiam offeramus, & sumamus Hostiam salutarem, & eidem conformati sanctorum consortijs mereamur admitti. Dominus enim Iesus Christus in passione sua fuit Hostia pura: In Resurrectione fuit Hostia sancta: In Ascensione fuit Hostia immaculata. panis uitæ æternæ, esurientibus. Calix salutis perpetuæ iustitiam facientibus. Ei

Chr̄s quomō Hostia fuerit pura, sancta, & immaculata.

Christus panis vitæ, & Calix salutis perpetuę.

ergo

ergo assimilari, & conformari debemus, qui ad ipsum offerendum,& sumendum accedimus.

Cruces quinque prædictæ quid innuant, secundum Gabrielem. *Quæst.* 146.

Gabriel. Sed Gabriel sic de istis quinque Crucibus dicit. Et sicut, inquit, supra dictum est, quod Cruces ante Cōsecrationem factæ, significant ea, quæ præcesserunt crucifixionem Christi, illę verò quę sequuntur Consecrationem, significant ea, quæ Christus in Cruce,& post Crucem passus est, & egit. Vnde in his quinque Crucibus significantur quinque vulnera manuum, pedum, & lateris in Cruce acceptorum; quæ sunt foramina petræ
Cant. 2. viuentis, in quibus residet immaculata Columba sancta Ecclesia, Christi sponsa, in eis nidificans fructuosè.

Secundum Nicolaum, quid prædictæ Cruces insinuent. *Quæst.* 147.

Nicolaus de Ploue. Adhæc Nicolaus sic differit de istis Crucibus, videlicet. Fiunt autem hic quinque Cruces ad signandum, quòd Christus in quinque sensibus patiebatur. Vel etiam plagas, & vulnera. Vel significant quinque effusiones sanguinis Christi, scilicet, in Circuncisione. In sudore. In flagellatione. In Crucifixione, & in lateris aperi-

tione.

tione. Hoc idem refert Durand. libro 4. capite 43. Durand.

Hostia quomodo sit hoc in loco accipienda.
Quæst. 148.

Hoc in loco, attendendum, quòd Cardinalis à Turrecremata scriptum nobis reliquit, videlicet. quod Hostia in duplici significatione accipitur; Aliquando enim dicitur Hostia ipse panis, qui offertur in Altari, tanquam materia consecrationis. Vnde in oblatione panis, dicitur: Suscipe sancte pater, omnipotens æterne Deus, hanc immaculatam Hostiam, quam ego indignus. &c. Quandoque Hostia dicitur uerum corpus Christi, ut hoc in loco, quod oblatum est in Ara Crucis, & in hoc sacrificio offertur: De qua hostia dicitur in Canone Missæ. Nos tui serui; sed & plebs tua sancta offerimus præclarę maiestati tuę. Hostiam puram. Hostiam sanctam. Hostiam immaculatam. Hostia dupliciter considератur. c. in Christo. de cõsec. dis. 2.

Christus quomodo sit Hostia pura. Quæst. 14.

Reuerendissimus Odo Episcopus de hac pura Hostia disputans, ait. Hæc autem Hostia pura est, quia quamuis caro uera sit, & sanguis; tamen spiritualis, & incorrupta est. Est Item Christus Hostia pura, quia antea veteris legis Hostię Odo eps.

dę

de irrationalibus animalibus carnales erāt, squalloribus spurcitiæ carnalibus, nidoribusq; plena, & dentium contritione in feces, & stercora redactæ. Hæc autem hostia caro est, & non carnalis: corpus, & non corporalis: sed spirituale lumen: & ideò pura, pura mundans, pura purificans: pura, quia diuina, purior luce corporea.

Quomodo Hostia sancta. Quæst. 150.

Hostia sancta. Idem sic. Hostiæ ueteres erant quidem sanctæ, sed non purè sanctæ; sed quia typum gerebant huius hostiæ sacratæ. Illæ impetrabant ueniam debiti in solutione, hic reddit debitum plena recompensatione.

Quomodo Hostia immaculata. Quæst. 151.

Hostia immaculata, idest, sine omni macula culpæ: vtpote concepta, & nata sine peccato, & deinde sine culpa uixit in mundo; ideò immaculata. Nata quidem est de humana carne, sed sine conditione propagationis humanæ. Et ideo immaculata: est sine uiro de sancta Virgine concepta. Ideo immaculata est: concepta sine humano opere, sola virtute Diuina; ideò immaculata.

Christus,

Christus, quomodo sit panis vitæ æternæ. Quæst. 152.

Cùm panem audis, inquit prædictus Odo, ne putes esse, qui fuerat ante benedictionem, ne decipiaris mutata substantia. Prius erat pânis, modo non est panis, sed sola caro. Sed panem dixit, quasi diceret cibum, sicut scriptũ est. Ego sum panis viuus. Est ergò hic panis vitæ æternæ, nõ ijs quidem, qui tantum ore sumunt; sed ijs etiam, qui etiam mente, non qui premunt dente, sed qui tangunt fide. De hoc Pane vide, quæ dixi super Hymno, qui incipit; Sacris solennijs. &c. ¶ Et quod diximus de pane, idem potest dici de Calice. Et quod dictum est, vitæ æternæ, & salutis perpetuæ, secundum præfatum Episcopum.

Odo. Ioan. 6. Author alibi.

Christus quomodo sit panis vitæ æternæ, & Calix salutis perpetuæ, secundum Durandum. Quæst. 153.

Sed Guilielmus Durãd. de hoc pane vitę æternæ, & in Calice salutis perpetuæ disceptans, ait: Christus dicitur panis vitæ æternæ, quia est refectio Angelorum, & calix salutis perpetuæ: quia refectio est hominum. Panis uitæ æternæ: quia est nostrum viaticũ, quasi via, & calix salutis perpetuæ: quia est refectio Angelorum inebrians in

Durand. Christus, quõ sit panis vitæ æternæ, & calix salutis perpetuæ.

patria. ¶Capiamus modo nonam Canonis partem, quæ incipit. Supra quæ propitio. &c.

In ista Canonis nona parte, quid petat sancta Dei Ecclesia. Quæst. 154.

Gabriel. Biel dicit, quòd in hoc sacro Canone petitur oblatorum acceptatio; & hoc primo in genere; secundo modus acceptationis petitur in specie; ibi. Sicuti accepta habere dignatus es.

Supra q̃ propitio, ac sereno vultu.

Opinio Durandi circa propositam quæstionem; quæ sit. Quæst. 155.

Durand. Sed Durandus ita continuat; Cùm autẽ orauerit Sacerdos pro Hostia transubstantianda; eamq; transubstantiatã Patri õbtulerit, nunc orat pro ipsius acceptatione; vt eã ad instar antiquorũ sacrificiorum acceptet.

An vultus Domini moueatur. Quæst. 156.

Vbi autem dicitur; Propitio, ac sereno vultu respicere digneris: Intellige sereno vultu, idest, respectu placabili digneris respicere: Non quod vultus eius mutetur; sed tunc Deus vultum suũ super nos illuminat, & serenat; cùm misericordiam super nos exhibet; & declara secundum illud Psal. Illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri. Psal. 66.

Cur

Cur nominentur in hoc Canone tres patres veteris Testamenti. Quæst. 157.

Nominantur autem tres patres veteris Testamenti: videlicet: Abel, Abraham, & Melchisedech: quia illi eorum sacrificia specialius hoc Sacramentum præsignauerant. Quid enim per Abel offerentē de primogenitis gregis, nisi Christus primogenitus in multis fratribus exprimitur? qui malitiosè occisus est à populo Iudæorū, sicut ille inuidiosè à fratre suo? nam secundum Apostolum, ipse est Agnus Dei, qui occisus est ab origine mundi. Quid per sacrificiū Abrahæ, dilectum, & vnicum filium offerentis, nisi Christi passio designatur? de quo dicit Apostolus. Proprio filio non pepercit Deus; sed pro nobis omnibus tradidit illum. Oblatio quoque Melchisedech tam propriè nouum sacrificium præfigurauit; vt inde prædictum sit de Christo. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech; qui secundum Apostolum assimilatus per omnia filio Dei manet Sacerdos in perpetuū.

Genes. 4. Nota. Roma 8. Genes. 22 ibidem.

Quamobrem Abraham, & Melchisedech sacrificium obtulerint. Quæst. 158.

Abraham ex præcepto Domini obtulit sacrificium; vt magis solidaretur in fide; qui se totum

prius offerebat Altissimo. Melchisedech, qui vixit temporibus Abrahæ, obtulit panem, & uinũ, gratias agens Deo pro victoria Abrahæ concessa super quinque Regibus.

Sacrificium quid sit. *Quæst.* 159.

Cardinalis a Turrecremata. Ioannes à Turrecremata dicit, quòd sacrificiũ dicitur quod aliquid factum ad honorem propriè Deo debitum ad eum Deo debitum; & subdit Dei verum sacrificium est omne opus quod agitur, vt sancta societate Deo inhæreamus, relatũ scilicet ad eum finem, quo veraciter beati esse possumus.

Abel cur puer. Abraham cur Patriarcha. Melchisedech cur summus vocetur Sacerdos. *Quæst.* 160.

Vocat autem sancta Dei Ecclesia Abel puerũ non à pueritia; quia fuit viginti annorum: sed à puritate, & pueritia innocentiæ. Sed Abraham dicitur Patriarcha, idest, pater fidei Catholicæ; quia primus in Deum credidit. Et primus Incarnationem præcognouit. Ioan. Vidit & gauisus est. Et dicitur Abraham Patriarcha; non tan tum Israeliticæ plebis, sed & populi Christiani, illius per carnem, huius per fidem. Melchisedech autem Sacerdos summus dicitur; quia inter

Ioan. 13.

Sacer-

Sacerdotes illius tēporis summus ille habebatur. Sicut ergo istorum, Deus, patrum sacrificia acceptasti, eis propitiando; ita suscipe, Domine, hāc Hostiam nostri miserando. Amen.

Quænam, & quot fiant in decima canonis parte. Quæst. 161.

Tria fiūt ī decima Canonis parte, quę incipit. Supplices te rogamus.

Decimam autem Canonis partē concelebrans Sacerdos, scilicet, quæ incipit, Supplices te rogamus, omnipotens Deus: tria in ea celebranda facit, videlicet. Primo humiliter se inclinat, orans patrem omnipotentem, vt hoc sacrificium præsentetur in conspectu suæ Diuinæ maiestatis per manus Angelorum; vt omnes huius communionis sacræ participes sint: repletique etiam omni benedictione, & gratia diuina: præsertim circumstantes, & Christi fideles: vt ibi innuitur: vt quotquot ex hac Altaris participatione &c. Secundo osculatur Altare. Tertiò manus cancellat, de quibus per ordinem, fauente Deo, dicemus.

Sacerdos cur se inclinet, dicturus. Supplices te rogamus, &c. Quæst. 162.

Humiliter se inclinat Sacerdos, secūdum Gabriel. dicturus hanc Canonis decimam partem: vt per signum sensibile foris exhibitum, significet in teriorem humilitatem, qua supplicans debet

Gabriel.

animo vestiri,:vt sua oratio exauditur ab eo, qui humilium non spernit affectum.

Ista inclinatio Sacerdotis quid significet, secundum Durandum. Quæst. 163.

Durand. li.4.c.44. Verum Durand. aliam huic quæstioni dat responsionem, seu significationem & dicit: Scire debes, quòd Hymno dicto post cœnam exiuit Iesus in Mōtem Oliueti trans torrentem Cedron, Ioan. 18. & progressus pusillum cecidit in faciem suam, orans, & dixit. Pater si fieri potest, transfer Calicem hunc à me. Sed & secundo, & tertiò abijt; & orauit eundem sermonem dicens. Quia ergo Iesus procidit orans, & dicens. Pater si fieri potest. &c. Ideò Sacerdos se inclinans, orat, & dicit: Supplices te rogamus &c. ¶ Vel Sacerdotis inclinatio significat emissionem spiritus Christi. Matt. 26.

Quid sit perferri Hostiam in sublime Altare Dei. Quæst. 164.

Hostiam perferri in sublime Altare, quid sit. Nota. Sed quid est hoc? Inquit Odo. Quid est perferri Hostiam in sublime Altare? Altare tuū, inquam, Domine? nisi ouem humeris pastoris impositam. Et quid est ouis humeris imposita, nisi homo assumptus à uerbo. Verbum ergo Dei sublime Altare est; ad quod oramus Hostiam perferri in conspectu Dei, & per eam nos introduci

duci: Conspectus Dei est verbum patris, in quo conspicit omne, quod fecit. Vnde verbo Domini cœli firmati sunt. ¶ Vel dic, secundum Cardinalem à Turrecremata iube hæc præferri, id est. corpus Christi mysticum. (Sæpe enim signans pro signato ponitur) scilicet Ecclesiam Militantem peruenire ad Ecclesiam triumphantem, siue illi vniri, quod idem est cum superioribus. Vel secundum Lactantium: Iube hæc, scilicet vota fidelium, seu orationes: ut non solum sacramentum (per istud Pronomen hæc) seu sacrificium intelligamus; sed & Ecclesiam Militantem, necnon & eius orationes.

Psal. 32. Cardin. à Turrecre. in c. rerũ. de conse. dist. 3.

Lactant. Ranfold.

Quomodo rogamus Christum perferri, ubi semper est. Quæst. 165.

Sed quomodo (roget hic aliquis) perferri oramus Christum, ubi semper est: Sicut superius vultum patris propitium, ac serenum fieri super Hostiam filij rogabamus: non quod filio suo pater possit esse sæuerus, sed ut sub occasione filij patris propitiationi nos ingeramus vt pro amore filij misereatur nostri, & quasi filium paruipẽdat, si pro eo nos non recipiat; ita & hic rogamus patri perferri filium, qui semper est apud eum pro nobis, vt uotum, & deuotio nostra per filium ueniat ad patrem: & virtute tanti sacrificij vota nostra perferantur ante conspectum Dei; quasi filius

lius ad patrem non ascendat: si deuotio nostra illuc non perueniat.

Quis sit iste Angelus, qui fecit Hostiam ante conspectum Dei. Quæst. 166.

Durand. li.3.c.44. Durandus quærens, quis sit iste Angelus, per cuius manus rogamus, Hostiam perferri in conspectu diuinæ maiestatis, dicit: Per manus Angelorum, idest, per operationem, & virtutem Chri-
Isai. 9. sti, Filij tui, qui est magni consilij Angelus. Consiliarius enim ille, cuius consilio pater mundum creauit, & recreauit: sublime Altare in conspectu
Apoc. 8. Dei est Christus crucifixus, sedens in dextera patris.

Angelus an ad sit Sacerdoti celebranti. Quæst. 167.

Ex ijs, quæ diximus apparet quòd Angelus sacris mysterijs adesse credendus est: non ut consecret, sed ut orationes Sacerdotis, & populi Deo
Apoc. 8. præsentet, secundum illud Apocalyps. Ascendit fumus aromatum in conspectu Domini de manu Angeli, quæ sunt orationes sanctorum.

Sacerdos cur osculetur Altare, Quæst. 168.

Præterea Sacerdos dicēs, vt quot quot ex hac Altaris

Altaris.&c.osculatur semel Altare; per quod repræsentatur osculum proditoris, postquam Dominus ab oratione surrexit. De qua oratione dictum fuit paulo superius, eodem Tractatu. Quæst.163. ¶Vel deosculatur Sacerdos Altare in signum, quòd per mortem Christi, & illud ipsum sacrificium reconciliati sumus cum Deo: nã osculum est signum charitatis, & amoris.

Ista Altaris deosculatio, quid sibi velit, secundum Gabrielem. Quæst. 169.

Osculatur autem Sacerdos, inquit Gabriel, Altare in uerbo, Participatione, ut se fieri participẽ ostendat altaris sacrificio cum omnibus alijs: vel vt significet reconciliationem humani generis cũ Deo patre in Altari Crucis factam per filij mortem. Gabriel.

Cruces tres factę super oblationem à Sacerdote, quid significent. Quæst. 170.

Deinde facit Sacerdos tres Cruces. Primam in verbo (corpus) super species panis. Secundã in uerbo (& sanguinem) super species vini in Calice. Tertiam in uerbo (omni benedictione) ante faciem suam. Per primam commemoratur rigidissima corporis tensio in Cruce usq; ad omnium neruorum & ossium denumerationem.

Vnde

Psal. 21. Vnde Propheta: Foderũt manus meas, & pedes, meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Per secundam Crucem commemoratur effusio largissima sanguinis, quia omni defluxo humore, corpus Saluatoris sacratissimum corruit, sicut cremium in frixorio, & aruit tanquam testa uirtus eius. Per tertiam, innuitur passionis fructus, qui est omnis benedictionis, & gratiæ deriuatio à Christo in redemptos per ipsum.

Sacerdos cur signet crucis signaculo faciem suam. Quæst. 171.

Et ideò prædicta signatio ante faciem Sacerdotis fit; ut significetur prædictus fructus, & benedictio in Sacerdote, & in his, pro quibus offert, permanere.

Cruces tres prædictæ quid designent secundum Durandum. Quæst. 172.

Durand. ibid. Circa prædictas tres Cruces hæc in medium affert Durandus, scilicet: Quia verò, inquit, in agonia Christus prolixius orabat tertiò, dicens eundem sermonem: ideò Sacerdos facit tres Cruces propter sudorem corporis; Crucem imprimens super corpus. Propter guttas sanguinis crucem imprimēs super sanguinem: & quia procedit in faciem suam: ideò imprimit sibi Crucē in facie. ¶ Nunc accedamus ad vndecimam

Canonis

Canonis partem, quæ incipit. Memento etiam Domine famulorum.

Cur pro Defunctis in hac vndecima Canonis parte oret Ecclesia. Quæst. 173.

Pars Canonis vndecima. Memẽto etiam domine famulorũ.

Est aduertendum, quod pia mater Ecclesia certissimè credens, quod sanguis Domini nostri Iesu Christi, qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum non solum ad viuẽtium, pro quibus oratum à nobis fuit ante Cõsecrationem in primo: Memento: sed etiam ad mortuorum in Christo quiescentium salutem proficiat. Ideo statuit in cap. visum de conscer. dist. 1. ut in quolibet Missæ officio, loco competenti, videlicet in hoc loco secretæ defunctorum memoria habeatur, ac pro decedentibus in gratia in locis purgatorijs detentis preces effundanrur: eiusque fructus huius sacrificij applicentur. Vnde meritò Sacerdos dicit. Memento etiam domine.

Luc. 22.

c. visum de conse. dist. 1.

Missa Mortuorum cur non in Dominica, sed die Lunæ potius celebretur. Quæst. 174.

Quoniam autem in Dominica die ob resurrectionem Domini animæ mortuorum requiem creduntur habere: sed in secunda feria statim redeunt ad pœnas, & laborem: propterea, ut eorum subueniatur laboribus, Missa sæpe in secunda feria

ferunt cum signo fidei: ita declarat Durandus: idest: Qui cum signo fidei præcesserunt ad Dominum: non quod ibi sit fides, aut spes, ubi spes est, & res. nam Fides (secundum Theologos) & spes secundum rem euacabuntur in patria. Charitas verò neque secundum rem, neque secundum actum eius euacuabitur: sed solum secundum modum: quia imperfectio eius tollitur. Fidei enim succedit spes, quam videbimus: spei verò succedit beatitudo, ad quam peruenturi sumus. Sed Charitati nihil succedet, sed potius augebitur. Charitas enim nunquam excidit, sed signũ Fidei, hoc in loco pro charitate fidei Christianitatis accipitur, quo fideles ab Infidelibus discernuntur, secundum illud Apocalyps. Audiui numerum signatorum cētum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel.

Durand. 13. c. 2 c. præterũ: c. Charitas de pœnit. dist. 2. In Compendio Theolog. veritatis. li. 7. c. 26 1. Corinth. 13. Apoc. 4.

Verba consequentia; & dormiunt in somno pacis, vti intelligantur. Quæst. 178.

Sequuntur verba: & dormiunt in somno pacis, idest: secundum Nicolaum, sine peccato mortali. Vel Dormiunt in somno pacis. iuxta illud, secundum Durand. In pace in idipsum dormiã, & requiescam. Frequenter enim sacra scriptura Defunctos dormientes appellat pro eo: quia sicut dormientes euigilant: ita mortui resurgent: propter quod dicit Apostolus. Nolo vos ignorare

Psalm. 4 Nota. 1. Tim. 4.

rare de dormientibus,ut non contristemini,sicut & cæteri, qui spem non habent. Et Dominus inquit in Euangelio: Lazarus amicus noster
Ioan. 21. dormit.

Quinam sint quiescentes in Christo. *Quæst.* 179.

Hoc autem loco vocantur quiescentes in Christo: qui in charitate mortui sunt; habentes tamē aliqua purgabilia, eo quòd non plenè satisfecerunt pro peccatis confessis: propter quod ad locum purgatorij descenderunt,ubi existentes suffragio indigent Ecclesiæ Militantis: tanquam nondum habentes in re pacem, & refrigerium gloriæ,licet habeant incerta, & infallibili spe locū refrigerij,in quo non est ardor pœnarum:locumque pacis,in quo non est obscuritas tenebrarum; locumq; demum pacis,in quo non est conflictus pugnarum. Nam absterget Deus omnem lachrymam ob oculis eorum: & iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor: quoniam priora transierunt, sed delectabuntur in multitudine pacis, cum placebunt corā domino in regione viuentium.

Aqocal.

Locus refrigerij quid sit, & cur. *Quæst.* 180.

Paradisus ergo dicitur locus refrigerij, & hoc per ardorem ignis purgatorij, per quem ani-

mæ

mæ transeunt: iuxta illud Psalm. Transiuimus per ignem, & aquam. Appellaturque locus lucis contra tenebras inferni, de quibus Matth. Mittite eum in tenebras exteriores: Vel dicitur locus lucis, quia Purgatorium est locus obscuritatis: locus pacis, quia Purgatorium est locus inquietudinis; quia nunquam Animæ habent pacē, nec quietem. Vel dicitur locus pacis propter mentis tranquillitatem, quæ est ibi contra uermem conscientiæ eorum; qui salui non erunt. Vnde Isai: Vermis eorum non morietur, nec ignis eorum extinguetur. Procedit nunc duodecima, & vltima pars Canonis Missæ. Psal. 66. Matt. 23. Isai. 66.

Quid petamus in hac duodecima Canonis parte? Quæst. 181.

In hac autem vltima Canonis parte, quæ incipit. Nobis quoque peccatoribus. Extendens se vsque ad orationem Dominicam, tria à Deō petimus; videlicet, primo petimus nobis viuis gratiæ collationem. Secundo gloriæ societatem cū sanctis. Tertiò inuocamus mediatorem per quē hæc exequi postulamus. Secunda pars ibi: Cum tuis sanctis Apostolis. Tertia ibi; Per quem hęc omnia. Hæc Nicolaus. Duodecimę partis Canonis processus. Nobis quoq; peccatorib. Nicolaus

Sacerdos cur percutiat pectus, dicens; Nobis quoq; peccatoribus. Quæst. 182.

Sacerdos igitur proferens hæc verba, scilicet: Nobis quoque peccatoribus, paululum expresso voce silentium interrumpens percutit pectus:per quam percussionem repræsentat contritionem, & confessionem latronis in illo Passionis Dominicæ articulo; increpantis alterum, & dicentis. Nos digna factis recipimus, hic autem nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Domine,Memento mei,dum veneris in regnum tuum,propter quod
Luc.23. dixit illi Iesus. Amen, dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso.

Exaltatio vocis Sacerdotis quid signet. Quæst. 183.

Item Sacerdos hæc dicens, scilicet: Nobis quoque peccatoribus, eleuat aliquantulum uocē suam, per quam exaltationem vocis, & tunsionē pectoris exprimitur illud,quod Centurio, & qui cum illo erant, visis ijs, quæ fiebant, timuerunt ualde dicentes: Verè Dei filius erat iste. & omnis turba, quę simul aderant ad spectaculum illud
Matt. 22. percutientes pectora sua reuertebantur.

Quę sit Rupert. Abbatis circa prędicta opinio. Quęst. 184.

Moris est plerisque Ecclesijs, inquit Rupert. Cùm ad id ventum est: Nobis quoq; peccatoribus. paululum expressa voce silentium rumpere, nanque in illo Dominicę passionis articulo subuenire nobis debet in mẽtem latronis confessio, simulq; responsio Domini, de Tribunali crucis illum Paradiso adiudicantis. li.2.c.14

Sed cur tantum unicam tunsionem facit Sacerdos. Quæst. 185.

Vnicam autem dumtaxat tunsionem in pectore suo Sacerdos facit; quoniam illud insinuat, q̃d Apostolus ad Roma. dixit, videlicet: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est: & fit cum tribus digitis, vt Trinitas in vnitate notetur. Roma. 7. Tũsio pectoris cur cum tribus digitis fiat.

Quid innuamus dicentes: Nobis quoque peccatoribus. Quæst. 186.

Ideò autem dicimus in huius duodecimi Canonis principio: Nobis quoque peccatoribus; quia licet omni tempore debeamus ex corde nos recognoscere peccatores: præcipuè tamen cùm pro remissione peccatorum hoc sacrosanctum Dist. 6.c. testamentum.

Ioan. 1. mysterium celebramus. Nam & Ioan. dixit: Si
De pœni. dixerimus, quòd peccatum non habemus; nos-
dist. 2. c. si metipsos seducimus, & veritas in nobis non est.
enim.

Multæ an sint miserationes Domini. *Quæst.* 187.

Et nota quòd una est misericordia Dei, quæ nihil aliud quidē est, quam ipse Deus misericors: sed multi sunt eius effectus, qui miserationes di-
Psal. 74. cuntur. Vnde illud: Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum, quæ à sæculo sunt.

Præmium gloriæ æternæ, an vnum idemq́; sit omnium. *Quæst.* 188.

Sequitur tela Canonis; & partem aliquam & societatem donare digneris: Contra quæ verba sic argumentari possumus, dicentes: Cùm Deus sit omnia in omnibus, salus, & præmium, & gloria singulorum, iuxta illud: Salus populi ego sum. Quid est ergo, quod dicitur. Digneris donare aliquam societatem? Nunquid non omnes sumus accepturi eundem denarium? sanè licet unū, & idem sit præmium singulorum ipse Deus: tamen, secundum differentiam meritorum, alij minus Diuina uisione fruuntur. Nam & stella differt à stella in claritate: propter quod ipse Dominus ait. In domo Patris mei mansiones multæ sunt.

[Margin: Verba, & partē aliquam, & societatē donare digneris vti intelligātur. Psal. 77. Respōsio. Ioan. 14.]

sunt. Sicut vnus Sol est, cuius lumine participāt vniuersi alij plus, alij minus secundum differentiam intuentium. De pœni. dist. 4. ca. in domo.

Cur in hoc Canonis ordine ponantur pauciores sancti, quàm in primo ordine. Quæst. 189.

Sanctus Thomas hanc quæstionem facit in hac vltima Canonis parte, scilicet: Quare inquit, in hoc ordine, & primo ordine Canonis duo ordines sanctorum noui Testamenti ponuntur: sed in prima plures, & maioris auctoritatis commemorantur? Quia inquit; Cùm in isto officio, & mysterio mirabilia, & incomprehensibilia agantur, idest, substantia panis, & vini in ueram carnē, & uerum sanguinem consecretur: maioribus, & pluribus auxilijs indigemus. In hoc uero ordine, idest, post consecrationē, & pauciores, idest, quindecim, & minores sancti ordinantur: vt per virtutem sacramenti, quod tractamus & offerimus, eorum adiuti precibus & meritis quindecim Charitatis gradibus ascendamus, & inuicti ad sanctorum consortium transeamus. Multo ergo maius est, & mirabilius substantiam panis, & uini in verum corpus, & sanguinem Christi cōuerti, quam in sanctorum commercium admitti.

Thom. in opusc. 66.

Cur 15. sancti ponantur in Canone. Nobis quoque peccatoribus.

Opinio Durandi circa paucitatem hanc sanctorum prædictorum. Quæst. 190.

Durand. lib. 4. Et aduerte, inquit Durandus, quòd octo uiri, & septem mulieres computantur in hoc Canonis ordine: quia per hoc sacrificium septẽ Chrismata gratiarum, idest, septem dona Spiritus sancti, & octo beatitudines iunguntur in nobis.

Christus quomodo possit esse non æstimator meriti. Quæst. 191.

Cur verò subiungimus in fine Canonis: Non æstimator meriti, sed veniæ: videmur rogare Deum non fore iustum Iudicem, & iustum retributorem: cùm tamen quotidie dicimus: Tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua. (Psal. 61.) Sed dicendum est, quòd Deus non est æstimator secundum ualorem, quem habent præcisè ex natura actus, secundum se, & suum naturalem ualorem, quia si sic non pręmiaret actus nostros temporales pręmio æterno: Siquidem improportionabiliter excedit præmium æternum valorem actus temporalis. Est tamen iustus retributor meritorum, secundum suam acceptationem, ad præmium liberaliter pro tali actu promissum.

Verba sequentia, scilicet: Per quem hæc omnia semper bona creas, quomodo intelligantur.
Quæst. 192.

Verba verò subsequentia scilicet: Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas. Ita declarant Doctores intelligenda esse, dicentes. Ideò dicit: Per quem hæc omnia semper bona creas, quia per filium omnia creata sunt: Omnia enim per ipsum facta sunt,& sine ipso factum est nihil. Et uidit Deus cuncta, quæ fecerat,& erant valde bona. Proinde dictum est,semper creas bona. Creas igitur,condendo naturam. Sanctificas, consecrando materiam. Viuificas, transubstantiando creaturam. Benedicis, accumulando naturam. Hæc omnia,inquam,scilicet,panem,& vinum: & quam semper bona creas, secundum causas primordiales.& Sanctificas secundum causas sacramentales. Viuificas, vt transeant in carnem,& sanguinem; & Benedicis, ut conseruent vnitatem,& charitatem. ¶ Vel per hæc omnia semper bona creas &c. secundum Lactant. Ransoldum, intellige mysticum Christi corpus, hoc est, sanctam Dei Ecclesiam Militantem ibi mysticè oblatam,quod & supra diximus.

Ioan. 1. Genes. 1. Nota. Lactant. Randolf.

Quid dicat sanctus Thomas super prædictis uerbis. Quæst. 193.

Thom. in opusc. 66. Sanctus Thomas super prædictis sanctis uerbis contemplans ait: Cur dicit Sacerdos, Sanctificas, Viuificas, Benedicis? Quia inquit, humana natura ex statu pristinæ conditionis nec habuit profectum virtutis, nec stabilitatem operis, nec consumationem beatitudinis. Et prima ratione creationis pollebat naturali ratione, gaudebat arbitrij libertate; per se autem stare non poterat, nec proficere sine gratia adiutrice, & sanctæ Crucis virtute. ¶ Vel sanctificas, scilicet, fide & remissione peccatorum. Viuificas, scilicet sacramento Fidei, & virtute bonorum operum. Benedicis, scilicet, plenitudine gratiarum, & consumatione bonorum.

Tres Cruces, quæ fiunt, dum Sacerdos dicit: Sanctificas: Viuificas: Benedicis, & præstas nobis, quid innuant, secundum Rupertum. Quæst. 194.

Matt. 27. Rupert. li. 2. c. 14. Matt. 27. Tandem cum tribus illis Crucibus, inquit Rupert. quibus edicit Sacerdos: Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas, Sanctificas, Viuificas, Benedicis, Pasſio Domini consumatur. & illud nobis commemoratur, quòd clamans voce magna emisit spiritum.

Calix cur cooperiatur. Quæst. 195.

Cooperitur autem Calix Corporali: Primò propter periculum, quia sanguis facilius posset recipere immunditiam: secundo, quia in Calice, & in sanguine magis significatur Christus mortuus, quàm in corpore. Ideò sicut mortuus pannis & lapidibus operitur, ita & Calix panno, & sanguis Calice, & Corporali cooperitur: Tertiò quia sanguis in Calice cooperto repræsentat corpus Christi in sepulchro clauso, & signato. Hostia verò corpus Christi extra sepulchrum. Quarto sanguis Christi in Calice cooperto repræsentat Christi corpus in sindone inuolutum, Hostia verò non inuolutum.

Cur Sacerdos corpus Christi integrum in manu teneat: cùm signat cum eo ter à labio ad labium Calicis. Quæst. 196.

Thomas quærens causam, cur Sacerdos, discooperto iam Calice, corpus Christi integrū in manu teneat, dicens: Postquam signauit ter cum Hostia à labro ad labium Calicis: per ipsum, & Cum ipso, & In ipso, dicit: quod ideò fit: quia in sexta ætate ita integer, & perfectus homo apparuit, & ipsum perfectum, & integrum exhibuit, & pro nobis se obtulit. Ideò in sexto ordine eū Thom. in opusc. 66.

integrum teneamus, quem fide, & opere perfectè imitari debemus.

Cur Sacerdos ter sic signet, vel tres Cruces faciat. Quæst. 197.

Rupert. ibid. c. 15. Quodque discooperto Calice, inquit Rupert. trinum de Hostia super Calice pingitur Crucis signaculum, dicendo: Per ipsum: & Cum ipso: & In ipso, Confessionem exprimit cum voce Centurionis: qui viso terręmotu, & his, quæ fiebant, Matt. 27. clamauit voce magna: Verè filius Dei erat iste.

Sacerdos ad quid tres prædictas Cruces faciat, secundum Durandum. Quæst. 198.

Durand. li. 4. c. 46. Sanè sexta feria, inquit Durand. crucifixus est Christus hora tertia linguis Iudæorum, quod Marcus narrat: hora sexta manibus Gentilium, quod narrat Ioannes; Circa horam autem nonã inclinato capite tradidit spiritum. Ad recolendum ergo Crucifixionem hora tertia factam ex linguis Iudæorum clamantium ter; Crucifige, Crucifige eum. & rursus: Tolle, Tolle, Crucifige eum: Sacerdos facit tres Cruces super oblatam, & Calicem, dum dicit: Sanctificas: Viuificas: & Benedicis. Ad recolendum verò crucifixionem, quæ post interuallum trium horarum est facta manibus Gentilium, cùm milites crucifixerunt

Iesum, Sacerdos facit iterum tres Cruces cum Hostia super Calicem, super præmissis tribus verbis, scilicet; Per ipsum: Cum ipso: & In ipso.

Ista verba: Per ipsum: Cum ipso: & In ipso &c. Quomodo exponat ea sanctus Thomas. Quæst. 199.

Beatus Thomas super præmissis verbis sic fatur. In eo, inquit, quod dicitur: Per ipsum, intelligitur creatio. & in eo quod dicitur: Cum ipso, intelligitur operatio. In eo quod dicirur: In ipso, intelligitur, conseruatio. Per ipsum enim filium Pater creauit, & creat vniuersam creaturam, cum filio Pater, & cum Spiritu sancto regit, & disponit, & conseruat. Vnde dicitur: Est tibi Deo Patri omnipotenti in vnitate Spiritus sancti omnis honor, & gloria. Thomas ibidem.

Sacerdos faciens Cruces cur manus super mensam Altaris extendat. Quæst. 200.

Cæterum Sacerdos faciendo Cruces manus super mensam Altaris extendit, iuxta illud Propheticum: Expandi manus meas ad populum non credentem mihi: Secundo præmissæ tres Cruces cum corpore Christi super nudum Calicem factę, significant tres crucia tus; quos Christus in nuda Cruce sustinuit, videlicet: Pasionē in Isai. 45. Cur cum corpore Christi ter nudū Calicem signemus

in corpore: propaſsionem in mente: compaſsionem in corde.

Qua de cauſa ſacrificium ſeptem vicibus ſignetur Crucibus in Canone. Quæſt. 201.

Quæſ. 67 Notãdum eſt igitur, quòd ſacrificium ſeptem vicibus ſignatur Crucibus in Canone; quemadmodum ſupra eodem Tractatu innuimus. Prima vice ter, ubi dicitur; Hæc dona: Hæc munera: Hæc ſancta ſacrificia illibata. Secunda vice quinquies, ubi dicitur: Quam oblationẽ tu Deus &c. Tertio bis ſemel, ubi dicitur: Qui pridie. &c. Quarta uice quinquies, ubi dicitur: Hoſtiam puram &c. Quinta vice, ubi dicitur: Sacroſanctũ filij tui corpus &c. Sexta vice, vbi dicitur: Sanctificas, Viuificas. &c. Septima vice, quinquies, vbi dicitur: Per ipſum, & Cum ipſo. prout in ipſis locis dictum eſt. Inter quas ſeptem vices ſacrificium ſignatur duabus vicibus ter, & duabus vicibus ſignatur bis, & duabus vicib. quinquies. Septima verò bis, & ter. Ergò ſignatur ſimul omnibus vicibus iunctis quinquies quinque, quę ſunt ſimul vigintiquinque: qui numerus per ſe ductus ſemper in ſe ipſum reducitur etiam ſi ducatur in infinitum. Et ſic etiam, quantumlibet etiam multiplicetur Euchariſtiæ ſacramentum, ſemper eſt idem ſacrificium.

Cur post elatum aliquantulum Calicem cum Hostia, Sacerdos deponat Hostiam. Quæst. 202.

Tūc accedit, secundum Rupertum, Diaconus, & exaltatum parum sacrificium de Altari reueren ter tam ipse, quàm Sacerdos iterum deponit: Quia venit Ioseph Abarimathia cum Centurione, & Nicodemus quoque, & impetratum à Pilato corpus Iesu deponentes sepelierunt: sepelierunt inquam, quòd nobis in eo significatur: quòd Calix iterum Corporali coöperitur. ¶ Depositio verò Hostiæ super pallam Altaris, signum est inuolutionis corporis Domini de Cruce depositi in syndone mundo.

Rupert. li.2.c.15.

Nota Calix cur iterum cooperiatur.

Cur Sacerdos post depositionem Calicis, & Hostiæ succlamat: Per omnia sæcula sæculorum. Quæst. 203.

Quia ergo Iesus clamans voce magna: In manus tuas, Pater, commendo spiritum meum, expirauit; Ideò Sacerdos dicendo: Per omnia sæcula sæculorum, exaltat vocem suam. ¶ Vel dicitur altè: quia Centurio clamauit. Verè filius Dei erat iste. ¶ Et respondetur, Amen. per quod repræsentatur, quòd mulieres lamentabantur, flentes Dominum: Vel per hoc repræsentatur, quòd fideles, qui Dominum contrito corde luge-

Psal. 30.

lugebant, uelut quondam Abel inuidi fratris furore occisum parentes eius lamentabantur.

Cur subdat Sacerdos post, Per omnia sæcula sæculorum: Oremus. Quæst. 204.

Hoc loco cohortatur nos Sacerdos orare, causam quidem subdens, videlicet: quia sumus inde
Matth. 6. salutari præcepto moniti. Lege Euangelium, & inuenies præceptum. Oraturus ergò Sacerdos, & ostensurus se causam suam agere coram Deo; & quæ quotidie petere, & quam orationem adhibere debeamus, monet populum orare; dicens.
Luc. 11. Matt. 6. Pater noster. &c. Vnde sicut Apostolos, rogantes Dominum, ut eos doceret orare, informauit Dominus eos huius orationis institutione: ita Sacerdos informat populum, quali uti debeat oratione: nempe ea, quam Dominus docuit Apostolos; & quia præceptis, & diuina institutione
Durand. moniti sumus. Hæc Durand. & Odo Episcopus.

Cur vtatur isto verbo, Sacerdos: Audemus. Quæst. 205.

11. q. 9. c. Deus omnipotens. Huic quæstioni possumus sic satisfacere, uidelicet: Cùm omnis Christi actio sit nostra instructio, & ideo dicimus: Audemus, ne uideamur nostra auctoritate, & quasi præsumptiuè alij diuina præponere, nisi essemus formati. Nam

Domini

Domini est præcipere; Magistri uerò instruere, & monere. Audemus enim obedientia, non audacia. Audentes audacia rei sunt. Audentes obedientia laudandi. Ausus obedientiæ bonus. Audacia superbiæ mala. Et sic conclude: quòd quemadmodum causa subiuncta est, uidelicet, quia præceptum est: ita audendi causa præcessit, videlicet: quia inde sumus diuina institutione formati. ¶ Oremus ergo; quia inde sumus præceptis salutaribus moniti: & audemus dicere: quia sumus inde diuina institutione formati. Ideò, inquam, audemus: quia nos pauidos adhuc Deus animauit, dedit præceptum orandi ad salutem. Dedit fiduciam audendi propter timorem. Nota.

Cur nos vult Deus orare vocaliter. Quæst. 206.

Verum licet sciat Dominus, quid velimus; iuxta illud: Scit enim pater vester quid opus sit uobis antequàm petatis eum: vult tamen nos orare vocaliter: primò pro excitanda deuotione: quia qđ facit flatus carboni, hoc facit pronũciatio deuotioni. Vnde Psaltes. Ad ipsum ore meo clamaui, & exaltaui sub lingua. ¶ Secundò pro aliorũ instructione, vt cortina cortinam detrahat & qui audit, dicat. Veni. Vnde luceat lux uestra corã hominib. ¶ Tertiò pro linguæ obsequio; vt qđ lingua peccauimus, lingua satisfaciamus: Vnde sicut exhibuistis mẽbra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem:

Matth. 6. Psal. 65. Exod. 36. Matth. 5. Roma. 6.

dist. 47. omnes. De pœn. dist. 1. Importuna. dist. 43. ca. sit Rector. Apoc. 5.

iniquitatē: ita exhibete ea seruire iustitiæ in sanctificationem. ¶ Quartò pro rei petendæ commemoratione: quia, inquit Hieronymus, Facilius obtinetur, quod instantius postulatur. Vnde petite, & accipietis. ¶ Quintò pro impetratæ rei custodia: quia quod sæpius requiritur, diligentius custoditur. vnde dicitur: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.

Pater noster: cur post Communionem super hostia recitetur. *Quæst.* 207.

Beatus Gregorius orationem Dominicam post Canonem super hostiam censuit recitari asserens in registro incongruum esse; vt super Eucharistiam diceretur oratio, quam scholasticus composuerat: & illa omitteretur, quam ore sacro Dominus prodidit ijs, qui spem suam, ac vota oratione cupiunt Deo explicare. De hac oratione vide multo plura in libello trecentum quæstionum, quas scripsi in Diuinum officium, Tractatu secundo.

Quæst. 5.

Oratio Dominica cur recitetur sub sexto Canonis ordine. *Quæst.* 208.

eodē Tracta. q. 67.

Diximus supra, quòd septē sunt ordines Crucis in serie Canonis, quorum ordinum sextus est. Per quem hæc omnia, sub quo dicitur oratio Domi-

Dominica potius quàm sub alijs: quoniam secundum Thomam in sexta ætate Dominus ipse veniens, orationem Dominicam docuit. Et ideò in sexto hoc ordine conuenientius, quàm in alijs ponenda fuit. Thom. in opusc. 66. Nota.

Orationes Dominicæ vis, atque commendatio, quænam. Quæst. 209.

Illud autem notandum est etiam, quod hæc sancta Dominica oratio cæteras orationes propter quatuor antecellit, scilicet: Auctoritate Doctoris; Breuitate sermonis: sufficientia petitionum, & fœcunditate mysteriorum. Auctoritate Doctoris, quia fuit Saluatoris Apostolos orare docentis: & inde dicitur oratio Dominica. Breuitate sermonis, quia facilè dicitur, & profertur. Sufficientia petitionum, quoniam utriusq; vitæ necessaria continet. Fœcunditate mysteriorum, quia immensa continet sacramenta. ¶De hac autem Dominica oratione plura dicere superfluum mihi videtur; præsertim pro eius expositione; cùm mille libelli editi sint, qui hanc exactißima diligentia discutiunt, & examinant. Tu tibi, si plura scire cupis, assume Cathechismum Pij Quinti, qui satiabit te. ¶Nunc agentes gratias Deo; qui nobis dedit, ut perficeremus, quæ supra iam in medium adduximus; ad quintum Tractatum præuio eiusdem Dei, & Domini nostri Matth. 6. Nota. Ad quintum Tractatū fit transitus.

nostri Iesu Christi auxilio, indagandum lingu â manum, & calamum admoueamus. Et si quid, in præcedentibus quæstionibus fuerit notata dignum, & vtile, Diuinæ potentiæ ascribantur, Genes. 1. quæ cuncta bona creat, & facit.

TRACTATVS

De tertia Sacroſanctæ Miſſæ Sacrificij prate, quæ dicitur Miſſa Poſtulationis.

Tertia pars Miſſæ, vbi incipiat. Quæſt. 1.

SECVNDVM datam à nobis ſupra diuiſionem Miſſæ: Tertia pars Miſſæ neceſſario ab hac oratione, quæ ſtatim ſuccedit poſt orationem Dominicã, ſcilicet: Libera nos, quæſumus, &c. incipit. Quæ quidem oratio dicitur ſuper excreſcentia, eo quòd nihil in ea petitur, quod in præcedenti oratione Dominica non fuerit. Nec tamen ſuperfluit, quoniam eſt repetitio, & expoſitio nouiſsimæ illius. Illa enim dicit, Libera nos a malo: Iſta dicit, Libera nos quæſumus.

A quibus malis liberari petimus in hac oratione. Quæſt. 2.

Et ſubdit, à quibus malis liberari cupimus: videlicet à præſentibus, præteritis, & futuris. ¶Subditur inſuper etiam tranſitus ad orationem pro pace, ibi. Intercedente beata, &c.

Prædicta oratio cur superexcrescens, uel embolismus dicatur. Quæst. 3.

Durand. Gabriel, Sciendum autem est, quòd à Durando, & Gabriele prædicta oratio, scilicet, Libera nos. &c. ideò dicitur superexcrescens, siue Embolismus: quoniam cùm Amen, sit finis Dominicæ orationis, & illud reseruetur Sacerdoti à Clero dicente: Sed libera nos à malo: Patet, quod hęc oratio intelligitur Embolismus, qui dicitur Embolismus quotidianus; quia est & Embolismus annuus, idest, consecratio olei Infirmorum.

Cur prædicta oratio tota dicitur sub silentio. Quæst. 4.

Hæc autem oratio Libera nos &c. sub silentio dicitur, quod silentium significat Sabbathum, quo corpus Domini in sepulchro quieuit Tunc enim nullus fidem prædicauit. Vnde Lucas. Luc. 23. Mulieres, quæ parauerant vnguenta, Sabbatho quidem siluerunt, secundum mādatū legis; Christus tamen non siluit; Imò ipse, qui secundum carnem in sepulchro; secundum animam descendit ad inferos, ut fortior superueniens superaret fortem armatum. Ad quod significandum sancta Dei Ecclesia dicit ipsam orationem alta uoce in die Parasceue; & tunc momordit infernum; Nota.

soluit

ſoluit vinctos; liberans eos de malis præteritis, præſentibus, & futuris, & dans ei perpetuam pacem, in qua ſunr ſemper & à peccato liberi, & ab omni perturbatione ſecuri. ¶ Vnde de hoc lacu liberari ſe, & totam Eccleſiam orat Presbyter dicens; Libera nos.&c.

Cur ad impetrandam hanc perpetuam pacem, & ab omni perturbatione ſecuritatem, quatuor ſanctos rogemus. Quæſt. 5.

Et quoniam nos indigni ſumus, ut veniam de præteritis, præſentibus, & futuris malis promereamur; ideò recurrimus ad ſuffragia, & ad orationes B. Mariæ Virginis, & beatorum Petri, & Pauli, atque Andreæ & aliorum; vt eorum meritis, & precibus adiuuemur, eosq́ in noſtrum patrocinium inuocamus ad impetrandam etiam pacis gratiam, & ab omni perturbatione ſecuritatē. ¶ Quatuor autem hos beatos, & ſanctos introducimus; ſcilicet: Beatam Virginem, Petrum, & Paulum, atque Andream: quia hæ quatuor perſonæ paſsioni Domini magis fuerunt configuratæ. Virgo Maria, quia eius animam pertranſiuit doloris gladius, ſtans ſub Cruce, hora paſsionis. Vnde alias diximus in expoſitione illius Hymni, qui incipit: Chriſte redemptor omnium: Conſerua tuos famulos: quòd Maria virgo fuit martyr omnium maxima. Petrus Apoſtolus, qui cru-

Durand. li.4.c.49.

Gabriel.

Luc.2. libro 4. Hym.13

cifixus est corpore transuerso (cuius corpus sic trãsuerso ordine crucifixum hodie in portis eiusdem templi Romæ sculptum apparet) ordinem quærens in pœna; ne Magistro suo crucifixo
Galat. 6. æqualis in pœna videretur. Paulus, qui & stigmata Domini Iesu in corpore suo portauit. De illis duobus Apostolis vide quæ dixi in exposi-
Libro 4. Hymn. tione Hymni, qui incipit. Aurea luce. &c. Andreas, qui crucifixi amore, Crucem in qua passus est, tanquam amatam suam salutauit, dicens: Salue Crux preciosa: Suscipe discipulum eius, qui pependit in te, Magister meus Christus.

Cur Diaconus tollat Patenam de manu Subdiaconi, & illam tradat Sacerdoti. Quæst. 6.

Quia verò post passionis tristitiam ad Resur-
Psal. 29. rectionis gaudium peruenitur, iuxta illud: Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. ideò Subdiaconus interea, dum Chorus respondet: Sed libera nos; assurgens, & accedens ad Diaconum tradit illi Patenam inuolutam. Diaconus uerò illam recipiens eam reuelàt: & reuelatam repræsentat, & tradit Sacerdoti, osculando illius manũm: Sacerdos uerò cum ea signũ sanctæ Crucis sibi facit à facie, ad pectus, & eandem postmodum osculatur. Hi quidem scilicet,
Saluſtio qõnis. Subdiaconus, & Diaconus tam numero, quàm obsequio sanctas illas mulieres significant, de

quibus

quibus narrat Euangelista Matthæus: quod vesperè Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi, venit Maria, & altera Maria videre sepulcrū præsentantes Patenam; idest, cor patens latitudine charitatis in obsequium sepulturæ. Matt. 28.

Patena prius velata, deinde reuelata quid nobis denotet. Quęst. 7.

Quia uerò Patena prius inuoluta, dehinc reuelata ad Altare deportatur, hoc denotat; quòd Moyses infantulus, & paruulus uagiens, cuius miserta est filia Pharaonis, de fiscella perductus est ad Regiam domum. Nam lex quidem, quæ Moysen denotat, quæ latuit, sed cognitis mysterijs, ab Ecclesia exaltata ad Christum descendere docuit. Exod.

Sacerdos cur sibi imprimat cum Patena signum Crucis in facie. Quæst. 8.

Quòd verò Sacerdos cum Patena sibi a Ministris oblata signum Crucis in facie sua insignit, & imprimit: repræsentat illud, quod in Matthæo legitur, quòd princeps Sacerdotum, & Pharisęi signauerunt lapidem cum custodibus.

Acceptio Patenæ per Sacerdotem quid significet. Quæst. 9.

Item, quòd Patenam oblatam recipit Sacerdos, significat, quòd Christus omnes ad se ex charitate redeuntes cum desiderio recipit.

Velum desuper Patena oblatum cur non ponatur super Pallam Altaris. Quæst. 10.

Nota. Post traditam Diacono Patenam; Subdiaconus Manipulum, qui Patenam tenuerat inuolutam; plicatam non super pallium Altaris, sed alibi deponit. In quo significatur illud, quod legitur apud Ioannem; quia Petrus in monumentum intrans uidit Sudarium, quod super caput Christi fuerat, non cum linteaminibus positum; licet separatim in unum locum inuolutum. Ioan. 20.

Diaconus, cur Sacerdotis manum, vel humerum deosculetur. Quæst. 11.

cap. 1. de sepult. Diaconus autem manum, seu humerum Sacerdotis dexterum osculatur; ad denotandum, quod ipse vult esse socius in passione, ut socius sit in Regno. Vnde Apostolus. Si compatimur, & conregnabimus.

Pate-

Patenam ad quid osculetur Sacerdos. *Quæst.* 12.

Rursus Sacerdos ideò deosculatur Patenam, postquam se signauit cum ea signo Crucis. Ad notandum, quòd si per passionem filij reconciliamur Deo patri, erimus & hæredes regni cœlestis. ¶Osculum quoque pedis Calicis significat osculum pedum Christi.

Diaconus cur discooperiat Calicem, & in eum intueatur. *Quæst.* 13.

Finita demum oratione præmissa, scilicet Libera nos, & reassumpta Patena, Diaconus discooperit Calicem, inde remouens Corporale & super Calicem sedulò intuetur. Et quoniam os Calicis in hoc loco significat ostium monumenti, de quo Diaconus Corporale remouet & in eo intuetur, & ideò per hoc factum significat, quòd Angelus Domini lapidem ab ostio monumenti reuoluit, & linteamen amouit, & in sepulchro diligenter aspexit.

Quare Sacerdos Hostiam super Patena locat. *Quæst.* 14.

Præterea Sacerdos submittit Patenam Hostię, & super Calicem eam frangit. Ad significan. quòd Latitudo Patenæ quid significet.

quòd Christus ex latitudine Charitatis per Patenæ dispositionem significatæ se supponit passioni. ¶ Et Hostia super Calicem frangitur, ne minutiæ spargantur, sed in eius concauitate cautè recipiantur.

Sed quare Hostia frangitur? Quæst. 15.

De cõsec. c. triforme. dis. 2. Videndum est modo, quare Hostia frangatur. Et quidem primo; quia in lege iubebatur Similago frustatim offerri. Secundo; quia & Redemptor noster benedixit panem & fregit; fractumq; Discipulis distribuit. Et ideò Sacerdos & legẽ, & Christum sequens panem Sacrosanctum in tres partes partitur; vt in fractione panis dominum agnoscamus, sicut cognouerunt duo illi Discipuli euntes in Emaus. (De cõsec. ca Dum. dist. 2. Matt. 26.)

Fractio an in substantia corporis, an in forma panis fiat. Quæst. 16.

lib. 4. distinct. 12. Ad hoc dicit Magister sententiarum sic: sed quia corpus Christi incorruptibile est, sanè dici potest fractio illa, & partitio non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis sacramentaliter fieri; vt vera fractio, & partitio sit ibi, quæ fit non in substantia corporis, sed in sacramento, idest, in specie; Vnde Apostolus ait. Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini?

Quia forma panis ibi frangitur,& in partes diuiditur: Christus uerò integer manet, & totus est in singulis. Vnde illud sancti Thomæ. Fracto demum sacramento; ne vacilles, sed memento, tantum esse sub fragmento, quantũ toto tegitur. Thom.

Hostia quare per medium frangitur. Quæst. 17.

Quare autem Hostia per medium frangatur, nunc dicendum est. Et quidem notandum est, quòd in duas medietates frangitur propter duplicem prædestinatorum statum; scilicet, eorum, qui sunt in statu æternæ, gloriæ, & eorum, qui sunt in statu temporalis miseriæ. Ea medietas, quæ manu dextera ponitur supra Patenam, corũ tota est, qui iam adepti sunt vitam æternam. Ea verò, quæ remansit in sinistra manu,& eorum est, qui purgantur purgatorio igne: & eorum etiam, qui adhuc viuunt in hoc mundo caduco. Et ideò pars, quæ remansit in sinistra diuiditur in duas partes: idest & pro ijs, qui sunt in Purgatorio, & pro nobis adhuc peregrinantibus. Durand. lib. 4.

Particula Hostiæ, quæ remansit in sinistra, cur coniungatur parti illi Hostiæ super Patenam iam positæ. Quæst. 18.

Quia verò de his, qui sunt in Purgatorio, nullũ est dubiũ, sicut de illis qui sunt in Paradiso, quan- Nota.

tum ad futuram gloriam; ideò merito particula Hostiæ, quæ erat in sinistra, positos in Purgatorio designans: coniungitur parti prius super patenã positæ quæ illos, qui sunt in Paradiso designat: quoniam isti illis indubitanter sunt coniungendi. Et quoniam de huiusmodi Hostiæ partibus multi multa dicunt: ideò sancti Thomæ tantum opinionem sequar. Quam nota; quia est expeditior cæteris.

Auctor amplecti. tur opinionē S. Thomæ.

Cur Cruces non supra, vel extra Calicem; sed intra Calicem fiant cum Hostiæ particula. *Quæst.* 19.

Thomas. Beatus Thomas Aquinas iam sæpe memorato opusculo sexagesimo sexto de partitione Hostię loquens; quærit in primis; quanam de causa Cruces non supra, uel extra Calicem: sed tantum intra Calicem fiant, cum parua illa Hostiæ particula dempta ex parte Hostiæ, quę remanserat in sinistra manu. Et dicit; quia in septima ætate, quando accipietur ab octaua pax consumata, non erit quidem, vnde exterius sit dolendum: sed vnde interius potius sit gaudendum: & propterea Cruces non extra, sed intra facimus.

Cur tertia particula Hostiæ manu teneatur; in Crucibus faciendis. *Quest.* 20.

Tertia autem Dominici corporis particula

manu

manu tenetur, secundum prædictum Thomam, in Crucibus faciendis intra Calicem; quia tertia pars Dominici corporis, quam manu tenemus, cùm Cruces facimus, pars est Ecclesiæ, quæ est in exultatione, & gaudet cum Christo in æterna beatitudine. Thomas.

Prædictam particulam cur mittamus in Calicem.
Quæst. 21.

Quare eadem particula factis Crucibus descendit in Calicem? Dic quòd quia laborem significat, & imitationem Dominicæ passionis habet suum interius, & suum exterius. Exterius pressuram, & tribulationem; interius gaudium, & consolationem. Et propterea tertia particula descendit in Calicem; quia post laborem cũ Christo in æternum recipietur requiem. Thomas.

Cur duæ partes Hostiæ extra Calicem remaneant.
Quæst. 22.

Extra Calicem autem duæ Hostiæ partes ideò remanent; quia duæ partes Dominici corporis sunt duæ partes Ecclesiæ. Vna pars; quæ est in peregrinatione, alia, quæ est in expeditione. Thomas.

Cur

Cur Sacerdos dicturus: Per omnia sæcula sæculorum se erigit. Quæst. 23.

Sacerdos verò volens dicere: Per omnia sæcula sęculorum, erigit se; ad significandum, quod ipse vult petere perpetuam existentiam Domini nobiscum: & meritò ad Deum se tunc corpore, & mente erigit, sperans se accepturũ, quod petit.

Sacerdos dicturus prædicta verba cur exaltet vocem. Quæst. 24.

Item per hoc, quòd sacerdos altè dicit prędicta verba: Item; & Pax Domini, repræsentat, quòd Christus per Resurrectionem elatus à mortuis
Ioan. 20. surrexit: deinde discipulis pacem dedit dicens: Pax vobis.

Sacerdos dicens: Pax Domini; cur faciat Crucem supra Calicem cum dicta Hostiæ particula. Quæst. 25.

Ad hoc dicendum est, quòd tres Cruces, quæ
Nota. fiunt per Sacerdotem supra Calicem, & sanguinem, significant triduum, quo Christus fuit in
Luc. 24. sepulchro. ¶ Vel quod tres mulieres quærebant Christum crucifixum ad ostium Monumenti.

Dictio:

Dictio: Pax Domini, cur Chorus respondeat: Et cum spiritu tuo. Quæst. 26.

Et quidem Chorus cùm respondet Sacerdoti, qui dixit; Pax Domini. tum optat pacem ipsi Sacerdoti, & petit etiam pacem sibi dari.

Quæ sit Pax Domini. Quæst. 27.

Quæ autem sit Pax Domini, audi sanctū Thomam in præallegato sexagesimo opusculo. Est enim, inquit ille, Pax inordinata superborum, qui contempto superiori obediunt inferiori. Et pax simulata proditorum. Est pax immunda fornicatorum. Est pax celebrata rebellium & schismaticorum. Est pax gratiosa Iustorum. Hæc est pax Domini ordinata, quæ ordinem diligit, quæ neminem fallit, quæ omnia inquinamenta refugit; pudica, & æterna; quæ finem nescit. Pax multiplex est. Thomas.

Rupertus Abbas, quid dicat de Pax Domini. Quæst. 28.

Tunc rursus, inquit Rupertus, eleuatio uocis bonum significat nuncium Dominicæ Resurrectionis, dicente Sacerdote: Pax Domini sit sem-per vobiscum. quod nobis illud commendat: quia Dominus noster stans in medio discipulo- li.2.c.16. Repræsentatio Resurrectionis.

rum

Ioan. 20. rum suorum dixit eis: Pax vobis. Interim tenen corpus domini, quia cognitus est in fractione panis. Tripartita fractura suam sanctæ Trinitati assignat Hostiam, particulamq; unamquæ personam insinuat filij, sacro sanguine demissam immergit.

Illa Oratio, scilicet: Hæc commixtio, & consecratio: &c. Cur dicatur secreto. Quæst. 29.

Sed illa oratio, quę dicitur post Pax Domini, quæ incipit: Hæc commixtio. &c. ideò secretè dicitur; quoniam ea significat illud manifestum silentium Apostolorum, quod fuit ante Resurrectionem Christi; antequàm Apostoli scirent, nec essent certificati, postquam apparuit mulieribus. ¶ Et aduerte, quod circa hanc orationem Ranfoldus dicit; nempe, sacerdotem hoc in loco non petere corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi insimul misceri; cùm nunquam separata fuerint: imò insimul semper sunt sub speciebus panis, & uini: sed petit accidentia panis, & vini hic commixtionem fieri, quæ accidentia cómiscentur insimul propter mutuum contactum. Præterea verbum: Consecratio: non hoc sibi vult, ut nunc panis, & vinum consecrentur; cùm iam utrunque consecratum sit: Ita ut verbum fiat hoc in loco non sit tempus pręsens, sed futurum optatiui: & non hoc modo intelligitur, scilicet.

Lactātius Ranfold.

licet. Fiat consecratio, sed fiat in vitam æternam nobis sumentibus.

Agnus Dei cur dicatur in Missa. Quæst. 30.

Quia simul atque salutauit Apostolos, ut iam præmissum est, dedit eis potestatem remittendi peccata, dicens. Quorum remiseritis peccata, remittentur; & quorum retinueritis, retenta sunt: Io. 20.
Idcirco dicit Sacerdos: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Et iure quidem optimo, dum corpus, & sanguis Domini sumitur, Agnus decantatur; vt omnes credamus, quia ipsius Agni corpus, & sanguis tunc sumitur, qui peccata mundi moriendo tulit, & vitam æternam nobis resurgendo donauit Iesus Christus dominus noster. ¶ Vocatur autem hic Christus Agnus; quoniam succesit sacrificio Agni Paschalis veteris legis; qui delere debebat nostra delicta.

Cur ter dicatur Agnus Dei in Missa. Quæst. 31.

Quoniam autem dominus noster Iesus Christus agnouit patrem, obediendo, iuxta illud. Factus est obediens vsque ad mortem; Agnouit & matrem cura, quam de ea habuit: Vnde illud. Ecce mater tua: Agnouit & nos redimendo; ideò ter in Altaris immolatione dicitur, Agnus Dei. Quasi Agne, qui agnouisti patrem, miserere nobis. Philip. 2

Ioan. 20. bis. Agne, qui agnouisti matrem, miserere nobis. Pie, qui redemisti mundum,& qui obtulisti te pro nobis, dona nobis pacem. ¶Vel dicitur ter Agnus Dei; quia Christus ad tria venit; primò ut nos liberaret à miseria; Secundo ut nos redimeret à malo pœnæ: Tertiò ut nobis daret daret de plenitudine gratiæ suæ. Quantum ad prima, duo,bis dicitur: Miserere nobis. Quantum ad tertium dicitur: Dona nobis pacem,quę petitiò pacis sequitur statim, postquam Agnus Dei dictum est ter: Ad notandum,quòd ex benignitate Trinitatis Agnus missus est. Vnde Isai. Emitte agnum &c. Et Apoc. Christus est agnus, qui occisus est ab origine mundi. ¶Et nota, ꝙ dum dicitur, Agnus Dei, Sacerdos percutit ter pectus suum propter supradictam causam, scilicet, ut liberetur à miseria, à malo pœnæ,& ut sibi detur de plenitudine gratiæ cœlestis. Vel sic: Percutit pectus secundum Ranfoldum, vt assequatur remissionem peccatorum oris, cordis,& operis.

Isai. 16. Apoc. 5.

Secundum Thomam cur ter dicatur: Agnus Dei in Missa: Et cur in duobus primis est conuenientia: & Quare in vno sit differentia. Quæst. 32.

Thomas. Quare autē Agnus Dei dicatur ter:& quare in Duobus primis eit conuenientia:& quare in uno sit differentia: ibi nempe. Dona nobis pacem.

Quia

Quia tria ſunt tempora, quorum duo ſunt tempora miſericordiæ, tertium eſt pacis, & iuſtitiæ. Quia ergò in tempore tribulationis ſperatur, & expectatur miſericordia. In tempore uerò Reſurrectionis pax conſeruatur, atque iuſtitia: proptereà quando dicitur: Agnus Dei, in duobus primis eſt conuenientia; in tertiò verò eſt differentia. Nota.

Quid Rupertus Abbas dicat de Agnus Dei. Quæſt. 33.

Statim, inquit Rupertus, ad gloriam Aſcenſionis memoria gaudentis Eccleſiæ tranſcurrit; dicendo; Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis. Qui ſedes ad dexteram patris, miſere nobis. Ad dandam enim pœnitentiam, & remiſsionem peccatorum, Deus illum ſuſcitauit, & Principem & Saluatorem exaltauit. li.2. c.17.

Cur in Eccleſia Lateraneñ. non dicatur. Dona nobis pacem. Quæſt. 34.

A multis Sacerdotibus, & Canonicis illius magnæ, & primæ omnium Eccleſiarum Eccleſiæ Lateranenſis, ego accepi, quòd nunquàm in Miſsis, quas in eadem Eccleſia concelebrant, ipſi dicunt. Dona nobis pacem: Ob id, quòd cùm quidam Sacerdos Miſſam celebrans diceret tertiò: Agnus

Dei, qui tollis peccata mundi, antequam diceret: Dona nobis pacem. Vox audita fuit ab illa Saluatoris imagine, quæ depicta est adhuc hodie in Sacello, siue Tribuna prima magnæ illius Ecclesiæ super altare maius: Pax vobis. Et propterea ex illo tunc nunquàm amplius dixerunt: Dona nobis pacem. ¶ Et aduerte, quòd illud: Dona nobis pacem, additum est propter persecutionē Tyrannorum infestātium sanctam Dei Ecclesiā.

Cur in Missis Defunctorum non datur Pax Domini. Quæst. 35.

Durand. & Nicolaus de Ploue.

Et aduertendum est, quòd Pax Domini non datur in Missa pro Defunctis; sed dicitur: Dona eis requiem; quia mortui non indigent pace tēporali; quia nō sunt in perturbatione huius mundi, uel quia non sunt in pace, sed in pœnis: ideò dicimus: Dona eis requiem. ¶ Vel in Missis Defunctorum dicimus bis, Agnus Dei, cum Dona eis requiem, & tertio loco addimus, sempiternam; quia imitamur exequias Saluatoris.

Cur dicamus triplicem Requiem defunctis. Quæst. 36.

Triplicem autem pro Defunctis postulamus à Deo requiem, vt scilicet, auferatur ab eis pœna, in qua est eis labor, & non requies, ut animæ glo-

ria conferatur; quia tunc ueraciter requiescent in bono desiderato, scilicet in ipso Deo; & ut donetur eis gloria corporis; ne illud ulterius miserijs exponatur. Et quoniam prima requies non est requies sempiterna; quia pœna sublata adhuc desiderant gloriam; neq; secunda; quia ante resurrectionem corporum inest animalibus quidam naturalis appetitus reassumendi corpus; quo appetita aliqualiter corpore retardantur, ne totaliter ferantur in Deum: sed tertia Requies est uerè requies sempiterna; quia animæ præsentialiter uidēt Deum, resumptis corporibus: & æternaliter, & perfectissimè requiescent: & ideò solum in tertia vice, & nō in duabus præcedentibus congruit dicere: Requiem sempiternam. Nota.

Post petitam pacem. Ad quid sequatur oratio; Domine Iesu Christe. &c. Quæst. 37.

Post dictum autem: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem. Suboramus iterum, dicentes hanc orationem, scilicet: Domine Iesu Christe, qui dixisti. &c. nempe, ut desideriū, ac pacis optatio sortiatur effectum in populo: specificamus enim in hac oratione effectus, & finem, propter quem pacem petimus, ut scilicet: dignetur Deus pacem dare suæ sanctæ Ecclesiæ, nō secus ac dedit discipulis suis. Specificatio superioris petitionis de pace.

Pax, quæ datur post dictam orationem quid significet. Quæst. 38.

Postquam Dominus salutauit Apostolos, ut Ioan. 20.

 iam

iam dictum est, iterum dixit eis, Pax vobis: ostendens, quod non solum debemus pacem habere in ore, uerum etiam in pectore; ne simus ex illis, qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem

Psal. 27. in cordibus eorum. Ideoq; cū hæc dixisset Apo-
Ioan. 20. stolis, in sufflauit in illos, & dixit: Accipite Spiritum sanctum. ¶ Vel quia Christus resurgens
1. Corint. 16. Diabolo superato pacem, & dona dedit hominibus: proptereà hic Pax datur.

Sacerdos dans pacem cur osculetur Altare.

Quæst. 39.

Porrò dans Sacerdos pacē osculatur Altare, qđ Christum significat, ut ex eo pacem accipiat, eaq; per vniuersos fideles in Ecclesiam diffundatur.

1. Corint. 16. Vnde Apostolus: Salutate vos inuicem in osculo sancto, quod est pacis osculum. ¶ Et hoc pacis osculum in Missis pro Defunctis non datur, nec prædicta oratio Domine Iesu Christe, qui dixisti. &c. quia non sunt defuncti in perturbatione huius mūdi, sed requiescūt in somno pacis.

Cur pacis osculū in Missa defunctorū non det; oratio p̄cedens dicatur.

Pacis osculum quid secundum Rupertum.

Quæst. 40.

Rupert. li. 2 c. 18. Tunc religiosa cōsuetudine, inquit Rupertus, legatum nobis à sacerdote damus, & accipimus inuicem pacis osculum, gaudentes; atq; commemorantes, quia reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, nosque colligari debere signantes oscul. pacis, quod est uinculum perfectionis.

De quarta Sacrosanctæ Missæ Sacrificij prate, quæ dicitur Communio, siue Missa gratiarum actionis.

Cur ante sumptionem Corporis Christi præmittat Sacerdos quatuor sequentes orationes, videlicet: Domine Iesu Christe fili Dei viui: Perceptio corporis tui: Panem cœlestem accipiam: & Domine non sum dignus. &c.

Quæst. 1.

POST pacis triplicis impetrationem procedit Sacerdos ad Communioné, siue sumptionem tremendi sacrificij; Vnde quia ipsa sumptio uita est bonis, & mors est malis; Sacerdos tanquam in magno periculo indignę sumptionis constitutus non immeritò contremiscit: ne quod institutum est, & summa Dei charitate nobis datum est ad parandum vitæ fructum ex sua indispositione sibi fiat cibus ad interitum. Ideò ad ipsum Dominum fontem misericordiæ, & pietatis se conuertit, præmittens Quatuor orationes ante sumptionem corporis Chr. cur dicantur.

prædictas quatuor orationes; in quibus nititur sui dignificationem a domino impetrare, quatenus sibi,& cæteris,pro quibus sacrificat,proficiat ad salutem. Unde in prima petit iustificari; In secunda petit, ut fructuosa sit ei Communio. In tertia suam indignitatem recognoscēs profundè se humiliat. In quarta,sumpta fiducia ex spe dicti adiutorij ad sumendum dignissimum mysteriū se erigit,atque sumendo participat, dicens: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animā meam in uitam æternam. Amen. quæ oratio fit inter communicandum pro salute impetranda ex eiusdem corporis manducatione. ¶ Et nota, ꝙ postquam Sacerdos sumpsit corpus Christi, eleuat manus; eas ante faciem suam coniungens. Per quod innuit animam suam,& spiritum suum velle vniri cum Christo.

Eleuatio manuum post sumptionem corporis Christi quid sibi velit.

Cur Sacerdos præmittat orationem illam, scilicet: Quid retribuam Domino, antequam sumat Calicem. Quæst. 2.

Quemadmodum autem Sacerdos indignitatē suam agnoscens non desperauit; sed spe diuini adiutorij, qui hoc salutare Sacramentum in remedium,& cibum animæ confortatiuū instituit, animatus se supra erexit ad sumendum Hostiam salutarem; ita ante Calicis sumptionem (post receptum cęlestis Edulij beneficium) non desperās

Dan. 4.

obid,

ob id, quod nihil habeat, quo dignè posſit reſpon dere diuino illi beneficio accepto; Dicit in ſpem audacter: Calicem ſalutaris accipiam, & nomen largiſsimi benefactoris inuocabo, ut inhabitet mihi vniatur, meq; per charitatem ſuum efficiat, quem ſuum fecit citatione, redemptione, & poſ-ſeſsione. Et ſicut poſt ſumptionem corporis ſa cta fuit orario pro ſalute impetranda ex eiuſdem corporis manducatione: ita inter ſumendũ Chri-ſti ſanguinem fit oratio pro ſalute conſequenda ex eadem ſanguinis ſumptione, dicens Sacerdos: Sanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat ani mam meam in uitam æternam. Amen.

Sacramentum iſtud Altaris quare dicitur Commu-nio. Quæſt. 3.

Et quoniam hoc in loco poſt ſumptionem corporis, & ſanguinis Chriſti per Sacerdotem, ſi qui ſunt communicandi, communicãtur hic per Sacerdotem, antequam ſe purificet; Idcirco quæ-ritur hic cur Euchariſt a, & hoc Sacramentum Altaris Communio dicatur. Et quidem ſecun-dum Pium Quintum in ſuó Cathechiſmo, & Cardinalem à Turrecremata, Cõmunio vocatur primo; quia facit nos communicare fonti omnis gratiæ: vel ſecundo, quia communicare facit om-nibus membris corporis Chriſti, & omnibus ſan ctis. Quod uerbum, ſcilicet: Communio, ut in-

Pius V. de Sacra-mẽto Eu-chariſtia. Cardina lis in c. nihil. De conſecr. diſt. 2.

quit Pius prædictus; ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, ubi ait. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis Christi est;& panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? ¶ Vocatur etiam aliquando, secundum prædictum Cardinalem, Viaticum: quoniam itinerãtes per mortale huius exilij desertum ad immortalitatis stabilimentum, & gloriam perducit æternitatis. ¶ Vocatur etiã Cœna; pro eo, quòd in illo nouissimo cœnæ salutaris mysterio a Christo domino sit instituta. ¶ Vocatur etiam Mysterium; quia secretam, & reconditam habet dispensationem.

1.q.1. ca. multi.

Orationes illæ duæ, scilicet; Quod ore sumpsimus; & corpus tuum Domine quod sumpsi, quę dicuntur post Sacramenti sumptionem, ad quid concernant. Quæst. 4.

Sed orationes illæ duæ, quæ sequuntur dicendæ post Communionem factam utranq; Sacramenti sumptionem utique concernunt. Et in prima Sacerdos petit remedium per ipsa sacramenta conferri, quibus promoueat ad ingressum regni cœlestis. Vnde dicit, ut de munere tẽporali fiat nobis remedium sempiternum. In secunda petit plenam mali ablationem, & remotionem; scilicet, purgari per sumptionem sacramenti sub utraque specie ab omni macula; quæ solet impedire

dire cœlestis Regni ingressum, & introitum. Vnde subdit: Corpus tuum Domine, quod sumpsi; & sanguis, quem potaui, adhæreat visceribus meis; & præsta, ut in me non remaneat scelerum macula.

Sed vtrum Sacerdos sumat Christi corpus cum deitate, & anima. Quæst. 5.

Minimè quidem ambigendum est, Christi corpus non sumi cum deitate, & anima: quia ut fatur Ioannes à Turrecremata, non separantur secundum esse, quandocunq; vnũ eorum sumitur, non potest sumi sine alio. Sed vnum est esse animæ Christi, & corporis, sicut materiæ, & formæ: ergo corpus Christi cùm sumitur, etiam anima sumitur. Cardin. à Turrecremata in c. quid est Christũ, dist. 2.

Christi sanguis sumptus à nobis quot animæ nostræ bona conferat. Quæst. 6.

Quemadmodum autem potus conueniens facit quinque in corpore nostro, sine quibus non perficitur cibi operatio. Lauat enim sordida, ne cum cibo misceantur; extinguit incensa; humectat arida, ut cibo præparentur; lubricat aspera, vt per ea cibus moueatur: & subtiliat grossa, in cibo & membris, ut facilius penetrent, & penetrentur: Ita etiam hæc quinq; conueniunt sanguini Christi Nota.

sti spiritualiter. Hic enim sacratissimus sanguis lauat omnia sordida per hoc, quòd est sanguis ex-
Apoc. 6. piationis: Apocalyps. Lauit stolam suam in sanguine agni. Secundo extinguit incensa, per hoc; quod est sanguis Redemptionis. redimens nos à peccati incendijs, & concupiscentiæ. Apostolus;
Hebr. 12. Accessistis ad sanguinem, melius loquentem, quã Abel; quia sanguis Abel clamat vindictã; sanguis autem iusti clamat redemptionem, & remissionẽ. Tertiò humectat arida, per hoc, quòd est sanguis pietatis; quia omni pietate maius fuit, quòd sic sanguinem suum non tantum effudit pro nobis; sed etiam infudit nobis: Sic enim omne cor ad pietatem deducitur, & ariditatem amittit. Lucas.
Luc. 23. Factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram; ut scilicet, cor tuum urere faciat. Quartò sanguis Christi lubricat aspera, & ad lænitatẽ deducit per hoc, quod est sanguis
1. Petr. 3. agni mansueti. Petrus non corruptibilibus auro, & argẽto, redempti estis, sed precioso sanguine Agni immaculati. Quintò sanguis Christi subtiliat grossa per hoc, quod est sanguis sacramenti. Sic enim inducit ad subtilitatem intelligentiæ spiritualis: Zacharias. Tu autem in san-
Zachar. 9. guine Testamenti eduxisti vinctos de lacu. Hæc
Cardin. Illustrissimus Cardinalis à Turrecremata in c. in omnibus. De consecr. dist. 2.

Com-

Communione facta, cur Sacerdos lauet digitos, & in quo Altaris cornu. Quæst. 7.

Sanè Sacerdos digitos perfundit, & perfusionem sumit, ne species aliquæ vini, aut panis remaneant in Calice, aut digitis adhæreant: vtque per sumptionem ablutionis sacramentum sumptum deferatur ad stomachum. ¶ Hæc autem perfusio, & sumptio fit in cornu Altaris dextro: quia dextra præparatior est, sinistra aducrsitatem significat. Quia igitur pluries peccatur in prosperis, quàm in aduersis, iuxta illud: Cadent à latere tuo, scilicet sinistro, mille; & decem millia à dextris tuis; Merito ideò lauandum est potius ad dexteram, quàm ad sinistram. ¶ Vel quia hæc Purificatio designat ablutionem mannum, quam Pilatus fecit ad perditionem sanguinis iusti super Iudæos per dextrum cornu Altaris significatos.

Gabriel. Psal. 91.

Trina manuum Sacerdotis ablutio, quæ fit in Missa, quid designet. Quæst. 8.

Trina ergo Sacerdotis ablutio, quæ fit in principio, in medio, & in fine Missæ, designat mundationem cogitationis, locutionis, & actionis. ¶ Vel significat purgationem peccati Orignalis, Venialis, & Criminalis. ¶ Lauat etiam Sacerdos ultimo loco, uel etiam post finem Missæ, digitos: quia

Durand. Nota.

quia indignum videtur, quòd digiti, qui tantum Sacramẽtum tractauerunt, ad corporalia, & temporalia tractanda applicentur, nisi studiose prius

Gabriel. lauentur. ¶ Et hic nota; quòd Sacerdos ex sinistro Altaris cornu redit ad dextrum, ubi incœpta fuit Missa; quia Missa est significata per fidẽ, & Euangelij prædicationem, prius Hebræis, qui per dexteram significantur, prædicatam; deinde populo Gentili, qui per sinistram denotatur; quæ iterũ tertio in ultimis diebus reuertetur ad dexteram, idest, ad populum Hebræum; & tunc secundum Apostolum. Reliquiæ Israel saluabuntur.

Roma.

¶ *Communio, quæ dicitur ante Postcommunionem, quid. Quæst. 9.*

Cantus, inquit Rupertus; quem Communionem dicimus, quem post cibum salutarem canimus, gratiarum actio est, iuxta illud: Edent pauperes, & saturabuntur: laudabunt dominum qui requirunt eum. Hoc idem dicit Ranfoldus. Nã in primitiua Ecclesia, qui aderant huic sancto sacrificio, omnes communicabant; & dum communicarent, cantabant prædictum Cantum: ut adimplerent preceptum Dauidis, dicentis: Edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt dominum.

li. 2. c. 15.

Radãtius

Rãfoldus

Psal. 21.

Post

Postcommunio cur sit dicta sic. *Quæst.* 10.

Antiphona, ait, Durandus, quæ Postcommunio a pluribus nuncupatur; ideò sic appellata est: quoniam post Communicationem; siue in signũ, quòd communicatio expleta est, concinitur. In primitiua nanque Ecclesia omnes fideles qualibet die corpori, & sanguini Christi communicabant, & statim post Communicationem, Cantus iste fiebat, ut populus ostenderetur gratias, & laudes agere de Christi corpore, & sanguine susceptis. Durand. ibidem.

Postcommunio quid nobis insinuet. *Quęst.* 11.

Hæc autem Antiphona Apostolorum gaudiũ de Christi resurrectione significat. iuxta illud: Gauisi sunt discipuli, viso domino, & præ gaudio mirabantur. Ioan. 20

Collectæ quid designent. *Quæst.* 12.

Collectæ, inquit Rupertus, quæ dicuntur ad complendum, orationes sedentis in cœlo capitis nostri Iesu Christi, signant; quòd mortuus est, inquit Apostolus; imò & quod resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Interpellat enim pro nobis Pontifex summus: Roma. 8. Vti interpellet Christus p nobis.

quia

quia nos per id, quod nostri est similis, reconciliat; & per id quòd patri est æqualis, absoluit.

¶ Finis verò orationis, & collectæ nouissimæ,
Ioan. 2. scilicet; Per Dominum nostrum Iesum Christum.&c. significat, quòd Aduocatum habemus apud Patrem.

Prædicta orationes cur dicuntur ad dextrum cornu Altaris. *Quæst.* 13.

Quoniā autē dextrū cornu Altaris significat populū Iudaicū: sinistrū verò Gentilem:& prędicatio,& Euangelium Christi incœpit à Iudæis, & transiuit ad gentes, & iterum redire debet ad Iudæos; Et ideò ad hoc significandum Sacerdos à dextro cornu Altaris transit ad sinistrum: Meritò ergo Postcommunio, quæ est quasi finis Missæ, dicitur in dextro cornu Altaris.

Finita prædicta vltima Collecta, Sacerdos cur salutet populum. *Quæst.* 14.

Ad finem nouissimæ orationis iterum salutat
Nota. populum Sacerdos, dicens: Dominus vobiscum: optans quidem; vt recedentes à templo, non recedant à domino: vt satagant, quatenus Dominus semper sit cum eis in omnibus agendis maneat,& nunquam ab eorum intentione, & amore recedat.

Ite

Ite Missa est, quid significet. Quæst. 15.

Missa solet sæpenumero terminari, & finiri per Ite Missa est: Et hoc in solennitatibus, quoties cantatur: Te Deum laudamus: & Gloria in excelsis Deo. Quasi dicat tunc Sacerdos: Redite ad propria; quia Missa, seu oblata est Hostia salutaris pro genere humano: Christus scilicet, mediator noster ad patrem, ut tanquam Aduocatus noster ipsum pro nobis interpellat. ¶ Vel. Ite Missa est. idest, Ite post Christum missum, & sequimini eum omni affectu. Quasi dicat; nō enim in hoc mundo standum est, sed ad patriam per bona opera festinandū. ¶ Respondet subinde populus dicens: Deo gratias: tanquam gratus Deo de suscepto beneficio gratias agit. De cōsec. dist. 1. ca. cum ad celebr. Deo gratias.

Cur in Missa solenni Sacerdos, seu Diaconus dicat; Ite Missa est. Quæst. 16.

Sed quando celebratur solenniter, non Sacerdos, sed Diaconus dicit; Ite Missa est: quia Diaconus repræsentat Angelum stantem in monumento à dextris coopertum stola candida, qui dixit Mulieribus. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non est hic: Ecce locus ubi posuerunt eum; sed ite, & dicite discipulis eius, & Petro; quia præcedit vos in Galileam: Hæc dicit Io. Baptista Monachus Casinas. Mat. 16. Io. Bapt. Casinas.

Bene-

Benedicamus Domino quid significet. Quæst. 17.

Finitur etiam Missa secundo modo, per Benedicamus domino: & videlicet: in profesis diebus; & generaliter, quando præmissa Cantica lætitiæ non dicuntur. Per quod quidem populus inuitantur ad gratiarum actionem, quia post omnia debemus Deo humiliari. ¶ Vel, per quod non datur circunstantibus, sed ad continuandum religionis cultum additur exhortatio. Benedicamus domino. Nos scilicet diuino cultui specialiter mancipati. Vnde autem sumptum sit, & multa alia, uide libellum meum trecentum quæstionum, quas feci in diuinum officium.

Auctor alibi.

De Ite missa est: Benedicamus Domino quid dicat Rupertus. Quæst. 18.

Rupert. lib. 2. c. 2.

Vltimam particulam Diaconus, inquit Rupertus, adijcit; idest, Benedicamus Domino: & hoc dicto, populum excitat ad agendum Deo gratias pro acceptis beneficijs: Quia profectò Redemptore ad dexteram patris sedente, & interpellante pro nobis, perseuerant eius Apostoli, dicentes nobis semper: Gratias agite, & sine intermissione orate. Si autem solennitas aliqua sit, in illud tempus respiciens, quo nostræ salutis missio celebrata sit, dicit Sacerdos. Ite Missa est.

Ephes. Thess. 5.

Requiescant in fine Missæ Defunctorum, quid significet. Quæst. 19.

Tertiò modo finitur Missa per Requiescant in pace; scilicet in Missa pro Defunctis, ut finis huius officij respōdeat principio, in quo eis æterna requies postulatur; & quod illud officium singulariter Defunctis applicatur; ideò in eius principio, medio, & fine Requies in pace æterna, ac iucundissima adoptatur: Et respondet Chorus. Amen. idest. Fiat quod postulatur. ¶ Rursus finis Missæ finem mundi significat. Ite Missa est; vel Benedicamus domino, libertatem, quæ dabitur iustis in patria, ubi semper Deum benedicēt.

Oratio, quæ sequitur post Benedicamus Domino. vel Ita Missa est, quæ incipit. Placeat tibi sancta Trinitas: ad quid dicatur; & quid in ea petat Sacerdos. Quæst. 20.

Amplius: Post dictum Ite Missa est: uel Benedicamus domino: vel, Requiescant in pace, Sacerdos inclinatus ante medium Altaris humiliter dicit. Placeat tibi Sancta Trinitas. &c. ubi Sacerdos velut in quodam compēdio petitiones priores recolligit.

In Sacrosanct. Missæ Sacrificium Benedictio super populum quorsum fiat. Quæst. 21.

Io. in ca. Missas.de consecra. dist. 1. Altari osculato, Episcopus, uel Sacerdos populum benedicit, significans illam benedictionẽ, secundum Card.nalem a Turrecremata, quam Christus post resurrectionem in cœlum ascensurus dedit Discipulis suis. Vnde Beatus Lucas

Luc. 24. ait. Factum est, cùm benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum. ¶ Vel benedicit Sa-

Leuit. 9. & 11. cerdos populum; quòd sic Moses, & Aaron peracto libamine benedicebant populum; Ad instar ergo illorum hoc facit sacerdos.

Secundum Durandum, quid significet ista Benedictio. Quæst. 22.

Durand. Hæc autem, inquit Durandus, benedictio super populum misionẽ Spiritus sancti significat; quem Dominus ascendens in cœlum de cœlo misit in Apostolos: iuxta quod ipse promiserat eis:

Act. 2. Accipietis, inquit, virtutem superuenientis in uos Spiritus sancti. ¶ Vel hæc prædicta benedictio significat illam vltimam benedictionem; scilicet: Venite benedicti Patris mei.

In Missa Mortuorum, cur non benedicatur populus. Quæst. 23.

In Missa verò pro Defunctis Pontifex, siue Episco-

Episcopus, siue Sacerdos, non benedicit solenniter; tum quia in ea omnes solennitates cessant; tum quia hæc solennis Benedictio fit non solum pro venialium peccatorum deletione: verumetiã pro populi excitatione; vt in Domini adiutorio confidat, & benedictum in sæcula confiteatur. At Defuncti uelut absentes excitari nequeunt, licet posint nostris suffragijs adiuuari. ¶ Item non benedicit Sacerdos populum in Missis Defunctorum; quoniam gaudium non debet luctui admisceri.

Cur Sacerdos dicat: Dominus vobiscum: Et cur subinde Euangelium sancti Ioannis dicat. Quæst. 24.

Sed hoc quoque minimè omittendum esse videtur, quòd ideò Sacerdos celebrãs post sanctissimam Communionẽ ter salutet populum: idest ter dicit: Dominus vobiscum: quoniam per mortem, Resurrectionem, & Ascensionem Christi, omnes tres personę sanctissimæ Trinitatis nobiscum esse dignoscuntur. Nobiscum enim est Pater, Nobiscum est Filius, Nobiscumq; est & Spiritus sanctus. Itaque cum Dauid dicere possumus. Benedicat nos Deus, Deus noster. Benedicat nos Deus, & metuant eũ omnes fines terræ. ¶ Vltimo loco dicit Sacerdos Euangeliũ sancti Ioannis, scilicet; In principio erat verbum, Psal. 66.

& verbum erat apud Deum, & Deus erat verbũ. Hoc erat in principio apud Deum: Omnia per ipsum facta sunt; & sine ipso factum est nihil. Ad denotandum, quòd Deus est principium, & finis
Apoc. 1. omnium rerum nostrarum, & nostrarum actionum, oblationum, & sacrificiorum, atq; libaminum. ¶ Vel Sacerdos dicit hoc vltimo loco Euangelium sancti Ioannis, scilicet: In principio. &c. ut sicut in Missa habemus unum vitæ, & mortis Christi Epilogum, imò & totius nostræ Redemptionis: Ita habeamus etiam ex hoc sancto Euangelio breuem vnam nostræ fidei perorationem; quæ potissimum in credendo duas Christi naturas, Diuinam scilicet, & humanam consistit; & quòd est Deus, & homo: quod multo clarius in sancti Ioannis Euangelio explicatur, quàm aliorum.

Officium totius Missæ quomodo compendiosè exponatur Moraliter. Quæst. 25.

Epilogus totius ferè huius operis. Officium autem Missæ sic illud Moraliter exponentes in cõpendium redigi nunc demum potest, ut omnium ferè, quæ diximus, epilogũ hoc
Introitus. vltimo loco habeamus. ¶ Introitus siquidem significat inchoationem boni operis; & duplicatur; quia in nostra inceptione debemus declinare à malo, & facere bonum.
Chyrieeleyson. ¶ Chyrieeleyson, quod nouem vicibus variatur, significat inuoca-

tionem misericordiæ Dei, qua nouem modis indigemus. Primis tribus modis ad peccatorum remissionem, quæ committimus corde, ore, & opere. quantum ad Contritionem, Confessionē, & Satisfactionem. Secundis tribus modis, quantum ad gratiæ collationem, scilicet, Fidei, Spei, & Charitatis. Tertijs tribus modis, quantum ad glorificationem qua gaudebimus in Deo, supra nos, intra nos, de nobis ipsis, & iuxta nos de proximo. ¶Gloria in excelsis Deo significat gratiarum actionem. ¶Collectæ deuotam orationē. ¶Epistola, & Euangelium nouæ, & veteris legis obseruationem. ¶Graduale; & Alleluia vitæ Actiuæ, & Contemplatiuę perfectionem. ¶Offertorium contribulati spiritus sacrificium. ¶Secreta significant statum viuentium. ¶Præfatio statum patrię. ¶Sanctus, Sanctus, Sanctus, exultationem Angelorum præsentium. ¶Canon transitum membrōrum in corpus Christi mystricum. ¶Pater noster filiationem significat per gratiam. ¶Agnus Dei liberationem per misericordiam: & triplicatur vt liberemur à malis præteritis, præsentibus, & futuris. ¶Communio, seu Complenda significat boni operis consumationem. ¶Præterea per Altare intelligimus Crucem. ¶Per Calicem, sepulchrum. ¶Per Patenam, lapidem superpositum. ¶Per Corporale sindonem, in qua corpus Domini fuit inuolutum. Hæc Theologi in Compendio Theologicæ veritatis,

Gloria in excelsis. Collectæ. Epistola, & Euangelium. Graduale & Alleluia. Offertorium. Secreta. Præfatio. Sanctus. Canon. Pater noster. Agnus Dei. Communio. Altare. Calix. Corporale. Patena.

tatis,cap.18.lib.6. sed singillatim de istis vide supra suis locis. ¶Iam nunc qui plura, quàm nos diximus scire de cęrimonijs Missæ desiderat; illos Doctores conspiciat,quos ad huiusmodi mysteriorum, cęrimoniarumq; reuelationem nos adhibuimus. Ea siquidem duntaxat, quæ præcisè necessariò reuelanda videbantur,& quæ apud sæculares sacerdotes, & non quæ apud Regulares, enodare nos conati sumus. Et si qui, ut iam dictum est, plura forte quàm nos disseruimus; in medium attulerunt; hoc fortè fecerunt, ut consuetudinem suam, Regularem scilicet, custodirent; non autem, ut illa necessario apud nos contingerent. ¶ Quòd si fortasse aliquid eorum, quæ hoc in libro adscribi oportebat, prætermissum est: (neque enim id alienum fuerit ab humanæ naturæ imbecillitate. Quod enim omni ex parte; ut fantur legislatores; vitio uacat, id certè solius fuerit diuinæ potentiæ, non autem humanarum virium efficere:)ij, qui rectè omnia, & ratione perpendent ubique, hac in re profectò humanam naturam excusatione dignam esse fatebuntur. ¶ Porrò hoc ipsum opus cur in sex Tractatus distinximus; neque tamen id temerè, aut fortuito,atque inconsultò; existimabit quilibet studiosus, ac diligens Iudex. Nam isti sex tractatus ad celebrationem,& ad harmoniam tanti mysterii spectare profectò videbantur.

l. 2. C. de veter. iur. enucl.

Superest modo, ut genib. flexis agamus gratias

Deo,

Deo, qui tribuit nobis intellectum cognoſcendi, quæ ſupra diximus: quique os noſtrum, ut gloriā eius concineremus, ipſe repleuit. Qui, inquam, dedit nobis facultatem hunc finiendi paruum libellum cum pace; quæ cum viuis ſemper permaneat. At fidelibus defunctis requies ſempiterna. Amen.

Quiſquis, o Lector fidelis, hæc legeris, mei quoque peccatoris quæſo recorderis; exorans Dominum, ut me credentem ipſum, credentem in ipſum, & eius dictis, atq; verbis, ſaluum faciat; & vitam æternam mihi poſt huius vitæ curſum tribuat. Amen.

FINIS.

2-2-2